

Національний університет фізичного виховання і спорту України
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СТЕПАНЮК ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

УДК: 796.035:355.337.2(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ

017 Фізична культура і спорт
01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. В. Степанюк

Науковий керівник: Когут Ірина Олександрівна, доктор наук з фізичного
виховання і спорту, професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Степанюк О. В. Організаційно-методичні засади волонтерської діяльності в адаптивному спорті. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2025.

Волонтерська діяльність у спорті є невід'ємною складовою міжнародного спортивного руху, що з кожним роком набуває дедалі більшої популярності в різних країнах світу. У найбільш розвинених державах світу волонтерство визнано важливим елементом суспільного життя та потужним чинником його соціального і економічного розвитку. Волонтерська діяльність сприяє вихованню молоді як соціально активних, відповідальних і професійно підготовлених громадян, сприяючи формуванню компетенцій, необхідних для майбутньої кар'єри, що підкреслює її значущість для сталого розвитку суспільства.

На сучасному етапі залишаються невирішеними питання організаційно-методичних засад розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті, що зумовлює необхідність проведення ґрунтовних досліджень у цьому напрямі. Вирішення зазначених питань є важливим для забезпечення ефективної організації волонтерської роботи, підвищення її впливу на розвиток адаптивного спорту та інтеграцію осіб з інвалідністю в суспільство.

Мета дослідження – обґрунтування організаційно-методичних засад інституалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті шляхом розробки технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю та підтвердження її соціально-гуманістичної цінності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати міжнародний та національний досвід реалізації волонтерської діяльності в спорті.

2. Дослідити організаційно-методичні та соціально-гуманістичні засади реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

3. Розробити навчально-методичне забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту та дослідити його соціально-гуманістичний ефект.

4. Обґрунтувати технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

Об'єкт дослідження – волонтерська діяльність у спорті.

Предмет дослідження – організаційно-методичні та соціально-гуманістичні засади реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, інформації світової мережі Internet, аналіз документальних матеріалів; метод системного аналізу; метод порівняння та зіставлення; соціологічні методи дослідження (анкетування); метод експертних оцінок; методи математичної статистики.

Наукова новизна полягає в тому, що:

– уперше обґрунтовано та розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, що враховує сучасні тенденції волонтерської діяльності в спорті, включає передумови створення, мету, завдання та очікувані результати. Передбачена її реалізація у три етапи: підготовчий, реалізаційний та контрольний. В технології визначено організаційні та методичні умови її розробки і впровадження. Запропоновано різноманітні форми реалізації, серед яких в освітньому процесі: інтеграція як окремої навчальної дисципліни, включення модулем у вже наявні дисципліни, факультативні заняття, сертифікатні програми; у межах неформальної освіти: курси, тренінги, вебінари, семінари тощо. Окрім цього, визначено критерії для оцінки ефективності впровадження технології, що дозволяють здійснювати систематичний моніторинг її результативності, та визначено показники соціально-гуманістичного ефекту. Розроблена технологія сприятиме системній підготовці волонтерів, підвищенню їхньої кваліфікації та

ефективній організації їхньої діяльності, забезпечуючи сталість розвитку адаптивного спорту;

- уперше розроблено програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», метою якої є формування у слухачів цілісного розуміння ролі та значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Програма сприятиме соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства, а також забезпечить підвищення кількості кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати зі спортсменами різних нозологій;

- уперше розроблено навчальну програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад», що спрямована на формування у слухачів ґрунтовного розуміння значущості волонтерської діяльності в межах руху Спеціальних Олімпіад. Основною метою впровадження цієї програми є сприяння соціальній інтеграції осіб з відхиленнями розумового розвитку, формування гуманістично орієнтованого суспільства, а також підготовка кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати зі спортсменами з інвалідністю;

- уперше розроблено робочу програму навчальної дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті», яка була інтегрована в освітній процес НУФВСУ та спрямована на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту, зокрема у напрямі адаптивного спорту та волонтерської діяльності;

- дістали подальшого розвитку дані науковців щодо організаційних засад реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, а саме: визначені чинники мотивації, рекрутингу, навчання та супроводу волонтерів для адаптивного спорту. Зокрема: чинники мотивації (акцентовано на індивідуальних потребах волонтерів, таких як самореалізація, можливість набуття і вдосконалення професійних навичок, отримання нового досвіду, можливість зробити внесок у розвиток суспільства тощо); рекрутинг (удосконалено підходи до залучення волонтерів через інноваційні методи

комунікації, цифрові платформи та соціальні мережі); навчання (запропоновано нову комплексну методологію підготовки, що передбачає засвоєння теоретичних знань із можливістю практичного досвіду, зокрема отримання досвіду з організації заходів, способів та методів комунікації з різними суб'єктами волонтерської діяльності, відпрацювання методик надання першої допомоги тощо); супровід волонтерів (розроблено рекомендації щодо створення сприятливих умов для їхньої діяльності, моніторингу результативності та забезпечення професійної підтримки протягом усього періоду залучення);

- дістали подальшого розвитку дані щодо важливості налагодження ефективної комунікації між суб'єктами волонтерської діяльності, зокрема: волонтерами, спортсменами з інвалідністю, їхніми батьками, тренерами, організаторами спортивних заходів, спортсменами-ветеранами війни, що сприятиме підвищенню професіоналізму волонтерів і, в результаті, матиме позитивний вплив на розвиток адаптивного спорту, соціальну інтеграцію людей з інвалідністю та гуманізацію суспільства;

- доповнено дані щодо питань організації, підготовки та залучення учнівської та студентської молоді до волонтерської діяльності, а саме: визначено вимоги до волонтерів, систематизовано чинники, що спонукають до занять волонтерством;

- розширено уявлення щодо сучасних тенденцій розвитку волонтерства у спорті та напрямів їх діяльності, зокрема, акцентовано увагу на такі новітні дефініції як: корпоративне, епізодичне, електронне, сімейне волонтерство та волонтерський туризм;

- доповнено та осучаснено наукові дані щодо соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Зокрема, підтверджено значення та роль волонтерської діяльності як ефективного інструменту соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, що, своєю чергою, сприяє формуванню інклюзивного суспільства. Акцентовано на гуманістичних аспектах, підкреслено, що волонтерська діяльність у

адаптивному спорті сприяє розвитку емпатії, толерантності та соціальної відповідальності серед волонтерів і суспільства в цілому.

Аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, показав, що сьогодні волонтерська діяльність в адаптивному спорті має вкрай важливе значення. Аналіз міжнародного досвіду реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті показав важливість та попит на допомогу волонтерів для успішного проведення змагань (Паралімпійські, Дефлімпійські ігри та Міжнародні ігри Спеціальних Олімпіад). Варто зазначити, що в русі Спеціальних Олімпіад волонтерство реалізується не лише під час змагань, а й у тренувальній, освітній, оздоровчій та іншій діяльності, що й обумовлює розвиток різноманітних волонтерських програм. Дослідження сучасного стану реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті вказує на значні відмінності між міжнародною та українською практиками. У світовій спільноті волонтерська діяльність в адаптивному спорті набуває системного характеру, тоді як в Україні вона залишається епізодичною та недостатньо розвинутою.

У зв'язку із цим нами проаналізовано кращі міжнародні практики впровадження та реалізації волонтерської діяльності в спорті, в тому числі й адаптивному. Визначено, що в більшості досліджуваних країн волонтерська діяльність управляється та підтримується на державному рівні, що сприяє популяризації та поширенню волонтерської діяльності, за допомогою створених умов стимулювання, регулювання та підтримки волонтерських ініціатив. Дослідження показало, що волонтерська діяльність має вагомe значення в управлінні та діяльності спортивних клубів. В досліджуваних країнах (США, Велика Британія, Канада, Німеччина тощо) спортивні клуби часто залучають волонтерів для допомоги в організації тренувань, змагань та різній адміністративній та організаційній роботі (особливо на рівні молодіжних та аматорських організацій). У зв'язку з цим на рівні держави сформовано механізми залучення та мотивації до волонтерської діяльності різних груп населення. У ході дослідження визначено, що найчисельнішою

групою волонтерів є студентська молодь. Тому доцільним постає розвиток і поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті через співпрацю з закладами освіти.

У процесі дослідження сучасного стану розвитку волонтерської діяльності у спорті в Україні встановлено, що в більшості закладів вищої освіти (ЗВО) відсутня чітка та структурована система навчання, підготовки і регулярного залучення студентів до волонтерської діяльності, однак всі вони співпрацюють з національними спортивними федераціями з видів спорту та різними спортивними організаціями щодо залучення студентів до волонтерської діяльності.

Важливо зазначити, що хоча заклади освіти активно взаємодіють із спортивними організаціями на рівні окремих заходів, бракує комплексного підходу до інтеграції волонтерської діяльності в освітній процес. Більшість закладів не мають спеціальних програм, курсів або тренінгів, спрямованих на підготовку студентів до волонтерської роботи в спорті. Таким чином, актуальним постало розроблення навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту та обґрунтування технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

У зв'язку з вищезазначеними проблемами та потребами, нами розроблено навчально-методичне забезпечення, спрямоване на підготовку волонтерів для адаптивного спорту, а саме: програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», яка спрямована на розкриття ключових аспектів організації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, формування у слухачів компетентностей, необхідних для розуміння важливості розвитку та поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, слугує формуванню у слухачів необхідних якостей для роботи і взаємодії із людьми з інвалідністю, а також вміння враховувати соціально-гуманістичні, організаційно-управлінські, правові та політичні аспекти у професійній діяльності.

У ході дослідження матеріали програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» було впроваджено в межах діяльності ГО Спеціальні Олімпіади України під час підготовки волонтерів-тренерів для роботи з особами з відхиленнями розумового розвитку, а також під час освітнього процесу студентів 3 курсу НУФВСУ в межах навчального модуля, який було включено в програму дисципліни «Адаптивний спорт». Крім того, підготовлена та затверджена програма вибіркової дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті» для здобувачів освіти НУФВСУ.

За допомогою експертної оцінки підтверджено, що розроблена програма «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» є новою, оригінальною і актуальною розробкою, котра володіє високою науковою і практичною значущістю, є ефективним інструментарієм, який відрізняється високою інформативністю, коректністю й наочністю результатів. Її доцільно застосовувати як в практиці підготовки молодих фахівців, так і досвідчених.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, базуючись на комплексному аналізі науково-методичної літератури, інформації мережі Інтернет, нормативно-правових документів міжнародного і національного рівнів, результатів власних досліджень, наступним кроком стало розробка і обґрунтування технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, яка складається з тенденцій волонтерської діяльності у спорті, передумов до створення, мети, етапів, завдань та очікуваних результатів, організаційних та методичних умов розвитку волонтерської діяльності, форм впровадження і критеріїв ефективності. Розроблена технологія є важливим кроком у розвитку волонтерської діяльності та спрямована на створення системного, комплексного підходу до підготовки волонтерів, що сприятиме підвищенню їх кваліфікації. Вона не лише закладає основу для ефективної організації роботи волонтерів, але й створює умови для сталого розвитку адаптивного спорту загалом.

У дисертаційній роботі також наведено практичні рекомендації для поширення та популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті

серед різних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту. Зокрема для ЗВО, викладачів, тренерів, спортсменів тощо. Загалом, реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме всебічній інтеграції волонтерської діяльності в адаптивному спорті в Україні, що дозволить не тільки підвищити рівень доступності спорту для людей з інвалідністю, але й стимулювати розвиток соціальної відповідальності серед різних груп населення.

Ключові слова: волонтерська діяльність, адаптивний спорт, організаційно-методичні засади, спортсмен з інвалідністю, технологія, програма, соціально-гуманістичні засади.

SUMMARY

Stepaniuk O. Organisational and methodological foundations of volunteer activity in adaptive sports. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 017 Physical Culture and Sports. – National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, 2025.

Volunteering in sports is an integral part of international sports movement, which is gaining more and more popularity in different countries of the world every year. In the most developed countries of the world, volunteering is recognized as an important element of public life and a powerful factor in its social and economic development. Volunteering contributes to education of young people as socially active, responsible and professionally trained citizens, contributing to the formation of competencies necessary for a future career, which emphasizes its significance for the sustainable development of society.

At the present stage, the issues of organizational and methodological principles of volunteer activities development in adaptive sports remain unresolved, which necessitates the need for thorough research in this area. Resolving these issues is important for ensuring the effective organization of volunteer work, increasing its

impact on the development of adaptive sports and the integration of people with disabilities into society.

The purpose of the study is to substantiate organizational and methodological foundations of the institutionalization of volunteer activities in adaptive sports by developing a technology for training volunteers to work with athletes with disabilities and confirming its social and humanistic value.

Research objectives are as follows:

1. To analyze international and national experience in implementing volunteer activities in sports.
2. To investigate the organizational, methodological, and socio-humanistic principles of implementing volunteer activities in adaptive sports.
3. To develop educational and methodological support for training volunteers for adaptive sports and research its socio-humanistic effect.
4. To substantiate the technology of training volunteers to work with athletes with disabilities.

The object of research is volunteer activity in sports.

The subject of the study is organizational, methodological and socio-humanistic principles of implementing volunteer activities in adaptive sports.

Research methods include theoretical analysis and generalization of scientific and methodological reference sources, information from the Internet, analysis of documentary materials; method of system analysis; method of comparison and juxtaposition; sociological research methods (questionnaires); method of expert assessments; methods of mathematical statistics.

The scientific novelty lies in the fact that:

- for the first time, a technology for training volunteers to work with athletes with disabilities has been substantiated and developed, which takes into account modern trends in volunteer activity in sports, includes the prerequisites for its creation, goal, objectives and expected results. Its implementation is planned in three stages: preparatory, implementation and control. The technology defines the organizational and methodological conditions for its development and

implementation. Various forms of implementation are proposed, including in the educational process: integration as a separate academic discipline, inclusion as a module in existing disciplines, optional classes, certificate programs; within the framework of informal education: courses, trainings, webinars, seminars, etc. In addition, criteria for assessing the effectiveness of the implementation of the technology have been defined, which allow for systematic monitoring of its effectiveness, and indicators of the socio-humanistic effect have been determined. The developed technology will contribute to the systematic training of volunteers, improving their qualifications and effectively organizing their activities, ensuring the sustainability of the development of adaptive sports;

- for the first time, the program of the optional course “Discover the World of Volunteering in Adaptive Sports” was developed, the purpose of which is to form in the students a holistic understanding of the role and significance of volunteering in adaptive sports. The program will contribute to the social integration of persons with disabilities, the development of a humanistically oriented society, and will also ensure an increase in the number of qualified specialists capable of working effectively with athletes of various nosologies;

- for the first time, the curriculum of the optional course “Discover the World of Volunteering in the Special Olympics Movement” was developed, which is aimed at forming in the students a thorough understanding of the significance of volunteering within the Special Olympics movement. The main purpose of implementing this program is to promote the social integration of persons with intellectual disabilities, the formation of a humanistically oriented society, and the training of qualified specialists capable of working effectively with athletes with disabilities.

- for the first time, a working program of the academic discipline “Volunteering in Adaptive Sports” was developed, which was integrated into the educational process of the National University of Physical Education and Sports of Ukraine, and is aimed at forming professional competencies of future specialists in

the field of physical culture and sports, in particular in the direction of adaptive sports and volunteer activities.

- data from scientists on the organizational principles of implementing volunteer activities in adaptive sports were further developed, namely: factors of motivation, recruitment, training and support of volunteers for adaptive sports were identified. In particular: motivation factors (emphasis on individual needs of volunteers, such as self-realization, the opportunity to acquire and improve professional skills, gain new experience and the opportunity to contribute to the development of society, etc.); recruiting (approaches to attracting volunteers through innovative communication methods, digital platforms and social networks have been improved); training (a new comprehensive training methodology has been proposed, which involves the acquisition of theoretical knowledge with the possibility of practical experience, in particular, gaining experience in organizing events, ways and methods of communication with various subjects of volunteer activity, practicing first aid methods); support of volunteers (recommendations have been developed on creating favorable conditions for their activities, monitoring performance and providing professional support throughout the entire period of involvement);

- data on the importance of establishing effective communication between subjects of volunteer activity, in particular: volunteers, athletes with disabilities, their parents, coaches, organizers of sports events, athletes-war veterans, which will contribute to increasing the professionalism of volunteers and, as a result, will have a positive impact on the development of adaptive sports, social integration of people with disabilities and humanization of society, was further developed.

- data on the issues of organizing, training and involving school and university youth in volunteer activities has been supplemented, namely: requirements for volunteers have been determined, factors that encourage volunteering have been systematized;

- the understanding of current trends in the development of volunteering in sports and areas of their activity has been expanded, in particular, such new

definitions as: corporate, episodic, electronic, family volunteering and volunteer tourism have been highlighted;

- supplemented and updated scientific data on the social and humanistic significance of volunteering in adaptive sports. In particular, the significance and role of volunteering as an effective tool for the social integration of people with disabilities, which in turn contributes to the formation of an inclusive society, was confirmed. The emphasis was on humanistic aspects, and it was emphasized that volunteering in adaptive sports contributes to the development of empathy, tolerance and social responsibility among volunteers and society as a whole.

Analysis and generalization of scientific and methodological showed that today volunteer activity in adaptive sports is of utmost importance. Analysis of international experience in implementing volunteer activity in adaptive sports showed the importance and demand for volunteers' help for the successful holding of competitions (Paralympic, Deaflympic Games and International Special Olympics Games). It is worth noting that in the Special Olympics movement, volunteering is implemented not only during competitions, but also in training, educational, health and other activities, which determines the development of various volunteer programs. Research on the current state of implementation of volunteer activity in adaptive sports indicates significant differences between international and Ukrainian practices. In the world community, volunteer activity in adaptive sports is becoming systemic, while in Ukraine it remains episodic and underdeveloped.

In this regard, we analyzed the best international practices of implementing and implementing volunteer activities in sports, including adaptive sports. It was determined that in most of the countries studied, volunteer activities are managed and supported at the state level, which contributes to the popularization and spread of volunteer activities, through the created conditions for stimulating, regulating and supporting volunteer initiatives. The study showed that volunteer activities are of great importance in the management and activities of sports clubs. In the countries studied (USA, Great Britain, Canada, Germany, etc.), sports clubs often involve

volunteers to help organize training, competitions and various administrative and organizational work (especially at the level of youth and amateur organizations). In this regard, mechanisms for attracting and motivating various groups of the population to volunteer activities have been formed at the state level. The study determined that the largest group of volunteers is student youth. Therefore, it is advisable to develop and spread volunteer activities in adaptive sports through cooperation with educational institutions.

In the process of studying the current state of development of volunteer activities in sports in Ukraine, it was found that most higher education institutions (HEIs) lack a clear and structured system of education, training and regular involvement of students in volunteer activities, however, they all cooperate with national sports federations and various sports organizations to involve students in volunteer activities.

It is important to note that although educational institutions actively interact with sports organizations at the level of individual events, there is a lack of a comprehensive approach to integrating volunteer activities into the educational process. Most institutions do not have special programs, courses or trainings aimed at preparing students for volunteer work in sports. Thus, the development of educational and methodological support for training volunteers for adaptive sports and substantiation of the technology for training volunteers to work with athletes with disabilities has become relevant .

In connection with the above-mentioned problems and needs, we have developed educational and methodological support aimed at training volunteers for adaptive sports, namely: a comprehensive program of the optional course "Discover the World of Volunteering in Adaptive Sports", which is aimed at revealing key aspects of organizing volunteer activities in adaptive sports, forming in students the competencies necessary to understand the importance of developing and spreading volunteer activities in adaptive sports, serves to form in students the necessary qualities for working and interacting with people with disabilities, as well as the

ability to take into account social and humanistic, organizational and managerial, legal and political aspects in professional activities.

During the study, the materials of the optional course program “Discover the World of Volunteering in Adaptive Sports” were implemented within the activities of the NGO Special Olympics of Ukraine during the training of volunteer trainers to work with individuals with intellectual disabilities, as well as during the educational process of 3rd year students of the National University of Physical Education and Sports of Ukraine within the educational module that was included in the program of the discipline “Adaptive Sports”. In addition, the program of the elective discipline “Discover the World of Volunteering in Adaptive Sports” was prepared and approved for students of the National University of Physical Education and Sports of Ukraine.

Through expert evaluation, it was confirmed that the developed Program "Discover the World of Volunteering in Adaptive Sports" is a new, original and relevant development, which has high scientific and practical significance, is an effective tool, which is distinguished by high informativeness, correctness and clarity of results. It is advisable to use it both in the practice of training young specialists and experienced ones.

Taking into account the current trends in the development of society, based on a comprehensive analysis of scientific and methodological literature, information from the Internet, regulatory documents of the international and national levels, and the results of our own research, the next step was to develop and substantiate a technology for training volunteers to work with athletes with disabilities, which consists of trends in volunteer activity in sports, prerequisites for its creation, goals, stages, tasks and expected results, organizational and methodological conditions for the development of volunteer activity, forms of implementation and efficiency criteria. The developed technology is an important step in the development of volunteer activity and is aimed at creating a systematic, comprehensive approach to training volunteers, which will contribute to improving their qualifications. It not

only lays the foundation for the effective organization of volunteer work, but also creates conditions for the sustainable development of adaptive sports in general.

The dissertation also provides practical recommendations for the dissemination and popularization of volunteer activities in adaptive sports among various subjects of the sphere of physical culture and sports. In particular, for higher education institutions, teachers, coaches, athletes, etc. In general, the implementation of the proposed recommendations will contribute to the comprehensive integration of volunteer activities in adaptive sports in Ukraine, which will allow not only to increase the level of accessibility of sports for people with disabilities, but also to stimulate the development of social responsibility among different groups of the population.

Key words: volunteer activity, adaptive sports, organizational and methodological principles, athlete with disabilities, technology, program, social and humanistic principles.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Олена Степанюк, Ірина Когут. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Sport science spectrum*. 2024. № 2. С. 110–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-15> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в проведенні, аналізі та представленні результатів дослідження та формуванні висновків. Внесок Когут І. полягав в організації досліджень, виявленні проблеми, корекції та редагуванні матеріалів статті.*
2. Когут І., Степанюк О. Реалізація волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 4. С. 78–84. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.78-84> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні та систематизації напрямів волонтерської діяльності в різних напрямках*

спорту. Внесок Когут І. полягає визначенні мети і завдань дослідження, описання висновків та редагуванні даних.

3. Степанюк О., Когут І. Міжнародний досвід реалізації волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 2. С. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.74-80> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі сучасного стану розвитку волонтерської діяльності в русі Спеціальних Олімпіад, ролі і значення волонтерської діяльності під час реалізації Програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». Внесок Когут І. полягає систематизації, узагальненні і представленні даних дослідження.*

4. Когут І., Степанюк О. Організаційно-методичні особливості реалізації спортивної волонтерської діяльності в освітніх закладах України та світу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 2. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.71-75> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні організаційних та методичних засад розвитку волонтерської діяльності в світі та Україні. Організації та проведені соціологічного дослідження з визначення місця ролі і значення закладів освіти України в популяризації та поширенні спортивного волонтерства. Внесок Когут І. полягав узагальненні та систематизації організаційних та методичних засад розвитку волонтерської діяльності. Контролю та редакції матеріалів дослідження.*

5. Степанюк О., Когут І. Сучасні тенденції розвитку спортивного волонтерства. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 3. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.102-107> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі, синтезі та порівнянні сучасних тенденцій спортивного волонтерства. Внесок Когут І. полягає в представленні та редагуванні даних дослідження.*

6. Когут І., Степанюк О. Соціально-гуманістична спрямованість волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Теорія і методика фізичного*

виховання і спорту. 2021. № 1. С. 82–87.
 DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.1.82-87> Фахове видання України.
Особистий внесок здобувача полягає в проведенні досліджень з визначення соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Інтерпретації результатів дослідження. Внесок Когут І. Полягає в організації та контролі досліджень з визначення соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Степанюк О. В., Когут І. О. Досвід впровадження спортивної волонтерської діяльності в закладах вищої освіти України. *Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини* : зб. тез II Всеукр. наук. конф. присвяченої Дню науки в Україні, Харків, 17 трав. 2024 р. Харків : ХДАФК, 2024. С. 346–349. URL: <http://repo.khdafk.com.ua/xmlui/handle/123456789/554> *Здобувачеві належить безпосередня участь у визначенні мети та завдань дослідження, обґрунтуванні етапів його проведення, аналізі отриманих даних.*

8. Степанюк О. В., Когут І. О. Ключові напрями взаємодії тренерів та спортсменів Спеціальної Олімпіади. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XVI Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 29 черв. 2023 р. Київ : НУФВСУ, 2023. С. 39–41. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hvi_zhovt-lyst_23_7_1.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, інтерпретації та систематизації отриманих даних.*

9. Степанюк О. В., Когут І. О. Роль і значення спортивної волонтерської діяльності для студентської молоді. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XV Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 16 верес. 2022 р. Київ : НУФВСУ, 2022. С. 137–140. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hv_zhovt-lyst_22_9_1.pdf

[lyst_22_dopovn_140_stor.pdf](#) *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні стану наукової проблеми, аналізі науково-методичної літератури, інтерпретації отриманих даних.*

10. Когут І. О., Степанюк О. В. Нормативно-правове забезпечення волонтерської діяльності у фізичній культурі і спорті. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XIV Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 19 трав. 2021 р. Київ : НУФВСУ, 2021. С. 27–29. URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/konferencya/molod_xiv_zbirnyk_traven_2021.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, інтерпретації та систематизації отриманих даних.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Когут І. О., Степанюк О. В. Комплекс заходів щодо соціально-гуманістичної спрямованості розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті : свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 117581 від 27.03.2023 р. <https://iprop-ua.com/cr/yfjyuxef/> *Особистий внесок здобувача полягає в розробці комплексу заходів щодо соціально-гуманістичної спрямованості розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті.*

12. Степанюк О. В., Лисенко І. А. Державна політика та шляхи її реалізації у системі фізкультурно-спортивного руху осіб з інвалідністю в Україні. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XII Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 17 трав. 2019 р. Київ : НУФВСУ, 2019. С. 44–46. URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_2.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, інтерпретації та систематизації отриманих даних.*

13. Степанюк О., Шкрабальюк К. Інноваційні технології протезування осіб з інвалідністю. *Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії* : матеріали II Всеукр. електрон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Київ, 18 квіт. 2019 р. Київ : НУФВСУ, 2019.

С. 121–123.

URL:

https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/it_konf_2019_.pdf

Особистий

внесок здобувача полягає в аналізі та інтерпретації отриманих даних.

ЗМІСТ

ВСТУП	23
РОЗДІЛ 1 МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ	32
1.1 Загальна характеристика волонтерської діяльності у різних напрямах спорту	32
1.2 Організаційно-методичні особливості реалізації волонтерської діяльності у спорті в закладах освіти України	46
1.3 Сучасні тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті	53
Висновки до розділу 1	62
Розділ 2 МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	65
2.1 Методи досліджень	65
2.1.1 Теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, інформації світової мережі Internet, аналіз документальних матеріалів	65
2.1.2 Метод системного аналізу	66
2.1.3 Метод порівняння та зіставлення	68
2.1.4 Соціологічні методи дослідження (анкетування)	68
2.1.5 Метод експертних оцінок	70
2.1.6 Методи математичної статистики	71
2.2 Організація досліджень	72
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ	75
3.1 Сучасний стан реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті на матеріалах волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»	75

3.2	Організаційні особливості впровадження волонтерської діяльності в адаптивному спорті та специфіка її методичного забезпечення в різних країнах	89
3.3	Соціально-гуманістична спрямованість волонтерської діяльності в адаптивному спорті	117
	Висновки до розділу 3	133
	РОЗДІЛ 4 ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ ВОЛОНТЕРІВ ДЛЯ РОБОТИ ЗІ СПОРТСМЕНАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ	135
4.1	Характеристика структури та змісту основних складових навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту	135
4.2	Визначення соціально-гуманістичного ефекту від впровадження навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту	142
4.3	Обґрунтування технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю	148
	Висновки до розділу 4	161
	РОЗДІЛ 5 АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ	164
	ВИСНОВКИ	177
	ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	184
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
	ДОДАТКИ	227

ВСТУП

Актуальність. Волонтерська діяльність у спорті є невід'ємною складовою міжнародного спортивного руху, що з кожним роком набуває дедалі більшої популярності в різних країнах світу. У найбільш розвинених державах світу волонтерство визнано важливим елементом суспільного життя та потужним чинником його соціального і економічного розвитку [11, 38, 46, 106, 174]. За результатами досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців, найбільш чисельну категорію волонтерів у спорті складають учнівська та студентська молодь. Для студентів волонтерська діяльність виступає не лише способом організації вільного часу, але й важливим засобом самореалізації, інструментом соціальної інтеграції та можливістю зробити внесок у розвиток суспільства. Крім того, волонтерство стимулює їхній професійний розвиток, сприяючи формуванню компетенцій, необхідних для майбутньої кар'єри [10, 36, 106, 120, 152]. Волонтерська діяльність сприяє вихованню молоді як соціально активних, відповідальних і професійно підготовлених громадян, що підкреслює її значущість для сталого розвитку суспільства.

Зростання кількості спортсменів-учасників, країн та розширення календарю змагань для людей з інвалідністю є вагомим підтвердженням соціальної значущості адаптивного спорту. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про важливість допомоги волонтерів для успішного проведення змагань в паралімпійському та дефлімпійському русі. Водночас, розвиток руху Спеціальних Олімпіад без волонтерської діяльності взагалі не представляється можливим.

У науково-методичній літературі національні та міжнародні фахівці досліджували різні аспекти волонтерської діяльності. Зокрема, питання підготовки та залучення суспільства до волонтерства розглядали такі вчені, як Безпалько О. [6], Лях Т. [47], Омеляненко В, Омеляненко І. [54], Cho H., Wong Z., Chiu W. [117], Cuskelly G. [120], Hansen T., Slagsvold B. [147], McCurley S., Lynch R. [174] та інші. Проблеми волонтерського руху в Україні

аналізували Баковецька О. [5], Лях Т. [47], Заверіко Н. [28], Антонюк Н. [3], Тарасенко Т. [82], Ящук І., Сівак Н. [89]. Специфіку волонтерської діяльності у спорті досліджували Бондар А. [11], Гончаренко Є. [22], Євтуха В., Гаркавенко З. [26], Когут І. [36], Петренко І. [66], Макуца Т., Левків В. [46], Cuskelly G. [120], Galindo-Kuhn R., Guzley R. M. [140], Hayton J. [152]. Дослідження організаційно-методичних аспектів залучення волонтерів до спорту висвітлені у роботах Dr. Mary Hums, Dr. Eli Wolff [264], Studer S. [233], Ноеу R. [227]. Ці науковці значно сприяють розумінню того, як ефективно організовувати та управляти волонтерською діяльністю в спорті. Однак, на сучасному етапі залишаються невирішеними питання організаційно-методичних засад розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті, що зумовлює необхідність проведення ґрунтовних досліджень у цьому напрямі. Вирішення цих питань є важливим для забезпечення ефективної організації волонтерської роботи, підвищення її впливу на розвиток адаптивного спорту та інтеграцію осіб з інвалідністю в суспільство.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4 «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294). Роль автора, як співвиконавця, полягає у розробці та обґрунтуванні програми підготовки волонтерів для адаптивного спорту «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» та технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

Мета дослідження – обґрунтування організаційно-методичних засад інституалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті шляхом

розробки технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю та підтвердження її соціально-гуманістичної цінності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати міжнародний та національний досвід реалізації волонтерської діяльності в спорті.
2. Дослідити організаційно-методичні та соціально-гуманістичні засади реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті.
3. Розробити навчально-методичне забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту та дослідити його соціально-гуманістичний ефект.
4. Обґрунтувати технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

Об'єкт дослідження – волонтерська діяльність у спорті.

Предмет дослідження – організаційно-методичні та соціально-гуманістичні засади реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Методи дослідження: під час виконання дослідження у відповідності до мети та завдань, було використано наступні методи: *теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, інформації світової мережі Internet, аналіз документальних матеріалів* дозволили детально оцінити сучасний стан наукової проблеми, ґрунтовно довести актуальність теми дослідження, сформулювати мету та завдання дисертаційного дослідження та здійснити вибір адекватних методів дослідження, провести огляд актуальних аспектів волонтерської діяльності в різних напрямках спорту, визначити основні закономірності та сучасні тенденції волонтерської діяльності у спорті, а також проаналізувати різні підходи щодо мотивації, залучення, навчання та супроводу волонтерів у різних країнах. За допомогою *методу системного аналізу* визначено ознаки, які властиві волонтерській діяльності в різних напрямках спорту. Проаналізовано особливості різних моделей навчання бажаючих до здійснення волонтерської діяльності. Визначено структурні характеристики та встановлено зв'язки між частинами цієї діяльності. У

контексті нашого дослідження *метод порівняння та зіставлення* дав можливість порівняти характеристики навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів у різних країнах, виділити різні підходи до навчання, супроводу, мотивації та утримання волонтерів. *Соціологічні методи дослідження (анкетування)*: опитування студентів 3 курсу НУФВСУ (два етапи). Перший етап з метою визначення обізнаності студентів щодо питань, пов'язаних з тренувальною діяльністю спортсменів з інвалідністю, їх мотивацією і готовністю в майбутньому бути тренером в адаптивному спорті. Другий етап після вивчення дисципліни – з метою аналізу динаміки показників після вивчення курсу. До опитування долучались також фахівці закладів освіти України та Польщі задля дослідження рівня залученості молоді до волонтерської діяльності та аналізу сучасного стану організації навчання й підготовки волонтерів у закладах вищої освіти. Для з'ясування соціально-гуманістичного ефекту від впровадження матеріалів розробленої програми підготовки волонтерів «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» після впровадження матеріалів програми проведено опитування серед учасників курсу та студентської молоді. *Метод експертних оцінок* використовувався для виявлення думки експертів відносно визначення переваг та недоліків розробленої програми підготовки волонтерів «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті». *Методи математичної статистики* використовувались для кількісної обробки результатів, що дало змогу зробити висновки про результативність запропонованої навчальної програми з підготовки волонтерів для адаптивного спорту.

Наукова новизна полягає в тому, що:

– уперше обґрунтовано та розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, що враховує сучасні тенденції волонтерської діяльності в спорті, включає передумови створення, мету, завдання та очікувані результати. Передбачена її реалізація у три етапи: підготовчий, реалізаційний та контрольний. В технології визначено організаційні та методичні умови її розробки і впровадження. Запропоновано

різноманітні форми реалізації, серед яких в освітньому процесі: інтеграція як окремої навчальної дисципліни, включення модулем у вже наявні дисципліни, факультативні заняття, сертифікатні програми; у межах неформальної освіти: курси, тренінги, вебіари, семінари тощо. Окрім цього, визначено критерії для оцінки ефективності впровадження технології, що дозволяють здійснювати систематичний моніторинг її результативності, та визначено показники соціально-гуманістичного ефекту. Розроблена технологія сприятиме системній підготовці волонтерів, підвищенню їхньої кваліфікації та ефективній організації їхньої діяльності, забезпечуючи сталість розвитку адаптивного спорту;

- уперше розроблено програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», метою якої є формування у слухачів цілісного розуміння ролі та значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Програма сприятиме соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства, а також забезпечить підвищення кількості кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати зі спортсменами різних нозологій;

- уперше розроблено навчальну програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад», що спрямована на формування у слухачів ґрунтового розуміння значущості волонтерської діяльності в межах руху Спеціальних Олімпіад. Основною метою впровадження цієї програми є сприяння соціальній інтеграції осіб з відхиленнями розумового розвитку, формування гуманістично орієнтованого суспільства, а також підготовка кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати зі спортсменами з інвалідністю;

- уперше розроблено робочу програму навчальної дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті», яка була інтегрована в освітній процес НУФВСУ та спрямована на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту, зокрема у напрямі адаптивного спорту та волонтерської діяльності;

– дістали подальшого розвитку дані науковців щодо організаційних засад реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, а саме: визначені чинники мотивації, рекрутингу, навчання та супроводу волонтерів для адаптивного спорту. Зокрема: чинники мотивації (акцентовано на індивідуальних потребах волонтерів, таких як самореалізація, можливість набуття і вдосконалення професійних навичок, отримання нового досвіду, можливість зробити внесок у розвиток суспільства тощо); рекрутинг (удосконалено підходи до залучення волонтерів через інноваційні методи комунікації, цифрові платформи та соціальні мережі); навчання (запропоновано нову комплексну методологію підготовки, що передбачає засвоєння теоретичних знань із можливістю практичного досвіду, зокрема отримання досвіду з організації заходів, способів та методів комунікації з різними суб'єктами волонтерської діяльності, відпрацювання методик надання першої допомоги тощо); супровід волонтерів (розроблено рекомендації щодо створення сприятливих умов для їхньої діяльності, моніторингу результативності та забезпечення професійної підтримки протягом усього періоду залучення);

– дістали подальшого розвитку дані щодо важливості налагодження ефективної комунікації між суб'єктами волонтерської діяльності, зокрема: волонтерами, спортсменами з інвалідністю, їхніми батьками, тренерами, організаторами спортивних заходів, спортсменами-ветеранами війни, що сприятиме підвищенню професіоналізму волонтерів і, в результаті, матиме позитивний вплив на розвиток адаптивного спорту, соціальну інтеграцію людей з інвалідністю та гуманізацію суспільства;

– доповнено дані щодо питань організації, підготовки та залучення учнівської та студентської молоді до волонтерської діяльності, а саме: визначено вимоги до волонтерів, систематизовано чинники, що спонукають до занять волонтерством;

– розширено уявлення щодо сучасних тенденцій розвитку волонтерства у спорті та напрямів їх діяльності, зокрема, акцентовано увагу на

такі новітні дефініції як: корпоративне, епізодичне, електронне, сімейне волонтерство та волонтерський туризм;

– доповнено та осучаснено наукові дані щодо соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Зокрема, підтверджено значення та роль волонтерської діяльності як ефективного інструменту соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, що, своєю чергою, сприяє формуванню інклюзивного суспільства. Акцентовано на гуманістичних аспектах, підкреслено, що волонтерська діяльність у адаптивному спорті сприяє розвитку емпатії, толерантності та соціальної відповідальності серед волонтерів і суспільства в цілому.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні матеріалів розробленої програми «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад» у підготовці фахівців ГО Спеціальна Олімпіада України під час організації курсів підвищення кваліфікації для тренерів, педагогів та здобувачів різних типів закладів освіти, реабілітологів, функціонерів, менеджерів й інших спеціалістів спортивних державних і громадських організацій, зацікавлених осіб (акт впровадження від 4 вересня 2024 р.; додаток Г). Для вдосконалення освітнього процесу здобувачів освіти Національного університету фізичного виховання та спорту України підготовлена нова вибіркова навчальна дисципліна «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» (акт впровадження від 14 жовтня 2024 р.; додаток В).

Розроблено та впроваджено методичні рекомендації ефективного проведення тренувань з людьми із відхиленнями розумового розвитку в практичну діяльність тренерів ГО «Спортивного клубу Гіперіон» (акт впровадження від 21 листопада 2023 р.; додаток Д); ГО «Спортивний клуб Гранд-Еліт» (акт впровадження від 21 листопада 2023 р.; додаток Е), а також освітній процес підготовки студентів Національного університету фізичного виховання та спорту України, зокрема в навчальний курс дисципліни «Адаптивний спорт» (акт впровадження від 15 листопада 2023 р.; додаток Ж). Розроблено та впроваджено онлайн курс підготовки тренерів ГО Спеціальної

Олімпіади України (акт впровадження від 13 листопада 2023 р.; додаток И). Підготовлено організаційно-методичні умови впровадження інклюзивного підходу у навчально-тренувальний процес спортсменів за програмою Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» (акт впровадження від 30 листопада 2022 р.; додаток Л). Матеріали дослідження використані для удосконалення освітнього процесу в Національному університеті фізичного виховання та спорту України, а саме: доповнення системи знань з дисципліни «Адаптивний спорт» щодо питань волонтерської діяльності (акт впровадження від 1 грудня 2022 р.; додаток К).

Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, аналізі й узагальненні даних літературних джерел за обраною темою, формулюванні мети, завдань та виборі методів дослідження, проведені соціологічних досліджень, аналізі, узагальненні та статистичній обробці отриманих даних, в теоретичній розробці та обґрунтуванні трьох освітніх програм та технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, формулюванні висновків та написанні тексту дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових пошуків і практичних доробків дисертаційної роботи оприлюднено на різноманітних конференціях, зокрема:

- національного рівня (II Всеукраїнській науковій конференції «Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини», присвяченій Дню науки в Україні (Харків, 17 травня 2024 р.); II Загальноуніверситетській науковій конференції аспірантів і докторантів «Дисертаційне дослідження: від ідеї до реалізації» (Київ, 19-20 червня 2024 р.);

- міжнародного рівня (XIV Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 19 травня 2021 р.); XV Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (16 вересня 2022 р.); XVI Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 30 листопада 2023 р.); XVII Міжнародній

конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 30 травня 2024 р.); VIII Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спідщина у спорті: проблеми і перспективи» (Київ, 20-21 листопада 2024 р.) (додаток Б).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 13 наукових праць: серед яких 6 статей надруковані у наукових фахових виданнях України; 4 публікації апробаційного характеру; 3 публікації додатково відображають наукові результати дисертації (додаток А).

Структура та обсяг дисертації. Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 268 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою (172 сторінки основного тексту). У структурі дисертаційної роботи виділено: анотацію двома мовами, список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, вступ, п'ять розділів та висновки до них, загальні висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел (266 найменувань, із яких 176 відображають результати досліджень зарубіжних фахівців), а також 17 додатків. Цифровий матеріал дисертації проілюстровано 29 таблицями та 28 рисунками.

РОЗДІЛ 1

МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ

1.1 Загальна характеристика волонтерської діяльності у різних напрямках спорту

Волонтерство є основоположним компонентом громадянського суспільства, яке надихає суспільство до миру, свободи, безпеки і справедливості для всіх людей. В епоху глобалізації та постійних змін світ стає все більш взаємозалежним, складнішим. Волонтерство – індивідуальне чи групове – є одним із способів зміцнення цінностей спільноти, служіння ближньому, елемент реалізації власного особистісного потенціалу. Волонтерська діяльність може встановити такі зв'язки, щоб країни могли жити разом у здоровому, мирному суспільстві та працювати разом для вирішення спільних проблем, щоб сформувати соціально-гуманістичне суспільство [2, 10, 26, 33, 38, 106, 162 та ін.].

Сьогодні волонтерство стало невід'ємною складовою життя суспільства. Все частіше добровільні помічники долучаються до соціальних, культурних, екологічних та спортивних проєктів. Слово «волонтер» (від фран. *volontaire*, англ. *Volunteer*) означає доброволець, бажаючий [26]. Нині волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги [71].

Першим офіційним визначенням волонтерства запропоновано у Волонтерській хартії ООН (1991), згідно з яким волонтерство — це діяльність, що здійснюється на добровільних засадах без отримання матеріальної винагороди, спрямована на підтримку і покращення життя інших осіб або спільнот. Волонтерство передбачає активну участь громадян у розв'язанні соціальних, економічних і екологічних проблем, розвитку суспільства, а також

сприяє зміцненню взаєморозуміння та солідарності в глобальному масштабі [56].

Визначення цьому поняттю дають і різні неурядові організації та структури, наприклад Національний волонтерський центр «About Vobis» (член Європейського волонтерського центру), який визначає волонтерство як «роботу за власною ініціативою, за допомогою якої особа віддає свій час, таланти та енергію для підтримки інших без фінансової винагороди, але може оплачувати витрати на підтримку залученого проєкту» [203].

Фонд розвитку громадянського суспільства зазначає, що «волонтерство – це добровільна, неоплачувана праця, яку здійснює одна людина, щоб допомогти іншим людям (які не входять до їхньої сім'ї та є близькими родичами чи друзями) або установам» [87].

Волонтерська діяльність може реалізовуватися у різних напрямках суспільного життя, а саме: медичні та соціальні послуги, захист прав людини, культурні, мистецькі, освітні, наукові, гуманітарні, релігійні, спортивні, охорона навколишнього середовища, соціальні та громадські тощо. В останні десятиліття набирає все більшої популярності волонтерська діяльність у спорті, що пов'язане із популяризацією спортивних заходів, розширенням кількості та підвищенням якості проведення змагань різного рівня [1, 37, 41, 120 та ін.].

У Білій книзі спорту наголошується, що волонтерська діяльність у спортивних організаціях відкриває значні можливості для неформальної освіти, яку необхідно визнати та удосконалити. Спорт надає привабливі можливості для залучення молоді до активної участі в суспільному житті, що має потенціал для позитивного впливу на індивідуальний розвиток, допомагаючи людям уникати правопорушень і сприяючи їхній соціалізації та інтеграції в громаду. [261].

Науковці В. Левків та Т. Макуц, на підставі аналізу нормативно-правових документів, дали визначення спортивного волонтера, як особи, яка має спортивну кваліфікацію чи фахову підготовку у фізкультурно-спортивній

галузі і здійснює спортивно-професійну діяльність на добровільних засадах [46].

Аналіз літературних джерел з питань волонтерства свідчить про важливість волонтерської діяльності, яка стала невід'ємною частиною сучасних міжнародних та національних спортивних змагань. Волонтерство у спорті охоплює широкий спектр функцій і завдань, спрямованих на забезпечення організаційної, адміністративної, безпекової та соціальної підтримки під час проведення спортивних подій.

Сучасні міжнародні спортивні заходи, такі як Олімпійські, Паралімпійські та Дефлімпійські ігри, а також інші національні та міжнародні чемпіонати, турніри та фестивалі, неможливі без участі волонтерів. Тут волонтери виконують важливі функції, які охоплюють всі етапи проведення змагань — від організаційних завдань до підтримки безпеки, комфорту та створення позитивної атмосфери для учасників і глядачів. Їхня діяльність безпосередньо впливає на ефективність проведення заходів, успішність їх реалізації та на загальний досвід усіх учасників подій, включаючи спортсменів, тренерів, уболівальників, представників медіа тощо [37, 90, 117, 163, 189].

Аналіз особливостей розвитку волонтерської діяльності у спорті дозволив визначити різні його напрями: олімпійське волонтерство; волонтерська діяльність в неолімпійському спортивному русі; волонтерська діяльність в адаптивному спорті.

Історія розвитку олімпійського волонтерства розпочинається разом із відродженням Олімпійських ігор сучасності. Першими волонтерами у спорті вважають афінських спонсорів Ігор Олімпіад 1896 р. На той час волонтерська допомога полягала не лише у добровільних пожертвуваннях, а й у допомозі під час організації і проведення змагань. Аналіз спеціальної літератури дозволив визначити періодизацію олімпійського волонтерського руху та різні підходи до її трактування [10, 137, 154, 255] (рис. 1.1).

Перший етап починається з 1896 і продовжується до 1948 рр. Волонтерами виступають військовослужбовці та бойскаути. На даному етапі відсутні офіційні програми залучення і навчання волонтерів. Завдання і напрями діяльності волонтерів були мінімальними, а саме: забезпечення безпеки і порядку, розповсюдження інформації, допомога в облаштуванні спортивних майданчиків та матеріальна допомога [6, 51].

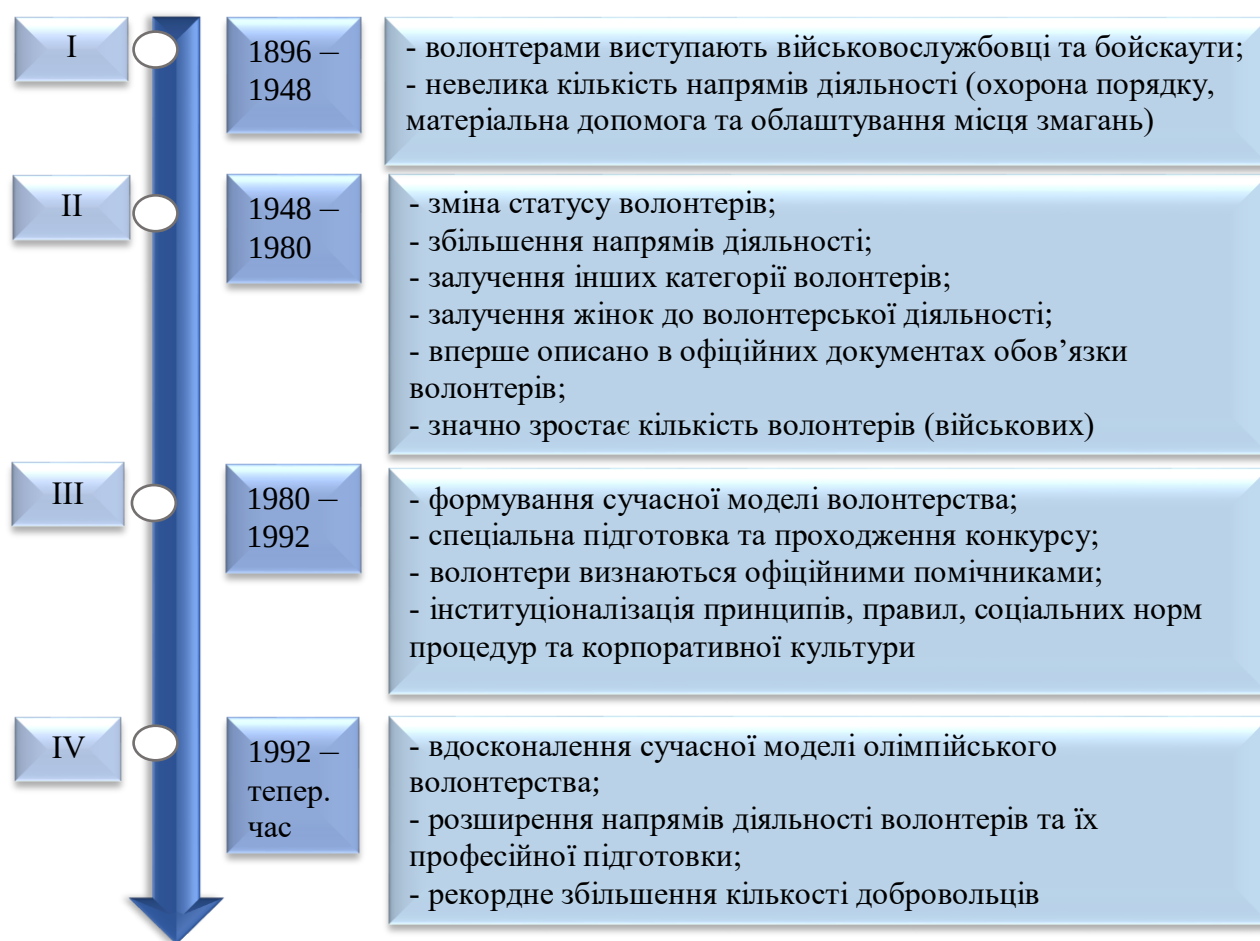

Рисунок 1.1 – Характеристика розвитку олімпійського волонтерського руху

Другий етап починається з Олімпійських ігор в Лондоні 1948 р. і закінчується іграми 1980 р. в Монреалі. Науковиця Анна Морено [178] зазначає, що значний вплив на організацію змагань, в тому числі і волонтерську діяльність, мали країни-організатори (на той час це індустріально розвинені країни). В цей період зростає значення волонтерської

діяльності, розширюються напрями їх діяльності та залучаються інші категорії волонтерів, крім бойскаутів та військовослужбовців. У 1952 р. в статистичному звіті про проведення Олімпійських ігор спеціально зазначено про залучення жінок-волонтерів, що свідчить про підвищення зацікавленості до олімпійського волонтерства. В цей період вперше описано в офіційних документах обов'язки волонтерів (1956 р.). На той час курсанти військового інституту брали участь в основних церемоніалах, забезпечували матеріальну та технічну підтримку в підготовці ігор. Під час організації та підготовки Ігор Олімпіади в 1960 р. волонтери залучалися до будівництва спортивної інфраструктури, відповідали за транспорт та обладнання, працювали у прес-центрах на правах асистентів. У зв'язку із загрозами тероризму у 1980 р. значно зростає кількість волонтерів (військових) для забезпечення безпечного проведення ігор [179, 226, 249].

Третій етап розпочинається з 1980 р. Ігор в Солт-Лейк-Сіті та закінчується Іграми в Сеулі в 1988 р. Це етап формування підґрунтя сучасної моделі олімпійського волонтерства, який характеризується формуванням власних цінностей, принципів, соціальних норм. З 1980 р., щоб стати олімпійським волонтером, необхідно пройти конкурс та отримати спеціальну акредитацію. В цьому ж році волонтери були включені в програму Організаційного комітету. В Лос-Анджелесі в 1984 р. волонтери вперше визнаються офіційними помічниками. На цьому етапі триває процес інституціоналізації олімпійського волонтерського руху, формуються принципи, правила, соціальні норми процедури та корпоративна культура [10, 168].

Четвертий етап стартує з 1992 р. та характеризується створенням сучасної моделі олімпійського волонтерства. Зміна масштабу самих Ігор сприяла розширенню напрямів діяльності волонтерів та їх професійної підготовки, що сприяло підвищенню іміджу змагань. Рекордна кількість волонтерів (70 тис.) була залучена на іграх в Пекіні 2008 р., це були в основному студенти пекінських університетів і співвітчизники із Гонконгу,

Макао, Тайвані. З кожними наступними Іграми розширюється перелік напрямів діяльності волонтерів, а саме: транспорт, допомога інспекторам із допінг-контролю, супровід команд-учасниць, акредитація, медична допомога, адміністративна та перекладацька діяльність, преса тощо [51, 61].

Зі сказаного можна зробити висновок, що основні етапи розвитку олімпійського волонтерства визначаються змінами в кількісних та якісних характеристиках соціально-демографічного портрета добровольців, а також корелюються із трансформаціями в офіційних документах, що регулюють статус волонтерів, та з розширенням напрямів їх діяльності.

Варто зауважити, що з 1981 р. зазнає змін структура міжнародного спортивного руху, а саме відбувається поява нового напрямку – неолімпійський спорт, основними змаганнями в якому є Всесвітні ігри. Слід зазначити, що сьогодні в світі проводиться близько 200 комплексних змагань, в програму яких входять неолімпійські види спорту [154, 226].

У зв'язку із різноманітністю змагань в неолімпійському спорті проаналізовано роль волонтерської діяльності в цьому напрямі. У роботах Т. Кропивницької та К. Краснянського, 2017 – 2020 рр. висвітлено, що масове залучення волонтерів почалося на VI Всесвітніх іграх (Акіто, Японія, 2001 р.). В основному волонтерами були студенти – перекладачі. Цього року для проведення Всесвітніх зимових ігор 2022 р. було залучено понад 300 тис. волонтерів [44].

Аналіз літературних джерел показав, що волонтерська діяльність в спорті, в тому числі неолімпійському, є важливою складовою організації змагань, адже це економія бюджету змагань, підвищення якості змагань, ефективний метод взаємодії великих груп людей тощо. В роботах вітчизняних науковців [9, 11, 44, 106] підтверджено важливість та розкрито роль волонтерів під час змагань з неолімпійських видів спорту.

Паралельно із розвитком волонтерської діяльності в олімпійському та неолімпійському спорті дедалі набирає популярності розвиток волонтерської

діяльності в адаптивному спорті, який з кожним роком розвивається і стає все популярнішим глобальним явищем [2, 37, 64].

У роботах національних та міжнародних науковців зазначено, що до найбільш значних і визнаних змагань в адаптивному спорті відносяться Паралімпійські, Дефлімпійські ігри та Всесвітні ігри Спеціальних Олімпіад [106, 141, 163]. Перераховані вище змагання є міжнародними й масштабними спортивними заходами, на яких з кожним роком зростає кількість залучених волонтерів та коло їх діяльності, що підтверджує їх значущість (рис.1.2).

Виходячи із вище викладеного, варто відмітити тенденцію збільшення кількості залучених волонтерів до організації та проведення Ігор протягом останніх чотирьохрічних періодів. Аналізуючи представлену інформацію визначено, що найбільшу кількість волонтерів було задіяно під час Олімпійських ігор 2008 р. у Пекіні, це можна пояснити значними ресурсними можливостями держави та високою кількістю населення.

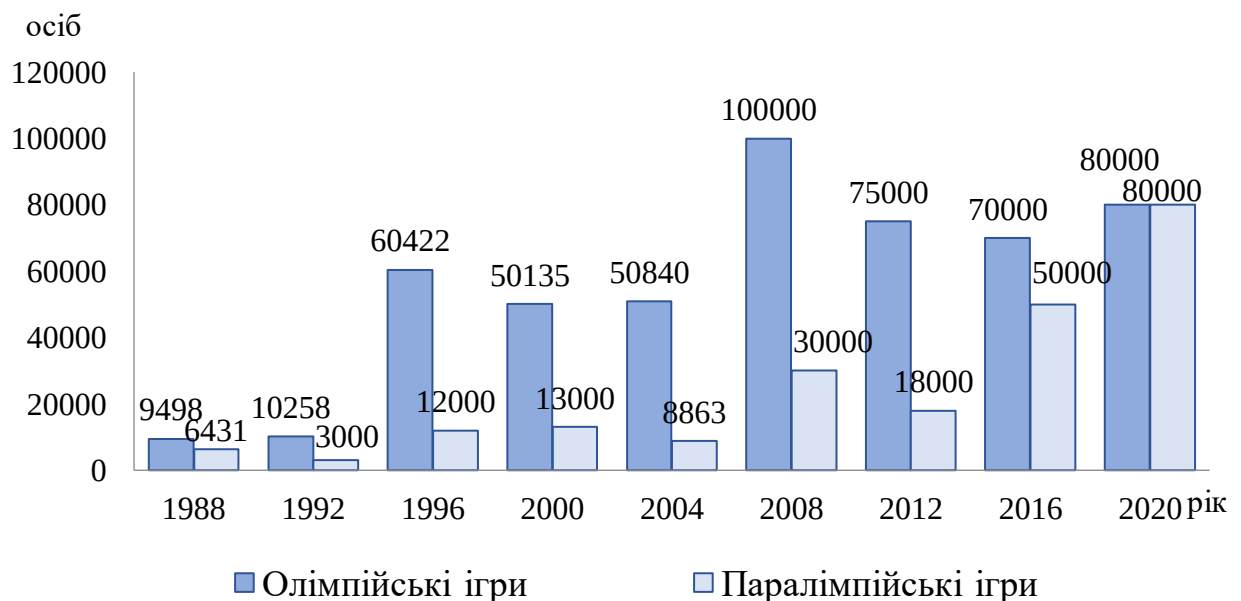

Рисунок 1.2 – Співвідношення кількості волонтерів на Олімпійських, Паралімпійських іграх 1988–2020 рр.

Крім того, проведені дослідження свідчать, що практично кожен бажаючий може стати волонтером. Наприклад, для підготовки і проведення Олімпійських і Паралімпійських ігор в Токіо 2020 р. було отримано 186 101

заявок на волонтерську програму. Серед них 63 % становили жінки і 37 % чоловіки, 63 % претендентів мали японське громадянство. Значна кількість заявок (37 %) від неяпонських громадян свідчить про високий рівень глобального інтересу до Ігор. На Іграх кожен доброволець може стати «Волонтером Ігор» і надавати допомогу в місцях проведення змагань або стати «Міськими волонтером» та, наприклад, надавати інформаційно-консультативну допомогу в аеропортах, залізничних вокзалах та інших місцях [61].

Аналіз офіційних сайтів організаційних комітетів проведення Паралімпійських ігор в Лондоні, 2012; Ріо-де-Жанейро, 2016 та Токіо, 2020 [61, 62, 63] свідчить, що з кожними наступними іграми спостерігається збільшення попиту на волонтерську діяльність. Така тенденція зумовлена не лише масштабами подій, але й зростанням ролі волонтерів у забезпеченні успішного проведення змагань на різних етапах.

Ключовими аспектами залучення волонтерів є мотиваційні та психологічні чинники, які суттєво впливають на готовність осіб долучитися до такої важливої діяльності. Важливим фактором є також наявність чітко визначених критеріїв відбору, зокрема вимоги до фізичної та психологічної підготовки, комунікаційних навичок та здатності працювати в стресових умовах. Це дозволяє забезпечити високий рівень організації і сприяє формуванню більш ефективних команд волонтерів, що готові до активної участі у складних і відповідальних завданнях під час Олімпійських та Паралімпійських ігор.

Таким чином, залучення волонтерів стає не лише необхідним елементом у контексті логістики, а й важливою складовою частиною культурного обміну, мотивації до спорту і розширення соціальної інклюзії (рис. 1.3).

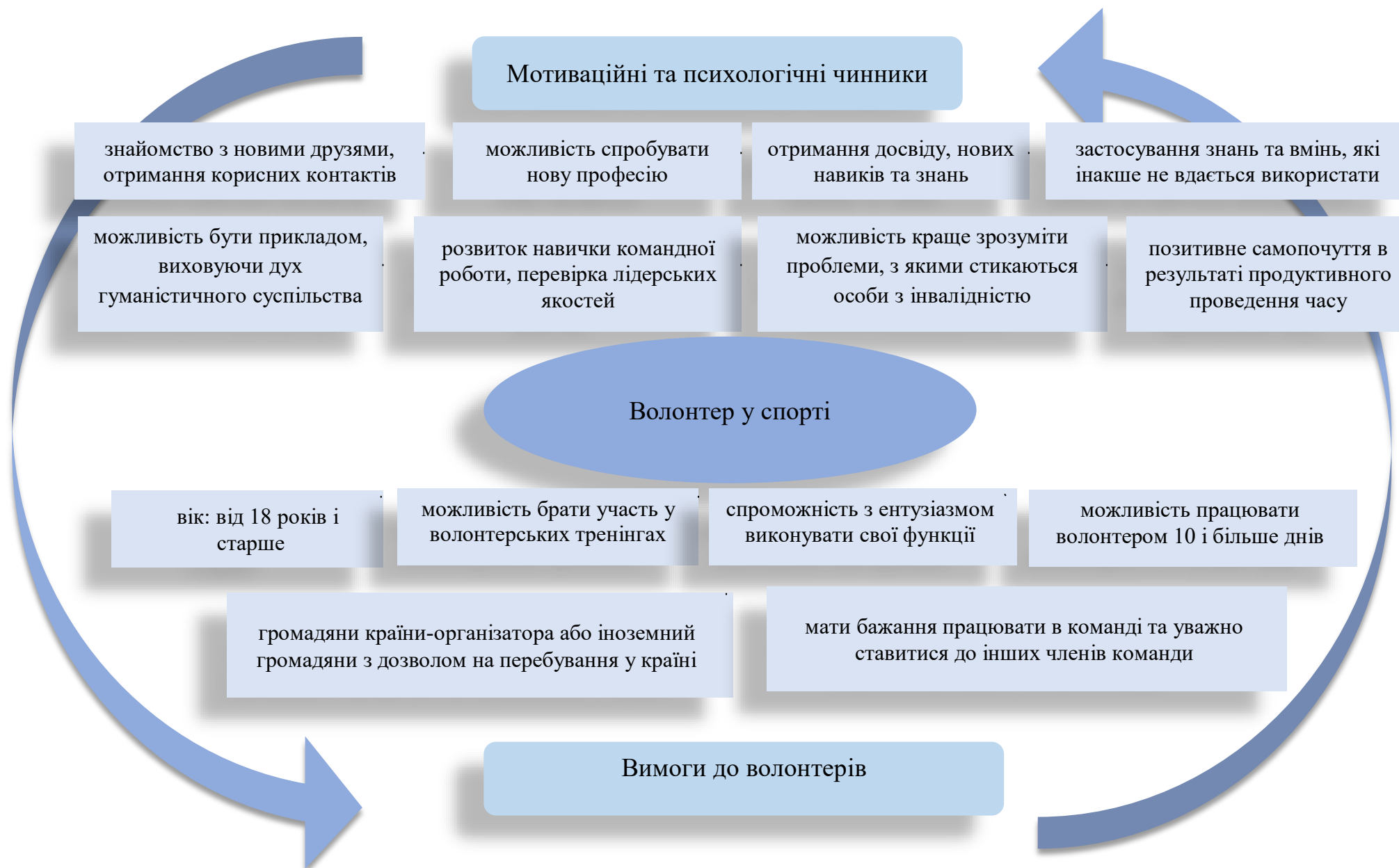

Рисунок 1.3 – Вимоги до волонтерів та чинники, які спонукають до занять волонтерством

У деяких наукових роботах зазначено, що саме мотивація волонтерів має ряд ключових відмінностей. Вони виділяють два види мотивації: матеріальну та нематеріальну. До матеріальних факторів мотивації відносять: харчування, компенсація транспортних й інших витрат волонтерів, а також додаткові бонуси (сувенірна продукція, можливість користуватись спортивним інвентарем, спеціальні пропозиції для волонтерів від партнерів змагань й інше) [116, 178, 148, 179].

Таким чином, залучення волонтерів до організації та проведення змагань є вагомим елементом, без чого не могли б відбутися масштабні спортивні заходи у всіх аспектах – економічному, фінансовому, соціальному, організаційному тощо. Люди, які мають волонтерський досвід, у певному сенсі виступають ініціаторами відкритого суспільства, цінностей і норм, що стимулюють культурний прогрес, позитивну динаміку самоорганізації соціальних інститутів громадянського суспільства.

Отже, волонтерська діяльність в спорті вищих досягнень, зокрема в паралімпійському русі, є тотожною олімпійському волонтерству [9, 29, 52, 49]. Однак волонтерська діяльність у русі Спеціальних Олімпіад відрізняється своїми особливостями, зокрема значною соціальною значущістю, а також охоплює значно ширший спектр можливих напрямів роботи. Волонтерство в русі Спеціальних Олімпіад здійснюється в рамках різноманітних волонтерських програм, що включають допомогу спортсменам з відхиленнями розумового розвитку на всіх етапах їхнього спортивного шляху. Ці програми охоплюють не лише організаційні та адміністративні завдання, а й навчання, соціальну підтримку, медичну допомогу та культурні заходи. Такий багатогранний підхід дозволяє не лише сприяти розвитку спортивних навичок учасників, але й значною мірою впливає на соціальну інтеграцію осіб з відхиленнями розумового розвитку.

Рисунок 1.4 – Різновиди діяльності волонтерів у різних напрямках спорту

Однією із найбільш відомих організацій, яка популяризує рухову активність та забезпечує проведення змагань й інших заходів для людей з відхиленнями розумового розвитку, є Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад (Special Olympics International, SOI) [50].

Волонтери є основною ланкою руху Спеціальних Олімпіад. Реалізація заходів Спеціальних Олімпіад здійснюється на громадських засадах із залученням тренерів, педагогічних працівників, лікарів, функціонерів, організаторів заходів, менеджерів, батьків тощо.

На початок 2024 р. у світі налічується 4, 238 млн спортсменів, 366 млн тренерів і понад 1 млн волонтерів, щороку проводиться понад 100 тис. змагань із 32 видів адаптованих олімпійських видів спорту через програми Спеціальної Олімпіади в більш ніж 170 країнах світу. Щоб задовольнити потреби людей з вадами розумового розвитку та сприяти їх інтеграції у соціум, Спеціальна Олімпіада запровадила різноманітні волонтерські програми [4, 21, 22, 37, 50, 79 та ін.]:

- «Об'єднаний спорт» (Unified Sports) слугує для інтеграції людей з відхиленнями розумового розвитку (спортсменів) у соціум разом з особами без відхилень (партнерів) через тренування та участь у змаганнях. Програма насамперед зосереджена на командних видах спорту або змаганнях із застосуванням естафет. Ідея програми полягає в тому, щоб створити умови для ефективної інтеграції спортсменів і партнерів, щоб усі члени команди мали рівний статус, однакові спільні цілі та досвід, а також щоб команда працювала разом для досягнення успіху. Науковці зазначили [22, 79, 172, 211], що програма допомагає встановити дружні та партнерські стосунки між членами команди та сприяє соціалізації людей з вадами розумового розвитку в суспільство.

- «Юні спортсмени» (Young Athletes) – це ігрова програма для дітей з відхиленнями розумового розвитку у віці від 2 до 7 років. Юні спортсмени знайомляться з основними фізичними вправами, такими як біг, стрибки, метання тощо. Діти навчаються комунікувати з іншими та розвивають важливі

навички для навчання та життя у суспільстві. Опановані навички допомагають дітям у сімейній, шкільній та громадській діяльності [26].

- «Здоров'я спортсменів» (Healthy Athletes) – пропонує безкоштовні огляди здоров'я спортсменів Спеціальної Олімпіади лікарями-волонтерами для підвищення їх рівня здоров'я та функціональних можливостей.

У межах програми пропонується обстеження здоров'я з восьми дисциплін:

- загальний медичний огляд (MedFest);
- обстеження зору (Special Olympics Lions Clubs International Opening Eyes)
- оцінка слуху (аудіологія) (Healthy Hearing);
- огляд ротової порожнини (Special Smiles);
- зміцнення здоров'я (профілактика та харчування) (Health Promotion);
- сильний розум (емоційне здоров'я) (Strong Minds);
- фізіотерапія (FUNfitness);
- обстеження стоп (подіатрія) (Fit Feet) [50].

У той же час програма слугує для навчання та практичного досвіду студентів і спеціалістів у сфері охорони здоров'я, а саме щодо методів догляду та спілкування із людьми з відхиленнями розумового розвитку [38].

- «Здорові спільноти» (Healthy Communities) – спрямована для надання якісної медичної допомоги та реалізації різноманітних програм профілактики для покращення здоров'я людей з відхиленнями розумового розвитку. Просвітницька діяльність серед людей з відхиленнями розумового розвитку щодо ведення здорового способу життя, гігієнічних норм, питного режиму, планування режиму дня тощо. Ця програма використовує принципи волонтерської програми «Здорові спортсмени» і поєднує ці заходи з подальшим доглядом, наданням цілорічного доступу до фітнесу та оздоровлення [50].

- Освітнянська програма – реалізується в загальноосвітніх закладах різного рівня. Учням розповідають про рух Спеціальних Олімпіад та потреби осіб з інвалідністю [36].

- «Лідерство спортсменів» (Unified Leadership) – долає бар'єр щодо обмежених можливостей людей з відхиленнями розумового розвитку. Це досягається шляхом оволодіння знаннями, навичками та практичним досвідом виконання керівних ролей у взаємозв'язку з лідерами без вад для створення інклюзивного середовища [223].

У межах програми організовуються семінари для досвідчених спортсменів Спеціальної Олімпіади, яких залучають до обговорення та прийняття рішень, спілкування з представниками засобів масової інформації, пропонується робота помічниками тренера й організатора під час проведення змагань та тренувальних занять [162]. Спортсмени лідери мають можливість продемонструвати свої здібності, а лідери без інвалідності навчаються покращувати свою поведінку та практику, адаптуватися та зробити свої організації більш інклюзивними. Кінцевим результатом є те, що кожен отримує новий погляд на потенціал, лідерство та справжню інтегрованість людей з інвалідністю [50].

- «Посланники здоров'я» (Health Messenger) – організована для покращення системи охорони здоров'я та залучення громади до підтримки здоров'я людей з відхиленнями розумового розвитку. Спортсмени – лідери з відхиленнями розумового розвитку отримують можливість керівних ролей у системі охорони здоров'я. Ці спортсмени Спеціальної Олімпіади, проходять спеціальну підготовку з просвітництва здорового способу життя, раціонального харчування, щоб служити лідерами здоров'я, вихователями, захисниками та зразками для наслідування у своїх громадах. Вони керують своїми командами, сім'ями, друзями та спільнотами вести здоровий спосіб життя, а також виступають за те, щоб постачальники медичних послуг та уряди ухвалили інклюзивну політику щодо охорони здоров'я, оздоровчих послуг, освіти та ресурсів для людей з відхиленнями розумового розвитку [124, 140, 145].

- «Смолоскиповий пробіг» (Law Enforcement Torch Run) – програма започаткована представниками правоохоронних органів у підтримку руху

Спеціальних Олімпіад. Під час проведення Всесвітніх зимових та літніх ігор Спеціальних Олімпіад, за допомогою представників правоохоронних органів олімпійський вогонь з Олімпії доставляється на церемонію відкриття ігор, де запалюється як символ надії й перемоги. Місія правоохоронної організації Torch Run® (LETR) полягає в тому, щоб підвищити обізнаність суспільства про рух Спеціальних Олімпіад та зібрати кошти для існування і поширення цього руху [240].

Отже, результати теоретичного аналізу свідчать, про важливу роль волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. За допомогою волонтерської діяльності вирішуються безліч організаційних питань, створюється атмосфера та високий імідж як самих змагань, так й інших навколо спортивних заходів, а також позитивний настрій для учасників, гостей й глядачів. Водночас волонтерська діяльність відіграє ключову роль і в адаптивному спорті, особливо в русі Спеціальних Олімпіад, адже тут волонтери допомагають як в організації та проведенні змагань, так і забезпечують комфорт учасників на всіх етапах – від підготовки до фінальних виступів. У зв'язку із цим актуальними виступають питання щодо навчання та підготовки волонтерів до занять спортивною волонтерською діяльністю, в тому числі й адаптивного спорту.

1.2 Організаційно-методичні особливості реалізації волонтерської діяльності у спорті в закладах освіти України

Аналіз спеціальної літератури щодо організації процесу відбору та підготовки волонтерів дозволяє зазначити, що не існує єдиної системи роботи зі спортивними волонтерами.

Науковцями [13, 36, 151] наголошено, що найбільшою категорією волонтерів у спорті є студентська молодь. У роботах Євтуха В. [26] зазначено, що період з 16 до 22 років є «визначальним», наголошуючи, що саме в цей час формується світогляд і характер людини. Аналіз наявної літератури свідчить

[4, 21, 14, 25] про різноманітні погляди науковців щодо впливу волонтерства на студентську молодь (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Погляди науковців щодо впливу волонтерства на студентську молодь

Науковці	Вплив волонтерства на студентську молодь
Bryan W. Hay [149]	Студенти, які беруть участь у волонтерстві в спорті, часто розвивають лідерські навички, здатність працювати в команді, координувати події та керувати групами.
Megan O'Connor [191]	Волонтерство в спорті може допомогти студентам знизити рівень стресу та тривожності, оскільки вони отримують можливість відволіктися від академічних проблем і зосередитися на діяльності, яка приносить радість.
James S. Thomas [244]	Волонтерська діяльність у спортивному середовищі дозволяє студентам розвивати такі важливі навички, як управління проєктами, організація подій, а також здатність управляти командами. Це допомагає їм створювати професіональні зв'язки та покращувати резюме.
Shannon D. Grant [144]	Участь у спортивних волонтерських ініціативах, дозволяє студентам розвивати міжкультурну компетентність, вчить їх працювати з людьми з різних культурних та етнічних груп.
Петренко І. [106]	Волонтерська діяльність, зокрема у спортивній сфері, допомагає студентам розвивати соціальні навички, зокрема комунікацію та взаємодію в команді, формувати лідерські якості та професійні навички, підвищувати психологічне благополуччя, знижуючи стрес і тривожність, позитивно впливати на фізичне здоров'я та загальний розвиток молодих людей.
Бондаренко З. [13]	Формує певні життєві позиції, сприяє саморозвитку та самореалізації студентів, дає можливість засвоювати соціальний досвід та виступає одним з напрямів позанавчальної роботи у закладах вищої освіти.

Науковцями зазначено, що студенти-волонтери мають особливі мотиви до цієї діяльності. Насамперед студентів цікавить можливість набуття і

вдосконалення професійних навичок. Вони можуть бути як формальними – одержання заліку, проходження практики, так і реальними – набуття фахових знань з майбутньої спеціальності, напрацювання навичок спілкування з клієнтами. Причому на відміну від підлітків-волонтерів, їх певною мірою хвилює проблема міжособистісної комунікації. Для них більше важливе спілкування з професіоналами в обраній спеціальності, знайомство з новими методиками і технологіями, все, що може їм допомогти у подальшому стати висококваліфікованими фахівцями і успішно працевлаштуватися [14, 35, 74, 117, 179, 183, 185].

У наукових працях [167, 177, 181, 185, 197] виділено основні мотиви молоді до волонтерської діяльності:

- реалізація особистісного потенціалу;
- соціальне визнання, відчуття суспільної значущості;
- самореалізація та життєве самовизначення;
- мотив професійної орієнтації;
- можливість розширення кола спілкування, дружньої взаємодії з однодумцями;
- набуття досвіду лідерства та соціальної взаємодії;
- виконання громадського та релігійного обов'язку;
- організація вільного часу.

Дані спеціальної літератури свідчать про те, що студенти часто розглядають волонтерство як «інвестицію» у свій людський капітал, що допомагає їм набути та сформувати навички, які можуть бути бажаними на потенційних робочих місцях [154, 182, 202].

У працях [8, 86, 16, 117, 136] обґрунтовано значущість волонтерської діяльності у різних сферах суспільства (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Внесок волонтерської діяльності у різні сфери суспільства

Сфери суспільства	Внесок волонтерської діяльності
Матеріально-економічна	Зменшення навантаження на бюджет за рахунок виконання соціально корисної роботи кваліфіковано, науково обґрунтовано та безоплатно.
Соціальна	Встановлення стійких зв'язків між різними соціальними групами, заснованих на ідеях усвідомленої безкорисливої взаємодопомоги.
Політична	Розвиток громадянського суспільства країни через внесок у науково-освітній та інтелектуальний потенціал волонтерського руху як невід'ємної його складової.
Духовна	Розвиток культури суспільства й цінностей таких як: альтруїзм, безкорисливість, гуманізм, милосердя, чуйність, самовідданість, співчуття, партнерство тощо.

Узагальнення літературних джерел, де фахівці досліджували питання волонтерської діяльності та участь у ній студентської молоді, дозволяє розглянути напрацьовані організаційно-методичні особливості залучення та навчання волонтерів у закладах вищої освіти України та світу. У проаналізованих працях представлені дійові механізми відбору та залучення, навчання й моніторингу, підтримки і заохочення волонтерів до спортивних змагань. У вітчизняній та зарубіжній літературі нами опрацьовано та виділено наукові роботи, що стосуються навчання волонтерів у закладах освіти та громадських організаціях та були опубліковані протягом останніх 20 років [10, 11, 28].

Зокрема, науковиця Бойко І. [10] впровадила навчальну програму за вибором «Організаційно-методичні засади підготовки волонтерів спортивних змагань» для студентів Національного університету фізичного виховання та спорту України. Ця програма розрахована на 72-годинне навчання та

складається з п'яти розділів. У рамках дослідження розроблено програму підготовки волонтерів для громадських спортивних установ нашої країни. Навчання складається з 11 тем, що розглядають організацію та підготовку волонтерів до змагань. Ученою зазначено, що дані програми допомогли виділити основні напрями, за якими доцільно здійснювати підготовку олімпійських волонтерів; сприяти залученню, навчанню та контролю за роботою волонтерів.

Згідно з даними літературних джерел Петренко. І. [65] досліджено питання залучення, навчання, мотивації та заохочення студентської молоді до волонтерської діяльності. В межах наукової праці запропоновано створити громадську організацію «Клуб спортивного волонтерства», до якої ввести структурну одиницю, яка проводитиме навчання волонтерів – «Школа спортивних волонтерів». Запропоновано проводити навчання у два блоки – теоретичний та практичний. Теоретичний блок включає: лекції, тренінги, семінари із залученням провідних фахівців сфери фізична культура і спорт. Практична частина передбачає участь у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах.

Дослідницею розроблено авторську програму «Програма підготовки спортивних волонтерів», яка триває три місяці (76 години). Структура програми складається із дев'яти розділів, що включають теоретичних основи, мету і завдання волонтерської діяльності у спорті в сучасному волонтерському русі, основні питання спортивного волонтерства у студентському житті, особистісного розвитку волонтерів та основних законодавчих документів, які регламентують волонтерську діяльність в Україні [106].

Науковцями Волинського Державного університету імені Лесі Українки [53] створено молодіжну громадську організацію «Волонтерський клуб м. Луцька». До основних завдань клубу входять: сприяння розвитку волонтерського руху та пропаганда його принципів серед студентської та учнівської молоді міста Луцька та Волинської області, проведення громадянських волонтерських акцій на місцевому рівні; здійснення та захист

прав і свобод, задоволення соціальних і культурних інтересів молодих громадян; створення умов для саморозвитку членів клубу як особистостей, членів суспільства, громадян України, професійного становлення як фахівців соціальної сфери (соціальних педагогів та працівників).

Працівниками Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» [20] розроблено 72-годинну навчальну програму «Основи волонтерської роботи». Програма складається із 9 тем щодо основ милосердя та добровільності, організаційних та методичних знань, умінь та навичок необхідних кожному волонтеру.

Узагальнення перерахованих даних дозволяє стверджувати, що існуючі дослідження особливостей навчання та підготовки студентської молоді до волонтерської діяльності, організації і проведення спортивних змагань є вкрай необхідними, вони сприяють:

- створенню ефективної системи навчання волонтерів;
- пропаганді ідей та цінностей волонтерства у студентському середовищі;
- отриманню умінь і навичок взаємодії з людьми;
- формуванню вміння працювати з великими обсягами інформації;
- вдосконаленню здатності налагоджувати ділові зв'язки;
- розвитку вміння працювати в команді.

Разом з тим, волонтерська діяльність дозволяє закладам вищої освіти:

- формувати позитивний імідж для закладу освіти;
- виявити найбільш активних, талановитих та відповідальних студентів;
- сприяти соціально-економічному розвитку країни та регіону за рахунок підвищення соціальної активності молоді;

- розвивати зв'язки зі стратегічними партнерами, з регіональними та муніципальними владою, бізнес-спільнотою та громадськими організаціями;

- налагодити співпрацю з регіональними та місцевими громадськими організаціями, які беруть участь у волонтерській діяльності [53, 8, 4, 18, 77, 117, 154 та ін.].

Науковцями [86, 1, 10, 11, 36] запропоновано створення молодіжних волонтерських агентств на базі університету для отримання студентами нових знань і навичок під час участі у волонтерській діяльності. Форми навчання: лекційні заняття, збори, обговорення в міні-групах, ділові ігри, «круглі столи», дискусії, звіти.

Навчання пропонується проводити в три етапи: теоретичне навчання; проєктно-тренінгове (програми підготовки, семінари і тренінги, вирішення ситуаційних завдань, обговорення кейсів); практика [37].

Дослідницею Заверико Н. [28] наголошено, що волонтери, які займаються організацією спортивних змагань та працюють безпосередньо на змагальних майданчиках, повинні додатково володіти фізкультурно-спортивною компетенцією: знати специфіку та правила змагань обраного виду спорту, а також мати високий рівень фізичної готовності.

Отже, наукові дослідження вказують, що волонтерська діяльність під час спортивних заходів вимагає від учасників значної соціальної активності, високої працездатності, стресостійкості та здатності до оперативного реагування в умовах непередбачуваних ситуацій. Крім того, від волонтерів очікуються розвинені комунікативні навички, відповідальність, дисциплінованість і здатність до ефективної командної роботи. З огляду на специфіку спортивних заходів, ці вимоги є важливими для забезпечення якісної організації подій. Водночас волонтери повинні володіти спеціальними знаннями, зокрема щодо рівня володіння іноземними мовами, розуміння історії країни та рідного регіону, а також бути обізнаними з правилами проведення змагань на міжнародному рівні [10, 11, 13, 26, 38, 152, 174].

З огляду на ці вимоги можна стверджувати, що ефективність волонтерської діяльності в сфері спорту залежить не лише від фізичної витривалості та професіоналізму, а й від здатності адаптуватися до змінюваних умов, що є основним фактором для забезпечення успішного проведення спортивних заходів. В умовах глобалізації та інтеграції міжнародних спортивних подій роль волонтерів набуває особливо важливого

значення. Це також веде до появи нових тенденцій у розвитку волонтерської діяльності у спорті, зокрема, підвищення рівня якості організації та проведення змагань, змін у мотиваційних чинниках волонтерської діяльності в залежності від соціальних і демографічних характеристик населення, а також розширення напрямів волонтерської діяльності в межах спортивних подій.

Таким чином, зростаючий попит на волонтерів, які мають відповідну підготовку та кваліфікацію, та необхідність ефективної інтеграції волонтерів у процес організації міжнародних змагань вимагають детального вивчення і систематизації сучасних тенденцій розвитку волонтерської діяльності у спорті [51, 50, 52]. Тому вивчення цих тенденцій є необхідним для створення ефективних моделей залучення волонтерів, їх підготовки, рекрутингу, супроводу та оцінки ефективності діяльності.

1.3 Сучасні тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті

На сучасному етапі розвитку суспільства волонтерська діяльність зазнала значних еволюційних змін. Формування волонтерського руху відбувається внаслідок успішних практик проведення та організації змагань міжнародного рівня, також волонтерство починає набувати своїх характерних рис розвитку під впливом історичних та культурних традицій, соціально-економічних та політичних факторів. Якісно нові моделі навчання та підготовки добровольців у сфері волонтерської діяльності визначають масштаби та ступінь залучення до практики численних учасників. Сьогодні волонтерство розглядається як соціальне явище, що сприяє подоланню низки бар'єрів, які заважають людям займатися добровільною та безкорисливою діяльністю. Тобто для здійснення волонтерської діяльності необхідні: готовність (норми, установки, цінності та мотиви), здібності (навички, знання та досвід) та доступність (час й емоційна доступність) [73, 80, 120, 141]. У результаті теоретичного аналізу наукової літератури, інформаційних ресурсів мережі Інтернет та документальних

джерел, передового зарубіжного та вітчизняного досвіду визначено основні тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті.

Аналіз історичної інформації свідчить про те, що спочатку науковці розглядали явище волонтерства з точки зору моральних чи релігійних міркувань, понять обов'язку та християнського милосердя. На думку дослідників, в основі безоплатної, альтруїстичної праці лежить історичний феномен внутрішньовидової взаємодопомоги первісних людей, формування соціальних норм солідарності для виживання родинних груп, угруповань. Проте на даний час досліджуються інші мотиваційні чинники волонтерської діяльності [144, 168, 181, 191, 213].

Волонтерство нині є не лише благодійною діяльністю, що передбачає допомогу іншим, а все частіше розглядається як взаємна вигода, яка приносить користь волонтерам, громаді і суспільству загалом [17, 48, 80, 96, 106, 124]. Численними дослідженнями [94, 110, 163, 204 та ін.] отримано наукове підтвердження про те, що люди, допомагаючи іншим, відчують себе добре та покращують свій фізичний та психологічний стан. Дослідження [191], свідчать, що люди, які займаються волонтерством, мають значно кращий загальний стан здоров'я, ніж ті, хто цього не робить. Згідно з цими дослідженнями, волонтерська діяльність значно покращує почуття впевненості в собі та почуття компетентності, відчуття приналежності та отримання доступу до інформації, і все це має безпосередній позитивний вплив на глобальне здоров'я.

Волонтерство надає великий спектр можливостей для самореалізації у різних сферах. Для людини важливо визнання та підтримка своєї діяльності з боку оточуючих, потрібна самоповага та відчуття причетності до загальнокорисної справи. Завдяки волонтерській діяльності люди (за даними психологічних досліджень) розвивають такі якості як впевненість у собі, емпатія, товариськість, сміливість, гнучкість поведінки, толерантність, відповідальність, лідерські якості тощо [185, 226, 227].

Узагальнюючи дані спеціальних літературних джерел, можна зазначити, що однією з тенденцій сучасного волонтерства є зміна основних мотиваційних чинників, які залучають суспільство до волонтерської діяльності.

Дослідниками з'ясовано, що основними мотивами студентів до волонтерської роботи є набуття і вдосконалення професійних навичок, створення унікальних можливостей для реалізації властивостей особистості, розвитку організаторських здібностей, набуття соціального та життєвого досвіду, оволодіння моральною та комунікативною культурою, реалізація почуття відповідальності як громадянина, за все, що відбувається навколо, формування необхідності надання допомоги іншим людям тощо [80]. Отже, добровільна активність молоді формується під впливом цілеспрямованого впливу зовнішнього середовища – презентації можливостей волонтерської діяльності та активне залучення до участі у різноманітних волонтерських заходах у межах закладів вищої освіти, громадських організацій та інших інституцій [257].

Науковцями [3, 8, 17, 82] визначено, що важливим аспектом волонтерської діяльності у спорті є змінення соціально-демографічного портрету волонтера. Зокрема, останні десятиліття найбільшою групою волонтерів є студентська молодь, на відміну від минулих років, де волонтерами виступали військові та люди старшого віку.

Аналіз літературних джерел свідчить, що сучасною тенденцією волонтерської діяльності у спорті є значне розширення її напрямів. Дані спеціальної літератури та офіційних сайтів організаційних комітетів проведення Олімпійських та Паралімпійських ігор в Лондоні, 2012; Ріо-де-Жанейро, 2016 та Токію, 2020, а також Всесвітніх ігор у Бірмінгемі, 2022 р., дозволяє визначити основні напрями діяльності волонтерів (табл. 1.3) [60, 61, 62, 63].

Таблиця 1.3 – Напрями волонтерської діяльності у спорті

Діяльність	Зміст роботи
Церемонії	Під час основних церемоніалів Олімпійських та Паралімпійських ігор, чемпіонатів та Кубків світу та Європи, Всесвітніх ігор волонтери беруть участь у виставах, допомагають під час нагородження.
Адміністрація	Виконання адміністративних функцій, узгодження роботи структур та підрозділів, розподілення завдань, реєстрація спортсменів, видача уніформ.
Керівництво на місцях проведення змагань	Супровід глядачів на місця проведення змагань, перевірка квитки, роздача уніформи, видача ідентифікаторів, які мають мати при собі ті, хто пов'язаний з Іграми, на основі попередньо зареєстрованої інформації та виконання інших адміністративних функцій.
Допінг-контроль	Надання допомоги допінг-інспекторам, коли вони тестують спортсменів, які закінчили змагання.
Транспорт	Перевезення осіб, які мають відношення до Ігор, між об'єктами.
Підтримка ЗМІ	Надання підтримки ЗМІ, які висвітлюють Ігри у прес-центрі та в інших місцях.
Перекладачі	Забезпечення комунікаційної підтримки тим, хто пов'язаний з Іграми, включаючи спортсменів, ЗМІ та іноземних високопоставлених осіб.
Логістичне забезпечення	Підтримка управління та організації доставки товарів до місць змагань.
Екологія	Допомога спортсменам, глядачам та іншим, як відокремлювати сміття для переробки, щоб врахувати екологічність об'єктів.

Продовження таблиці 1.3

Підтримка спортсменів	Допомога та підтримка спортсменів на місцях змагання та тренувальних майданчиках
Медичне забезпечення	Волонтери із медичною освітою чергують на місцях тренування та змагань
Матеріально-технічна допомога	Підготовка спортивних споруд та об'єктів до змагань

Таким чином, для якісної організації та проведення масштабних міжнародних змагань необхідна якомога більша кількість добровольців різних спеціальностей [7, 18, 86, 174].

У наукових працях [61, 116, 124, 149] виокремлені новітні характеристики та переваги сучасних волонтерів (рис. 1.5).

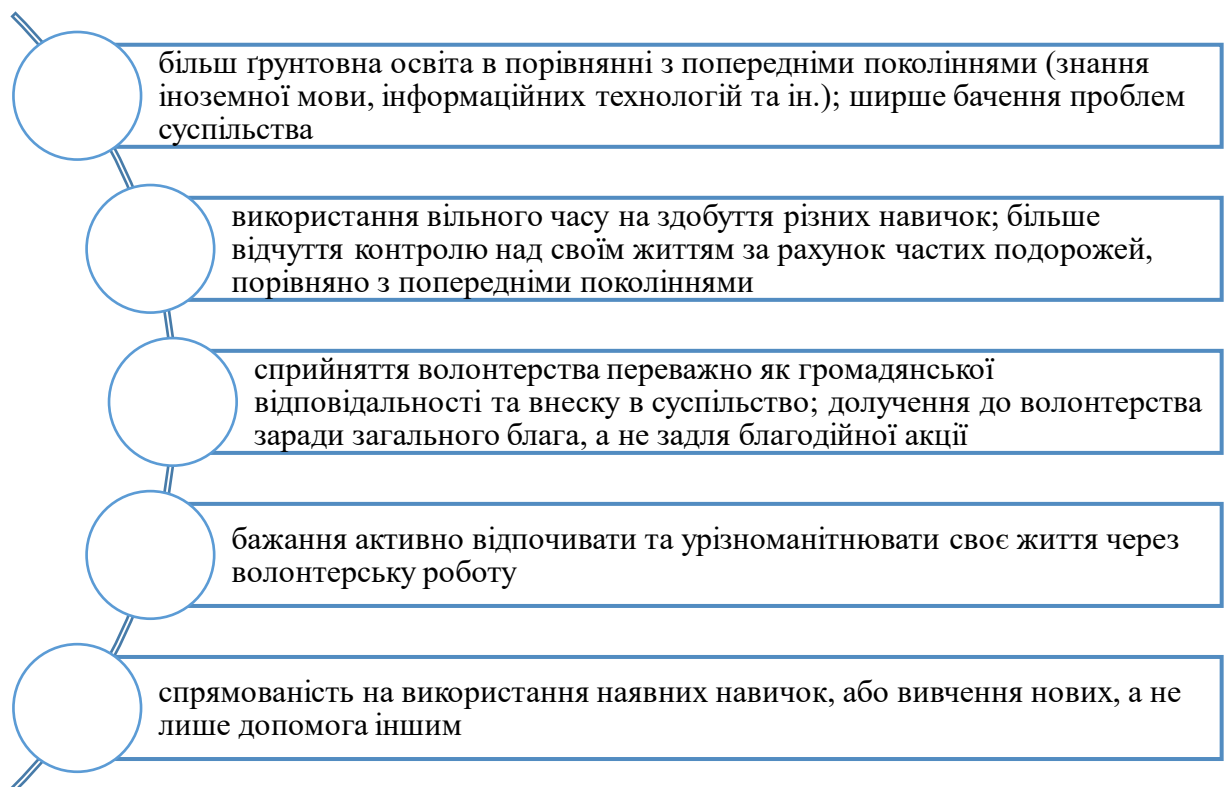

Рисунок 1.5 – Новітні характеристики та переваги сучасних волонтерів

Слід також зазначити, що важливою сучасною тенденцією розвитку волонтерської діяльності у спорті є вплив новітніх технологій на волонтерський рух та розширення змісту програм підготовки волонтерів. Значний вплив на процеси залучення та навчання волонтерів має розвиток інформаційних технологій в суспільстві. Вони допомагають створити нові можливості для комунікації між волонтерами та швидкому обміну інформації (телеграм та ютуб канали, чат-боти, навчання по Zoom (яке особливо актуальне в період світової пандемії коронавірусу), різноманітні он-лайн платформи для реєстрації заявок і вступу до волонтерських спільнот [17].

На сьогодні в спортивній волонтерській діяльності відзначається тенденція інтернаціоналізації добровольців. Це підтверджується проєктами та зміною кількості залучених волонтерів з різних країн до організації та проведення Олімпійських та Паралімпійських ігор. Наприклад, організація SCULT [217] спільно із Erasmus+ Sport [130] розробили і впровадили проєкт зосереджений на інтернаціоналізації руху волонтерів. SCULT очолює міжнародний рух волонтерів, об'єднуючи волонтерів різного віку, організаторів спортивних заходів та спортивних клубів на місцевому та міжнародному рівні. Місією волонтерського руху SCULT є подвоєння кількості волонтерів у Європі до 2030 року. Для вирішення цього питання SCULT Movement розроблено інноваційну модель, яка систематично об'єднує інформацію про волонтерів та їхні інтереси з можливостями волонтерства в країні та за кордоном. Модель використовує прозорі та активні волонтерські спільноти, і розумні рішення, щоб полегшити пошук партнерів й спілкування між волонтерами та організаторами спортивних заходів. Під час проєкту протягом 2017–2018 р. організація об'єднала 25 тис. волонтерів, та взяла участь у 8 міжнародних спортивних заходах разом із волонтерами з різних країн, а також організували дві масштабні мережеві коференції SCULT Fest з метою мотивації, активізації та навчання зацікавлених сторін з усього світу. SCULT має п'ять міжнародних партнерів у проєкті: Університетський коледж Північної Данії (DEN), Литовський спортивний університет (LTU),

Європейський волонтерський центр CEV (BEL), Університет прикладних наук Хаага-Гелія (FIN) та Клуб Тартуський марафон (EST). Отже, враховуючи вище сказане можна стверджувати, що реалізація подібних проєктів сприяє міжнародному співробітництву та глобалізації волонтерського руху у спорті [217].

Разом з тим, сучасними тенденціями у волонтерській діяльності є також запровадження нових дефініцій, які слугують масштабному поширенню та популяризації волонтерської діяльності у світі, зокрема: корпоративне, епізодичне, електронне, сімейне, міжнародне волонтерство.

Корпоративне волонтерство є однією з найбільш швидкозростаючих напрямів волонтерської діяльності в західному світі. Корпоративне волонтерство виникає, коли організації та підприємства демонструють прихильність своїм працівникам займатися волонтерством. У корпоративному волонтерстві компанії заохочують своїх працівників приділяти час і знання для участі у різноманітних заходах в якості волонтерів, а волонтерська діяльність може здійснюватися в межах або поза межами офіційного робочого навантаження та часу співробітника. Корпоративне волонтерство покращує набір до волонтерських організацій, сприяє наданню працівникам інформації щодо необхідної діяльності, слугує фінансовими та людськими ресурсами [2, 42, 48].

Учасниками корпоративного волонтерства найчастіше виступають співробітники малого та середнього бізнесу. Наприклад, в банківській групі регіону MENA Emirates NBD корпоративне волонтерство реалізуються через офіційно визначені години волонтерства для працівників (оплачувані компанією). Також є поняття години *pro bono* (наприклад, для юридичних, консультаційних та піар-агенцій, коли компанії не беруть гроші за послугу, але співробітникам оплачують їхню роботу). Водночас організатори спортивних змагань можуть звертатися до цих організацій задля залучення працівників як волонтерів, або отримання допомоги щодо консультативних, інформаційних та інших послуг на безоплатній основі. Знаковим прикладом корпоративного

волонтерства в спорті є компанія Nike, яка розробляє тренувальні програми, в рамках яких надається можливість займатися спортом всіх бажаючих. Зокрема, організація розробила програму «Фітнес для всіх», яка спрямована на надання можливості займатися фітнесом на всіх рівнях підготовки і для різних цілей тощо [42, 80, 186, 258].

Епізодичне волонтерство є одноразовим або короткостроковим актом і є ще одним різновидом сучасної волонтерської діяльності. За останні кілька десятиліть люди переходять від колективного стилю волонтерської діяльності до рефлексивного і бажають швидко та безоплатно здійснити бажання стати волонтером. Організації, які залучають волонтерів, повинні надавати можливість впроваджувати і таку форму поряд із традиційними способами волонтерства. Це особливо важливо для залучення молодих волонтерів [46, 110, 133, 144]. Епізодичне волонтерство проявляється в спортивній діяльності тим, що велика кількість волонтерів беруть участь в окремих змаганнях одноразово або вибірково під час чемпіонатів із бажаного виду спорту.

Електронне волонтерство (також відоме як онлайн або віртуальне волонтерство) – це коли люди працюють волонтерами з дому або зі свого офісу, використовуючи комп'ютери та Інтернет. Вони або надають послуги онлайн, або виконують роботу, яку можна надіслати організації без їхньої фізичної присутності [179, 181]. В спортивній діяльності цей напрям реалізується через безоплатну розробку тренувальних програм або проведення онлайн тренувань, безкоштовний дизайн оформлення спортивних заходів, переклад текстів, виготовлення друкованої продукції, реклами, просвітницької та іншої різноманітної інформації для організації і проведення спортивних подій.

Сімейне волонтерство – передбачає заняття волонтерством разом з іншими членами їх родини, як правило, разом з дітьми шкільного віку. Це дозволяє поєднувати волонтерство з можливістю перебувати разом з родиною і якісно проводити час, розвивати позитивні суспільні цінності та спільно працювати для загально-корисної справи. Хоча сімейне волонтерство поки ще не достатньо поширене, але це перспективний напрям за рахунок своєї

доступності. Виявлено, що цей різновид волонтерства має найсильніший довгостроковий вплив на бажання дітей займатися волонтерством у майбутньому [182, 185, 189]. Яскравим прикладом сімейного волонтерства є адаптивний спорт, зокрема рух Спеціальних Олімпіад. Фундаторкою цього руху є Юніс Кеннеді-Шрайвер, яка разом із своєю родиною відстоювала права та визнання людей з вадами розумового розвитку. На сьогоднішній день син Юніс – Тімоті Шрайвер є президентом Міжнародної організації Спеціальні Олімпіади та продовжує її справу. Також в рамках волонтерських програм Спеціальних Олімпіад реалізується «Програма для родин». В межах програми представники родин, у складі яких є особи з відхиленнями розумового розвитку, обмінюються досвідом щодо вирішення соціальних, правових, побутових та інших питань, сприяють виданню необхідної спеціальної літератури, організовують і проводять зустрічі, круглі столи, створюють сімейні клуби тощо[4, 22, 79].

Міжнародне волонтерство (або волонтерський туризм) – це коли волонтери працюють за межами своєї власної країни, або з метою комбінованої подорожі, або виключно задля допомоги іншим. Зазвичай цей різновид волонтерства орієнтований на країни, що розвиваються, і приваблює переважно молодь. Незважаючи на те, що цей вид волонтерства коштовний і доступний не кожному, він є популярним та привабливим [117, 125, 127]. У спорті важливим мотиваційним чинником до занять волонтерською діяльністю є можливість подорожувати та переймати досвід успішних людей на міжнародному рівні. Під час проведення масштабних змагань високого рівня відбувається розвиток міжнародного волонтерства. Тобто значна кількість добровольців під час проведення чемпіонатів, кубків світу та Європи, Олімпійських та Паралімпійських ігор, Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад й інших міжнародних змагань є представниками різних країн та континентів.

Узагальнення викладеного матеріалу, свідчить про наявність притаманних спортивній волонтерській діяльності тенденцій (рис. 1.6), що не лише сприяють інтернаціоналізації волонтерського руху, зміні мотивів та

соціально-демографічного портрету волонтерів, розширенню їх функціональних обов'язків волонтерства тощо, а й забезпечують його розвиток і популяризацію серед різних верств населення.

Рисунок 1.6 – Сучасні тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті

Висновки до розділу 1

1. Аналіз сучасних літературних джерел свідчить, що волонтерська діяльність є важливою та невід'ємною складовою функціонування сучасного суспільства. Важливе значення волонтерська діяльність має у спорті. Сьогодні не існує міжнародних та національних спортивних змагань, турнірів, чемпіонатів, Олімпійських, Паралімпійських ігор тощо, які проходять без участі волонтерів. Узагальнення особливостей розвитку волонтерської

діяльності у різних напрямках спорту сприяло визначенню основних вимог до волонтерів та чинників, які спонукають до благодійної діяльності, та систематизації напрямів їх діяльності. Визначено, що волонтерська діяльність у спорті вищих досягнень, а саме: олімпійському, неолімпійському та адаптивному є тотожною. Проте волонтерство в русі Спеціальних Олімпіад має значні відмінності, а саме: відрізняється потужною соціальною значущістю та охоплює більший спектр можливих напрямів роботи. Охарактеризовано переваги, роль і значення залучення добровольців до волонтерської діяльності у спорті та на основі цього зазначено важливість подальшої розробки програми навчання волонтерів.

2. Аналіз наукових підходів до з'ясування значення та впливу спортивної волонтерської діяльності на студентську молодь свідчить про спрямованість на формування толерантного, вихованого, гармонійно розвиненого, зорієнтованого на професійний розвиток і вдосконалення фахових навичок молодого покоління. Аналіз літературних джерел з організаційно-методичних особливостей залучення та підготовки студентської молоді до волонтерської діяльності в закладах вищої освіти дозволив виокремити їх основні пріоритети підготовки; напрями зацікавленості закладів вищої освіти до впровадження програм волонтерської підготовки студентів; етапи та складові підготовки, форми навчання волонтерів; важливі сформовані навички у студентів-волонтерів тощо.

3. Визначення сучасних тенденцій у спортивній волонтерській діяльності посилюють її роль і значення, що, в свою чергу, забезпечує високий рівень організації та проведення змагань. Важливим фактором сучасного волонтерства є зміна мотиваційних чинників, які спонукають до занять волонтерською діяльністю. Визначено основні характеристики та переваги сучасних волонтерів, а саме: багатогранність розвитку особистостей порівняно з попередніми поколіннями (знання іноземних мов, інформаційних технологій), більше відчуття контролю над своїм життям за рахунок частих подорожей порівняно з попередніми поколіннями тощо. Узагальнено сучасні

дефініції, які сприяють масштабному поширенню та популяризації волонтерської діяльності у світі, а саме: корпоративне волонтерство, епізодичне волонтерство, електронне волонтерство, сімейне волонтерство, волонтерський туризм.

Результати наукового пошуку, відображеного в розділі, представлено в публікаціях здобувача [33, 36, 37, 74, 77, 80, 81].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Методи дослідження

Для розв'язання поставлених у дисертаційній роботі мети і завдань використано такі методи дослідження:

2.1.1 Теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, інформації світової мережі Internet, аналіз документальних матеріалів.

2.1.2 Метод системного аналізу.

2.1.3 Метод порівняння та зіставлення

2.1.4 Соціологічні методи дослідження (анкетування).

2.1.5 Метод експертних оцінок.

2.1.6 Методи математичної статистики.

2.1.1 Теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, інформації світової мережі Internet, аналіз документальних матеріалів

На початковому етапі дослідження було проведено систематичний аналіз наукових літературних джерел з метою всебічного вивчення проблематики, формулювання мети та завдань дослідження, а також визначення його актуальності та наукової новизни. Об'єктом аналізу стали фахові матеріали, включаючи монографії, наукові статті, методичні посібники, автореферати дисертацій та інші академічні праці.

Джерела інформації були ретельно відібрані з використанням авторитетних наукових платформ, таких як Google Scholar, Academia.edu, Research Gate, Scopus і Web of Science, що забезпечило високий рівень достовірності й релевантності зібраних даних. Це дозволило закласти теоретичну основу для подальшого дослідження та забезпечити обґрунтованість поставлених завдань.

Систематичний пошук літератури на цих платформах відбувався з використанням низки ключових слів «volunteer», «sports volunteering», «волонтерська діяльність у спорті», «спортивне волонтерство». Ці терміни поєднано із «фізичним вихованням», «фізична культура», «physical activity», «адаптивний спорт», «олімпійський спорт», «Спеціальна Олімпіада» або «Special Olympics», «заклади освіти», «educational institutions» тощо. У пошуках використано селективні булеві оператори/пошукові роз'єми типу “I” або “AND”, “OR” або “АБО” та “NOT”. Аналіз науково-методичної літератури проводився з метою вивчення досвіду реалізації волонтерської діяльності у спорті на міжнародному та національному рівні. Досліджувався вплив волонтерської діяльності на формування толерантного суспільства, а також питання підготовки, методики та організації навчання до волонтерської діяльності.

Метод теоретичного аналізу та узагальнення літературних джерел став основою для огляду культурних, соціальних та історичних аспектів волонтерської діяльності у різних напрямках спорту. Це дозволило ідентифікувати основні закономірності та сучасні тенденції волонтерської діяльності у спорті, а також дослідити підходи до мотивації, залучення, навчання та супроводу волонтерів у міжнародному контексті.

У процесі дослідження було проаналізовано 258 літературні джерела та матеріали, отримані з мережі Інтернет. На основі зібраної інформації сформульовано наукову мету та завдання дослідження, обґрунтовано його актуальність і новизну, а також визначено перспективи подальших досліджень у цій сфері.

Такий підхід дозволяє забезпечити наукову обґрунтованість та узгодженість подальших висновків і рекомендацій.

2.1.2 Метод системного аналізу

Методологічний підхід забезпечує можливість системного аналізу організаційних та методичних аспектів волонтерської діяльності у спорті. Він

дозволяє цілісно та в діалектичній єдності розглядати сукупність ключових організаційних проблем, визначати їх пріоритетність та встановлювати ієрархію значущості.

Застосування такого підходу сприяє формуванню прогнозів щодо отримання об'єктивного знання, що має високу ймовірність відповідати реальним процесам і тенденціям. Це, у свою чергу, створює основу для прийняття науково обґрунтованих рішень щодо волонтерської діяльності у спорті та ефективного управління її ресурсами [24, 43].

Системний аналіз – сукупність методологічних засобів для підготовки і обґрунтування рішень з складних проблем соціального, економічного, наукового і технічного характеру. Спирається на системний підхід, а також на ряд математичних дисциплін і сучасних методів управління. Основна процедура – побудова узагальненої моделі, що відображає взаємозв'язки реальної ситуації.

Системний підхід – напрям методології наукового пізнання і систем. Цей метод орієнтує на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення різноманітних типів зв'язків у ньому та зведення їх в єдину теоретичну картину. Системний підхід нерозривно пов'язаний з матеріалістичною діалектикою і є конкретизацією її основних принципів[84].

Застосування даного методу дозволило ідентифікувати характерні ознаки, притаманні спортивній волонтерській діяльності у різних напрямках спорту. Було проведено аналіз особливостей різних моделей підготовки осіб, які бажають долучитися до волонтерської діяльності, що охоплює як традиційні, так і інноваційні підходи до навчання.

У ході дослідження визначено структурні характеристики волонтерської діяльності, включаючи ключові елементи організації, етапи реалізації та фактори, що впливають на її ефективність. Крім того, встановлено взаємозв'язки між окремими компонентами цієї діяльності, що дозволило побудувати цілісну модель функціонування волонтерства в різних контекстах.

2.1.3 Метод порівняння та зіставлення

Порівняння є одним із базових методів наукового пізнання, що дозволяє виявляти подібності та відмінності між об'єктами або явищами, а також визначати спільні риси, характерні для кількох об'єктів. У рамках даного дослідження цей метод було застосовано для аналізу навчально-методичного забезпечення підготовки волонтерів для адаптивного спорту у різних країнах [111].

Завдяки цьому вдалося ідентифікувати відмінності у підходах до навчання, супроводу, мотивації та утримання волонтерів, що відображають специфіку культурного, соціального та управлінського контексту окремих країн. Такий підхід сприяє розробці рекомендацій щодо адаптації ефективних практик у міжнародному масштабі.

2.1.4 Соціологічні методи дослідження (анкетування)

Одним і провідних методів збору первинної інформації в дослідженні виступає соціологічне опитування. У ході дослідження нами використовувався опосередкований вид опитування – анкетування. Анкетування – метод отримання інформації, який ґрунтується на опитуванні людей для накопичення відомостей про фактичний стан справ (думок і ставлень до проблеми, яка цікавить) [43]. При розробці анкети були враховані вимоги, що рекомендуються для подібних документів: релевантність, об'єктивність та доступність. Анкетування було проведено в режимі онлайн, за допомогою Гугл форми. Загальна кількість опитаних 625 осіб.

Перед початком опитування респонденти були повідомлені про мету анкетування і виконавців дослідження. Для підвищення достовірності даних анкетування проводилося за єдиною процедурою, окремі питання анкети були сформульовані так, щоб підвищити соціальну значущість респондента і мотивувати його до об'єктивної відповіді [112]. З метою визначення розуміння здобувачами освіти питань волонтерської діяльності в адаптивному спорті її соціального значення було розроблено анкету (додаток Н) для студентів

З курсу Національного університету фізичного виховання та спорту України (НУФВСУ). Опитування проводилося у два етапи. Перший етап – до початку вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», з метою визначення обізнаності студентів (211 респондентів) щодо питань, пов'язаних з тренувальною діяльністю спортсменів з інвалідністю та їх мотивацією і готовністю в майбутньому бути тренером в адаптивному спорті. Другий етап після вивчення дисципліни (304 респонденти) – з метою аналізу динаміки показників після вивчення курсу.

Для дослідження рівня залученості молоді до волонтерської діяльності та аналізу сучасного стану організації навчання й підготовки волонтерів у закладах вищої освіти було розроблено анкету (додаток М). В опитуванні взяли участь 19 респондентів із 9 закладів вищої освіти України, які спеціалізуються на підготовці спеціалістів для сфери фізичної культури і спорту (Національний університет фізичного виховання та спорту України; Харківська державна академія фізичної культури; Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Національний авіаційний університет; Волинський національний університет імені Лесі Українки; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Житомирський державний університет імені Івана Франка). Серед респондентів 89,5% мають стаж роботи понад 10 років та 78,9 % мають науковий ступінь. Також в опитуванні взяло участь 9 респондентів з Польщі, серед яких педагоги, учні та студенти закладів освіти.

Для того, щоб з'ясувати соціально-гуманістичний ефект від впровадження матеріалів розробленої Програми підготовки волонтерів «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» проведено опитування серед 34 учасників курсу «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад». Серед яких 76,5 % респондентів вже мали досвід у роботі з особами з

інвалідністю, й 23,5 % без досвіду роботи. З числа опитаних науково-педагогічні працівники, викладачі та здобувачі різних типів закладів освіти, тренери, реабілітологи, функціонери, інші спеціалісти спортивних державних і громадських організацій та зацікавлені особи (Додаток Р). А також опитування здобувачів освіти 3 курсу Національного університету фізичного виховання та спорту України, в якому взяло участь 48 респондентів, проводилось з метою визначення соціально-гуманістичного ефекту від впровадження матеріалів розробленої нами вибіркової дисципліни підготовки волонтерів для адаптивного спорту (Додаток П).

2.1.5 Метод експертних оцінок

Метод експертних оцінок – статистичний метод, який дозволяє дати оцінку досліджуваного явища у вигляді узагальненої думки спеціалістів (експертів) за даною проблемою. Експертна оцінка є незамінним методом у випадку вивчення явищ, які не мають певного кількісного вираження або явищ, які відображають часткову інформацію [43, 84].

У нашій роботі метод експертних оцінок використовувався для виявлення думки експертів відносно визначення переваг та недоліків розробленої програми підготовки волонтерів «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті». Опитали 15 експертів і спеціалістів сфери фізична культура і спорт. Відповідно до вимог, кількість експертів була невеликою та непарною. Експертами були науково-педагогічні із 8 закладів вищої освіти України, які спеціалізуються з підготовки фахівців з фізичної культури і спорту (Національний університет фізичного виховання та спорту України; Харківська державна академія фізичної культури; Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Волинський національний університет імені Лесі Українки; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Кам'янець-Подільський національний університет

імені Івана Огієнка). Усі експерти мають досвід роботи у сфері фізична культура та спорт не менше 4 років та їх середній стаж становить $22,4 \pm 9,2$ років. Для опитування розробили анкету, яка складалася з 15 питань і передбачала оцінювання за 5-бальною шкалою критеріїв, розробленої нами програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» (Додаток С)

Ступінь узгодженості думок опитаних експертів перевірялися за допомогою застосування рангового дисперсійного аналізу Фрідмана.

Перевагами критерію Фрідмана є:

- Непараметричний: не вимагає припущення про нормальність розподілу.
- Потужний: може виявляти відмінності між групами навіть при невеликих розмірах вибірки.

Гнучкий: може бути застосований до різних типів даних (порядкові, інтервальні).

2.1.6 Методи математичної статистики

Методи статистичної обробки даних в дослідженні застосовувалися для систематизації, обробки й використання статистичних даних для наукових і практичних висновків дисертаційної роботи. Отримані результати під час проведення анкетування, експертної оцінки дозволили за допомогою статистичної обробки даних відобразити кількісну залежність у вигляді графіків, діаграм, таблиць.

У ході статистичного аналізу дані обробляли з використанням наступних методів математичної статистики: середнього арифметичного значення ($\bar{X}$), стандартного відхилення (S), моди (M_o), медіани (M_e) найменшого значення ($\min$), найбільшого значення ($\max$), помилка репрезентативності (m). Оцінка статистичної значущості відмінностей між розподілами частот у двох незалежних вибірках досліджувався за критерієм χ^2 -квадрат.

Для порівняння трьох незалежних груп за кількісною ознакою, розподіл якої відрізняється від нормального або кількість спостережень у групах є

невеликою, використовувався Н-критерій Краскела-Уолліса. Розрахунок Н-критерію Краскела-Уолліса дозволив встановити наявність або відсутність статистично значущих відмінностей між медіанами груп за досліджуваною ознакою.

Для порівняння середніх значень у трьох групах було обрано метод дисперсійного аналізу, оскільки він є найбільш потужним методом для порівняння трьох і більше груп.

Для визначення рівня залежності між показниками розробленої Програми нами застосовувався кореляційний аналіз, який дає змогу встановити рівень залежності однієї величини (показника) від іншої у вигляді коефіцієнта кореляції [219, 223, 512].

При аналізі статистично значущої різниці між досліджуваними показниками задавався рівень надійності $P=0,95\%$ (рівень значущості $p = 0,05$).

Отримані в результаті дослідження дані були оброблені за допомогою пакету програм Statistica 10.0. (Stat Soft) і MS Excel (2017).

2.2 Організація дослідження

Для вирішення поставленої мети дослідження проводитимуться у чотири етапи протягом 2021–2025 рр.

Перший етап (вересень 2021 – червень 2022 рр.). У ході дослідження було проведено ґрунтовний аналіз та узагальнення науково-методичної та спеціальної літератури, що стосується обраної теми. На цьому етапі сформульовано актуальність дослідження, його мету та завдання, а також визначено предмет і об'єкт дослідження. Особливу увагу приділено обґрунтуванню наукової новизни та практичної значущості роботи, а також підбору адекватних методів дослідження.

Основні зусилля були спрямовані на збір, аналіз та вивчення інформації, яка стосується міжнародного і національного досвіду реалізації волонтерської

діяльності в різних напрямках спорту. У межах цього аналізу визначено організаційні та методичні особливості функціонування волонтерства як в освітніх закладах України, так і на міжнародній арені. Особлива увага була приділена сучасним тенденціям розвитку волонтерської діяльності в спорті, зокрема інтеграції інноваційних підходів до його реалізації.

На цьому етапі дослідження підготовлено перший і другий розділи дисертації, розроблено два акти впровадження (в освітній процес та практичну діяльність), а також опубліковано три фахові статті у визнаних наукових виданнях.

Другий етап (вересень 2022 – червень 2023 рр.). Визначено організаційно-методичні засади реалізації волонтерської діяльності в закладах вищої освіти, проаналізовано сучасний стан організаційних особливостей впровадження волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» на міжнародному рівні та специфіка її методичного забезпечення у різних країнах світу. Досліджено міжнародний та національний досвід волонтерської діяльності у спорті в закладах освіти, акцентуючи на її соціально-гуманістичній складовій, яка сприяє розвитку інклюзивного суспільства. З метою вивчення обізнаності студентів щодо питань волонтерства в адаптивному спорті та його соціальної значущості було проведено анкетування студентів 3 курсів Національного університету фізичного виховання та спорту України (НУФВСУ). Додатково проведено опитування науково-педагогічних працівників, викладачів, тренерів, студентів та учнів Це дозволило оцінити рівень залученості молоді до волонтерської діяльності, а також сучасний стан організації навчання і підготовки волонтерів у закладах вищої освіти.

Результатом цього етапу стало завершення третього розділу дисертаційної роботи, розробка та впровадження чотирьох актів у освітній процес і практичну діяльність, а також публікація двох фахових статей у наукових виданнях.

Третій етап (вересень 2023 – червень 2024 рр.). Розроблено та апробовано навчально-методичне забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту, включаючи створення програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті». Ця програма спрямована на формування у студентів знань, умінь та мотивації до волонтерської діяльності у сфері адаптивного спорту, а також сприяє розвитку соціальної відповідальності та інклюзивного мислення.

Для оцінки ефективності та соціальної значущості програми було проведено експертну оцінку за участі спеціалістів сфери фізична культура і спорт. Аналіз результатів експертизи підтвердив доцільність і високу практичну значущість розробленої програми.

Окрім цього, обґрунтовано технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, яка охоплює сучасні тенденції волонтерства, передумови створення, мету, завдання та очікувані результати, а також представлена у вигляді трьох етапів: підготовчого, реалізаційного та контрольного. Крім того, визначено організаційні та методичні умови розробки і впровадження цієї технології. Запропоновано різноманітні форми реалізації технології та розроблено критерії для оцінки ефективності впровадження технології, що дозволяють здійснювати систематичний моніторинг її результативності.

На цьому етапі завершено IV та V розділи дисертаційної роботи, розроблено практичні рекомендації, висновки та анотацію, а також впроваджено два акти впровадження (в освітній процес і практичну діяльність).

Четвертий етап (вересень 2024 – червень 2025 рр.). Обробка та обґрунтування отриманих результатів дослідження, формулювання висновків та списку літературних джерел, підготовка до офіційного захисту.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ

3.1 Сучасний стан реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті на матеріалах волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»

Аналіз літературних джерел свідчить, що волонтерська діяльність є важливим фактором у розвитку адаптивного спорту, оскільки вона забезпечує багатовекторну підтримку спортсменів із інвалідністю, сприяє їхній соціальній інтеграції та популяризації інклюзивних цінностей у суспільстві [16, 26].

Згідно з результатами попередніх досліджень, волонтерство в адаптивному спорті охоплює широкий спектр напрямів діяльності. Це включає як участь у підготовці та проведенні змагань (зокрема у сфері спорту вищих досягнень), так і залучення до тренувального процесу, реабілітаційних чи соціальних програм та інших форм організаційної роботи. Особливо значущою є роль волонтерів в русі Спеціальних Олімпіад, де вони сприяють створенню належних умов для реалізації потенціалу осіб з відхиленнями розумового розвитку. Таке залучення волонтерів підкреслює їхню важливість не лише у спортивному контексті, але й у формуванні гуманістично орієнтованого суспільства, яке підтримує принципи рівності та інклюзії.

Спеціальна Олімпіада – це всесвітній інклюзивний рух, який використовує спорт, здоров'я, освіти та інші соціальні аспекти щодня по всьому світу, щоб зменшити рівень дискримінації та розширити можливості людей з відхиленнями розумового розвитку [50].

Основна мета Спеціальної Олімпіади полягає у проведенні цілорічних тренувальних та змагальних занять з низки спортивних дисциплін для дітей та

дорослих із відхиленнями розумового розвитку, надаючи їм можливість кращого розвитку, проявити сміливість, відчутти радість від обміну досягненнями з друзями, родиною. Історично рух Спеціальних Олімпіад був заснований і розвивався завдяки зусиллям волонтерів, і на сьогодні волонтерська діяльність залишається ключовим компонентом його функціонування [22, 223]. Волонтери забезпечують реалізацію широкого спектра завдань, що включають: організацію та проведення спортивних заходів та змагань; супровід і підтримку спортсменів з інвалідністю та їхніх родин; медичну, психологічну та соціальну підтримку, мотивацію; популяризацію руху Спеціальних Олімпіад, пропагування цінностей інклюзії, рівності та толерантності через інформаційні кампанії та соціальну діяльність; навчання та тренування спортсменів, а також беруть участь у спільних тренувальних і змагальних заняттях разом зі спортсменами руху Спеціальних Олімпіад [50, 79, 173].

Завдяки цій багатогранній діяльності волонтери не лише сприяють ефективному функціонуванню руху, але й виконують важливу соціальну місію, спрямовану на формування інклюзивного та гуманістичного суспільства.

Задля включення людей з відхиленнями розумового розвитку в суспільство, інтегрування їх в освітні заклади, підприємства та їхні місцеві громади, для підвищення ефективності реалізації цієї ідеї Спеціальна Олімпіада розробила інтегровану спортивну волонтерську програму «Об'єднаний спорт» [145].

Найважливішою концепцією волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» є об'єднання людей з відхиленнями розумового розвитку та без них на спортивному майданчику задля забезпечення високоякісного інклюзивного спортивного досвіду, який переноситься зі спортивного майданчика на суспільне життя. Успішність організації і проведення цієї програми залежить від дотримання основних принципів, запропонованих Міжнародною організацією Спеціальних Олімпіад (рис. 3.1).

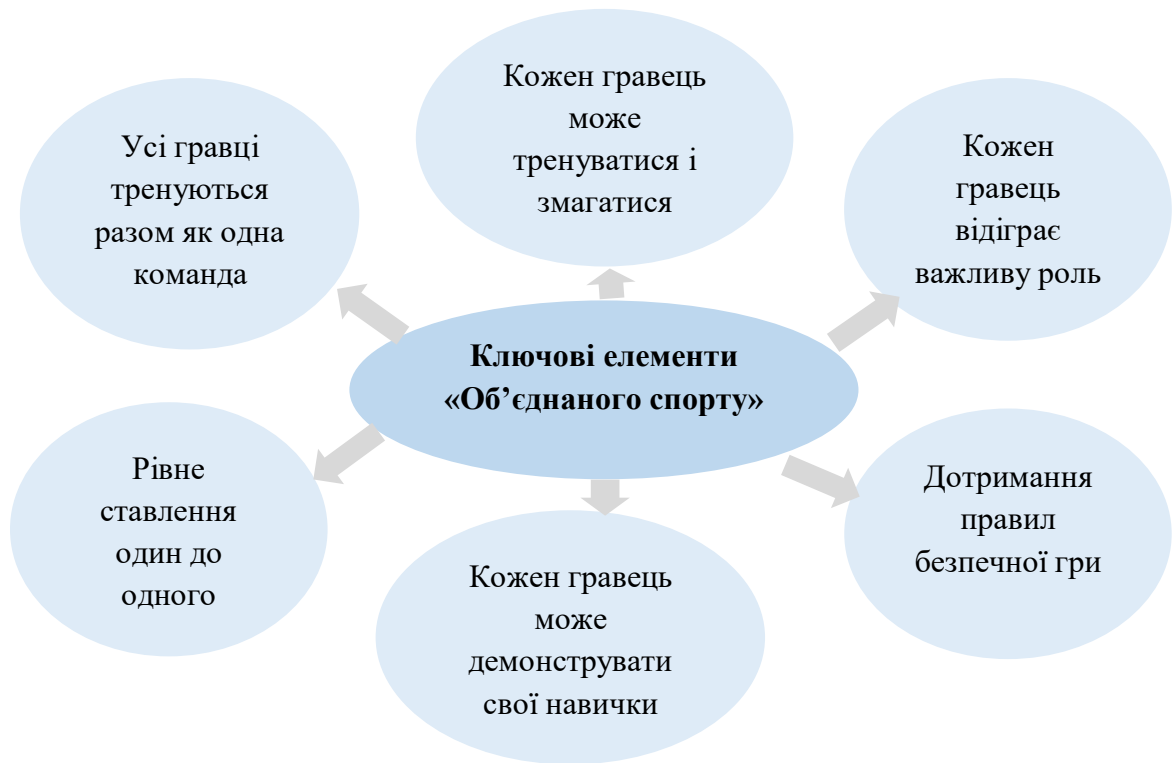

Рисунок 3.1 – Основні принципи успішної організації волонтерської програми «Об'єднаний спорт»

Аналіз наукової літератури свідчить, що ініціатором заснування волонтерської програми «Об'єднаний спорт» був Бо Доерти (Beau Doherty) за підтримки Юніс Кеннеді Шрайвер. Вперше змагання по «Об'єднаному спорту» відбулися в школі штат Массачусетс з софтболу [164]. Завдяки підтримці Юніс Кеннеді Шрайвер «Об'єднаний спорт» став офіційною частиною Спеціальної Олімпіади з 1989 р. та на сьогодні об'єднує понад 642 тис. спортсменів з вадами та 593 тис. партнерів (дані за 2023 р.). В рамках цієї програми волонтери можуть брати участь у тренувальному та змагальному процесі у ролі партнерів або тренерів, також є можливість реалізувати себе в організаційній діяльності [50, 223, 126].

Завданнями волонтерської програми «Об'єднаний спорт» є:

- об'єднати спортсменів із відхиленнями розумового розвитку та без неї в середовищі, де кожен може проявити себе та продемонструвати свої вміння та навички;

- надати можливість займатися спортом людям з відхиленнями розумового розвитку, які на даний момент не залучені до заходів Спеціальної Олімпіади;

- розвинути спортивні уміння й навички та підготуватися до участі в змаганнях;

- підвищити обізнаність суспільства про людей з відхиленнями розумового розвитку;

- надати можливість близьким й рідним спільно та активно проводити час як члени команди або тренери;

- створити умови для спортсменів, щоб розвивати дружні стосунки з однолітками через дух рівності та єдності команди;

- підвищити самооцінку кожного спортсмена та впевненість в своїх можливостях.

Волонтерська програма «Об'єднаний спорт» на сьогодні реалізується у багатьох країнах світу та її ефективність підтверджується численними дослідженнями [21,34, 38, 149, 223]. Ця програма є унікальною та слугує покращенню фізичного, емоційного, психологічного здоров'я як людей з відхиленнями розумового розвитку, так і партнерів, тренерів та інших людей, пов'язаних з цією діяльністю (рис. 3.2)

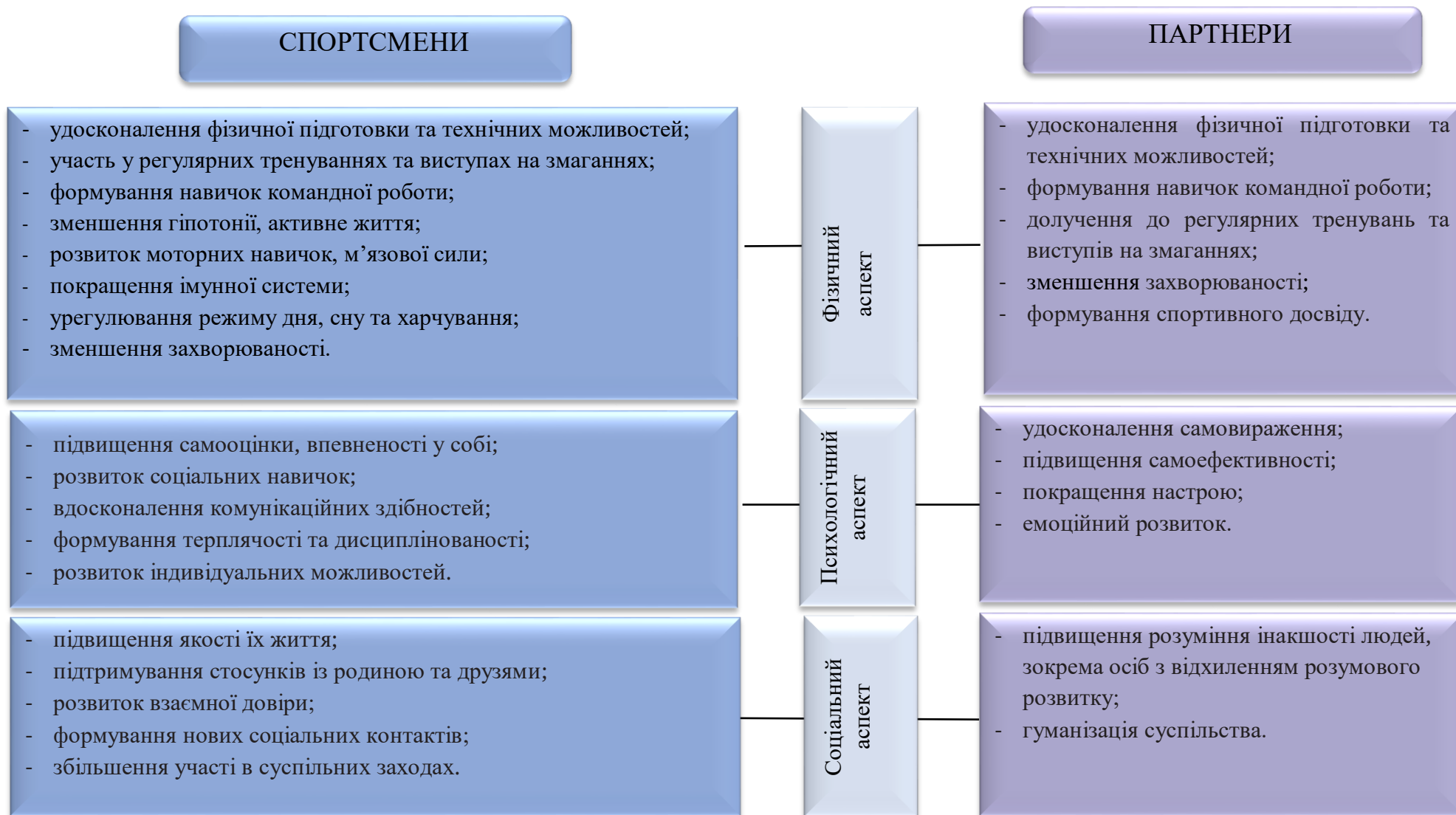

Рисунок 3.2 – Основні зміни, що відбуваються в учасників волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»

Програма дозволяє спортсменам та партнерам отримати більше можливостей для розвитку своїх спортивних і соціальних навичок й позитивно вплинути на їх психічне здоров'я. Більшість спортсменів, які беруть участь у програмі, – це особи, які активно займаються спортом і мають достатній рівень рухових навичок, набутих переважно за допомогою участі в базових спортивних дисциплінах Спеціальної Олімпіади. Під час тренувань та підготовки до змагань спортсмени та партнери відмічають покращення рівня своєї фізичної підготовки, а також технічних здібностей.

У результаті досліджень було виявлено, що для спортсменів найбільшою зміною розвитку стало підвищення самооцінки, а для партнерів – зміна ставлення до людей з відхиленнями розумового розвитку. Також згідно з дослідженнями, де вивчались психосоціальні аспекти [173], люди з відхиленнями розумового розвитку, які беруть участь у програмі, демонструють підвищену здатність адаптуватися до стресових факторів порівняно до людей, які не займалися спортом. Завдяки програмі спортсмени та партнери отримують можливість проводити час разом, часто вперше, і мають спільні інтереси та цілі. Це сприяє розвитку дружби між спортсменами та партнерами, а також соціальній включеності в команду. Оскільки партнери проводять більше часу зі спортсменами, їхнє ставлення та переконання щодо спортсменів починає змінюватися, відкриваючи шлях до більшого сприйняття осіб з відхиленнями розумового розвитку.

Важливу роль у цьому процесі відіграють тренери, будучи взірцем для наслідування, ставлення та поведінки до спортсменів, заохочуючи рівноправну та значущу участь усіх гравців та заохочуючи соціальну взаємодію між спортсменами й партнерами за межами програми.

Виходячи із вищезазначеного, з'ясовано, що волонтерська програма Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» – є так званим «ліфтом» до соціальної інтеграції людей з відхиленнями розумового розвитку, а також сприяє їх толерантному сприйняттю й гуманізації суспільства (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Основні досягнення і бар'єри, які долають люди з відхиленням розумового розвитку за допомогою програми «Об'єднаний спорт»

Отже, волонтерська програма «Об'єднаний спорт» створює унікальні зв'язки між партнерами по команді через спортивний досвід. Цей досвід створює культуру інклюзії та сприяє порозумінню в школах та громадах.

Аналіз наукової літератури, офіційного сайту Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад дозволив виділити три моделі розвитку волонтерської

програми «Об'єднаний спорт», а саме: змагальна модель, модель розвитку спортивних гравців та рекреаційна модель (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Порівняльна характеристика основних моделей розвитку волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»

Показник	Змагальна Модель	Модель розвитку спортивних гравців	Рекреаційна модель
Спрямованість програми	Інклюзивна спортивна програма	Інклюзивна спортивна програма	Інклюзивна оздоровчо-спортивна програма
Співвідношення учасників	Приблизно рівна кількість спортсменів і партнерів	Приблизно рівна кількість спортсменів і партнерів	Гнучкий склад команди, в якій має бути не менше 25% спортсменів або партнерів
Характеристика учасників	Схожі спортивні здібності та вік спортсменів і партнерів	Подібний вік спортсменів і партнерів, а аналогічні здібності не вимагається	Не вимагає наявності спортсменів і партнерів схожого віку і здібностей
Склад учасників	Ніколи не складається виключно з осіб з інвалідністю	Ніколи не складається виключно з осіб з інвалідністю	Ніколи не складається виключно з осіб з інвалідністю
Регулярність занять	Чіткий запланований тренувальний та змагальний календар на сезон	Чіткий запланований тренувальний та змагальний календар на сезон	Бажано, щоб участь була регулярною
Нагородження	Розподілення нагород в залежності від зайнятого місця в дивізіонах	Програма має вибір між нагородженням в залежності зайнятого місця або участі (одна нагорода для всіх)	Нагороди не передбачені; однак визнання може здійснюватися на основі окремої програми

Продовження таблиці 3.1

Рівень учасників	Усім необхідно мати спортивні навички високого рівня та чітке розуміння правил	Учасники команди з вищими здібностями служать наставниками, щоб допомогти гравцям з нижчими здібностями.	Команди з рекреаційної моделі не мають права виступати на державних змаганнях
Правила участі	Жодних змін до спортивних правил не вноситься	Можуть бути внесені зміни в правила, щоб визначити ролі гравців та запобігти гравцям з більш високими здібностями від домінування в грі.	Можливість видозмінювати існуючі види спорту, або відкривати нові види
Сертифікація тренера	Сертифікований тренер для всіх команд	Сертифікований тренер для всіх команд	Не обов'язково наявність сертифікованого тренера

Важливо відзначити, що команди із змагальної моделі ніколи не повинні бути протиставлені спортсменам із інших моделей у змаганнях. Це було б несправедливо по відношенню до жодної з команд і може становити загрозу безпеці.

Виходячи із вищезазначеного, кожна з цих моделей відрізняється стилем змагань і різним складом учасників команди, але спільним для всіх трьох є те, що вони інклюзивні.

Отже, волонтерська програма Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» сприяє формуванню важливих соціальних навичок для спортсменів та сприяє формуванню толерантної молоді через партнерство. Завдяки спорту особи з відхиленнями розумового розвитку відкривають для себе нові можливості, навички та здобутки, отримують радість, впевненість і задоволення.

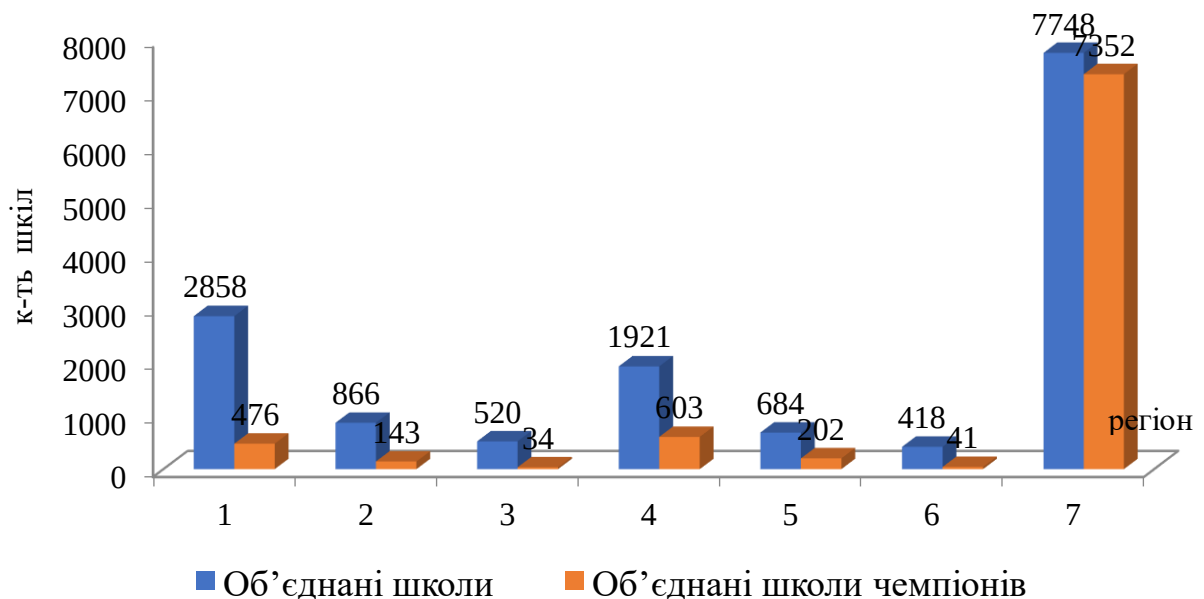
Аналіз літературних джерел [22, 50, 173] свідчить, що на сьогоднішній день основним завданням руху Спеціальних Олімпіад є професійна підготовка тренерів та спортивних інструкторів, спрямована на забезпечення найкращих умов тренувальної та змагальної діяльності осіб з відхиленнями розумового розвитку. Тоді як у 2000 і 2010 рр. основною метою було збільшення кількості спортсменів Спеціальної Олімпіади у всьому світі. Таким чином, визначено актуальність та важливість підготовки кадрового забезпечення адаптивного спорту та охарактеризовано основні якості, які необхідні тренеру Спеціальних Олімпіад (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Основні якості необхідні тренеру Спеціальних Олімпіад

Спрямованість	Характеристика
Спеціалізація	Досконале знання даної спортивної дисципліни та її правил
Комунікація	Професійні комунікативні навички, засновані на знаннях у галузі освіти з людьми з інвалідністю, психології та суміжних наук, які є незамінними під час роботи з цією категорією населення.
Медицина	Знання медичних проблем, які часто супроводжують людей з відхиленням розумового розвитку, таких як ожиріння, кардіологічні розлади, епілепсія, аутизм, ортопедичні проблеми, порушення зору тощо.
Фахові знання	Здатність визначати оптимальні індивідуальні цілі для кожного, спрямованість на фактичні короткострокові дії, а не на довгострокове планування.
Особистісні якості	Фізична підготовка для демонстрації вправ і частого надання фізичної допомоги найменш здатним учасникам. Організаторські здібності, що виявляються у підготовці та проведенні спортивних змагань та участі в спортивних таборах та спортивних змаганнях

Численними дослідженнями щодо розвитку руху Спеціальних Олімпіад, які представлені на офіційному сайті [50], визначено, що найбільша кількість волонтерів є учні старших класів та студентська молодь. У зв'язку із цим

Спеціальна Олімпіада започаткувала підхід розвитку волонтерської програми «Об'єднаний спорт» через освітні заклади. Молоді люди з відхиленнями розумового розвитку не часто отримують шанс грати в шкільних спортивних командах. У зв'язку із цим, все більше країн та регіонів реалізують програму саме через заклади освіти (рис. 3.4).

Примітка 1. – Африканський регіон.

Примітка 2. – Азіатсько-Тихоокеанський регіон.

Примітка 3. – Регіон Східної Азії.

Примітка 4. – Регіон Європа/Євразія.

Примітка 5. – Регіон Латинської Америки.

Примітка 6. – Північної Африки.

Примітка 7. – Регіон Північної Америки.

Рисунок 3.4 – Показники регіонального розвитку волонтерської програми «Об'єднаний спорт»

Аналіз офіційних сайтів різних регіонів Спеціальної Олімпіади свідчить, що є два типи шкіл, де розвивається волонтерська програма «Об'єднаний спорт», а саме:

1. Об'єднані школи (Unified Schools) – це школи, які розвивають та проводять змагання з об'єднаних видів спорту не рідше двох разів на календарний рік. Об'єднані школи можуть бути різного рівня, а саме: дошкільним закладом, початковою або середньою школою, коледжем або

університетом, які пропонують уніфіковані спортивні можливості для своїх студентів. Через Об'єднані школи, Спеціальна Олімпіада досягає інклюзивності та сприяє позитивному ставленню суспільства до осіб з відхиленнями розумового розвитку.

2. Об'єднані школи чемпіонів (Unified Champion Schools) – програма спрямована на сприяння соціальній інтеграції через сплановані та реалізовані заходи, що впливають на зміни в системі школи. Це є трикомпонентна модель, яка пропонує унікальне поєднання ефективних заходів для створення сприятливого клімату в спорті, взаємодії в класі та школі. Це шкільний клімат, де учні з відхиленнями розумового розвитку відчувають себе гостинно та постійно залучаються до всіх видів діяльності, а також відчувають себе частиною всієї школи.

У ході дослідження визначено, що організація занять «Об'єднаним спортом» має різноманітні варіанти реалізації (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Варіанти реалізації волонтерської програми «Об'єднаний спорт» в освітніх закладах

Вид	Характеристика
Рекреаційна діяльність у рамках «Об'єднаного спорту»	Рекреаційні заходи у межах Об'єднаного спорту – це односторонні заходи. Спортсмени та партнери організовуються разом для неформального заняття. Якщо школа проводить подібні заходи, щоб отримати статус школи «Об'єднаного спорту», таких заходів має бути не менше двох на рік. Це відмінна відправна точка для шкіл, які вперше знайомляться з «Об'єднаним спортом». Тим не менш, Спеціальна Олімпіада закликає школи працювати за цією програмою на постійній основі.
Клуби «Об'єднаного фітнесу»	Метою клубів є об'єднання учнів з відхиленнями розумового розвитку та без них для регулярних занять фітнесом. Спортсмени та партнери ставлять цілі щодо активного заняття фітнесом та регулярно стежать за їх досягненнями.

Продовження таблиці 3.3

Уроки «Об'єднаного фізичного виховання»	На уроках учні з відхиленнями розумового розвитку та без них займаються спортом та фітнесом протягом навчального року. Уроки «Об'єднаного фізичного виховання» можуть адаптуватися до місцевих чи національних стандартів викладання фізичної культури.
Внутрішньо-шкільні ліги	Ліги, в яких учні однієї школи (або декількох шкіл) формують команди «Об'єднаного спорту» і змагаються одна з одною.
Міжшкільні змагання	Міжшкільні змагання з «Об'єднаного спорту» – це коли команди Об'єднаних шкіл в тому самому географічному районі змагаються одна з одною і представляють свої школи. Вони плануються школами або, за потреби, місцевою програмою Спеціальної Олімпіади. Крім того, у деяких містах чи селищах є шкільні спортивні асоціації, які можуть стати партнером, здатним надати допомогу в організації змагань.

Аналіз літературних джерел щодо методичного забезпечення реалізації волонтерської програми «Об'єднаний спорт» свідчить про наявність розроблених інструкцій, методичного посібника і онлайн курсу підготовки тренерів для діяльності зі спортсменами руху Спеціальних Олімпіад (рис. 3.5). Розгляд зазначених документів свідчить, що їх змістове наповнення включає питання щодо основних дефініцій руху Спеціальних Олімпіад, про існуючі волонтерські програми, висвітлені основні мотиваційні аспекти до занять волонтерством та соціальний ефект від реалізації цих програм. Також представлено основні критерії і принципи тренування з уніфікованих видів спорту, моделі та запропоновано можливі варіанти реалізації Об'єднаного спорту через заклади освіти (Об'єднані школи та Об'єднані школи чемпіонів). Представлений курсу надає можливість оволодіти знаннями: як навчати та сприяти значущій участі членів своєї команди; як досягти критеріїв успіху; як

залучати та оцінювати спортсменів і партнерів; як формувати команди; як розвивати команду через навчання та змагання.

Рисунок 3.5 – Методичне забезпечення тренерів уніфікованих видів спорту

Крім того, аналіз літературних джерел свідчить про розроблену онлайн платформу Міжнародною організацією Спеціальних Олімпіад «Online Learning Portal», яка включає навчальні модулі щодо здоров'я спортсменів, їх лідерства, уніфікованих видів спорту, курс для вчителів загальноосвітньої школи у роботі із дітьми з відхиленнями розумового розвитку та курс щодо розбудови інклюзивних спільнот через єдині школи чемпіонів.

Аналіз розробленого курсу щодо підготовки тренерів до участі у Всесвітніх іграх свідчить про висвітлення проблеми щодо необхідності залучення та підготовки тренерів до руху Спеціальних Олімпіад, представлена інформація щодо їх соціально-гуманістичного значення, основні напрями діяльності в роботі тренера Спеціальних Олімпіад та узагальнено інформацію, необхідну для тренера у підготовці та участі у Всесвітніх іграх Спеціальних

Олімпіад. У ході аналізу існуючих міжнародних напрацювань щодо підготовки тренерів з адаптивного спорту підтверджено необхідність розробки подібних навчально-методичних розробок в Україні. Зокрема, в межах наших досліджень заплановано обґрунтування технології підготовки волонтерів через заклади освіти задля підготовки молодих спеціалістів з адаптивного спорту в Україні.

3.2 Організаційні особливості впровадження волонтерської діяльності в адаптивному спорті та специфіка її методичного забезпечення в різних країнах

Популярним методом взаємодії та спілкування студентської молоді у позанавчальний час є участь у волонтерській діяльності. Вона представляє сферу діяльності, в якій прищеплюються цінності, розвиваються життєві навички, стимулюється співпраця та надаються можливості спілкування й обміну досвідом. Спільні волонтерські заходи можуть допомогти покращити успішність навчання за рахунок посилення прагнень студентів продовжувати свою освіту за межами закладів освіти. Крім того, волонтерська діяльність, що поєднана з руховою активністю, покращує психічне здоров'я та зменшує відчуття стресу. Таким чином, поєднання фізичних вправ і спілкування може мати позитивний вплив на здоров'я людей. Поєднання спорту та волонтерства є цікавою пропозицією організації вільного часу для будь-якого віку, незалежно від походження та соціального статусу. Волонтерство є важливим елементом розвитку цінностей [75, 106, 145, 156]. В епоху комерціалізації спорту волонтерство може бути важливим інструментом виховного впливу у формуванні соціально-гуманістичного суспільства незалежно від статі та віку. Волонтерська діяльність у спорті може підвищити конкурентоспроможність молоді на ринку праці. Це також чудова платформа для отримання широких навичок, корисних у майбутній роботі. Аналіз літературних джерел, досвід

проведення практичних заходів та власні дослідження дозволи виокремити низку соціальних навичок, які набувають студенти під час волонтерської діяльності (рис. 3.6).

Рисунок 3.6 – Якості, які набувають студенти під час волонтерської діяльності

В результаті проведених досліджень з'ясовано, що волонтери беруть участь у діяльності з чотирьох основних причин: альтруїстичні, благодійні, особистісні та соціальні (табл. 3.4).

У свою чергу, значні переваги можуть отримати й заклади освіти, які долучаються до волонтерських спортивних проєктів по всьому світу. Зокрема, серед переваг варто виділити: формування позитивного іміджу для закладів освіти, виявлення найбільш активних, талановитих та відповідальних студентів, розвиток зв'язків зі стратегічними партнерами, з регіональними та муніципальними владними структурами, бізнес-спільнотою, громадськими організаціями тощо. Також заняття спортивним волонтерством є ефективним інструментом підвищення обізнаності молоді про особливості людей з інвалідністю, під час заходів відбувається знайомство та спілкування однолітків

з інвалідністю та без неї. За допомогою поєднання волонтерської діяльності, рухової активності, спорту і співпраці закладів освіти відбувається формування толерантного, соціально-гуманістичного суспільства.

Таблиця 3.4 – Групи мотивів, які спонукають до занять волонтерською діяльністю

Мотиви	Характеристика
Альтуристичні	допомога іншим без особистої вигоди.
Благодійні	волонтер мав раніше зв'язок з цією спортивною організацією, або видом спорту або людьми, які там працюють і потребують на даний момент волонтерської допомоги, наприклад батьки волонтерять в тих організаціях де раніше, чи зараз займається їх дитина, дорослий спортсмен волонтерить на дитячих змаганнях в якості суді тощо.
Особистісні	пов'язані з бажанням отримати визнання та престиж з боку інших, реалізація себе, відчуття задоволення своєю діяльністю тощо. розвинути нові навички, розширити знання, набути професійного досвіду, встановити майбутні професійні та дружні контакти.
Соціальні	поєднує потреби приналежності та спорідненості до якоїсь соціальної групи, що відображає бажання бути прийнятим однолітками, мати дружбу та бути частиною групи.

Аналіз літературних джерел дозволив визначити різні підходи до організації, управління, розвитку та реалізації волонтерської діяльності у спорті в закладах освіти у різних країнах [76, 144, 183, 219]. Країною з багатим досвідом та високим рівнем популярності волонтерства серед населення є

Сполучені Штати Америки. Волонтерство в США розвивається, підтримується, управляється державою. На державному рівні закладено ідеологію «суспільного служіння», продумано практичні механізми, що дозволяють вибудувати систему підготовки волонтерів, починаючи з дитинства у школах та продовжуючи в коледжах, університетах.

Слід підкреслити, що США сприяє розвитку волонтерства як частини способу життя американських громадян. Ключове завдання держави полягає у створенні сприятливого середовища для розвитку волонтерства, через надання волонтерам різних ресурсів для підвищення їх статусу, шляхом формування умов для реалізації різних видів мобільності (професійної, соціальної, географічної та ін.). Навчання волонтерів відбувається за підтримки органів державної влади, які заохочують створювати в освітніх закладах університетські керівні групи. Організація університетських курсів відбувається у співпраці з різними позанавчальними курсами та волонтерськими онлайн-платформами, такими як: мережа рекрутингу VolunteerMatch, VolunteerHub, CauseVox, Galaxy Digital, VolunteerPro, які містять базу волонтерів й організацій, що потребують допомоги, також пропонують комплексні стратегії залучення волонтерів й безкоштовні електронні книги щодо управління цією діяльністю.

Вагоме значення волонтерство займає в управлінні і розвитку спортивних клубів. У спортивних клубах обов'язковою умовою структури є волонтерські посади тренерів, помічників тренера та керівників організації. Тому заклади освіти створюють механізми навчання й заохочення до волонтерської діяльності через спортивний менеджмент і управління. Щоб сприяти професійному розвитку студентів, розширювати можливості спілкування, аналізу, синтезу та оцінювання теоретичної інформації на практиці, освітні заклади співпрацюють зі спортивними відділами свого закладу або громадськими спортивними організаціями, клубами задля навчання та надання можливості брати участь в управлінській діяльності, яке в свою чергу

зараховується як практика, та може слугувати в майбутньому місцем їх працевлаштування. В ідеалі студенти отримують практичний досвід, а спортивні відділи або громадські організації забезпечуються ефективними і вмотивованими працівниками.

У США існує низка організації, які займаються залученням та організацією навчання волонтерів у співпраці з закладами освіти. Серед яких Association of Leaders in Volunteer Engagement (AL!VE) [93] – є національною членською організацією лідерів у залученні та навчанні волонтерів. AL!VE сприяє зміцненню та підтримці духу волонтерства в Америці, сприяючи співпраці та налагодженню зв'язків різних рівнів, професійному розвитку та соціальному ефекту. Організація має окремий підрозділ щодо управління волонтерською діяльністю у спорті, рекомендації та довідники успішних стратегій залучення, навчання та використання волонтерів, стандарти і найкращі практики реалізації волонтерської діяльності у спорті, а також перелік проєктів до яких можуть долучатися всі бажаючі, щоб стати спортивним волонтером. AL!VE співпрацює з освітніми закладами щодо популяризації і поширення ідей волонтерства серед молоді, заохочуючи їх соціальними мотивами.

Ще однією провідною волонтерською організацією в США є Move United [186] – некомерційна благодійна організація, яка розвиває понад 30 видів спорту для людей з інвалідністю у 200 регіональних відділеннях. Організація шукає підтримку волонтерів у різних сферах діяльності, від допомоги під час організації і проведення змагань (реєстрація учасників, допомога в установленні та демонтажі змагальних зон, підтримка і супровід спортсменів тощо) до маркетингових подій, запрошення спонсорів, а також поточні офісні потреби. Також місцеві відділення співпрацюють з коледжами, університетами щодо навчання та залучення студентської молоді до різних видів спорту в якості помічників тренера та управлінські посади на волонтерських засадах.

Країною із поширеним волонтерством також є Велика Британія. Студентське волонтерство Великої Британії бере свій початок у XVIII ст. й пов'язане було з утворенням низки релігійних товариств в університетах. На сучасному етапі розвитку суспільства волонтерство в цій країні підтримується і управляється на державному рівні, що підтверджується значною кількістю законопроектів, які слугують залученню і розвитку студентського волонтерства. Визначним мотиваційним фактором до заняття волонтерською діяльністю студентами є взаємозв'язок з працевлаштуванням. Для налагодження партнерства між університетами і громадою запроваджено Office for Students (OfS) [193], який є виконавчим позавідомчим державним органом Департаменту освіти. На даний момент, OfS розвиває волонтерство, щоб досягти трьох ключових результатів: підвищити особистий розвиток студентів і можливість працевлаштування; розвивати відносини між університетом і громадою та допомагати покращити якість життя незаможних верств населення. Окрім державних закладів поширенням волонтерської діяльності серед студентської молоді також відбувається через місцеві курси. Такі курси є основою неформальної освіти в університеті і називаються безперервною освітою або навчанням протягом усього життя. Навчальні курси організовуються через Workers' Educational Association (WEA) [265] і включають теоретичну частину (лекції, вебіари, семіари) та практичну (участь у заходах).

Аналіз сучасного стану волонтерської діяльності у спорті в Канаді свідчить, що в цій країні волонтерство є звичною рисою життя і відбувається переважно в некомерційних організаціях. Тут волонтерство дуже часто пов'язують з різноманітними приватними вигодами для самих волонтерів – наприклад, підвищенням соціального капіталу або формуванням лідерських навичок. Таким чином, присутні як альтруїстичні, соціальні, так і егоїстичні мотиви.

У Канаді волонтерська діяльність у спорті відіграє важливу роль на ринку праці та при вступі до закладів вищої освіти. У середовищі, що характеризується конкуренцією, волонтерство сигналізує (потенційному) роботодавцю, що кандидат має бажані якості. Це може вплинути на сприйняття студентами переваг волонтерства, причому приватні вигоди значною мірою визначаються «інституцією».

Студентське волонтерство Канади розвивається через співпрацю з різними волонтерськими організаціями. Одними з найпоширеніших є:

1. Volunteer Success [252] – це зареєстрована канадська благодійна організація, яка пропонує зручний онлайн-центр, створений для того, щоб допомогти волонтерам знайти важливі можливості, а організаціям – зв'язатися з кваліфікованими волонтерами. Організація має партнерські відносини з понад 6 університетами, учні яких можуть долучитися до різних сфер волонтерства, в тому числі і спорту.

2. Start2Finish Canada (S2F) [230] – основна місія організації спрямована на залучення волонтерів задля досягнення таких результатів: збільшення фізичної активності та соціально-емоційних сил молоді, допомога в досягненні та підтримці навичок грамотності, розвиток навичок і засобів, які сприяють успіху. Ця організація представляє можливість кожному бажаючому стати волонтером S2F і стати помічником тренера за місцем свого проживання і навчання.

3. Canadian Sports Center Manitoba (CSCM) [113] – це спортивна організація, яка займається залученням і розвитком волонтерства в межах своєї діяльності. Основним мотивом до залучення волонтерів є перейняття досвіду у провідних спортсменів. CSCM співпрацює з найкращими спортсменами і тренерами у провінції та країні. Будучи волонтером CSCM, можна познайомитися з найкращими професіоналами у своїх відповідних спортивних дисциплінах.

Студентська волонтерська діяльність в країнах Європи має широке поширення, але кожна країна є самостійною у вирішенні власного національного законодавства та політики волонтерства, яке є результатом її унікальних культурних, історичних, соціальних та географічних особливостей. Приблизно дві третини волонтерів у Республіці Чехія є учні середніх шкіл, коледжів, училищ і університетів, а також відносно молодих жінок у декретній відпустці. В Іспанії чверть волонтерів у віці від 15 до 24 років, і трохи більше ніж одна шоста частина всіх волонтерів у віці від 25 до 34 років.

Водночас у Німеччині спостерігається незначне зниження добровільного залучення молоді у віці від 20 до 24 років. Особливо це відмічається серед студентів. Це може вказувати на значну завантаженість навчальною діяльністю в цій країні та високими вимогами до студентів. Проте в Словаччині така ж тенденція пояснюється економічним спадом в країні, тому що студентам зазвичай потрібно працювати, і не вистачає часу, щоб присвятити волонтерській діяльності.

У країнах Європейського Союзу створено міжнародні платформи для залучення, навчання та реалізації волонтерських проєктів, які включають напрям спорт:

1. Онлайн платформа «Volunteer World» [254]. Волонтерство у спорті за кордоном – це шанс поєднати свою любов до спорту з подорожами по світу. Доведено, що спорт є чудовим способом навчити дітей важливих навичок спілкування, зміцнення впевненості та роботи в команді. Організація пропонує стати волонтером спортивним тренером, приєднавшись до проєкту в Африці, Азії чи Південній Америці.

2. European University Sports Association [132] орієнтована на створення можливості молодим студентам, які цікавляться спортом та організацією спортивних заходів, отримати шанс долучитися до тренувальної та змагальної діяльності. В рамках організації діє проєкт («Work for a Cause, Serve for Sport») (W4C-S4S). Основна мета якого є навчання та підготовка

волонтерів для участі в організації національних та міжнародних спортивних заходів. Цей проєкт спрямований на допомогу у навчанні та підготовці волонтерів по всій Європі, а також підготовку для допомоги людям з інвалідністю під час спортивних змагань. Таким чином, сприяючи соціальній інтеграції та рівним можливостям для занять спортом, сектор спорту та фізичної активності значною мірою покладається на волонтерів, щоб гарантувати, що заходи та події відбуваються на високому рівні. Волонтерство пропагується як один із найкращих прикладів того, як люди можуть зробити вагомий внесок у громадянське суспільство.

3. Еразмус+ [130] – це програма міжнародної співпраці Європейського Союзу (ЄС) з іншими країнами світу у сфері освіти, молоді та спорту. Програма має на меті підтримку освітнього та професійного розвитку громадян, задля особистого і соціального зростання, розвитку інновацій та посилення європейської ідентичності й активного суспільства. В рамках програми діє окремий напрям – спорт, де кожен бажаючий може долучитися до різних спортивних проєктів.

4. European Voluntary Service (EVS) [133] – це міжнародна волонтерська програма, яка фінансується Європейською Комісією, та дає змогу молодим людям у віці від 18 до 30 років попрацювати за кордоном на волонтерських засадах. Зазвичай волонтери за проєктами EVS залучаються до праці у сферах культури, міжнародної мобільності, спорту, соціального догляду за людьми похилого віку, людьми з інвалідністю та іммігрантами, мистецтва, дозвілля, медіа та комунікації, охорони навколишнього середовища та освіти, розвитку сільських територій та співпраці з метою розвитку.

5. European Youth Portal [134] – присвячений відображенню всіх можливостей для молоді, де можна знайти інформацію щодо молодіжних обмінів, нові можливості Європейського корпусу солідарності (ESC),

стажування Erasmus+, пропозиції роботи, програми Au Pair, волонтерські програми в тому числі і сфери спорту.

Однією з країн Європейського Союзу, яка має спільний з Україною досвід в організації волонтерської діяльності в спорті (Чемпіонат Європи з футболу 2012) і є прикладом для розвитку й популяризації різних напрямів діяльності, є Польща. Аналізуючи сучасний стан розвитку волонтерської діяльності у Польщі, визначено, що вона керується державою, що підтверджено у Законі «Про громадсько-корисну діяльність і волонтерство». В ньому окреслено, що органи державного управління, підрозділи, які підпорядковані органам державного управління, неурядові організації, мають право на створення та управління волонтерськими центрами. Особливістю розвитку волонтерської діяльності в Польщі є те, що вони створюються і фінансуються в основному за рахунок проєктів та грантів. Тому в більшості міст при органах державної влади та громадських організаціях створено розгалужену взаємопов'язану мережу волонтерських центрів.

Одним із найбільших спортивних волонтерських центрів Польщі для студентів є «Akademia Wolontariatu Sportowego» [92] – це розгалужена інтернет-платформа, що полегшує пошук волонтерів, готових допомогти в організації спортивних заходів та в роботі у спортивних клубах. Метою цієї організації є підтримка університетських та громадських клубів в ефективній організації волонтерства та в координації волонтерської діяльності (зокрема, створення умов для розвитку спортивних волонтерських центрів по всій країні).

Учасниками організації є представники академічної спортивної спільноти по всій країні, тобто активісти, члени та спортсмени, що належать до Akademia Wolontariatu Sportowego по всій країні.

«Akademia Wolontariatu Sportowego» працює у двох напрямках діяльності:

1. Створення належних умов для розвитку та ефективного функціонування волонтерських центрів спорту в країні:

- експертні видання: «Посібник академічного спортивного волонтерства»;
- створення осередків спортивних волонтерських центрів (12 осередків – 09.11. 2024 р.);

- організація загальнонаціональної тренінгової конференції для представників академічної спортивної спільноти щороку.

2. Популяризація ідей волонтерства в спорті серед академічної спільноти, зокрема серед студентів:

- створення сайту volunteersportowy.com, присвяченого темі волонтерства в спорті;

- проведення рекламної кампанії в мережі інтернет з популяризації ідей волонтерства.

Ще однією організацією, яка розвиває волонтерство через заклади освіти, в тому числі і в спорті, є Академічна спортивна асоціація Варшава (AZS Warszawa) [103] – це одна із найстаріших спортивних товариств, розвиток якої базується на волонтерській діяльності. В рамках Польсько-американської фундації свободи ця організація реалізує проєкт під назвою «Варшавські волонтери», що спрямований на розвиток і популяризацію ідеї волонтерства. У рамках проєкту місто керує муніципальним волонтерським порталом [192] де можна знайти близько 100 пропозицій волонтерської роботи по всій Варшаві. Пропозиції щодо волонтерської роботи можна сортувати за віком, місцезнаходженням та сферою інтересів. Кожен бажаючий може знайти пропозиції волонтерської роботи, зокрема в напрямках: освіти, культури, спорту, захисту прав тварин, соціального забезпечення, охорони здоров'я тощо. Така ж організація є у місті Краків (Академічна спортивна асоціація Кракова), де мета, цілі, напрями діяльності, механізми діяльності ідентичні.

У місті Варшава також діє Університетський волонтерський центр (UCW) [85], який є першим підрозділом такого типу в країні, що локалізується в університеті, де основна маса волонтерів є студенти. Заклад співпрацює і має партнерські відносини із різними громадськими організаціями та іншими

зкладами освіти. Волонтери UCW беруть участь та є співавторами багатьох ініціатив, які стосуються таких тематичних сфер як освіта, спорт, міжкультурна комунікація, соціальна активність, громадянська відповідальність, боротьба з дискримінацією та захист навколишнього середовища.

Крім того, однією з успішних волонтерських платформ в Польщі, є «Проектор» [57], яка нараховує 42 тис. навчальних проєкти, 3,1 тис. шкіл, 15 тис. студентів, 445 тис. учнів – волонтерів. У рамках цієї організації діє проєкт «Дій локально». В напрямі спорт представлені проєкти, де навчаються і залучаються волонтери, які бажають брати участь в спортивних заходах і роботі спортивних клубів.

Найбільшими перевагами, які називають студенти-волонтери, є можливість отримати практичний досвід, розвинути комунікативні навички, познайомитися з новими людьми, а також можливість їхньої соціальної активності. Серед найважливіших переваг участі в «Проекторі» заклади освіти відзначають: розширення освітньої пропозиції, підвищення привабливості закладу освіти та позитивне сприйняття програми батьками.

Ще однією організацією з розвитку волонтерства серед молоді Польщі є Європейський форум молоді (EFM) [25] – це незалежна неурядова організація, яка діє з 1995 р. на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Основна мета організації – заохочення молодих людей розвивати свої інтереси поза школою та брати активну роль у житті суспільства. З моменту заснування співробітники EFM у співпраці з закладами освіти брали участь у підтримці молоді за допомогою методів неформальної освіти, а також співпрацювали з міжнаціональними організаціями, молодіжними обмінами, семінарами та міжнародними воркшопами. В рамках організації також функціонує відділ, який відповідає за розвиток волонтерства у спорті, де кожен бажаючий може стати волонтером у напрямі спорту.

Характеризуючи сучасний стан розвитку волонтерської діяльності у спорті в Україні, на основі порівняння із світовим досвідом, визначено, що вона має епізодичний характер. Більшість закладів вищої освіти України не мають свого окремого осередку з навчання, підготовки і регулярного залучення до волонтерської діяльності у спорті, однак всі вони співпрацюють з національними спортивними федераціями з видів спорту та різними спортивними організаціями щодо залучення студентів до волонтерської діяльності.

Для ґрунтовного аналізу сучасного стану волонтерської діяльності у спорті в закладах вищої освіти нами проведено соціологічне опитування працівників ЗВО України та Польщі. В опитуванні взяли участь 19 респондентів із 9 закладів вищої освіти України, які спеціалізуються з підготовки фахівців з фізичної культури і спорту (Національний університет фізичного виховання та спорту України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Харківська державна академія фізичної культури; Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту; Національний авіаційний університет; Волинський національний університет імені Лесі Українки; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Житомирський державний університет імені Івана Франка). Із них 89,5 % мають стаж роботи понад 10 років та науковий ступінь. Також в опитуванні взяло участь 9 респондентів з Польщі, серед яких педагоги, учні та студенти закладів освіти.

У ході дослідження визначено, що респонденти (n=28) вважають волонтерську діяльність важливою, яку заклади освіти повинні організовувати і підтримувати серед студентів (рис. 3.7)

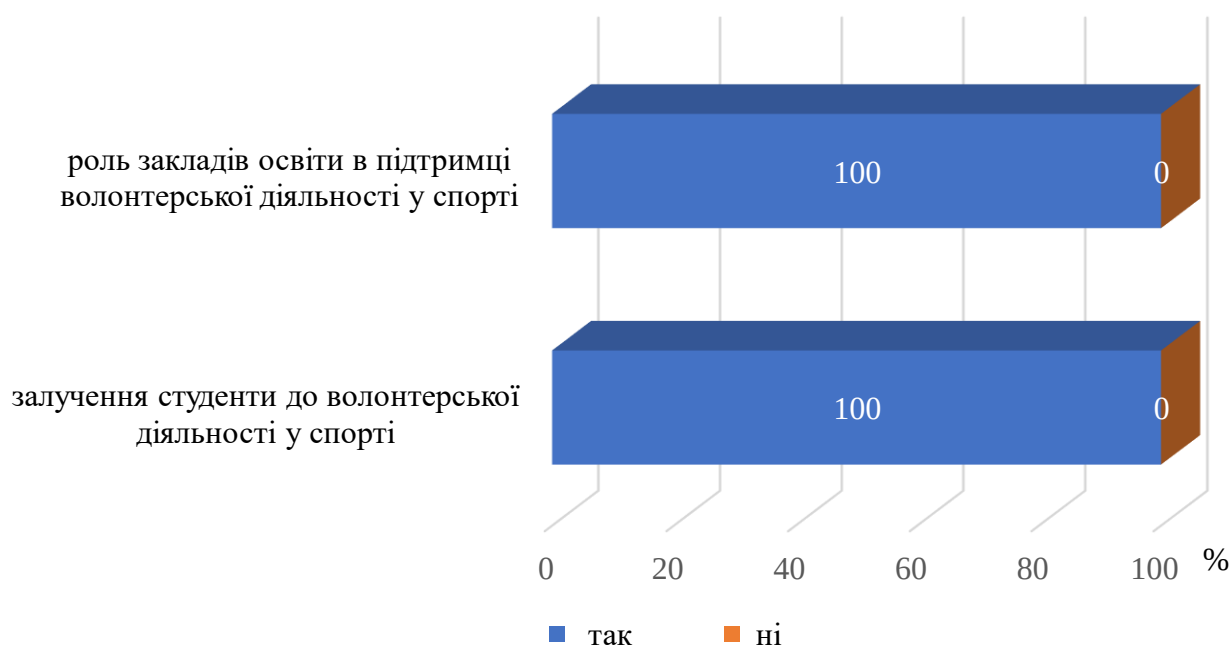
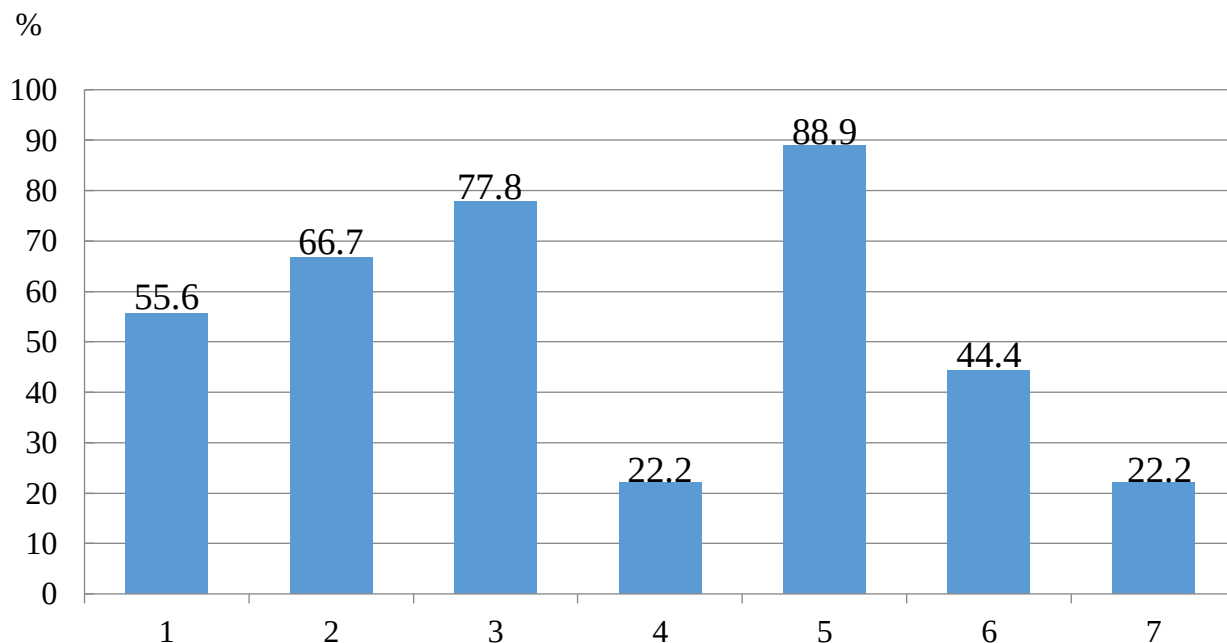

Рисунок 3.7 – Роль закладів вищої освіти у поширенні і популяризації волонтерської діяльності у спорті

Результати опитування свідчать, що студентська молодь залучається до волонтерської діяльності у спорті (100% респондентів (n=28)). Опитування тренерів, працівників закладів освіти та учнів м. Гіжицько (Польща) свідчить, що учні та студенти долучаються до волонтерської діяльності як на регулярній, так і на епізодичній основі. Деякі волонтерські організації мають основну масу волонтерів, які регулярно працюють в певній сфері діяльності, проте їх не достатньо, тому ці заклади створюють різноманітні механізми залучення волонтерів, основна увага яких спрямована на учнів старших класів та студентську молодь. У ході бесіди та анкетного опитування визначено, що основним та найбільш дієвим методом інформування молоді для залучення їх до волонтерської діяльності в Польщі є соціальні мережі (88,9%), заклади освіти (77,8%) та батьки (66,7%). Найменше відповідей було у категорії залучення через телебачення та рекламу в громадських місцях (22,2%), це свідчить про те, що найкращим методом залучення до волонтерської

діяльності є контакти молоді через соціальні мережі та живе спілкування (рис. 3.8).

Примітка 1. – друзі.

Примітка 2. – батьки.

Примітка 3. – заклади освіти.

Примітка 4. – телебачення.

Примітка 5. – соціальні мережі.

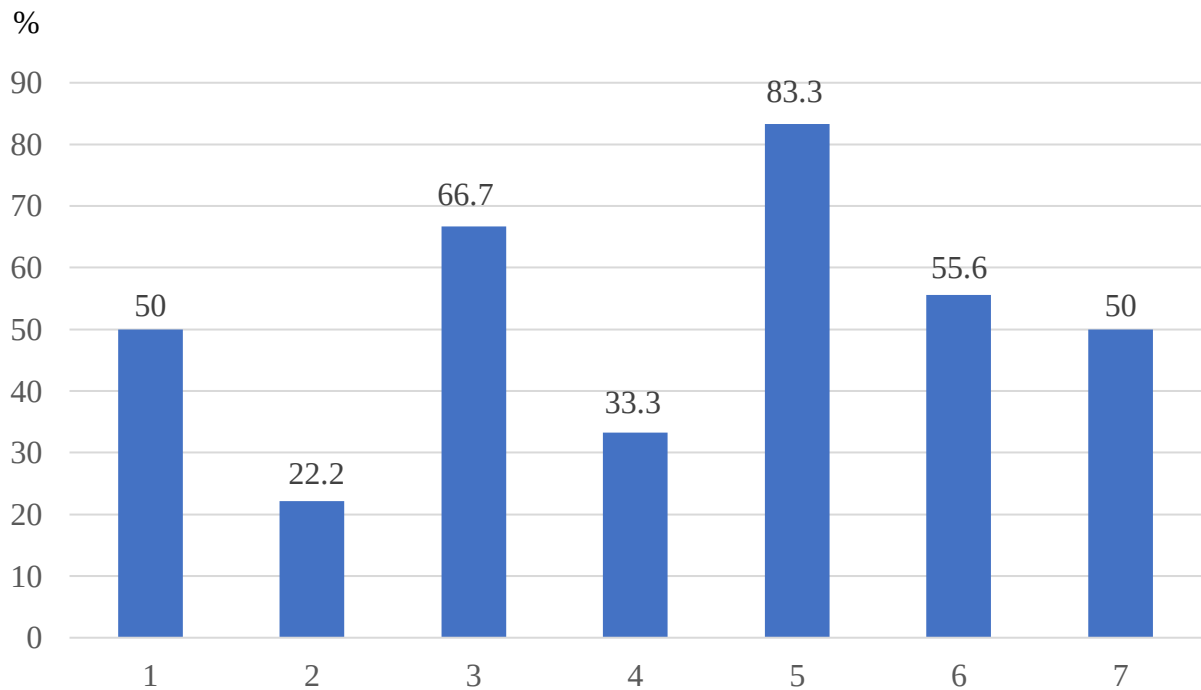
Примітка 6. – сайти спортивних організацій.

Примітка 7. – реклама в громадських місцях.

Рисунок 3.8 – Найбільш дієвий метод інформування молоді задля залучення до волонтерської діяльності в Польщі

Аналізуючи механізми залучення студентської молоді України до волонтерської діяльності у спорті (рис. 3.9), визначено, що найбільш ефективними методами є ті ж самі, що і в Польщі, а саме: реклама через соціальні мережі (81,3%) та інформування через заклади освіти (62,5%). Отримані результати свідчать про однакові інтереси в цей період життя студентів в різних країнах. Однак відзначимо, що значний відсоток (66,7%) молоді Польщі дізнається і долучається до волонтерської діяльності через батьків, на відміну від молоді України (22,2%), що в свою чергу свідчить про

більшу зайнятість українського суспільства і менше вільного часу, який можна виділити на іншу діяльність.

Примітка 1. – друзі.

Примітка 2. – батьки.

Примітка 3. – заклади освіти.

Примітка 4. – телебачення.

Примітка 5. – соціальні мережі.

Примітка 6. – сайти спортивних організацій.

Примітка 7. – реклама в громадських місцях.

Рисунок 3.9 – Найбільш дієвий метод інформування молоді задля залучення до волонтерської діяльності в Україні

У ході опитування нами визначено значення, яке відіграє волонтерська діяльність для розвитку адаптивного спорту (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Значення волонтерської діяльності для розвитку адаптивного спорту

Характеристика	Польща (n=9)		Україна (n=19)	
	Бали	Ранг	Бали	Ранг
Економія фінансових витрат на організацію заходу	34	I	37	V
Залучення кваліфікованих спеціалістів для розвитку адаптивного спорту	30	II	66	II
Підвищення якості організації та проведення заходів	27	III	58	III
Популяризація адаптивного спорту	24	IV	75	I
Формування нових ідей для популяризації і розвитку адаптивного спорту	21	V	53	IV

Аналізуючи отримані результати, з'ясовано, що респонденти з Польщі зазначили, що завдяки залученню волонтерської діяльності до адаптивного спорту передусім відбувається економія фінансових витрат на організацію заходів, а також залучення кваліфікованих спеціалістів для розвитку адаптивного спорту. Однак респонденти з України вважають найвагомніше значення волонтерської діяльності – популяризацію адаптивного спорту та залучення кваліфікованих спеціалістів. Результати показують значну відмінність думок респондентів щодо двох характеристик – економія фінансових витрат на організацію заходу та популяризація адаптивного спорту, що може свідчити про різний життєвий і професійний досвід респондентів. Респонденти Польщі (77,8%) – це учнівська і студентська молодь, яка питання волонтерства розглядає з власного досвіду, на відміну від респондентів з України, які є науково-педагогічними працівниками та розглядають це питання більш ґрунтовно, базуючись на теоретичному підґрунті.

У ході дослідження також визначено мотиви, які спонукають молодь долучатися до волонтерства у спорті (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Мотиви, що спонукають молодь долучатися до волонтерства у спорті

Мотив	Польща (n=9)		Україна (n=19)	
	Бал	Ранг	Бал	Ранг
Розширення кола знайомства, друзів	45	I	35	VI
Набуття професійного досвіду	34	II	98	I
Бажання бути соціально-корисним (допомагати іншим)	32	III	92	II
Сприяння подальшому працевлаштуванню	30	IV	53	V
Набуття нових професійних партнерств	28	V	61	III
Закріплення теоретичних знань на практиці	22	VI	60	IV

Аналізуючи мотиви, які спонукають до волонтерської діяльності у спорті визначено, що респонденти з Польщі зазначили розширення кола знайомства, друзів і набуття професійного досвіду, а респонденти з України перший ранг надали набуттю професійного досвіду та бажання бути соціально-корисними. Потрібно відзначити, що респонденти України оцінили мотив – розширення кола знайомств, друзів, як найнижчий ранг (ранг VI), що знову свідчить про різні життєві погляди щодо вивчення досліджуваної проблеми.

У ході бесіди з тренерами та працівниками закладів освіти з Польщі щодо механізмів залучення та навчання волонтерської діяльності, було визначено, що в них створюються волонтерські угруповання за ініціативи класних керівників, кураторів, які в позанавчальний час долучаються до спортивних, культурних або соціальних проєктів. Також заклади освіти співпрацюють з місцевими волонтерськими центрами, на базі яких відбуваються тренінги та курси з навчання, популяризації та поширення ідей волонтерства. Важливим фактором мотивації молоді до занять волонтерством, респонденти зазначили отримання корисних знайомств, які в подальшому допоможуть їм у навчанні, працевлаштуванні. Також учні або студенти, які беруть участь у

волонтерських проєктах, отримують додаткові бали при вступі в освітні заклади, під час навчання для закриття заборгованостей, підвищення підсумкових оцінок з предметів, пов'язаних із напрямом волонтерської діяльності, тощо.

Аналізуючи механізми популяризації, залучення та навчання студентської молоді до занять спортивним волонтерством в Україні визначено, що заклади вищої освіти співпрацюють із державними (органи управління у сфері фізичної культури і спорту; міські управління молоді і спорту; департаменти у справах сім'ї, молоді та спорту; ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ, Український центр з фізичної культури та спорту людей з інвалідністю «Інваспорт»; Центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» тощо) і громадськими організаціями (національні спортивні федерації з видів спорту, ГО Спеціальна Олімпіада України та її регіональні представництва, Спортивний комітет України тощо). Співпраця між закладами освіти і спортивними організаціями відбувається як на регулярній, так і на епізодичних основах, і полягає у залученні студентів до організації і проведення змагань і заходів, допомоги в окремих видах діяльності. Студенти долучаються також і до тренувального процесу в якості волонтерів – тренерів/інструкторів, однак ця практика є не масовим явищем серед студентів і відбувається лише за ініціативи студента (рис. 3.10).

У процесі дослідження з'ясовано, що дієвим інструментом популяризації, поширення та навчання волонтерської діяльності серед молоді є заклади вищої освіти. Аналізуючи сучасний стан цього питання, нами визначено, що в більшості закладів освіти сфери фізичної культури і спорту, не відбувається підготовки студентської молоді до волонтерства в межах освітнього процесу. Заклади вищої освіти сприяють поширенню волонтерства за допомогою співпраці з громадськими та державними організаціями, які займаються підготовкою волонтерів перед конкретними змаганнями.

Рисунок 3.10 – Заходи, які проводять ЗВО задля підготовки студентської молоді до волонтерської діяльності у спорті

Однак позитивним прикладом є Харківська державна академія фізичної культури, де поєднано різні інструменти популяризації, поширення та навчання студентської молоді до волонтерської діяльності у спорті, а саме: окремі обов'язкові дисципліни для студентів 1 та 2 курсу бакалаврату («Основи волонтерської діяльності» 3 кредити; «Основи спортивного волонтерства та менеджмент спортивних споруд» 4 кредити; «Основи спортивного волонтерства» 3 кредити) та у співпраці зі спортивними або волонтерськими організаціями, в рамках яких відбуваються позанавчальні курси підготовки волонтерів, або підготовка організаторами перед конкретними змаганнями. Аналізуючи вище викладене, нами визначено взаємозв'язок розвитку волонтерської діяльності у спорті із освітньо-науковою діяльністю. Адже, в Харківській державній академії фізичної культури науковиця Петренко І. В. досліджувала та обґрунтовувала важливість розвитку волонтерської діяльності у спорті через заклади вищої освіти. Вона ж запропонувала, розробила і запровадила дисципліни з підготовки волонтерів (рис. 3.11)

Рисунок 3.11 – Організаційні засади популяризації, поширення та навчання студентів для участі у спортивній волонтерській діяльності у закладах вищої освіти України

За результатами проведених досліджень запропоновано комплекс заходів, який освітні заклади мають можливість запроваджувати для ефективного поширення та популяризації волонтерської діяльності серед студентської молоді, а саме:

- інтеграція волонтерства в освітній процес (викладання окремих дисциплін, або включення тем до існуючих дисциплін, що акцентують увагу на важливості волонтерської діяльності, висвітлення її соціально-гуманістичного значення);

- визначення відповідальних осіб (створення волонтерського осередку або клубу відповідального за поширення, навчання, супровід бажаючих долучатися до спортивних заходів в якості волонтерів);

- партнерство з громадськими організаціями (співпраця з місцевими, національними чи міжнародними організаціями, що допомагатиме студентам долучатися до волонтерських проєктів);

- визнання і підтримка волонтерів (заохочення у формі сертифікатів, нагород чи публічного визнання мотивує молодь до участі у подальших проєктах);

- навчання через тренінги та семінари (організація освітніх тренінгів на теми волонтерської діяльності, запрошення досвідчених волонтерів і фахівців для обміну практичним досвідом).

Отже, для поширення та популяризації волонтерської діяльності через заклади освіти необхідно інтегрувати волонтерство в освітній процес, розширити партнерства з національними та міжнародними спортивними та волонтерськими організаціями, а також урізноманітнювати та видозмінювати мотиваційні чинники в залежності від цільової аудиторії. Реалізація цих заходів дозволить не лише популяризувати волонтерську діяльність у спорті, але формувати гуманістично орієнтоване суспільство.

Аналіз фахових джерел з питань навчально-методичного забезпечення підготовки волонтерів для спорту, в тому числі й адаптивного спорту дозволяє

виокремити ключові розробки, що спрямовані на підготовку волонтерів в Україні та за кордоном (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Характеристика напрацювань щодо методичного забезпечення волонтерської діяльності в Україні

Назва методичної розробки, рік	Автори	Характеристика
Менеджмент волонтерських програм: посібник для підготовки менеджерів волонтерських програм, 2020 р. [27]	Журавель Т., Лях Т., Колосюк В., Пуха К., Янковець В.	Висвітлено: - історичні аспекти волонтерської діяльності; - організаційні питання створення волонтерських програм; - планування, відбір, підготовка, супровід волонтерів; - мотивація волонтерів (на основі теорії мотивації Абрахама Маслоу розроблено та запропоновано методи мотивації волонтерів).
Посібник по роботі з волонтерами, 2021 р. [12]	Бондаренко А., Вдовцов Ю.	Розкрито: - роль і значення церкви в розвитку волонтерської діяльності; - визначення волонтер, волонтерська діяльність; - цикл волонтерського менеджменту; - каталог практик волонтерських програм України.
Навчальний посібник «Волонтерство в соціальній роботі», 2008 р. [30]	Калениченко Р.	Встановлено: - становлення та розвиток волонтерства в Україні і за кордоном; - особливості діяльності волонтерських організацій у провідних країнах світу й участі вітчизняних волонтерів у різноманітних соціально-педагогічних акціях; - організації підготовки і підвищення мотивації волонтерів до роботи.
Програма підготовки спортивних волонтерів, 2018 р. [65]	Петренко І.	Сформульовано: - теоретичні основи волонтерської діяльності; - специфіку діяльності волонтерів у сфері фізичної культури і спорту; - питання волонтерського менеджменту; - роль і значення волонтерства при організації та проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів та спортивних змагань; - блок особистісного розвитку спортивних волонтерів; - правових основ волонтерської діяльності; - питання організаційних основ підготовки та проведення спортивних змагань та командоутворення у волонтерській діяльності.

У межах дослідження проаналізовано також тренінги з підготовки волонтерів для спорту, які є невід'ємною частиною формування навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Характеристика тренінгів з підготовки та навчання волонтерів для спорту

Назва методичної розробки, рік	Організація	Характеристика
Всеукраїнський тренінг підготовки представників організацій, що залучають до своєї діяльності волонтерів, 2023 р. [58]	Міністерство молоді і спорту України	Обмін досвіду та посилення спроможності організацій, що залучають до своєї діяльності волонтерів, та підвищення рівня культури волонтерства серед молоді в умовах війни.
Тренінг з основ волонтерської діяльності «Добро дій, добро твори, до людей з добром іди», 2023 р. [55]	Онлайн платформа на УРОК	Обговорення шляхів організації роботи волонтерських загонів у кожній школі і визначення алгоритму цієї роботи; мотивація дітей до партнерства, сприяння усвідомленню учнями пріоритетних цінностей, необхідних для самостійного життя, формування позитивної самооцінки, розвитку емпатії, навичок прийняття відповідальних рішень, групової роботи, уміння переконувати і створювати мотивації для інших.
«Підготовка до волонтерської діяльності», 2023 р. [59]	Міністерство освіти та науки України	Мета: проінформувати учасників про сутність та особливості волонтерської діяльності. Завдання тренінгу: розглянути генезу розвитку волонтерського руху; ознайомитися з підходами до класифікації волонтерських груп; проаналізувати мотивацію до здійснення волонтерської діяльності.
Training for club and association volunteers, 2023 р. [245]	Sports Community	Тренінги і семінари, спрямовані на розширення можливостей волонтерів громадських спортивних клубів і асоціацій для успішного виконання своїх ролей. Розкрито основи фандрейзингу спортивних клубів. Створення успішних грантових заявок. Розробка комунікаційної стратегії спортивних клубів. Залучення та утримання гравців і учасників.

Дослідження сучасного навчально-методичного забезпечення для підготовки волонтерів дозволило виявити низку ключових напрацювань, що використовуються у різних країнах. Вони спрямовані на підвищення ефективності роботи волонтерів, забезпечення високих стандартів якості організації спортивних заходів і формування професійних компетентностей. (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Міжнародні напрацювання щодо навчально-методичного забезпечення підготовки волонтерів для спорту

Назва методичної розробки, рік	Автори, організація	Характеристика
Sports volunteer training programme, 2025 p. [131]	Erasmus+Sport	Представлено: - загальні відомості про підготовку волонтерів; - програму навчання волонтерів (категорії, завдання та напрями роботи волонтерів); - обов'язки, права волонтерів та безпека під час волонтерської діяльності.
EUSA Volunteer Programme, 2024 p. [135]	EUSA	Висвітлено: - підготовку волонтерів до окремих заходів та змагань; - посилання на реєстраційні форми для волонтерів спортивних заходів.
Volunteer Training, 2024 p. [50]	Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад	На офіційному сайті Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад представлено довідник та документи для волонтерів щодо створення робочих місць волонтерів, навчання тренерів-волонтерів, а також правил та кодексу поведінки волонтера.
Sports Volunteering Training Manual, 2024 p. [131]	Erasmus+Sport	Висвітлюються питання важливості волонтерства в суспільстві, правові аспекти волонтерства, мотивація волонтерів, переваги для організацій, які залучають волонтерів, покрокові етапи планування успішного заходу з волонтерами.
Sport-Specific Volunteer (SSV) Program, 2024 p. [266]	The Games Organizing Committee	Розкриті питання підготовки волонтерів до окремих змагань з метою забезпечення SSV своєчасною та точною інформацією щодо їхніх ролей та обов'язків.

Продовження таблиці 3.9

Training 4 volunteers, 2012 p. [231]	Дірк Штайнбах, Матіас Гетт і Габріеле Фрейтаг	Запропоновано проєкт «Training 4 volunteers», де представлено політику ЄС щодо спорту та волонтерства; розвиток людських ресурсів для волонтерів; концепцію навчання волонтерів; ролі та обов'язки волонтерів; характеристику діяльності спортивних клубів у Європі; роздуми Європейського паралімпійського комітету щодо волонтерської діяльності.
Handbook for Volunteer sports Ambassadors, 2023 p. [146]	Rijeka sports association for persons with disabilities	Посібник для волонтерів та координаторів волонтерства, та осіб, які зацікавлені у розвитку волонтерства у своїх організаціях. У посібнику розкрито питання волонтерства і суспільства, мотивації волонтерів. Інклюзивне волонтерство з людьми з інвалідністю. Координація і планування волонтерської діяльності.

Аналіз змісту сучасних методичних розробок дозволяє виокремити їх переваги:

- Існуючі методичні посібники та тренінгові програми забезпечують волонтерів теоретичною базою та практичними навичками, необхідними для успішної діяльності.

- У міжнародних програмах, таких як «Volunteer Toolkit» чи «EUSA Volunteer Programme», увага приділяється деталізації ролей волонтерів під час великих спортивних заходів, що сприяє їхній підготовці до виконання конкретних завдань та високій ефективності волонтерів.

- Створення інклюзивних умов під час проведення тренінгів: наприклад «*Handbook for Volunteer Sports Ambassadors*», демонструють високий рівень врахування потреб різних груп населення, зокрема людей з інвалідністю.

Недоліками наявних навчально-методичних розробок є:

- більшість вітчизняних програм недостатньо враховують можливості цифрових інструментів для дистанційного навчання, що є особливо актуальним в сучасних умовах;

- деякі програми в Україні не враховують спеціалізації волонтерів за різними напрямками спорту, що знижує ефективність їхньої роботи на масштабних подіях;

- у більшості національних програм відсутні модулі, спрямовані на формування психологічної стійкості волонтерів, навичок вирішення конфліктів та роботи у стресових умовах;

- лише частина програм акцентує увагу на адаптивному спорті та роботі із людьми з інвалідністю, тоді як це має стати одним із ключових напрямів підготовки;

- багато методичних матеріалів застарівають через швидкі зміни в суспільстві, зокрема у волонтерській та спортивній сферах.

Отже, аналіз методичного забезпечення з питань підготовки волонтерів у світі та Україні, свідчить про наявність розвиненої методичної бази (інформаційні та навчальні портали, посібники, довідники, методичні рекомендації тощо). Однак, аналіз цих документів показав, що напрацювання стосуються переважно волонтерської діяльності в спорті загалом, де розкрито окремі питання з підготовки волонтерів до змагань і спортивних заходів.

У зв'язку із цим актуальним питанням постає удосконалення та створення навчально-методичного забезпечення з підготовки для адаптивного спорту в Україні, враховуючи кращі міжнародні практики. Важливо активніше інтегрувати міжнародний досвід у національні програми підготовки волонтерів. Наприклад, використання моделей навчання, запропонованих програмами *Erasmus+Sport* або *Міжнародною організацією Спеціальних Олімпіад*. Зокрема створення умов для дистанційного навчання волонтерів, які міститимуть відеоуроки, інтерактивні завдання та симуляції реальних ситуацій; включення до програм спеціалізованих модулів для роботи та взаємодії із людьми з інвалідністю, розвитку емпатії та формування навичок роботи в команд; включення тем, спрямованих на формування психологічної стійкості волонтерів, навичок управління стресом та вирішення конфліктів; створення умов для підвищення значущості волонтерської діяльності, адже

аналіз міжнародного досвіду свідчить, що за допомогою волонтерства можна покращити свої перспективи працевлаштування після закінчення коледжу/університету та побудувати кар'єру.

Отже, в результаті аналізу міжнародного досвіду країн, де волонтерська діяльність у спорті знаходиться на високому рівні розвитку, та за допомогою експертного опитування фахівців сфери фізична культура і спорт нами узагальнено та систематизовано організаційно-методичні засади волонтерської діяльності у спорті. Також визначено, що важливою складовою поширення та впровадження волонтерства серед студентської молоді є підготовка і навчання під час освітнього процесу (окрема дисципліна, теоретичні знання) та співпраця з різними громадськими, державними та волонтерськими організаціями (практичні навички), де студенти можуть отримувати і впроваджувати теоретичні знання в практику.

В зв'язку із цим проаналізовано основні проблеми розвитку волонтерської діяльності у закладах вищої освіти:

- недосконалість нормативно-правової бази, що регулює волонтерську діяльність в закладі;
- брак спеціалістів, які координують розвиток волонтерської діяльності в закладі освіти;
- низькі зв'язки між участю студентів у волонтерських проєктах і розвитком їх професійних навиків;
- низький рівень взаємодії закладів освіти зі спортивними організаціями в аспекті постійної співпраці, волонтерської практики та навчання волонтерів;
- виникнення протиріч волонтерів між очікуваннями і запропонованою діяльністю;
- виконувана робота одноманітна, нецікава та немає реальних змін;
- недосконалий механізм особистого зростання, задоволення навчально-професійних потреб, отримання нових знань, навичок, корисних для життя та професійної діяльності.

Узагальнюючи вищезазначене, відмічено, що в країнах, де волонтерство напряму пов'язане з працевлаштуванням і має вагоме значення у виборі претендентів, є більш поширеним, і студенти з більшою ймовірністю беруть участь у волонтерській діяльності для покращення свого резюме.

З іншої сторони розвиток волонтерства приносить закладу освіти значну користь в різних напрямках діяльності. Волонтерська діяльність тісно пов'язана з профорієнтаційними програмами. Вона дозволяє донести інформацію про заклад освіти потенційним абітурієнтам, а також підвищити імідж закладу освіти.

Отже, для ефективного розвитку волонтерства в закладах освіти необхідно покращити організаційні, методичні та правові механізми, забезпечити більш тісну співпрацю з професійними і спортивними організаціями, а також врахувати потреби студентів, надаючи їм можливості для професійного зростання та особистісної реалізації.

3.3 Соціально-гуманістична спрямованість волонтерської діяльності в адаптивному спорті

Для з'ясування соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті проведено анкетне опитування. У дослідженні взяли участь студенти третього курсу Національного університету фізичного виховання і спорту України. Опитування проводилося у два етапи. Перший етап – до початку вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», з метою визначення обізнаності студентів (211 респондентів) щодо питань, пов'язаних з тренувальною діяльністю спортсменів з інвалідністю та їх мотивацією і готовністю в майбутньому бути тренером в адаптивному спорті. Другий етап – після вивчення дисципліни (304 респонденти) з метою аналізу динаміки показників.

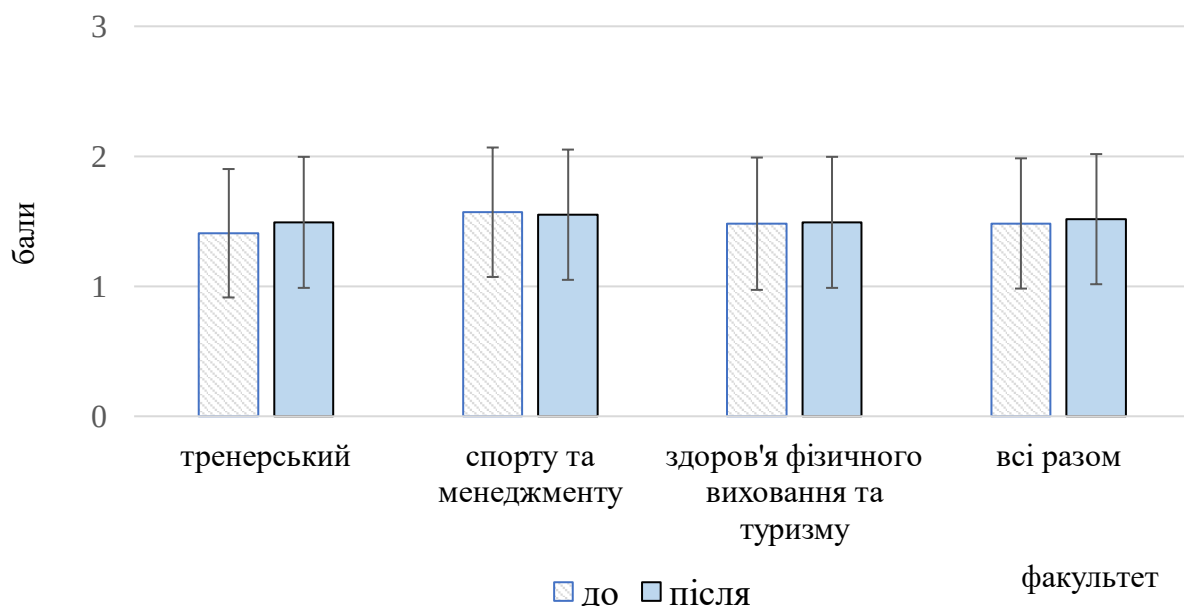
За допомогою опитування визначено розуміння здобувачів освіти щодо основних понять з адаптивного спорту (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Розуміння студентами основних характеристик адаптивного спорту (n = 515)

Характеристика	До вивчення дисципліни (n=211)	Після вивчення дисципліни (n=304)	p<
Досвід спілкування з людьми з інвалідністю	46,45%	51,64%	–
Готовність тренувати людей з інвалідністю	50,71%	60,2%	0,05
Бажання тренуватися разом з людьми з інвалідністю	73,46%	73,7%	–
Необхідність та безпечність брати участь у тренувальному та змагальному процесі людям з інвалідністю	57,82%	76,32%	0,05
Доцільність проводити навчання та тренування здорових людей спільно з людьми із інвалідністю	43,6%	57,24%	0,05
Знання щодо місця тренувань дітей та дорослих з інвалідністю у рідному місті	11,18%	11,85%	–

Аналізуючи розуміння студентами основних понять до і після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», визначено позитивну динаміку щодо кожної з характеристик. Оцінюванням досвіду взаємодії та спілкування студентів із особами з інвалідністю визначено, що після вивчення дисципліни збільшилася кількість студентів (на 5%), які мали змогу спілкуватися та долучатися до змагань і заходів адаптивного спорту (рис. 3.12).

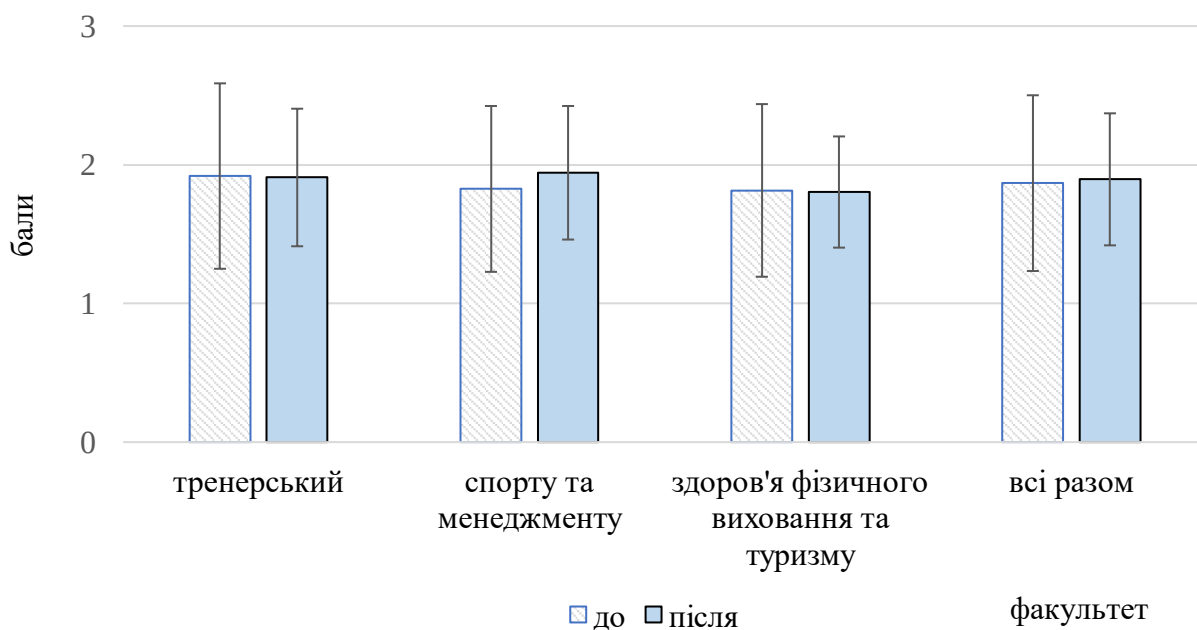
Можемо відмітити відсутність статистичних змін $\chi^2 (n = 515) = 0,54, df=1, p=0,46$, що може свідчити про особливість формату навчання студентів – онлайн. У зв'язку із цим актуальним виступає необхідність пошуку нових методів й підходів навчання студентів в умовах дистанційного навчання задля забезпечення відповідних можливостей для формування належного досвіду взаємодії студентів та осіб з інвалідністю в межах різноманітних заходів.

Примітка. ┘ – стандартна помилка.

Рисунок 3.12 – Оцінка досвіду спілкування студентів та спільного проведення часу з особами з інвалідністю (n = 515)

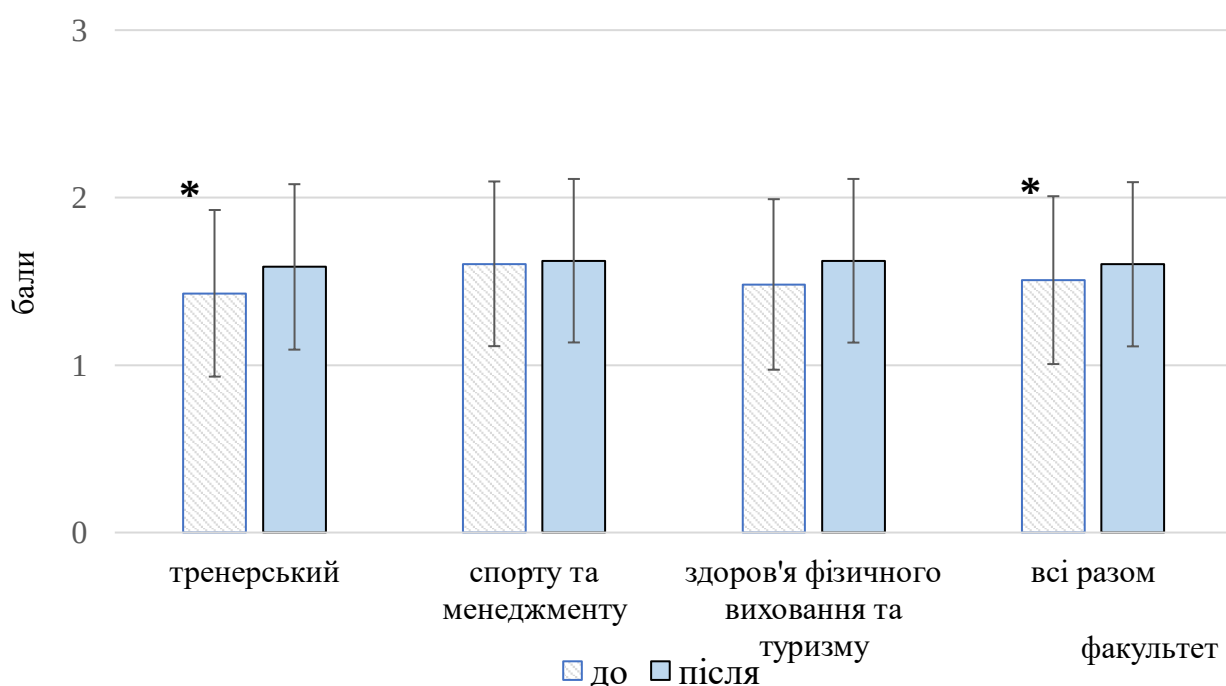
Порівнюючи результати опитування студентів різних факультетів, статистичних відмінностей не виявлено, що може свідчити про єдиний освітній підхід на різних спеціальностях (рис. 3.13)

Примітка. ┘ – стандартна помилка.

Рисунок 3.13 – Оцінка наявності статистичних відмінностей студентів різних спеціальностей (n = 515)

Досліджено готовність студентів в майбутньому тренувати осіб з інвалідністю визначено, що 51,71% респондентів надали позитивну відповідь до вивчення дисципліни, а 60,2% після вивчення (табл. 3.7). Аналіз свідчить про статистичну відмінність думки студентів до та після вивчення дисципліни $\chi^2 (n = 515) = 4,55, df=1, p=0,03$. Отже, вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» позитивно впливає на формування соціально-гуманістичних орієнтирів української молоді (рис. 3.14).

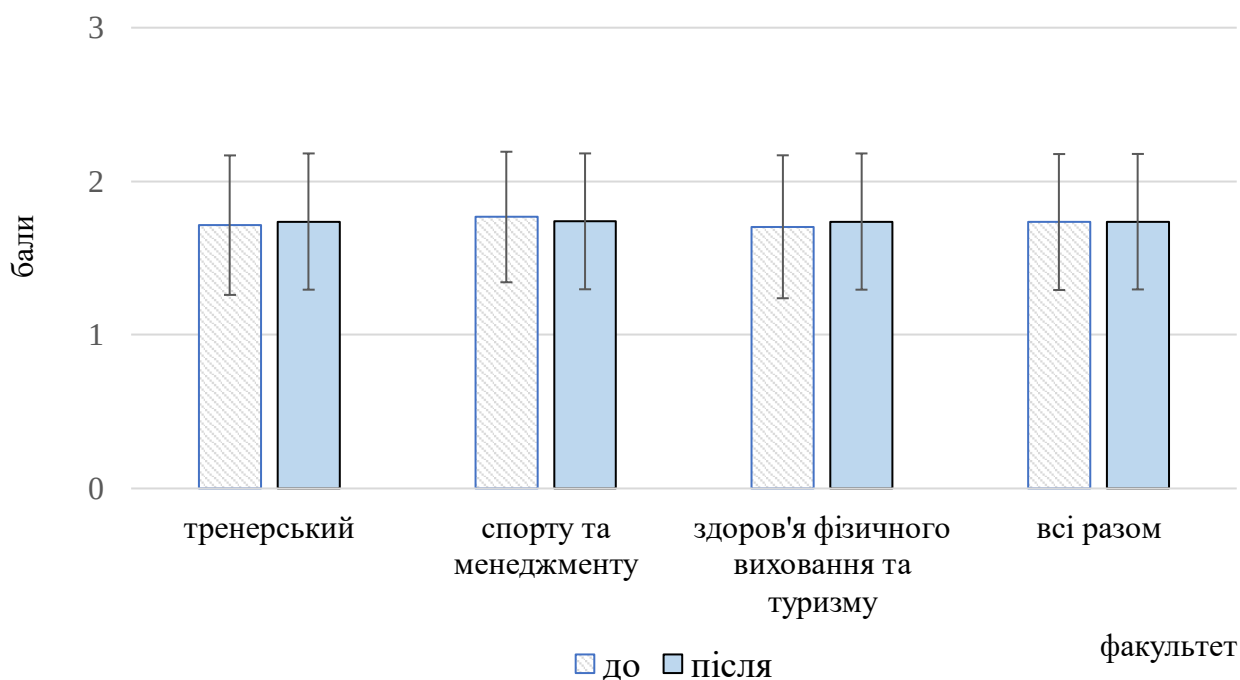
Примітка 1. * – різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

Примітка 2. ┘ – стандартна помилка.

Рисунок 3.14 – Готовність студентів в майбутньому тренувати осіб з інвалідністю ($n = 515$)

У результаті досліджень визначено готовність студентів до спільних тренувань з осіб з інвалідністю (73,46%). Однак після вивчення дисципліни цей показник майже не змінився – 73,7% (табл. 3.7), що свідчить про відсутність змін студентів, які надають перевагу тренуванням осіб з інвалідністю в спеціалізованих закладах $\chi^2 (n = 515) = 0,003, df=1, p=0,95$ (рис. 3.15). Це може бути обумовлено відсутністю у студентів наявного та

набутого досвіду взаємодії з особами з інвалідністю протягом короткого проміжку часу вивчення дисципліни «Адаптивний спорт». Визначено статистичну відмінність між двома взаємопов'язаними показниками, а саме: готовністю тренуватися із особами з інвалідністю і готовністю їх тренувати. Прослідковується значна відмінність між цими показниками, що може свідчити про недостатність знань студентів щодо особливостей тренувальної і змагальної діяльності спортсменів з інвалідністю та не впевненість у спроможності якісно працювати у цьому напрямі.

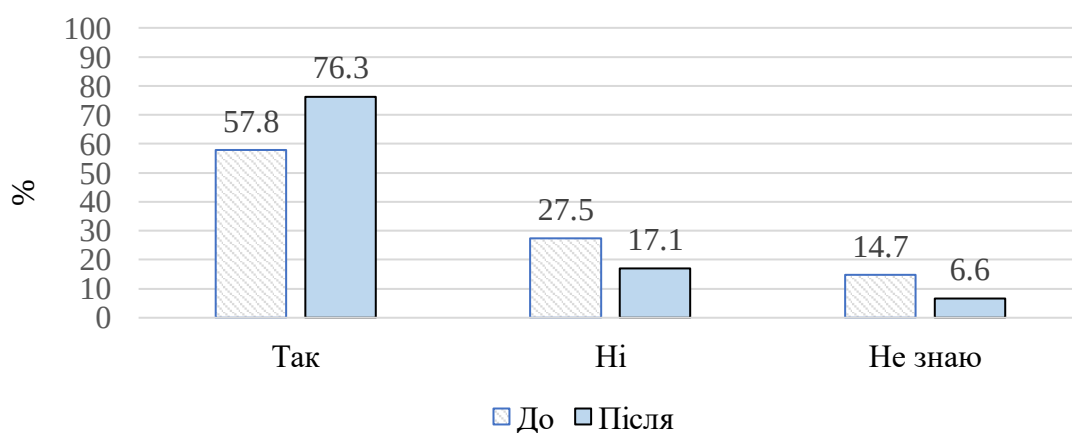
Примітка. I – стандартна помилка.

Рисунок 3.15 – Готовність студентів до спільних тренувань з особами з інвалідністю (n = 515)

Для вирішення цієї проблеми доцільним буде збільшення кількості дисциплін з підготовки інклюзивних тренерів, створення умов практичної взаємодії студентів та спортсменів з інвалідністю, що в подальшому сприятиме позитивній динаміці кадрового забезпечення сфери фізичної культури, зокрема фахівцями, які спроможні працювати не лише з практично здоровими спортсменами, а й особами з інвалідністю. Оцінюючи безпечність занять фізичною культурою і спортом для осіб з інвалідністю, з'ясовано, що

до вивчення дисципліни 57,82 % студентів вважають заняття руховою активністю й спортом – безпечним і необхідним. Після вивчення дисципліни на 19,5 % збільшилась кількість студентів, які позитивно ставляться до занять руховою активністю й спортом осіб з інвалідністю, що свідчить про позитивну динаміку розуміння ролі і значення адаптивного спорту. За допомогою статистичного методу тесту χ^2 на незалежність перевірено зв'язок між статтю та розумінням безпечності занять фізичної культури і спорту для людей з інвалідністю. Визначено, що до вивчення дисципліни 51,3 % чоловіків та 66,3 % жінок зазначили заняття фізичною культурою і спортом – безпечним і необхідним, що в свою чергу свідчить про статистичну різницю в залежності від статі $\chi^2 (1, n = 211) = 4,81, p = 0,02$. Однак після вивчення дисципліни статистичних відмінностей за показником статі не виявлено, $\chi^2 (2, n = 304) = 0,04, p = 0,83$ при $p < 0,05$. Це насамперед свідчить, що за допомогою дисципліни «Адаптивний спорт» у чоловіків сформувалося і змінилося ставлення щодо необхідності занять фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю.

Щодо загального аналізу результатів дослідження визначено статистичні відмінності розуміння ролі, значення і необхідності занять адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю, $\chi^2 (n = 515) = 20,76, df=2, p=0,000031$ (рис. 3.16).

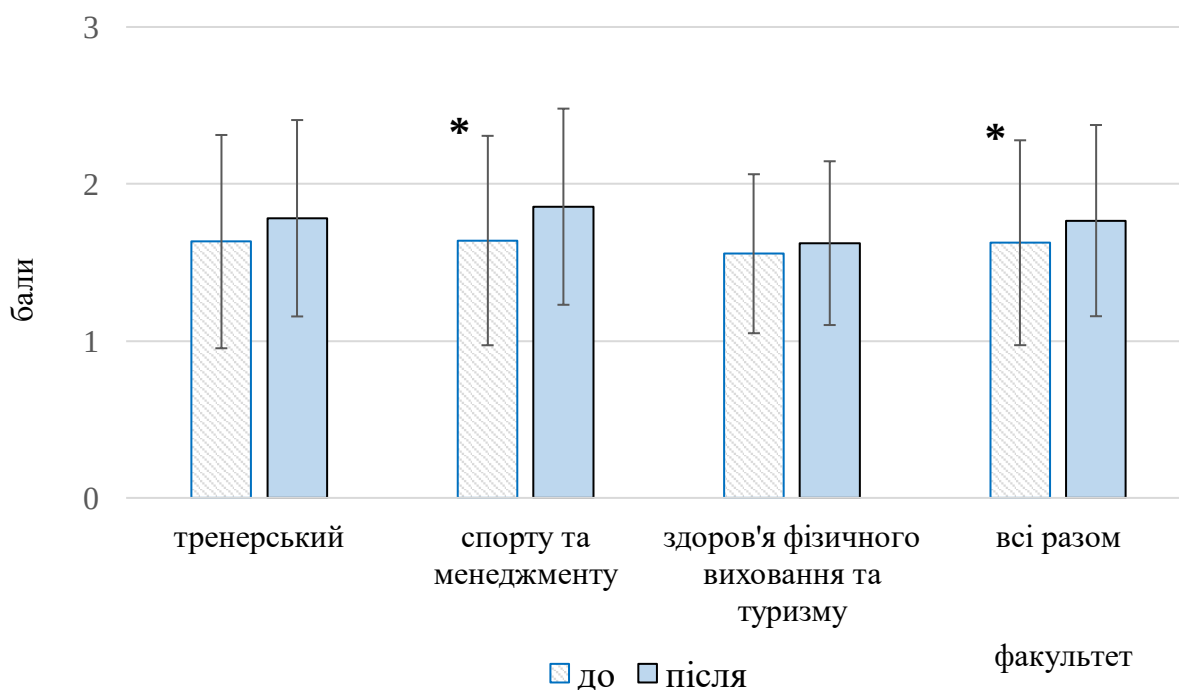

Примітка. $\pm$ – стандартна помилка.

Рисунок 3.16 – Розуміння необхідності занять адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю ($n = 515$)

Отже, після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» у респондентів сформувалося позитивне ставлення щодо можливостей, безпеки, необхідності й прав займатися адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю.

Для визначення рівня розуміння та сприйняття студентами основних постулатів інклюзивності, важливості впровадження у всі сфери суспільного життя (включаючи освіту і спорт), нами запропоновано оцінити доцільність проведення навчання та тренування практично здорових людей спільно з особами з інвалідністю. Визначено, що до вивчення дисципліни 43,6 % студентів підтримують інклюзивне навчання та тренування. Після вивчення дисципліни – 57,24 %). Виходячи з вищевикладеного, ми бачимо позитивні зміни у сприйнятті та ставленні студентів до осіб з інвалідністю, визнання всіх без виключення рівними членами суспільства, що підтверджується і статистичними змінними $\chi^2 (n= 515) = 10,84, df=2, p=0,004$ (рис. 3.17).

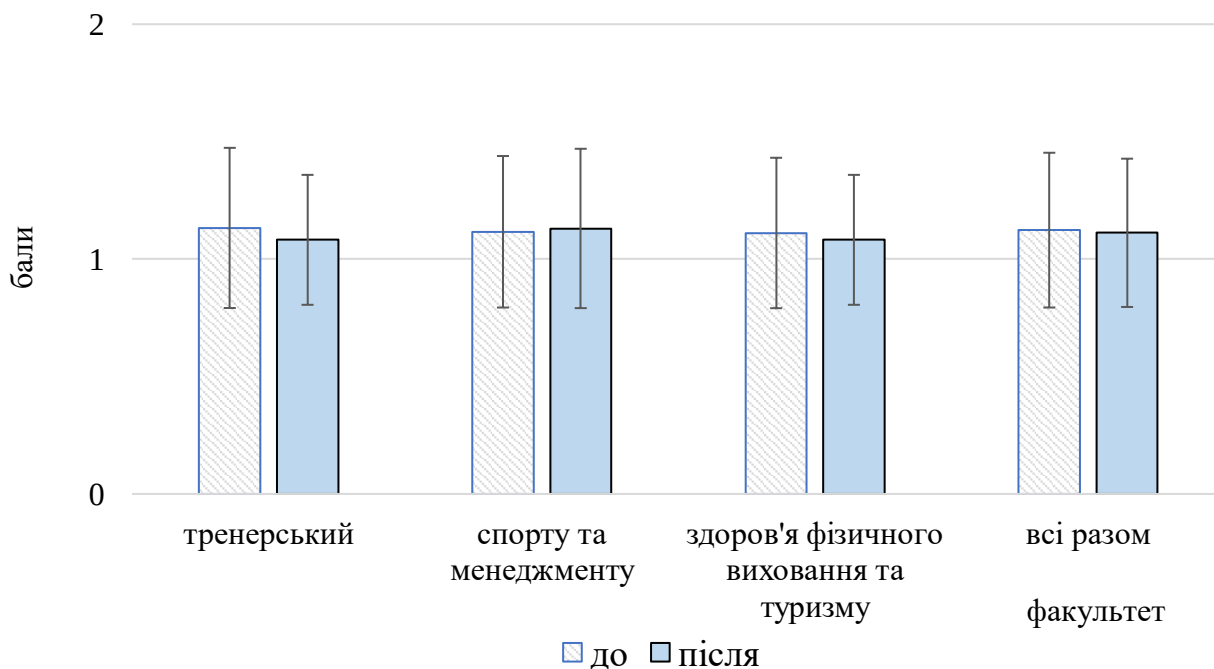
Примітка 1. * – різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

Примітка 2. $\pm$ – стандартна помилка.

Рисунок 3.17 – Розуміння студентами основних постулатів інклюзивності (n=515)

Ці зміни були обумовлені змістом навчальної програми дисципліни «Адаптивний спорт», де в межах лекційних та практичних занять формується не лише розуміння основних постулатів інклюзії/інклюзивності, але й приділяється увага важливості та корисності спільних освітніх та тренувальних занять практично здорових людей і осіб з інвалідністю для розвитку здорового суспільства. В зв'язку із цим можемо відмітити позитивну динаміку розуміння здобувачами освіти основних постулатів інклюзивності, що, в свою чергу, свідчить про формування толерантного та гуманістичного суспільства.

Розглядаючи результати опитування студентів з їх обізнаності щодо наявності спортивної інфраструктури для осіб з інвалідністю в їх місті, виявлено, що 88,15 % респондентів до вивчення дисципліни та 87,85 % після вивчення дисципліни, не знають, де можуть тренуватись спортсмени з інвалідністю, $\chi^2 (n = 515) = 0,156, df=1, p=0,692$ (рис. 3.18).

Примітка. ┘ – стандартна помилка.

Рисунок 3.18 – Обізнаність студентів щодо наявності спортивної інфраструктури для тренувальної діяльності осіб з інвалідністю ($n = 515$)

Відсутність динаміки та статистичної різниці цього питання, може свідчити про недостатній рівень володіння інформацією в цьому напрямі. Постає необхідність у розробці практичних завдань в межах освітнього процесу, що допоможуть підвищити обізнаність здобувачів освіти щодо наявності спортивної інфраструктури для осіб з інвалідністю та сприятимуть налагодженню практичної взаємодії студентів і спортсменів з інвалідністю.

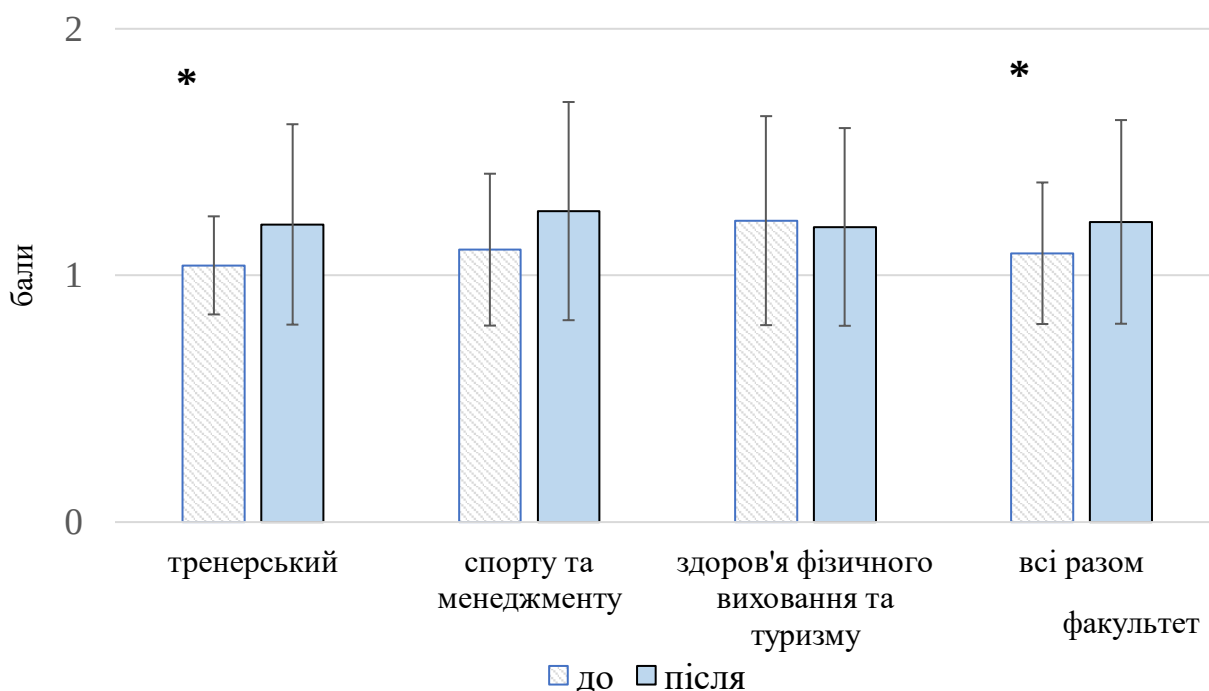
Аналіз літературних джерел [42, 65, 80, 127, 191] підтверджує вагоме значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. За допомогою соціологічного опитування проаналізовано ставлення студентів до волонтерської діяльності у спорті і розуміння ними особливостей волонтерської діяльності в адаптивному спорті, в тому числі і русі Спеціальних Олімпіад, адже саме цей рух повністю залежить від волонтерської діяльності (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Розуміння студентами характеристик волонтерської діяльності в адаптивному спорті (n = 515)

Характеристика	До вивчення дисципліни (n=211)	Після вивчення дисципліни (n=304)	p<
Розуміння поняття «Волонтер»	98,6 %	100 %	—
Знання мети та ролі волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»	69 %	73,25 %	—
Досвід волонтерської діяльності в спорті	96,3 %	97,5 %	—
Досвід волонтерської діяльності в адаптивному спорті	12,5 %	25,3%	—
Володіння інформацією щодо можливості долучення до волонтерської діяльності в адаптивному спорті	9 %	21,38 %	0,05

Визначено, що понад 96,3 % студентів долучалися до волонтерської діяльності в спорті, однак лише 12,5 % були волонтерами в адаптивному спорті. Аналізуючи динаміку залученості студентів до волонтерської діяльності у спорті після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» визначено, що 25,3 % студентів виступали в якості волонтерів під час змагань в адаптивному спорті. В зв'язку із цим встановлено, що вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», формує розуміння особливостей тренувальної і змагальної діяльності осіб з інвалідністю й взаємозв'язок та важливість волонтерської діяльності для розвитку та вдосконалення цього напрямку. Отримані результати свідчать про позитивну динаміку змін готовності студентів долучатися до волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Крім того, досліджено динаміку знань студентів про можливість долучення до волонтерської діяльності в адаптивному спорті (рис. 3.19).

Примітка 1. * – різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

Примітка 2. ┘ – стандартна помилка.

Рисунок 3.19 – Обізнаність студентів про волонтерську діяльність в адаптивному спорті (n = 515)

До вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» лише 9 % студентів відповіли, що знають, де можна стати волонтером в адаптивному спорті. Після вивчення дисципліни – 21,4 %. Знову ж відмічається статистична відмінність $\chi^2 (n = 515) = 13,977$, $df=1$, $p=0,0001$ та позитивна тенденція впливу дисципліни «Адаптивний спорт» на формування гуманістично орієнтованого суспільства

У процесі досліджень визначено рейтинг властивостей, що розвиваються у осіб з інвалідністю, які залучені до занять фізичною культурою і спортом (табл. 3.12). Доведено, що властивості, які може набути людина з відхиленнями розумового розвитку під час занять спортом, статистично значуще відрізняються ($p<0,05$). Найважливішою виявилась можливість знайомитися з новими людьми, зустрічатися з друзями.

Таблиця 3.12 – Властивості, що розвиваються у осіб з інвалідністю, які залучені до занять фізичною культурою і спортом

Властивості	Критерій Краскела-Уолліса: H (2, n = 1218) 21,231; p = 0,0017		
	Сума рангів	Середній ранг	Ранг
Розвиваються комунікаційні здібності	123140,0	707,7	I
Пришвидшується інтеграція у соціум	105703,5	607,5	II
Удосконалюється фізичний розвиток	105377,5	605,6	III
Формується активна життєва позиція	104790,0	602,2	IV
Посилюється мотивація до занять руховою активністю	103353,5	594,0	V
Реалізуються особистісні здібності	101827,5	585,2	VI
Покращується психічний стан	98179,0	564,2	VII

Задля визначення взаємозв'язку між властивостями проведено перевірку за допомогою кореляційного аналізу (табл. 3.13)

Таблиця 3.13 – Взаємозв'язок властивостей, які набувають особи з інвалідністю у процесі занять фізичною культурою і спортом (n = 515)

Властивості	1	2	3	4	5	6	7
1		0,4689 p<0,05	0,4011 p<0,05	0,4321 p<0,05	0,4180 p<0,05	0,4044 p<0,05	0,4438 p<0,05
2	0,4689 p<0,05		0,5779 p<0,05	0,4555 p<0,05	0,3993 p<0,05	0,4351 p<0,05	0,4488 p<0,05
3	0,4011 p<0,05	0,5779 p<0,05		0,5126 p<0,05	0,3999 p<0,05	0,4929 p<0,05	0,5255 p<0,05
4	0,4321 p<0,05	0,4555 p<0,05	0,5126 p<0,05		0,5324 p<0,05	0,5243 p<0,05	0,4565 p<0,05
5	0,4180 p<0,05	0,3993 p<0,05	0,3999 p<0,05	0,5324 p<0,05		0,6087 p<0,05	0,4631 p<0,05
6	0,4044 p<0,05	0,4351 p<0,05	0,4929 p<0,05	0,5243 p<0,05	0,6087 p<0,05		0,5457 p<0,05
7	0,4438 p<0,05	0,4488 p<0,05	0,5255 p<0,05	0,4565 p<0,05	0,4631 p<0,05	0,5457 p<0,05	

Примітка 1. – покращується психічний стан.

Примітка 2. – удосконалюється фізичний розвиток.

Примітка 3. – пришвидшується інтеграція у соціум.

Примітка 4. – реалізуються особистісні здібності.

Примітка 5. – посилюється мотивація до занять руховою активністю.

Примітка 6. – формується активна життєва позиція.

Примітка 7. – розвиваються комунікаційні здібності.

За допомогою аналізу даних визначено взаємозв'язок між всіма властивостями, тобто всі властивості корелюють між собою, що свідчить про різносторонній вплив і значення занять фізичною культурою і спортом на спортсменів з інвалідністю. Дослідження найбільш корелюючих властивостей дозволив виділити, що завдяки формуванню активної життєвої позиції посилюється мотивація до занять руховою активністю (0,6087; p<0,05) та удосконалення фізичного розвитку, що сприятиме пришвидшенню інтеграції у соціумі (0,5779; p<0,05).

Задля визначення соціально-гуманістичного значення вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», ми порівняли середньо арифметичне значення, стандартне відхилення, похибку та коефіцієнт варіації показників, що характеризують властивості, які набувають особи з інвалідністю у процесі занять фізичною культурою і спортом, до і після вивчення дисципліни (табл. 3.14).

Таблиця 3.14 – Вплив дисципліни «Адаптивний спорт» на властивості, які набувають особи з інвалідністю у процесі занять фізичною культурою і спортом (n = 515)

Властивості	Всі факультети						p<
	До вивчення дисципліни			Після вивчення дисципліни			
	<u>X</u> ±m	S	V	<u>X</u> ±m	S	V	
Покращується психічний стан	4,10±0,07	1,09	26,7	4,28±0,05	0,98	22,9	0,05
Удосконалюється фізичний розвиток	3,91±0,07	1,09	28,03	4,20±0,05	0,97	23,9	0,05
Пришвидшується інтеграція у соціум	4,11±0,06	0,96	23,4	4,30±0,04	0,85	19,7	0,05
Реалізуються особистісні здібності	4,06±0,06	0,96	23,6	4,21±0,05	0,92	22,0	–
Посилюється мотивація до занять руховою активністю	4,23±0,06	0,94	22,3	4,25±0,05	0,92	21,8	–
Формується активна життєва позиція	4,01±0,07	1,05	26,1	4,21±0,05	0,96	22,8	0,05
Розвиваються комунікаційні здібності	4,52±0,05	0,85	18,9	4,52±0,04	0,84	18,7	–

Визначено статистичні зміни після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» у чотирьох показниках, а саме: удосконалюється фізичний розвиток, покращується психічний стан, пришвидшується інтеграція у соціум та формується активна життєва позиція. Це свідчить про усвідомлення студентів щодо ролі й значення фізичної культури і спорту в житті осіб з інвалідністю, що в, свою чергу, впливає на формування толерантного, гуманістично орієнтованого суспільства.

Стосовно оцінок властивостей, які може набути волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту, то на думку респондентів вони також мають статистично значущі відмінності (табл. 3.15).

Таблиця 3.15 – Властивості, які набуває волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту

Властивості	Критерій Краскела-Уолліса: H (2, n= 1392) 21,231; p <0,05		
	Сума рангів	Середній ранг	Ранг
Формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю	151725,0	872,0	I
Подолання комунікативних перешкод у спілкуванні з особами з інвалідністю	144149,5	828,4	II
Можливість застосування знань і навичок на практиці	142770,0	820,5	III
Знайомство з новими друзями	142568,0	819,4	IV
Зростання самосвідомості	132665,0	762,4	V
Особисте зростання і самореалізація	115042,0	661,2	VI
Покращується психічний стан	81842,5	470,4	VII
Удосконалюється фізичний розвиток	58766,0	337,7	VIII

За допомогою кореляційного аналізу визначено взаємозв'язок всіх властивостей між собою (табл. 3.16).

Таблиця 3.16 – Взаємозв'язок властивостей, які набуває волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту (n = 515)

Властивості	1	2	3	4	5	6	7	8
1		0,4968 p<0,05	0,2635 p<0,05	0,3462 p<0,05	0,2043 p<0,05	0,2742 p<0,05	0,1687 p<0,05	0,1955 p<0,05
2	0,4968 p<0,05		0,4462 p<0,05	0,4095 p<0,05	0,3314 p<0,05	0,3749 p<0,05	0,3452 p<0,05	0,3511 p<0,05
3	0,2635 p<0,05	0,4462 p<0,05		0,5981 p<0,05	0,6546 p<0,05	0,6179 p<0,05	0,6466 p<0,05	0,5630 p<0,05
4	0,3462 p<0,05	0,4095 p<0,05	0,5981 p<0,05		0,6121 p<0,05	0,5266 p<0,05	0,5432 p<0,05	0,5264 p<0,05
5	0,2043 p<0,05	0,3314 p<0,05	0,6546 p<0,05	0,6121 p<0,05		0,6449 p<0,05	0,7371 p<0,05	0,7046 p<0,05
6	0,2742 p<0,05	0,3749 p<0,05	0,6179 p<0,05	0,5266 p<0,05	0,6449 p<0,05		0,6636 p<0,05	0,6420 p<0,05
7	0,1687 p<0,05	0,3452 p<0,05	0,6466 p<0,05	0,5432 p<0,05	0,7371 p<0,05	0,6636 p<0,05		0,7618 p<0,05
8	0,1955 p<0,05	0,3511 p<0,05	0,5630 p<0,05	0,5264 p<0,05	0,7046 p<0,05	0,6420 p<0,05	0,7618 p<0,05	

Примітка 1. – удосконалюється фізичний розвиток.

Примітка 2. – покращується психічний стан.

Примітка 3. – зростання самосвідомості.

Примітка 4. – особисте зростання і самореалізація.

Примітка 5. – можливість застосування знань і навичок на практиці.

Примітка 6. – знайомство з новими друзями.

Примітка 7. – формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю.

Примітка 8. – подолання комунікативних перешкод у спілкуванні з особами з інвалідністю.

У результаті дослідження з'ясовано, що найбільший рівень кореляції спостерігається між такими важливими факторами, як здатність подолання комунікативних бар'єрів у процесі взаємодії з особами з інвалідністю та можливість практичного застосування знань і навичок студентами. Це підтверджує, що розвиток комунікативної компетентності та практичного досвіду є ключовими умовами формування толерантного ставлення до людей з інвалідністю.

Таким чином, залучення студентів до спортивної волонтерської діяльності не лише сприяє їхньому фізичному розвитку, покращенню загального стану здоров'я та підвищенню витривалості, а й формує психологічну стійкість, емпатію та здатність до ефективної соціальної взаємодії. Участь у волонтерських ініціативах дозволяє студентам усвідомити важливість рівноправного включення людей з інвалідністю в суспільне життя, що, у свою чергу, сприяє зниженню рівня соціальної ізоляції та упередженого ставлення до цих осіб.

Отже, систематична участь у спортивній волонтерській діяльності позитивно впливає не тільки на особистісний розвиток студентів, а й сприяє формуванню гуманістично орієнтованого суспільства, заснованого на принципах взаємоповаги, інклюзивності та соціальної відповідальності, а також сприятиме інституалізації волонтерської діяльності в закладах освіти.

Оцінюючи зміни ставлення студентів щодо цього питання до і після вивчення дисципліни, визначено статистичну відмінність з одного показника, а саме – удосконалення фізичного розвитку (табл. 3.17). Отримані результати свідчать, що волонтерська діяльність в адаптивному спорті впливає на

удосконалення фізичного розвитку, це пояснюється значно ширшими напрямками волонтерської діяльності в адаптивному спорті у порівнянні з олімпійськими.

Таблиця 3.17 – Властивості, які може набути волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту (n = 515)

Властивості	Всі разом факультети						p<
	До вивчення курсу			Після вивчення курсу			
	X±m	S	V	X±m	S	V	
Удосконалюється фізичний розвиток	3,01 ±0,08	1,23	40,8	3,07±0,07	1,24	40,5	0,05
Покращується психічний стан	3,50±0,07	1,13	32,2	3,56±0,06	1,15	32,2	–
Пришвидшується інтеграція у соціум	4,23±0,06	0,96	22,80	4,38±0,05	1,90	20,63	–
Реалізуються особистісні здібності	4,00±0,07	1,07	26,88	4,08±0,06	1,05	25,9	–
Посилюється мотивація до занять руховою активністю	4,44±0,06	0,95	21,4	4,49±0,04	0,87	19,37	–
Формується активна життєва позиція	4,43±0,06	0,92	20,76	4,49±0,04	0,84	18,87	–
Розвиваються комунікаційні здібності	4,51±0,06	0,92	20,5	4,56±0,04	0,84	18,5	–
Покращується психічний стан	4,49±0,06	0,88	19,71	4,49±0,05	0,88	19,79	–

В адаптивному спорті реалізуються програми, де волонтер бере участь в тренувальному і змагальному процесі разом із спортсменами (наприклад Волонтерська програма Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»), де партнери – волонтери нарівні тренуються зі спортсменами Спеціальних Олімпіад, де є змога удосконалити свої фізичні властивості. Тобто отримані знання під час вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» змогли розширити розуміння студентів щодо ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, що і вплинуло на зміни показника. Так як соціальне значення волонтерської діяльності відомі кожному, тому було оцінено досить високими балами до і після вивчення дисципліни, у зв'язку із цим

статистичних змін не відбулося, однак позитивна динаміка зростання середнього значення кожного з показників відслідковується.

Отже, у результаті проведених досліджень визначено та обґрунтовано позитивний вплив вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» на студентську молодь, що сприяє формуванню гуманістично орієнтованого суспільства. Однак не всі властивості і показники вдалося сформулювати у респондентів після проходження дисципліни, що обумовлено недостатнім періодом вивчення дисципліни. У зв'язку із цим необхідно розширити кількість дисциплін з вивчення актуальних питань підготовки волонтерів для адаптивного спорту, напрямів їх діяльності та особливостей тренувальної й змагальної діяльності спортсменів з інвалідністю, що, в свою чергу, сприятиме розширенню кількості тренерів, або помічників тренерів, готових долучатися до роботи в адаптивному спорті.

Висновки до розділу 3

1. Одним з напрямів адаптивного спорту, де активно використовується робота волонтерів, є Спеціальна Олімпіада. Це всесвітній інклюзивний рух, який використовує спорт, здоров'я, освіту та інші соціальні аспекти, щоб зменшити рівень дискримінації та розширити можливості людей з відхиленнями розумового розвитку. Волонтерська програма Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» сприяє формуванню важливих соціальних навичок для спортсменів та сприяє формуванню толерантної молоді через партнерство. Завдяки спорту особи з відхиленнями розумового розвитку відкривають для себе нові можливості, навички та здобутки, отримують радість, впевненість і задоволення.

На сучасному етапі розвитку одним з основних завдань руху Спеціальних Олімпіад є професійна підготовка тренерів та спортивних інструкторів, що спрямована на забезпечення найкращих умов тренувальної та змагальної діяльності осіб з відхиленнями розумового розвитку. Під час досліджень

визначено ключові засади підготовки кадрового забезпечення адаптивного спорту та охарактеризовано основні якості, які необхідні тренеру Спеціальних Олімпіад.

2. Аналіз кращих міжнародних та національних практик впровадження волонтерської діяльності у спорті свідчить, що в більшості досліджуваних країн волонтерська діяльність управляється та підтримується на державному рівні (США, Велика Британія, Польща та інші), що сприяє популяризації та поширенню волонтерської діяльності за допомогою установленого нормативно-правового забезпечення, створеного механізму залучення та мотивації (особистісної, соціальної) волонтерів. Більшість закладів вищої освіти України не мають свого окремого осередку з навчання, підготовки і регулярного залучення до волонтерської діяльності, однак всі вони на нерегулярній основі співпрацюють з національними спортивними федераціями з видів спорту та різними спортивними організаціями щодо залучення студентів до волонтерської діяльності у спорті.

3. Для з'ясування соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті проведено анкетування. За допомогою опитування визначено розуміння здобувачів освіти щодо основних понять з адаптивного спорту. З'ясовано позитивну динаміку у таких питаннях: у студентів з'явилася додаткова можливість для спілкування з людьми з інвалідністю; збільшилася кількість студентів, які готові тренувати людей з інвалідністю та тренуватися разом; змінилося розуміння студентами необхідності спільної участі у тренувальному та змагальному процесі людей з інвалідністю та практично здорових; сформувалось розуміння основних постулатів інклюзивності, що свідчить про заснування толерантного та гуманістично орієнтованого суспільства. Водночас, недостатня кількість годин на вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» не передбачає можливості ґрунтовного опанування здобувачами всіх питань, які важливо засвоїти для якісної їх підготовки для участі у волонтерських заходах з адаптивного спорту, тому важливо з цією метою передбачити розробку додаткових освітніх курсів.

Результати наукового пошуку, відображеного в розділі, представлено в публікаціях здобувача [34, 38, 75, 76, 79].

РОЗДІЛ 4

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ ВОЛОНТЕРІВ ДЛЯ РОБОТИ ЗІ СПОРТСМЕНАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

4.1 Характеристика структури та змісту основних складових навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту

Війна в Україні спричинила суттєве зростання кількості осіб з інвалідністю, що в свою чергу стимулює удосконалення наявних і пошук нових методів для їх реабілітації та соціальної інтеграції [82, 226]. Водночас одним з кращих засобів реабілітації та соціалізації людей з інвалідністю є заняття спортом. Організація тренувального і змагального процесу осіб з інвалідністю з урахуванням сучасних обставин потребує збільшення кількості фахівців, які працюватимуть з цими спортсменами. Вивчення міжнародного досвіду свідчить, що вагоме значення для розвитку спорту в усьому світі належить волонтерській діяльності. Проте зміни політичних процесів, професіоналізація і комерціалізація спорту ставлять під загрозу планомірний розвиток волонтерської діяльності у спорті.

Попередніми дослідженнями визначено, що в Україні спортивна волонтерська діяльність переважно реалізується під час організації і проведення змагань і заходів. Однак кращі міжнародні практики розвитку спорту в таких країнах як Австралія, США та багато європейських країн свідчать, що різноманітні напрями спортивної діяльності значною мірою залежать від волонтерів [204, 213, 222, 251]. У цих країнах надання послуг, що пропонуються спортивними клубами (адміністративна, організаційна та тренувальна діяльність), здійснюється переважно волонтерами, що позитивно впливає на фінансову та соціальну складову розвитку спорту.

Враховуючи міжнародний досвід, одним з ефективних напрямів розвитку адаптивного спорту в Україні є поширення і популяризація волонтерської

діяльності, яка не лише дозволить розв'язати питання із залученням фахівців, готових працювати зі спортсменами з інвалідністю, а й сприятиме формуванню гуманістично орієнтованого та толерантного суспільства. Залучення волонтерів до виконання різноспрямованої допомоги в межах заходів з адаптивного спорту, передбачає необхідність їх професійної підготовки. Отже, актуальним постає питання розробки навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту, які можуть ефективно долучатися як до організаційної, так і тренувальної й змагальної діяльності в адаптивному спорті.

Для активізації роботи в цьому напрямі розроблено навчально-методичне забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту. Керуючись міжнародним досвідом впровадження результатів отриманих досліджень, ми зупинилися на розробці факультативного курсу. Факультативний курс призначений для побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти за конкретним напрямом професійної діяльності, дозволяє поглибити й розширити знання з певного предмета, теми або питання відповідно до їх бажань та інтересів.

У процесі досліджень розроблено програму факультативного курсу, що дозволить різним закладам вищої освіти з урахуванням своїх можливостей і запитів забезпечити впровадження програми або в умовах використання потужностей формальної освіти (як навчальна дисципліна або окремі модулі в межах наявних дисциплін), або неформальної – в закладах освіти або спортивних організаціях (курси підвищення кваліфікації, сертифікатна програма, окремий навчальний курс на різних освітніх платформах тощо).

Розроблена програма факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» (Програма) (Додаток Т) спрямована на розкриття ключових аспектів організації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, формування у здобувачів освіти компетентностей, необхідних для розуміння важливості розвитку та поширення волонтерської діяльності в адаптивному

спорті, а також вміння враховувати соціально-гуманістичні, організаційно-управлінські, правові та політичні аспекти у професійній діяльності.

Дана програма розроблена з метою формування у здобувачів освіти розуміння значущості волонтерської діяльності в адаптивному спорті задля соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства та збільшення кількості кваліфікованих фахівців для роботи зі спортсменами різних нозологій.

Завданнями курсу є формування необхідних знань, умінь і практичних навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, соціально-гуманістичних цінностей, що визначають здатність успішно здійснювати професійну діяльність у різних напрямках адаптивного спорту, в тому числі й на волонтерських засадах.

Програма розроблена на засадах компетентнісного підходу і слугує формуванню у слухачів необхідних знань, отриманню досвіду, спираючись на загальнолюдські цінності.

За результатами навчання слухачі повинні навчитись демонструвати:

Знання щодо:

- характеристики дефініцій, що пов'язані з волонтерською діяльністю в спорті;
- змісту та ролі волонтерської діяльності в спорті;
- соціального значення волонтерської діяльності в спорті для інтегрування в освітнє, наукове та професійне середовище;
- організаційно-управлінських засад розвитку волонтерської діяльності в спорті;
- характеристики психологічного портрету волонтерів в адаптивному спорті;
- напрямів діяльності та функціональних обов'язків волонтерів в адаптивному спорті;
- типів проблемної поведінки дітей з інвалідністю;
- етики поведінки волонтерів зі спортсменами з інвалідністю;

Досвід:

- застосовувати термінологічний апарат та отримані знання в освітній, науковій та професійній діяльності;
- аналізувати сучасний стан, тенденції становлення й розвитку волонтерської діяльності в Україні й світі;
- популяризувати та поширювати принципи інклюзивності, рівності, взаємоповаги у професійному середовищі;
- надавати першу медичну допомогу під час тренувальних і змагальних занять;
- створювати та організовувати ефективні комунікації під час волонтерської діяльності;
- використовувати сучасні інформаційні технології в освітній, науковій та професійній діяльності.

Навички:

- комунікативні (вміння слухати та підтримувати бесіду; домовлятися з іншими, аргументувати);
- здатність працювати в команді;
- планування та структурування (особливостей розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті);
- самоорганізації (пунктуальність, дотримання дедлайнів, управління часом (тайм-менеджмент));
- ефективного мислення (критичне мислення, пошук і аналіз інформації, креативне мислення).

Цінності:

- саморозвиток;
- турбота про фізичне та психічне здоров'я;
- соціальна активність;
- оптимізм;
- толерантність;
- працьовитість;

- наполегливість;
- дружелюбність;
- емпатичність;
- відчуття приналежності до певної спільноти.

Знання, досвід, навички та цінності, отримані під час вивчення цього курсу, використовуватимуться надалі в освітній, науковій, професійній та громадській діяльності.

Загальна кількість годин – 90, із них 30 год. аудиторної та 60 год. самостійної роботи.

Курс складається з чотирьох тем, що включають теоретичні та практичні частини (групова та індивідуальна робота над завданнями), а також час на виконання самостійної роботи. Підсумковий контроль проводитиметься у форматі тестування.

Формат курсу передбачає інтерактивні заняття, які проходитимуть у форматі воркшопу, що сприятиме високій інтенсивності групової взаємодії, активності та самостійності учасників. Структура Програми представлена у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 – Структура програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті»

№ з/п	Тема	Вид роботи			Кількість годин
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	
1	Волонтерська діяльність в спорті	2	6	8	16
2	Волонтерський менеджмент в спорті	2	6	16	24
3	Соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті	2	2	16	22
4	Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті	2	6	20	28
Підсумковий контроль					2
Всього		8	20	60	90

Як зазначалося вище, зміст Програми включає теоретичну та практичну частину. Теоретична частина передбачає проведення лекційних занять. Практична частина складається з інтерактивних занять, воркшопів, де відбуватиметься закріплення знань на практиці шляхом участі слухачів в якості волонтерів під час організації й проведення змагань та заходів адаптивного спорту або помічників тренера під час тренувального чи змагального процесу спортсменів з інвалідністю, а також долучення до управлінських завдань спортивних організацій з адаптивного спорту.

Завдяки Програмі слухачі отримують знання щодо специфіки волонтерської діяльності в спорті у світі та Україні, масштабів і характеристики волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Сучасних тенденцій розвитку волонтерської діяльності у спорті та нормативно-правових засад волонтерства. Ознайомлюються зі складовими циклу волонтерського менеджменту (планування роботи, залучення, відбір, адаптація, мотивація волонтерів, їх супровід та підтримка, оцінка та визнання, залучення до спільноти) та чинників, що спонукають долучитись до волонтерської діяльності представників різних груп населення. Визначають психологічний портрет волонтерів в адаптивному спорті. Охарактеризують специфіку діяльності волонтерів в адаптивному спорті, основних принципів тренувальної та змагальної діяльності спортсменів різних нозологій та особливостей розвитку адаптивного спорту через волонтерську діяльність, що своєю чергою слугуватиме підготовці більшої кількості кваліфікованих фахівців, готових працювати з особами з інвалідністю. Навчаться встановлювати контакти з суб'єктами волонтерської діяльності (спортсменами з інвалідністю, їх батьками, тренерами, організаторами, ветеранами війни тощо).

Отже, спираючись на міжнародний та національний досвід з підготовки волонтерів, нами розроблено програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», яка адаптована до вимог сьогодення. Найширшою цільовою групою курсу є сучасне студентство, а це молодь із

кліповим мисленням, які сприймають світ через короткі яскраві образи, схеми, відео, картинки, тому в підготовці програми враховано цю тенденцію й закладено використання сучасних інформаційних технологій, які сприятимуть кращому засвоєнню і сприйманню інформації студентами та в майбутньому використанню цих знань в освітній, науковій та професійній діяльності.

Програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» адаптовано і впроваджено в практику діяльності ГО Спеціальна Олімпіада України під час організації курсів підвищення кваліфікації для тренерів, педагогів та здобувачів різних типів закладів освіти, реабілітологів, функціонерів, менеджерів й інших спеціалістів спортивних державних і громадських організацій, зацікавлених осіб під назвою «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад» (акт впровадження – Додаток Г).

Елементи факультативного курсу також були використані під час викладання дисципліни «Адаптивний спорт» на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України, про що свідчить акт впровадження (Додаток Ж).

Крім того, за матеріалами факультативного курсу підготовлена та затверджена програма вибіркової дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті» для здобувачів освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України (Додаток В).

У цілому перевагами розробленої Програми є те, що уперше:

- підготовлено комплексну програму підготовки волонтерів в адаптивному спорті;
- висвітлено питання встановлення комунікації з суб'єктами волонтерської діяльності, а саме: спортсменами з інвалідністю, їх батьками, спортсменами-ветеранами війни, тренерами, організаторами тощо;

- представлені матеріали щодо вивчення та відпрацювання техніки надання першої медичної допомоги під час волонтерської діяльності в адаптивному спорті;
- доповнено та узагальнено сучасні методи мотивації, рекрутингу, навчання та супроводу волонтерів для адаптивного спорту;
- доповнено та осучаснено соціально-гуманістичну цінність волонтерської діяльності у спорті .

4.2 Визначення соціально-гуманістичного ефекту від впровадження навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту

На основі попередніх досліджень розроблена та апробована програма факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті». Дана програма спрямована на формування у слухачів сучасного розуміння ролі та значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Зміст курсу охоплює різноманітність напрямів діяльності, багатогранність завдань, а також організаційні, методичні й соціально-гуманістичні аспекти, пов'язані з волонтерською участю в цій сфері.

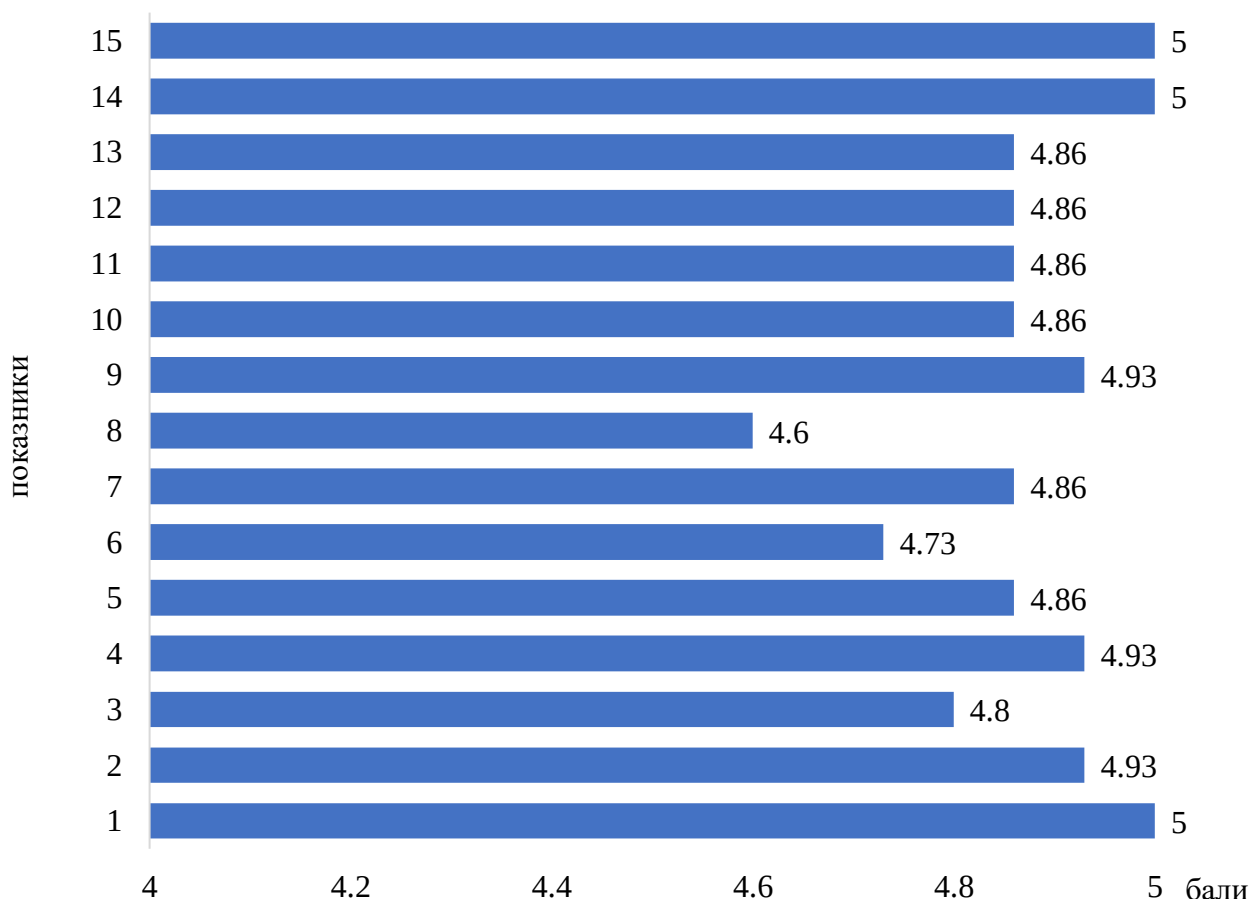
З метою визначення актуальності, доцільності та ефективності розробленої програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» проведено експертне оцінювання. У дослідженні взяли участь 15 експертів, із 8 закладів вищої освіти України, що спеціалізуються на підготовці фахівців у сфері фізичної культури і спорту (Національний університет фізичного виховання та спорту України; Харківська державна академія фізичної культури; Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Волинський національний університет імені Лесі Українки; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка). Серед експертів, які взяли участь в оцінюванні, 66,7 % становили жінки, а 33,3 % – чоловіки. Усі експерти мали науковий ступінь, а їхній середній стаж роботи у ЗВО, що готують фахівців для сфери фізичної культури і спорту становив $22,4 \pm 9,2$ року. Результати аналізу експертних оцінок свідчать, що респонденти високо оцінили розроблену програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» та підтвердили її актуальність і необхідність впровадження в практичну діяльність.

Результати експертного оцінювання ($n=15$) за 5-бальною шкалою свідчать, що всі показники оцінено високо ($\min=4,6$; $\max=5$). Непараметричний критерій Фрідмана ($H=23,89$; $df=14$; $p=0,047$) виявив статистично значущу різницю між показниками, що дозволяє проранжувати їх та визначити пріоритетні напрями для подальшого розвитку програми.

Експерти оцінили три ключові показники з максимальною оцінкою (5 балів): актуальність розробки, доцільність використання програми та загальну оцінку. Отримані результати свідчать про те, що програма є актуальною, повністю відповідає поставленій меті та завданням, а також орієнтована на ефективне впровадження в освітню та практичну діяльність (рис. 4.1).

Також високу оцінку ($4,93 \pm 0,06$ балів) експерти поставили за відповідність назви змісту програми та суті досліджуваної проблеми, підтвердили, що зміст програми дозволяє реалізувати мету та завдання досліджуваної проблеми й програма зручна у користуванні (не потребує значних зусиль, тривалого часу, спеціального обладнання тощо). Коректність (правдивість, однозначність, несуперечливість інформації $4,86 \pm 0,35$ балів). Простота, доступність (для студентів, викладачів) ($4,86 \pm 0,35$ балів), чіткість і зрозумілість (не виникало непорозуміння з окремими питаннями) ($4,86 \pm 0,35$ балів), практична значущість (отримана програма знайде застосування на практиці) ($4,86 \pm 0,35$ балів).

Примітка 1. – Актуальність програми.

Примітка 2. – Відповідність назви змісту програми та суті досліджуваної проблеми.

Примітка 3. – Новизна, оригінальність програми.

Примітка 4. – Зміст програми дозволяє реалізувати мету та завдання досліджуваної проблеми.

Примітка 5. – Коректність (правдивість, однозначність, несуперечливість інформації).

Примітка 6. – Простота, доступність (для студентів, викладачів).

Примітка 7. – Оптимальність (відповідність викликам сьогодення).

Примітка 8. – Лаконічність (непереобтяженість).

Примітка 9. – Зручність у користуванні (не потребує значних зусиль, тривалого часу, спеціального обладнання тощо).

Примітка 10. – Чіткість і зрозумілість (не виникало непорозуміння з окремими питаннями)

Примітка 11. – Практична значущість (отримана програма знайде застосування на практиці).

Примітка 12. – Наукова значущість (отримана програма може слугувати інструментом для наукових досліджень).

Примітка 13. – Інформативність програми для сфери фізичної культури і спорту.

Примітка 14. – Доцільність використання в освітній, науковій та спортивній діяльності.

Примітка 15. – Загальна оцінка.

Рисунок 4.1 – Результати оцінки експертами розробленої програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті»

Наукова значущість (отримана програма може слугувати інструментом для наукових досліджень) ($4,86 \pm 0,35$ балів), інформативність програми для сфери фізичної культури і спорту ($4,86 \pm 0,35$ балів). Новизну й оригінальність розробки ($4,8 \pm 0,41$ балів), оцінено високо.

Найнижче експерти оцінили такі параметри, як простота, доступність (для студентів, викладачів) ($4,73 \pm 0,45$ балів) та лаконічність (непереобтяженість) ($4,6 \pm 0,5$ бала). Варто при цьому зазначити, що ці відносно найгірші оцінки, усе ж таки були високими, що доводить ефективність застосування розробленої Програми.

Таким чином, доведено, що розроблена програма факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» є новою, оригінальною й актуальною розробкою, що володіє високою науковою і практичною значущістю, є ефективним інструментарієм, який відрізняється високою інформативністю, коректністю й наочністю результатів. Її доцільно застосовувати як в практиці підготовки молодих фахівців, так і досвідчених. Представлена Програма рекомендована до застосування як в освітній, так і практичній й науковій діяльності.

З метою визначення соціально-гуманістичного значення програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» проведено анкетне опитування учасників курсу після впровадження її в практику діяльності ГО Спеціальна Олімпіада України під час організації курсів підвищення кваліфікації для тренерів, педагогів та здобувачів різних типів закладів освіти, реабілітологів, функціонерів, менеджерів й інших спеціалістів спортивних державних і громадських організацій, зацікавлених осіб під назвою «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад». Також проведено опитування студентів після включення елементів Програми факультативного курсу під час викладання дисципліни «Адаптивний спорт» на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України (табл. 4.2).

Таблиця 4.2 – Критерії ефективності програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» (n=82)

Критерії ефективності	Учасники курсу (n=34)			Студенти (n=48)			Загалом (n=82)	
	Сума	%	Ранг	Сума	%	Ранг	Сума	Ранг
Збільшення кількості тренерів для роботи із людьми з інвалідністю	144	84,7	II-III	191	79,6	VI	335	IV
Доступність методичного забезпечення з тренувальної діяльності в адаптивному спорті	144	84,7	II-III	200	83,3	II	344	III
Збільшення числа осіб з інвалідністю, залучених до занять спортом	136	80	VII	181	75,4	VII	317	VII
Підвищення кваліфікації тренерів, які працюють в адаптивному спорті	149	87,6	I	198	82,5	III	347	I
Збільшення тренувальних залів, клубів для людей з інвалідністю	128	75,3	VIII	174	72,5	VIII	302	VIII
Зміна ставлення й обізнаності населення про досягнення і можливості спортсменів з інвалідністю	139	81,8	VI	195	81,3	IV	334	V
Підвищення інтересу до розвитку адаптивного спорту	140	82,4	IV-V	193	80,4	V	333	VI
Покращення якості життя людей з інвалідністю	140	82,4	IV-V	205	85,4	I	345	II

Аналізуючи дані анкетного опитування після проходження вищезазначеного курсу та модуля, респонденти насамперед вважають, що вона сприяє підвищенню кваліфікації спеціалістів у роботі з людьми з відхиленнями розумового розвитку (84,6 % респондентів), а також слугує формуванню гуманістично орієнтованого суспільства, що в свою чергу сприятиме покращенню якості життя людей з інвалідністю (84,1 % респондентів). На думку 83,9 % респондентів Програма сприяє доступності методичного забезпечення з тренувальної діяльності в адаптивному спорті, що

позитивно впливає на формування та розширення навчально-методичних матеріалів з підготовки фахівців у роботі з людьми з інвалідністю.

Визначення сильних сторін й переваг розробленої Програми свідчать про позитивний вплив як на слухачів, майбутніх волонтерів, так і на розвиток адаптивного спорту (табл. 4.3).

Таблиця 4.3 – Переваги програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» (n=82)

Переваги	Учасники курсу (n=34)			Студенти (n=48)			Загалом (n=82)	
	Сума	%	Ранг	Сума	%	Ранг	Сума	Ранг
Формування нових знань щодо особливостей організаційної та тренувальної діяльності спортсменів з інвалідністю	158	92,9	I	217	90,4	I	375	I
Підвищення професійної кваліфікації фахівців, в тому числі і волонтерів, які будуть залучатися до змагань і заходів адаптивного спорту	149	87,6	II	190	79,2	III	339	II
Збільшення кількості спеціалістів, готових долучатися до роботи з людьми з інвалідністю	143	84,1	III	188	78,3	IV	331	III
Обмін досвідом між учасниками курсу	130	75,5	V	191	79,6	II	321	IV
Отримання корисних знайомств	132	77,6	IV	177	73,8	V	309	V
Збільшення кількості осіб з інвалідністю, які займаються спортом	120	70,6	VI	160	66,7	VI	280	VI

Підтверджено, що перевагами програми є формування у слухачів нових знань щодо особливостей організаційної та тренувальної діяльності спортсменів з інвалідністю (83,9 % респондентів), також Програма сприяє підвищенню професійної кваліфікації фахівців, в тому числі й волонтерів, які будуть залучатися до змагань і заходів з адаптивного спорту (82,7 %

респондентів), а також слугуватиме збільшенню кількості спеціалістів, готових долучатися до роботи з людьми з інвалідністю (80,7 % респондентів).

Отже, за допомогою експертної оцінки та соціологічного методу опитування (анкетування) визначено критерії ефективності програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» та підтверджено її актуальність, соціальну, гуманістичну, практичну і наукову значущість та доцільність для використання в освітній, науковій та спортивній діяльності.

Для поширення та популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті в різних регіонах України, а також для створення єдиних умов підготовки та залучення волонтерів до цієї сфери, актуальним є розроблення технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю. Ця технологія повинна базуватися на тісній взаємодії між закладами освіти, спортивними організаціями та волонтерськими об'єднаннями, що забезпечить системність і ефективність її впровадження.

4.3 Обґрунтування технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю

На попередніх етапах дослідження встановлено, що важливим аспектом розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті є створення умов для збільшення кількості спеціалістів, готових працювати зі спортсменами з інвалідністю, підвищення їх професійної кваліфікації та формування гуманістично орієнтованого суспільства. Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, базуючись на комплексному аналізі науково-методичної літератури, інформації мережі Інтернет, нормативно-правових документів міжнародного і національного рівнів, результатів власних досліджень, наступним кроком стало розробка технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (рис. 4.2).

Етап	Підготовчий	Реалізації	Контрольний
Завдання Очікувані результати	- визначення тенденцій, передумов, організаційних та методичних умов впровадження навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів в адаптивному спорті; - розробка програми факультативного курсу з підготовки волонтерів в адаптивному спорті; - визначення складових технології впровадження волонтерської діяльності в адаптивному спорті	- навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту шляхом включення модуля в дисципліну «Адаптивний спорт». - впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів у роботі зі спортсменами з відхиленнями у розумовому розвитку. - розробка вибіркової дисципліни «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» для здобувачів освіти НУФВСУ	- оцінка ефективності запропонованого навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту; - корекція та робота над удосконаленням навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту

Рисунок 4.2 – Технологія підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю

Розроблена технологія сприятиме поширенню волонтерської діяльності, популяризації адаптивного спорту і як наслідок призведе до збільшення кількості спеціалістів, охочих долучатися до спорту осіб з інвалідністю, та сприятиме формуванню гуманістично орієнтованого суспільства.

Технологія враховує сучасні тенденції волонтерської діяльності у спорті, які мають ключове значення для ефективного розвитку цієї сфери. Зокрема, змінюються мотиваційні чинники: сучасні волонтери розглядають свою діяльність як можливість для самореалізації, розвитку особистісних якостей та набуття досвіду в різних сферах. Врахування цих аспектів є важливим для формування мотивації та зацікавленості серед різних категорій населення залежно від їхніх потреб і запитів. Значне розширення напрямів волонтерської діяльності, а також підвищення іміджу спортивних змагань і заходів, висувають нові вимоги до волонтерів. Зокрема, вони мають опановувати специфічні знання, додаткові вміння та навички, що актуалізує необхідність комплексної підготовки волонтерів для адаптивного спорту.

Окремою тенденцією є впровадження новітніх форм волонтерства, таких як корпоративне, епізодичне, електронне, сімейне волонтерство, а також волонтерський туризм. Ці форми сприяють поширенню та популяризації волонтерської діяльності, створюючи нові можливості для залучення різних груп населення.

Таким чином, врахування сучасних тенденцій розвитку волонтерської діяльності у спорті дозволяє не лише популяризувати цю діяльність в Україні, але й забезпечити ефективне впровадження відповідних технологій у діяльність закладів освіти та спортивних організацій, сприяючи обранню дієвих механізмів розвитку волонтерства.

У ході дослідження визначено та враховано соціально-гуманістичні передумови до створення технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю. Після апробації розробленого навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту проведено соціологічне опитування (82 респондентів). Метою опитування

стало визначення соціально-гуманістичного значення, а також ранжування ключових елементів запропонованої технології. Отримані результати дозволяють оцінити ефективність розробленої технології, її відповідність потребам адаптивного спорту та ступінь впливу на формування гуманістично орієнтованих цінностей у суспільстві.

Дослідження проведено в межах діяльності ГО Спеціальні Олімпіади України під час підготовки волонтерів-тренерів для роботи з особами з відхиленнями розумового розвитку. В опитуванні взяли участь учасники курсу, а саме: тренери, педагоги та здобувачі різних типів закладів освіти, реабілітологи, функціонери, менеджери й інші спеціалісти спортивних державних і громадських організацій, зацікавлені особи. Крім того, опитування проводилось під час освітнього процесу студентів 3 курсу Національного університету фізичного виховання і спорту України в межах навчального модуля, який було включено в програму дисципліни «Адаптивний спорт».

У процесі оцінювання найбільш значущих соціально-гуманістичних передумов технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю визначається рівень узгодженості відповідей респондентів. Таке узгодження підкреслює значущість соціально-гуманістичних аспектів у процесі формування та реалізації технології, орієнтованої на підтримку і розвиток волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Це також підтверджує ефективність використання навчально-методичного забезпечення для формування відповідних компетентностей у здобувачів освіти (табл. 4.4).

Респондентами виділено найбільш вагомі передумови, які впливають на розробку технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, а саме: підвищений інтерес суспільства до підготовки висококваліфікованих фахівців для роботи з особами з інвалідністю, зростання знань серед населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю та популяризація адаптивного спорту.

Таблиця 4.4 – Найсуттєвіші соціально-гуманістичні передумови технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (n=82)

Передумови	Учасники курсу (n=34)			Студенти (n=48)			Загалом (n=82)	
	Сума	%	Ранг	Сума	%	Ранг	%	Ранг
Тенденція до збільшення кількості людей з інвалідністю	117	68,8	IV	170	70,8	V	287	IV
Популяризація адаптивного спорту	140	82,4	I	180	75	III	320	I
Зростання знань серед населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю	129	75,9	II	184	76,7	I-II	313	II
Підвищений інтерес суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів для роботи із людьми з інвалідністю	128	75,3	III	184	76,7	I-II	312	III
Зацікавленість органів державної влади у підготовці волонтерів для адаптивного спорту*	100	58,8	VIII	176	73,3	IV	276	V
Недостатній рівень кваліфікації та спеціальних знань у фахівців щодо роботи з людьми з інвалідністю	106	62,4	VII	149	62,1	VIII	255	VII
Неналежний рівень методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту	111	65,3	V	150	62,5	VII	261	VI
Брак просвітницької інформації щодо специфіки тренерської діяльності в адаптивному спорті	108	63,5	VI	144	60	VI	252	VIII

Примітка. * – різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

Внаслідок війни в Україні, значне збільшення кількості осіб з інвалідністю респонденти стали більш свідомо розуміти соціально-гуманістичне значення адаптивного спорту, що, в свою чергу, актуалізує значущість підготовки волонтерів для адаптивного спорту.

Варто зазначити, що у більшості студентів та учасників курсу розуміння передумов розробки і впровадження навчальних модулів з підготовки волонтерів для адаптивного спорту подібна, однак зацікавленість органів державної влади у підготовці волонтерів має статистичні відмінності ($p < 0,005$), що може свідчити про більший практичний досвід учасників курсу у взаємодії з органами державної влади щодо підтримки волонтерської

діяльності в адаптивному спорті, а студенти оцінюють цю характеристику як важливу й необхідну, виходячи з теоретичних знань.

Для визначення впливу і взаємодії характеристик, що аналізувались в процесі дослідження, проведено кореляційний аналіз (табл. 4.5).

Таблиця 4.5 – Взаємозв'язок соціально-гуманістичних передумов технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (n=82)

Передумови	1	2	3	4	5	6	7	8
1		0,4343 p<0,05	0,2769 p<0,05	0,3998 p<0,05	0,1069 p=0,34	0,2930 p<0,05	0,2189 p<0,05	0,2106 p=0,59
2	0,4343 p<0,05		0,6767 p<0,05	0,6635 p<0,05	0,2909 p<0,05	0,4387 p<0,05	0,3638 p<0,05	0,3780 p<0,05
3	0,2769 p<0,05	0,6767 p<0,05		0,6494 p<0,05	0,2587 p<0,05	0,2989 p<0,05	0,2300 p<0,05	0,2386 p<0,05
4	0,3998 p<0,05	0,6635 p<0,05	0,6494 p<0,05		0,4905 p<0,05	0,2711 p<0,05	0,3449 p<0,05	0,3613 p<0,05
5	0,1069 p=0,34	0,2909 p<0,05	0,2587 p<0,05	0,4905 p<0,05		0,0479 p=0,67	0,1866 p=0,09	0,1566 p=0,16
6	0,2930 p<0,05	0,4387 p<0,05	0,2989 p<0,05	0,2711 p<0,05	0,0479 p=0,67		0,6215 p<0,05	0,5230 p<0,05
7	0,2189 p<0,05	0,3638 p<0,05	0,2300 p<0,05	0,3449 p<0,05	0,1866 p=0,09	0,6215 p<0,05		0,6375 p<0,05
8	0,2106 p=0,05	0,3780 p<0,05	0,2386 p<0,05	0,3613 p<0,05	0,1566 p=0,16	0,5230 p<0,05	0,6375 p<0,05	

Примітка 1. – тенденція до збільшення кількості людей з інвалідністю.

Примітка 2. – популяризація адаптивного спорту.

Примітка 3. – зростання знань серед населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю.

Примітка 4. – підвищений інтерес суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів для роботи із людьми з інвалідністю.

Примітка 5. – зацікавленість органів державної влади у підготовці волонтерів для адаптивного спорту.

Примітка 6. – недостатній рівень кваліфікації та спеціальних знань у фахівців щодо роботи з людьми з інвалідністю.

Примітка 7. – неналежний рівень методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту.

Примітка 8. – брак просвітницької інформації щодо специфіки тренерської діяльності в адаптивному спорті.

У результаті дослідження визначено найбільш вагомі передумови для створення технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, а саме: популяризація адаптивного спорту сприяє зростанню

знань населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю та слугує підвищенню інтересу суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів для роботи із людьми з інвалідністю, в тому числі і волонтерів. Також визначено, що неналежний рівень методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту та брак просвітницької інформації щодо особливостей та специфіки тренерської діяльності в адаптивному спорті впливає на недостатній рівень кваліфікації та спеціальних знань у фахівців щодо роботи з людьми з інвалідністю, що, в свою чергу, впливає на кількість висококваліфікованих спеціалістів в адаптивному спорті та підтверджує необхідність розробки й впровадження відповідного навчально-методичного забезпечення і технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

Найбільш ефективними організаційними умовами технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, на думку учасників курсу, є співпраця з організаціями, що залучають волонтерів до змагань і заходів з адаптивного спорту, однак, на думку студентів, ця властивість отримала третій ранг. Студентами найвагомішою організаційною умовою визначено розроблений механізм оцінки якості навчання (контроль за вивченням), ця властивість учасниками курсу віднесена на четвертий ранг.

Думка респондентів (учасників курсу та студентів) зійшлася на другому рангу – наявність кваліфікованих фахівців для роботи з особами з інвалідністю (табл. 4.6).

За допомогою методу ранжування було визначено найважливіші організаційні умови, що забезпечують ефективне залучення студентів до волонтерської діяльності у сфері адаптивного спорту. Однією з ключових умов є співпраця з організаціями, які залучають волонтерів до змагань і заходів з адаптивного спорту. Взаємодія з державними установами, громадськими об'єднаннями, спортивними федераціями та реабілітаційними центрами сприяє поширенню волонтерського руху та підвищенню рівня соціальної відповідальності.

Таблиця 4.6 – Організаційні умови технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (n=82)

Властивості	Учасники курсу (n=34)			Студенти (n=48)			Загалом (n=82)	
	Сума	%	Ранг	Сума	%	Ранг	Сума	Ранг
Належний стан матеріально-технічного забезпечення	116	68,2	V	183	76,3	V	299	V
Наявність кваліфікованих фахівців для роботи з особами з інвалідністю	126	74,1	II	195	81,3	II	321	II
Затверджена нормативно-правова документація	125	73,5	III	187	77,9	IV	312	III
Розроблений механізм оцінки якості навчання (контроль за вивченням)*	117	68,8	IV	196	81,7	I	313	IV
Співпраця з організаціями, що залучають волонтерів до змагань і заходів з адаптивного спорту	132	77,6	I	191	79,6	III	323	I

Примітка. * – різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

Не менш важливим фактором є наявність кваліфікованих фахівців, які мають досвід у сфері адаптивного спорту, психології та соціальної роботи, адже саме вони допомагають студентам отримати необхідні знання та навички для ефективної взаємодії з особами з інвалідністю. Крім того, вагоме значення має затверджена нормативно-правова документація, що регламентує діяльність волонтерів у сфері адаптивного спорту, забезпечує правовий захист усіх учасників заходів і сприяє створенню безпечних умов роботи. Реалізація цих умов дозволяє не лише підвищити якість соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, а й формувати гуманістичні цінності та соціальну відповідальність у студентської молоді.

Для оцінки взаємозв'язків між організаційними умовами проведено кореляційний аналіз (табл. 4.7).

Визначено, що найбільші взаємозв'язки є між такими організаційними умовами: розроблена і затверджена нормативно-правова документація впливає на механізм оцінки якості навчання та підготовки волонтерів для адаптивного спорту. Також високий взаємозв'язок прослідковується між створенням належного стану матеріально-технічного забезпечення та

інфраструктури для занять фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю, що сприятиме розширенню робочих місць спеціалістам в роботі з особами з інвалідністю, що впливатиме на збільшення кількості волонтерів у цих організаціях.

Таблиця 4.7 – Взаємозв’язок організаційних умов розробки технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (n=82)

Характеристика	1	2	3	4	5
1		0,6619 p<0,05	0,6377 p<0,05	0,5243 p<0,05	0,4868 p<0,05
2	0,6619 p<0,05		0,6338 p<0,05	0,5782 p<0,05	0,5835 p<0,05
3	0,6377 p<0,05	0,6338 p<0,05		0,7106 p<0,05	0,6526 p<0,05
4	0,5243 p<0,05	0,5782 p<0,05	0,7106 p<0,05		0,6608 p<0,05
5	0,4868 p<0,05	0,5835 p<0,05	0,6526 p<0,05	0,6608 p<0,05	

Примітка 1. – належний стан матеріально-технічного забезпечення.

Примітка 2. – наявність кваліфікованих фахівців для роботи з особами з інвалідністю.

Примітка 3. – затверджена нормативно-правова документація.

Примітка 4. – розроблений механізм оцінки якості навчання (контроль за вивченням).

Примітка 5. – співпраця з організаціями, що залучають волонтерів до змагань і заходів з адаптивного спорту.

Серед методичних умов впровадження технології респонденти насамперед відзначили необхідність розробки навчально-методичного забезпечення для підготовки волонтерів, які працюють у сфері адаптивного спорту. Це передбачає створення програм, посібників, методичних рекомендацій та інших ресурсів, що сприятимуть ефективному навчанню майбутніх волонтерів. Важливим аспектом також є підвищення фахової компетентності та кваліфікації спеціалістів, які здійснюють підготовку волонтерів та безпосередньо працюють із особами з інвалідністю. Йдеться про організацію спеціалізованих тренінгів, семінарів, курсів підвищення кваліфікації, що допоможуть розширити знання та вдосконалити навички фахівців у сфері адаптивного спорту. Таким чином, комплексний підхід до

навчання волонтерів і фахівців сприятиме більш ефективному впровадженню технології та покращенню якості роботи в цьому напрямі. (табл. 4.8).

Таблиця 4.8 – Методичні умови впровадження технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (n=82)

Характеристика	Учасники курсу (n=34)			Студенти (n=48)			Загалом (n=82)	
	Сума	%	Ранг	Сума	%	Ранг	Сума	Ранг
Створення програмного супроводу навчання волонтерів	132	77,6	V-VI	180	75	VI	312	VI
Розробка навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту	139	81,8	I	191	79,6	III	330	I
Підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців	136	80	II-III	193	80,4	II	329	II
Методичний супровід фахівців (лекторів)	136	80	II-III	185	77,1	V	321	V
Урахування потреб різних категорій щодо наповнення курсу (інформація корисна молодим і досвідченим тренерам-волонтерам)	132	77,6	V-VI	196	81,7	I	328	III
Підвищення педагогічної грамотності населення щодо питань необхідності навчання і залучення волонтерів до тренерської роботи в адаптивному спорті	135	79,4	IV	187	77,9	IV	322	IV

Крім того, необхідно враховувати потреби різних категорій слухачів під час наповнення курсу, забезпечуючи корисну та доступну інформацію як для молодих, так і для досвідчених тренерів-волонтерів. Такий комплексний підхід сприятиме ефективній підготовці фахівців і розвитку інклюзивного спортивного середовища.

Задля визначення взаємозв'язків між методичними умовами проведено кореляційний аналіз (табл. 4.9).

Респондентами визначено, що для підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців необхідно впровадження всіх методичних умов, а саме:

розробка навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту, створення програмного супроводу тренерів та фахівців (лекторів), при розробці технології необхідно враховувати потреби різних категорій спеціалістів щодо наповнення курсу (інформація корисна молодим і досвідченим тренерам-волонтерам) та підвищення педагогічної грамотності населення щодо питань необхідності навчання і залучення волонтерів до тренерської роботи в адаптивному спорті, всі ці умови сприятимуть збільшенню кваліфікованих працівників в адаптивному спорті.

Таблиця 4.9 – Взаємозв'язок методичних умов технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю (n=82)

Характеристика	1	2	3	4	5	6
1		0,7433 p<0,05	0,7290 p<0,05	0,6152 p<0,05	0,6811 p<0,05	0,6334 p<0,05
2	0,7433 p<0,05		0,6995 p<0,05	0,6217 p<0,05	0,6525 p<0,05	0,5770 p<0,05
3	0,7290 p<0,05	0,6995 p<0,05		0,7347 p<0,05	0,7166 p<0,05	0,7211 p<0,05
4	0,6152 p<0,05	0,6217 p<0,05	0,7347 p<0,05		0,6961 p<0,05	0,5993 p<0,05
5	0,6811 p<0,05	0,6525 p<0,05	0,7166 p<0,05	0,6961 p<0,05		0,6550 p<0,05
6	0,6334 p<0,05	0,5770 p<0,05	0,7211 p<0,05	0,5993 p<0,05	0,6550 p<0,05	

Примітка 1. – створення програмного супроводу навчання волонтерів.

Примітка 2. – розробка навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту.

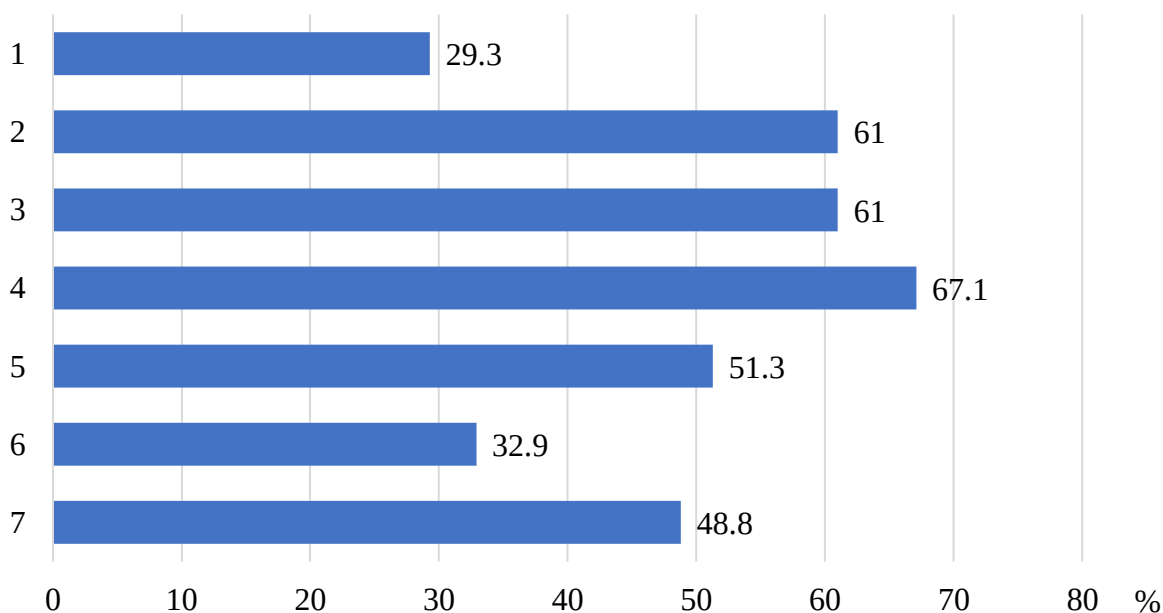
Примітка 3. – підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців.

Примітка 4. – методичний супровід фахівців (лекторів).

Примітка 5. – урахування потреб різних категорій щодо наповнення курсу (інформація корисна молодим і досвідченим тренерам).

Примітка 6. – підвищення педагогічної грамотності населення щодо питань необхідності навчання і залучення волонтерів до тренерської роботи в адаптивному спорті.

За результатами опитування підтверджено, що для розробки навчально-методичного забезпечення слід включити теми, спрямовані на формування гуманістично орієнтованого суспільства, що сприятиме популяризації та підвищенню значущості волонтерської діяльності у спорті (рис. 4.3).

Примітка 1. – Історія розвитку волонтерства в адаптивному спорті.

Примітка 2. – Загальні особливості волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Примітка 3. – Соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Примітка 4. – Особливості волонтерської діяльності в різних напрямках спорту.

Примітка 5. – Функціональні обов'язки волонтерів в адаптивному спорті.

Примітка 6. – Тенденції волонтерської діяльності у спорті.

Примітка 7. – Етика спілкування зі спортсменами з інвалідністю.

Рисунок 4.3 – Важливі теми для вдосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки волонтерів для адаптивного спорту (n=82)

Респондентами також запропоновано включати в підготовку волонтерів для адаптивного спорту питання з надання невідкладної домедичної допомоги особам з інвалідністю під час тренувань, змагань та в дорозі; особливості взаємодії та встановлення контакту з особами з інвалідністю залежно від діагнозу та ступеню ураження; питання проблемної поведінки під час занять та методи її подолання. Рекомендовано наводити реальні приклади з тренувань або історії людей (нашої країни, близьких і знайомих) щодо значення і впливу фізичної культури і спорту на їх життя, а також включити питання комунікації з батьками, як правильно вести діалог та коректно ставити «незручні» запитання.

Дослідження дозволило підтвердити, що роблена програма факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті»

включає теми важливі й необхідні для підготовки волонтерів для адаптивного спорту. Крім того, в технології представлено етапи її реалізації, завдання та очікувані результати, форми впровадження і критеріїв ефективності.

Визначено, що перевагами даної технології є можливість широкого застосування в межах формальної і неформальної освіти. А саме впровадження в заклади вищої освіти як окремої дисципліни, а також включення модулем в наявні дисципліни, факультативні та сертифікатні курси тощо. А також у різні фізкультурно-спортивні організації, в тому числі адаптивного спорту у вигляді сертифікатних програм, курсів, вебінарів, тренінгів та інших форм для підвищення кваліфікації своїх працівників.

Основними критеріями ефективності технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю є збільшення кількості фахівців, готових працювати зі спортсменами з інвалідністю, можливість практичної взаємодії студентської молоді зі спортсменами з інвалідністю, збільшення кількості охочих долучатися до волонтерської діяльності на регулярній основі, наявність методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту, також наповнення освітнього процесу гуманістичним змістом й удосконалення освітнього процесу інноваційними формами, методами, засобами з урахуванням морально-етичної складової.

Таким чином, доведено, що запропонована технологія підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю має позитивний вплив для поширення та популяризації волонтерської діяльності й адаптивного спорту, а також слугуватиме цінним інформаційним джерелом для закладів освіти та різних спортивних організацій.

Висновки до розділу 4

1. Проведені дослідження виявили недостатність інформаційних ресурсів та методичних розробок для підготовки волонтерів в адаптивному спорті в Україні. З огляду на це було розроблено комплексну програму

факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті». Програма спрямована на формування у слухачів сучасного розуміння ролі та значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, розкриття різноманітності та багатогранності напрямів цієї діяльності. Особлива увага приділяється організаційним і соціально-гуманістичним аспектам волонтерства, а також розвитку необхідних якостей для ефективної роботи та взаємодії з людьми з інвалідністю. Ця програма не лише заповнює інформаційну і методичну прогалину, але й сприяє формуванню компетентних волонтерів, здатних професійно підтримувати та розвивати адаптивний спорт.

2. За допомогою експертної оцінки доведено ефективність розробленої Програми та рекомендовано до застосування як в освітній, так і практичній й науковій діяльності. Варто зауважити, що дану Програму впроваджено в діяльність громадської організації Спеціальна Олімпіада України під час організації курсів підвищення кваліфікації для тренерів, педагогів та здобувачів різних типів закладів освіти, реабілітологів, функціонерів, менеджерів й інших спеціалістів спортивних державних і громадських організацій, зацікавлених осіб. А також елементи Програми використані під час викладання дисципліни «Адаптивний спорт» на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України. Крім того, підготовлена та затверджена програма вибіркової дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті» для здобувачів освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України.

3. На основі отриманих даних розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, яка враховує сучасні тенденції волонтерської діяльності в спорті. Технологія включає передумови створення, мету, завдання та очікувані результати, передбачена її реалізація у три етапи: підготовчий, реалізаційний та контрольний. Крім того, визначено організаційні та методичні умови розробки і впровадження цієї технології. Запропоновано різноманітні форми реалізації, серед яких в освітньому процесі:

інтеграція як окремої навчальної дисципліни; включення модулем у вже наявні дисципліни; факультативні заняття; сертифікатні програми; у межах неформальної освіти: курси, тренінги, вебінари, семінари тощо. Окрім цього, розроблено критерії для оцінки ефективності впровадження технології, що дозволяють здійснювати систематичний моніторинг її результативності, та визначено показники соціально-гуманістичного ефекту. Такий підхід забезпечує комплексний і гнучкий механізм популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті та сприяє її інтеграції в освітнє та соціальне середовище.

Результати наукового пошуку, відображеного в розділі, представлено в публікаціях здобувача [78].

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

У даному розділі представлені результати власних досліджень, їх узагальнення та аналіз.

Аналіз наукових пошуків низки фахівців сфери фізичної культури і спорту [2, 8, 27, 38, 66, 120, 174 та ін.] свідчать, що розвиток, поширення та популяризація волонтерської діяльності було і є актуальним напрямом досліджень. На думку науковців, саме волонтерство є основоположним компонентом громадянського суспільства, важливою його складовою та чинником розвитку. Воно надихає суспільство до миру, свободи, безпеки і справедливості для всіх людей.

Сьогодні волонтерські ресурси мають попит у різних сферах діяльності: медицина та соціальні послуги, захист прав людини, культура, мистецтво, освіта, наука, релігія, спорт, охорона навколишнього середовища, соціальні та громадські ініціативи тощо. Однак в останнє десятиліття набуває все більшої популярності волонтерська діяльність у спорті, що пов'язане із популяризацією спортивних заходів, розширення кількості та підвищення якості проведення змагань різного рівня.

Науковцями Когут І. [36], Петренко І. [65], Передерій А. [201], Parent M., Ruetsch A. та ін. [196] виділено різні напрями волонтерської діяльності у спорті, а саме олімпійське волонтерство; волонтерська діяльність в неолімпійському русі; волонтерська діяльність в адаптивному спорті. В ході нашого дисертаційного дослідження визначено особливості розвитку волонтерства в різних напрямках спорту, окреслено основні вимоги до волонтерів та чинники, які спонукають до благодійної діяльності; систематизовано їх напрями діяльності.

Аналіз літературних джерел та інтерпретація даних [7, 32, 42, 48 та ін.] допомогли виявити сучасні тенденції у спортивній волонтерській діяльності, які посилюють її роль і значення. В ході наших досліджень узагальнено

сучасні дефініції, які сприяють масштабному поширенню та популяризації волонтерської діяльності у світі, а саме: корпоративне волонтерство, епізодичне волонтерство, електронне волонтерство, сімейне волонтерство, волонтерський туризм. А також виділено тенденцію до зміни мотиваційних чинників. Сучасні волонтери розглядають цю діяльність як можливість самореалізації у різних сферах діяльності та розвитку особистісних якостей, у зв'язку із цим врахування цієї тенденції має вагоме значення та сприятиме формуванню чинників мотивації та зацікавленості різних категорій населення залежно від їх потреб і запитів.

На основі аналізу літературних джерел [6, 37, 168, 214] визначено, що волонтерська діяльність у спорті вищих досягнень, а саме: олімпійському, неолімпійському та адаптивному є тотожною. Підвищення популярності змагань їх високий імідж сприяє залученню більшої кількості фахівців - волонтерів, розширенню напрямів їх діяльності та професійної підготовки. На сучасному етапі розвитку волонтери, які долучаються до змагань спорту вищих досягнень мають пройти спеціальну підготовку та відповідати певним критеріям. На основі отриманих даних узагальнено вимоги до волонтерів та чинники, які спонукають до занять волонтерством.

Аналіз офіційних сайтів міжнародних спортивних організацій (Міжнародного Олімпійського Комітету, Міжнародного Паралімпійського комітету, Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад, Міжнародної асоціації Всесвітніх Ігор) показав, що підготовка волонтерів до їх змагань покладено на організаційні комітети Ігор. Водночас досліджено, що волонтерська діяльність в адаптивному спорті, а саме в русі Спеціальних Олімпіад відрізняється соціальною значущістю та охоплює ширший спектр можливих напрямів роботи. Визначено, що волонтерство у русі Спеціальних Олімпіад реалізується як на змагальному, так і тренувальному рівнях, що обумовлює існування різноманітних волонтерських програм та сприяє значному запиті на волонтерів, розширенню їх напрямів діяльності й як наслідок необхідність спеціальної підготовки. У зв'язку із цим було

досліджено сучасний стан розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті, обґрунтовано актуальність і важливість волонтерської діяльності в русі Спеціальних Олімпіад.

Проведені дослідження показали, що в Україні немає єдиної організації чи платформи, яка займається залученням, підготовкою та навчанням волонтерів для спорту на регулярній основі, а ці завдання покладено на окремі організації перед змаганнями чи заходами.

Науковці Петренко І. [65], Бойко І. [10] у своїх дисертаційних дослідженнях обґрунтували соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності у спорті, розробили та впровадили програми з підготовки волонтерів для спорту. Однак нашими дослідженнями визначено, що волонтерська діяльність вкрай важливе значення має і в адаптивному спорті, а особливо в русі Спеціальних Олімпіад. У зв'язку з цим проаналізовано методичне забезпечення з питань підготовки волонтерів для адаптивного спорту у світі та Україні.

Визначено наявність розвиненої методичної бази (інформаційні та навчальні портали, посібники, довідники, методичні рекомендації тощо). Однак, аналіз цих документів показав, що напрацювання стосуються волонтерської діяльності в спорті загалом, де розкрито окремі питання з підготовки волонтерів до змагань і спортивних заходів. Нашими дослідженнями визначено, що волонтерська діяльність вкрай важливе значення має і в адаптивному спорті, де значно розширені їх напрями діяльності та соціальне значення, проте інформаційних та навчально-методичних рекомендацій до цієї діяльності недостатньо. У зв'язку із цим актуальним постає створення навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту, які можуть ефективно долучатися як до організаційної, так і тренувальної й змагальної діяльності в адаптивному спорті.

Завдяки аналізу соціально-демографічного портрета волонтерів визначено, що на сьогодні найчисельнішою категорією волонтерів у спорті є

студентська молодь. У ході дослідження визначено значення та вплив волонтерства на студентську молодь, а саме формування толерантного, вихованого, гармонійно розвиненого, зорієнтованого на професійний розвиток молодого покоління.

З'ясовано, що основними мотивами студентів до спортивної волонтерської роботи є набуття і вдосконалення професійних навичок, створення унікальних можливостей для реалізації властивостей особистості, розвитку організаторських здібностей, набуття соціального та життєвого досвіду, опановування моральною та комунікативною культурою, реалізація почуття відповідальності за все, що відбувається навколо, формування необхідності надання допомоги іншим людям тощо. В ході дослідження визначено, що в країнах, де волонтерство напряму пов'язане з працевлаштуванням і має вагоме значення у виборі претендентів, є більш поширеним, і студенти з більшою ймовірністю беруть участь у волонтерській діяльності для покращення свого резюме.

Задля визначення дієвих механізмів відбору та залучення, навчання й моніторингу, підтримки і заохочення студентської молоді до волонтерської діяльності, проаналізовано сучасні джерела, де фахівці досліджували питання волонтерської діяльності та участь у ній студентської молоді [28, 65, 80, 176 там ін.]. Завдяки аналізу міжнародного досвіду проаналізовано різні підходи організації, управління, розвитку та реалізації волонтерства в закладах освіти у різних країнах, в тому числі й в Україні. Аналіз вищезазначених джерел дозволив виокремити основні компоненти підготовки студентської молоді до волонтерської діяльності, сучасні аспекти організації і проведення навчання волонтерів; напрями зацікавленості закладів вищої освіти до впровадження програм волонтерської підготовки студентів; етапів та складових підготовки, форм навчання студентів-волонтерів.

Проведені дослідження показали, що важливою складовою поширення та впровадження волонтерства серед студентської молоді є підготовка і навчання під час освітнього процесу (окрема дисципліна, факультативні заняття в межах

освітнього процесу тощо (теоретичні знання) та співпраця з різними громадськими, державними та волонтерськими організаціями (практичні навички), де студенти можуть отримувати й впроваджувати теоретичні знання в практику.

Для того, щоб з'ясувати розуміння здобувачів освіти основних понять волонтерської діяльності її соціально-гуманістичне значення в адаптивному спорті та готовності долучатися до цієї діяльності проведено анкетне опитування. У дослідженні взяли участь студенти третього курсу Національного університету фізичного виховання і спорту України. Опитування проводилося у два етапи. Перший етап – до початку вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», з метою визначення обізнаності студентів (211 респондентів) щодо питань, пов'язаних з тренувальною діяльністю спортсменів з інвалідністю та їх мотивацією і готовністю в майбутньому бути тренером в адаптивному спорті та волонтером. Другий етап після вивчення дисципліни – (304 респонденти) з метою аналізу динаміки показників після вивчення курсу.

Дослідження показало позитивну динаміку щодо кожної з досліджуваних характеристик, а саме позитивних змін у таких питаннях: у студентів з'явилася додаткова можливість для спілкування з людьми з інвалідністю, збільшилася кількість студентів готових тренувати людей з інвалідністю та тренуватися разом, змінилося розуміння необхідності та безпечності брати участь у тренувальному та змагальному процесі людям з інвалідністю спільно з практично здоровими людьми.

Отже, після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» у респондентів сформувалося позитивне ставлення щодо можливостей, безпечності, необхідності й прав займатися адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю. Можемо відмітити позитивну динаміку розуміння здобувачами освіти основних постулатів інклюзивності, що свідчить про формування толерантного та гуманістичного суспільства. Однак, не всі

властивості й показники, вдалася сформувати у респондентів після вивчення дисципліни, що обумовлено недостатнім періодом вивчення дисципліни.

У зв'язку із цим необхідно розширити кількість годин з вивчення актуальних питань підготовки волонтерів для адаптивного спорту, напрямів їх діяльності та особливостей тренувальної й змагальної діяльності спортсменів з інвалідністю, що сприятиме збільшенню кількості тренерів, або помічників тренерів, готових долучатися до роботи в адаптивному спорті.

Для розв'язання проблеми щодо методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту нами вперше було розроблено комплексну програму «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», яка сприяє формування в слухачів сучасного розуміння ролі та значення волонтерства в адаптивному спорті, різноманітності й багатогранності напрямів волонтерської діяльності в адаптивному спорті, організаційних та соціально-гуманістичних аспектів волонтерської діяльності, а також формування необхідних якостей для роботи і взаємодії із людьми з інвалідністю.

Завдяки Програмі слухачі отримують знання щодо специфіки волонтерської діяльності в спорті у світі та Україні, масштабів і характеристики волонтерської діяльності в адаптивному спорті та основ інституалізації волонтерської діяльності в суспільстві. Сучасних тенденцій розвитку волонтерської діяльності у спорті та нормативно-правових засад волонтерства. Ознайомлюються зі складовими циклу волонтерського менеджменту (планування роботи, залучення, відбір, адаптація, мотивація волонтерів, їх супровід та підтримка, оцінка та визнання, залучення до спільноти) та чинників, що спонукають долучитись до волонтерської діяльності представників різних груп населення. Визначають психологічний портрет волонтерів в адаптивному спорті. Специфіку діяльності волонтерів в адаптивному спорті, основних принципів тренувальної та змагальної діяльності спортсменів різних нозологій та особливостей розвитку адаптивного спорту через волонтерську діяльність, що слугуватиме більшій кількості кваліфікованих фахівців, готових працювати з особами з

інвалідністю. Навчаться встановлювати контакти з суб'єктами волонтерської діяльності (спортсменами з інвалідністю, їх батьками, тренерами, організаторами, ветеранами війни тощо).

Оскільки найширшою цільовою групою Програми є сучасна молодь, а це люди із кліповим мисленням, які сприймають світ через короткі яскраві образи, схеми, відео, картинки, тому в підготовці програми враховано цю тенденцію й закладено використання сучасних інформаційних технологій, які сприятимуть кращому засвоєнню і сприйманню інформації студентами та в майбутньому використанню цих знань в освітній, науковій та професійній діяльності.

Завдяки проведенню експертної оцінки, можна констатувати, що розроблена програма «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» є новою, оригінальною і актуальною розробкою, що володіє високою науковою і практичною значущістю, є ефективним інструментарієм, який відрізняється високою інформативністю, коректністю й наочністю результатів. Її доцільно застосовувати як в практиці підготовки молодих фахівців, так і досвідчених.

Таким чином, нами доведено ефективність розробленої Програми та рекомендовано до застосування як в освітній, так і практичній й науковій діяльності. Варто зауважити, що дану Програму впроваджено в діяльність громадської організації Спеціальна Олімпіада України під час організації курсів підвищення кваліфікації для тренерів, педагогів та здобувачів різних типів закладів освіти, реабілітологів, функціонерів, менеджерів й інших спеціалістів спортивних державних і громадських організацій, зацікавлених осіб.

Елементи Програми використані під час викладання дисципліни «Адаптивний спорт» на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту НУФВСУ, про що свідчить акт впровадження (Додаток Ж).

Крім того, підготовлена та затверджена програма вибіркової дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті» для здобувачів освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України. (Додаток В).

Задля поширення та популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті в різних регіонах України, створення єдиних умов з підготовки та залучення волонтерів до адаптивного спорту наступним нашим кроком було розроблення технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю. Мета якої є поширення волонтерської діяльності та популяризації адаптивного спорту, як наслідок збільшення кількості спеціалістів, охочих долучатися до адаптивного спорту, та формування соціальне гуманістично орієнтоване суспільство тощо.

У представленій дисертаційній роботі вперше розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, яка враховує сучасні тенденції волонтерської діяльності у спорті. Технологія включає передумови створення, мету, завдання та очікувані результати, передбачена її реалізація у три етапи: підготовчий, реалізаційний та контрольний.

Крім того, визначено організаційні та методичні умови розробки і впровадження цієї технології. Запропоновано різноманітні форми реалізації, серед яких в освітньому процесі: інтеграція як окремої навчальної дисципліни; включення модулем у вже наявні дисципліни; факультативні заняття; сертифікатні програми; у межах неформальної освіти: курси, тренінги, вебінари, семінари тощо.

Окрім цього, розроблено критерії для оцінки ефективності впровадження технології, що дозволяють здійснювати систематичний моніторинг її результативності. Такий підхід забезпечує комплексний і гнучкий механізм популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті та сприяє її інтеграції в освітнє та соціальне середовище.

Визначено, що популяризація адаптивного спорту сприяє зростанню знань населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю та слугує підвищенню інтересу суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів для роботи із людьми з інвалідністю, в тому числі волонтерів.

За допомогою аналізу міжнародного досвіду [116, 120, 145, 149 та ін.] окреслено вкрай важливе питання – напрями волонтерської діяльності у спорті, їх значення і функціональні обов’язки. Визначено, що у США та більшості країн Європи волонтери долучаються не лише до організації і проведення змагань й заходів, а також до адміністративних функцій спортивних клубів та тренувального процесу. Оскільки все частіше підіймаються питання розвитку клубної системи фізичної культури і спорту в Україні, доцільно звернути увагу на підготовку волонтерів саме у взаємодії закладів освіти з спортивними організаціями, де студенти матимуть змогу отримувати практичний тренерський і організаційний досвід.

Враховуючи вище зазначене, визначено найбільш ефективними організаційними умовами технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю є співпраця закладів освіти з організаціями, що залучають волонтерів до змагань і заходів з адаптивного спорту; наявність кваліфікованих фахівців для підготовки волонтерів та належний стан нормативно-правового забезпечення волонтерської діяльності у спорті.

Серед методичних умов впровадження технології респонденти насамперед звернули увагу на розробку навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту, а також підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців. Отже, отримані дані підтверджують думку науковців Когут І. [38], Петренко І. [65], Лях Т. [47], Левків В, Макуц Т. [46] та ін., які наголошують, що волонтерська діяльність є вкрай важливою в адаптивному спорті та сприяє формуванню гуманістично орієнтованого суспільства.

У технології представлено три етапи (підготовчий, реалізації та контроль) завдання та очікувані результати кожного з етапів. Зазначено можливі форми впровадження технології, а саме: в освітній процес (як нова дисципліна, модулем в наявну дисципліну, факультативні заняття, сертифікатні заняття), також в неформальну освіту (курси, тренінги, вебінари, семінари тощо).

Крім того, в технології представлено соціально-гуманістичний ефект та критерії ефективності її впровадження, а саме: збільшення кількості фахівців, готових працювати зі спортсменами з інвалідністю; можливість практичної взаємодії студентської молоді зі спортсменами з інвалідністю; збільшення кількості охочих долучатися до волонтерської діяльності на регулярній основі; наявність методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту; наповнення освітнього процесу гуманістичним змістом й удосконалення освітнього процесу інноваційними формами, методами, засобами з урахуванням їх морально-етичної цінності.

Таким чином, доведено, що запропонована технологія підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю має позитивний вплив для поширення та популяризації волонтерської діяльності й адаптивного спорту, а також слугуватиме цінним інформаційним джерелом для закладів освіти та різних спортивних організацій.

Враховуючи зазначене вище, можемо констатувати, що в результаті дисертаційного дослідження:

- доповнено результати наукових пошуків Петренко І. [65], Когут І. [37], Лях Т. [47], Заверико Н. [28], Allen J., Bartle M. [94], McConkey R., Menke S. [173] щодо питань організації, підготовки та залучення суспільства до волонтерської діяльності, а саме: визначено вимоги до волонтерів, систематизовано чинники, що спонукають до занять волонтерством;

- доповнено дані Сидоренко Ж., Яковліва О., Поліщук К. [73], Євтуха В., Гаркавенко З. [26], Ящук І., Сівак Н. [89], Grant S. [144] щодо організаційних засад реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, а саме: визначені чинники мотивації, рекрутингу, навчання та супроводу волонтерів для адаптивного спорту. Зокрема: чинники мотивації (акцентовано на індивідуальних потребах волонтерів, таких як самореалізація, можливість набуття і вдосконалення професійних навичок, отримання нового досвіду та можливість зробити внесок у розвиток суспільства тощо); рекрутинг (удосконалено підходи до залучення волонтерів через інноваційні методи

комунікації, цифрові платформи та соціальні мережі); навчання (запропоновано нову комплексну методологію підготовки, що передбачає засвоєння теоретичних знань із можливістю практичного досвіду, зокрема отримання досвіду з організації заходів, способів та методів комунікації з різними суб'єктами волонтерської діяльності, відпрацювання методик надання першої допомоги); супровід волонтерів (розроблено рекомендації щодо створення сприятливих умов для їхньої діяльності, моніторингу результативності та забезпечення професійної підтримки протягом усього періоду залучення);

- доповнено дані Аннаєва К. [2], Кочин В. [42], Мазур Н., Целюх Я. [48], Нау В. [149] щодо сучасних тенденцій розвитку волонтерської діяльності у спорті та напрямів їх діяльності, зокрема, виділено такі новітні дефініції як: корпоративне, епізодичне, електронне, сімейне волонтерство та волонтерський туризм;

- доповнено та осучаснено дані щодо соціально-гуманістичної цінності волонтерської діяльності у спорті (Galindo-Kuhn R., Guzley R. [140], Haslett D. , Choi I., Smith B. [148], Hayton J. [152]);

- доповнено та осучаснено наукові дані Когут І. [38], Blackman D., Benson A. [105] Cho H., Li C., Wu Y. [116], Cuskelly G.[120] щодо соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, зокрема, підтверджено значення та роль волонтерської діяльності як ефективного інструменту соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, що в свою чергу сприяє формуванню інклюзивного суспільства. Акцентовано на гуманістичних аспектах, підкреслено, що волонтерська діяльність у адаптивному спорті сприяє розвитку емпатії, толерантності та соціальної відповідальності серед волонтерів і суспільства в цілому.

- дістали подальшого розвитку дані щодо важливості налагодження ефективної комунікації між суб'єктами волонтерської діяльності, зокрема: волонтерами, спортсменами з інвалідністю, їхніми батьками, тренерами, організаторами спортивних заходів, спортсменами-ветеранами війни, що

сприятиме підвищенню професіоналізму волонтерів і, в результаті, матиме позитивний вплив на розвиток адаптивного спорту, соціальну інтеграцію людей з інвалідністю та гуманізацію суспільства.

- акцентовано на відпрацюванні технік надання невідкладної медичної допомоги під час підготовки волонтерів для адаптивного спорту, що сприятиме підвищенню кваліфікації волонтерів та їх готовності в разі потреби надати допомогу як під час змагань і заходів, так і в повсякденному житті;

- уперше розроблено комплексну програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», яка ґрунтується на формуванні в слухачів розуміння значущості волонтерської діяльності в адаптивному спорті задля соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства та збільшення кількості кваліфікованих фахівців для роботи зі спортсменами різних нозологій;

- уперше розроблено навчальну програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад», що спрямована на формування у слухачів ґрунтового розуміння значущості волонтерської діяльності в межах руху Спеціальних Олімпіад. Основною метою впровадження цієї програми є сприяння соціальній інтеграції осіб з відхиленнями розумового розвитку, формування гуманістично орієнтованого суспільства, а також підготовка кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати зі спортсменами з інвалідністю.

- уперше розроблено робочу програму навчальної дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті», яка була інтегрована в освітній процес НУФВСУ, та спрямована на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту, зокрема у напрямі адаптивного спорту та волонтерської діяльності.

- уперше обґрунтовано та розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, що включає тенденції волонтерської діяльності в спорті, передумови створення, її мету, етапи, завдання та очікуваний результат, організаційні та методичні умови

впровадження технології. Запропоновано можливі форми впровадження. Також представлено соціально-гуманістичний ефект та критерії ефективності від впровадження даної технології, а саме: збільшення кількості фахівців, готових працювати із спортсменами з інвалідністю; підвищення професійної кваліфікації фахівців у роботі зі спортсменами з інвалідністю; повноцінна інтеграція осіб з інвалідністю в соціум; соціально-гуманістичні зміни населення щодо прав і можливостей осіб з інвалідністю; залучення більшої кількості людей з інвалідністю до занять спортом; формування загальнолюдських цінностей; наповнення освітнього процесу гуманістичним змістом; покращення якості життя людей з інвалідністю; удосконалення освітнього процесу інноваційними формами, методами, засобами з урахуванням морально-етичної складової; збільшення практичної взаємодії студентів з майбутніми роботодавцями; збільшення кількості охочих долучатися до волонтерської діяльності на регулярній основі; наявність методичного забезпечення з тренувальної діяльності в адаптивному спорті; можливість практичної взаємодії студентської молоді зі спортсменами з інвалідністю.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз міжнародного та національного досвіду реалізації волонтерської діяльності свідчить про те, що волонтерство є ключовим елементом розвитку спорту. На сьогодні не існує жодних міжнародних та національних спортивних змагань, турнірів, чемпіонатів, які проходять без участі волонтерів. У той же час відмічається зростання кількості спортсменів з інвалідністю, що передбачає необхідність залучення ще більшої кількості волонтерів до навчально-тренувальної та змагальної діяльності в межах адаптивного спорту. Аналіз міжнародного досвіду реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті показав важливість та попит на допомогу волонтерів для успішного проведення змагань (Паралімпійські, Дефлімпійські ігри та Міжнародні ігри Спеціальних Олімпіад). Варто зазначити, що в русі Спеціальних Олімпіад волонтерство реалізується не лише під час змагань, а й у тренувальній, освітній, оздоровчій та іншій діяльності, що й обумовлює розвиток різноманітних волонтерських програм. Наразі у світовій практиці волонтерська діяльність в адаптивному спорті набуває системного характеру, тоді як в Україні вона залишається епізодичною та недостатньо розвинутою. Сьогодні в Україні невідпрацьований механізм систематичного залучення, навчання та підготовки волонтерів для адаптивного спорту. Отже, актуальним постає вивчення кращих міжнародних практик розвитку та поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті та створення належних умов для поширення і популяризації цієї діяльності в Україні.

2. Проведені наукові дослідження щодо організаційно-методичних засад волонтерської діяльності у спорті свідчать про важливість системного підходу до її організації, а також про необхідність урахування специфіки спортивної сфери. У ході дослідження визначено, що волонтерство більше не є благодійним актом, а стає вільним обміном за згодою, де є взаємна вигода, яка приносить користь волонтерам, громаді й суспільству загалом. З'ясовано, що найчисельнішою групою волонтерів є студентська молодь, а основними їх

мотивами до волонтерської роботи у спорті є набуття і вдосконалення професійних навичок; створення унікальних можливостей для реалізації властивостей особистості; розвитку організаторських здібностей; набуття соціального та життєвого досвіду; оволодіння моральною і комунікативною культурою; реалізація почуття відповідальності за все, що відбувається навколо; формування необхідності надання допомоги іншим людям тощо.

3. Дослідження організаційних засад впровадження волонтерської діяльності на міжнародному рівні засвідчило, що в більшості проаналізованих країн волонтерська діяльність управляється та підтримується на державному рівні (США, Велика Британія, Польща тощо), що сприяє її популяризації та поширенню через створення відповідних механізмів стимулювання, регулювання та підтримки волонтерських ініціатив. У цих країнах держава виконує низку ключових функцій, зокрема: нормативно-правове регулювання, що передбачає розробку законодавчих актів, визначення чітких правил для волонтерських організацій та інших установ, які залучають волонтерів; створення механізмів заохочення, залучення та мотивації волонтерів і волонтерських організацій, зокрема матеріальних (податкові пільги для роботодавців, гранти, додаткові відпустки для волонтерів) та нематеріальних (сертифікація, нагородження, суспільне визнання); популяризація волонтерської діяльності через інформаційні кампанії, що включають організацію масштабних медійних ініціатив для підвищення обізнаності суспільства про значення волонтерства через засоби масової інформації та соціальні мережі; визнання та відзначення успіхів волонтерів, які реалізуються шляхом проведення урочистих церемоній нагородження, присудження премій і відзначення найуспішніших волонтерських проєктів.

Окрім цього, встановлено, що волонтерська діяльність відіграє важливу роль в управлінні та розвитку спортивних клубів. У проаналізованих країнах більшість послуг, що надаються спортивними клубами (адміністративна, організаційна та тренерська діяльність), здійснюється волонтерами, що

позитивно впливає як на фінансовий стан, так і на соціальний розвиток спортивної галузі.

4. Результати аналізу кращих міжнародних практик свідчать, що освітні заклади активно заохочують студентську молодь долучатися до волонтерської діяльності у сферах менеджменту, управління, тренувальної та організаційної роботи. Встановлено, що студенти з більшою ймовірністю беруть участь у волонтерських ініціативах у тих країнах, де волонтерство тісно пов'язане з перспективами працевлаштування, сприяє покращенню професійного резюме та відіграє значну роль у процесі відбору кандидатів на престижні посади.

Аналіз сучасного стану розвитку волонтерської діяльності у спорті в Україні свідчить, що більшість закладів вищої освіти не мають структурованої системи навчання, підготовки та регулярного залучення студентів до волонтерської діяльності. Водночас усі вони співпрацюють із національними спортивними федераціями та іншими спортивними організаціями щодо залучення студентської молоді до волонтерської діяльності у спорті.

5. Результати соціологічного опитування студентів Національного університету фізичного виховання і спорту України свідчать, що понад 96,3 % респондентів мали досвід волонтерської діяльності у спорті, проте лише 12,5 % з них брали участь у волонтерських ініціативах в адаптивному спорті. Динаміка залученості студентів до волонтерської діяльності в адаптивному спорті після опанування дисципліни «Адаптивний спорт», у межах якої розглядалися питання соціального значення волонтерства у цій сфері, засвідчила збільшення частки залучених студентів до 25,3 %. Отримані результати вказують на позитивну динаміку зростання готовності студентів до участі у волонтерських ініціативах в адаптивному спорті.

Водночас, попри позитивні зміни, рівень залученості студентів залишається відносно низьким, що, зокрема, обумовлено недостатньою кількістю навчальних годин, присвячених вивченню особливостей волонтерської діяльності в адаптивному спорті та її соціальної значущості.

У зв'язку з цим доцільним є розширення кількості навчальних годин, спрямованих на висвітлення ключових аспектів підготовки волонтерів для адаптивного спорту, напрямів їхньої діяльності, а також особливостей тренувального й змагального процесу спортсменів з інвалідністю. Це, своєю чергою, сприятиме збільшенню кількості фахівців, підготовлених до роботи та взаємодії зі спортсменами з інвалідністю та інституалізації волонтерської діяльності в суспільстві.

6. Проведені дослідження свідчать про наявність розвиненої методичної бази з підготовки волонтерів у світі та в Україні. Проте ці напрацювання здебільшого стосуються волонтерської діяльності у спорті загалом, тоді як аспекти волонтерства в адаптивному спорті залишаються недостатньо висвітленими. Результати проведеного дослідження підтверджують критичну важливість волонтерської діяльності у напрямі адаптивного спорту, однак виявлено значний дефіцит інформаційних та навчально-методичних матеріалів, що регламентують цю діяльність. У зв'язку з цим постає актуальна потреба у створенні навчально-методичного забезпечення для підготовки волонтерів, які ефективно залучатимуться до організаційної, тренувальної та змагальної діяльності в адаптивному спорті.

7. Сукупність виявлених проблем зумовила необхідність розробки навчально-методичного забезпечення, спрямованого на підготовку волонтерів для адаптивного спорту. У межах цього завдання розроблено програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», що спрямована на розкриття ключових аспектів організації волонтерської діяльності в адаптивному спорті; формування у слухачів компетентностей, необхідних для розуміння важливості розвитку та поширення волонтерської діяльності у цьому напрямі; розвиток професійно важливих якостей для ефективної роботи та взаємодії із людьми з інвалідністю, а також засвоєння соціально-гуманістичних, організаційно-управлінських, правових і політичних аспектів, що мають значення для майбутньої професійної діяльності волонтерів. Програма передбачає формування у волонтерів

спеціалізованих знань, практичного досвіду, навичок, цінностей і компетенцій, необхідних для ефективної взаємодії зі спортсменами з інвалідністю.

8. У ході дослідження матеріали факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» було апробовано в межах діяльності ГО «Спеціальні Олімпіади України» під час підготовки волонтерів-тренерів для роботи з особами з відхиленнями розумового розвитку (38 учасників курсу: тренери, педагоги, здобувачі освіти різних рівнів, реабілітологи, спортивні менеджери, функціонери державних і громадських організацій, а також інші фахівці, зацікавлені у розвитку адаптивного спорту).

Крім того, навчальні матеріали було інтегровано у процес підготовки студентів третього курсу (48 учасників) Національного університету фізичного виховання і спорту України (НУФВСУ) шляхом включення відповідного модуля до програми дисципліни «Адаптивний спорт». Додатково розроблено та затверджено програму вибіркової дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті» для здобувачів освіти НУФВСУ, що сприятиме подальшому підвищенню рівня підготовки волонтерів у цій сфері.

9. Результати соціологічного опитування (82 респонденти) дозволили оцінити соціально-гуманістичну значущість розробленої програми. Встановлено, що її впровадження сприяє підвищенню кваліфікації фахівців, які працюють з людьми з інвалідністю (84,6 % респондентів); формуванню гуманістично орієнтованого суспільства, що, своєю чергою, сприяє покращенню якості життя людей з інвалідністю (84,1 % респондентів); розвитку навчально-методичних матеріалів з підготовки спеціалістів для роботи з людьми з інвалідністю (83,9 % респондентів).

Крім того, експертна оцінка підтвердила, що програма «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» є інноваційною, оригінальною та актуальною розробкою, яка має значну наукову й практичну цінність. Вона відзначається високою інформативністю, методологічною коректністю та наочністю представлених результатів. Доцільність застосування цієї програми

обґрунтована як у процесі підготовки молодих фахівців, так і для підвищення кваліфікації досвідчених спеціалістів, що працюють у напрямі адаптивного спорту.

10. Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, базуючись на комплексному аналізі науково-методичної літератури, інформації мережі Інтернет, нормативно-правових документів міжнародного і національного рівнів, результатів власних досліджень, розроблено й обґрунтовано технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю. Розроблена технологія враховує сучасні тенденції волонтерства у спорті й передумови створення, які мають ключове значення для ефективного розвитку волонтерської діяльності, створюючи нові можливості для залучення різних груп населення. У рамках технології визначено мету, етапи, завдання та очікувані результати, що дозволяє ефективно планувати та організовувати волонтерську діяльність. Крім того, визначено організаційні та методичні умови її впровадження, що є необхідними для реалізації технології, включаючи рекомендації щодо навчання волонтерів, координації цієї діяльності та забезпечення належної підтримки для успішної реалізації волонтерських ініціатив в адаптивному спорті. Запропоновано можливі форми впровадження, що враховують специфіку роботи з різними цільовими групами. Окрім цього, представлено соціально-гуманістичний ефект та критерії ефективності впровадження технології, які дозволяють оцінити її вплив на підвищення якості підготовки волонтерів, їх професійної компетентності та рівня інтеграції осіб з інвалідністю у спортивну та соціальну діяльність. Розроблена технологія є важливим кроком у розвитку волонтерської діяльності та спрямована на створення системного, комплексного підходу до підготовки волонтерів, що сприятиме підвищенню їх кваліфікації. Вона не лише закладає основу для ефективної організації роботи волонтерів, але й створює умови для сталого розвитку адаптивного спорту загалом.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на інтеграцію отриманих результатів в практичну та освітню діяльність з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту в різних регіонах України. Це передбачає розробку та проведення програм підвищення кваліфікацій, курсів, факультативних занять та інших освітніх форм, які сприятимуть підготовці компетентних фахівців для роботи з особами з інвалідністю. Перспективним напрямом також є удосконалення технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю шляхом створення моделей взаємодії між освітніми закладами, спортивними та волонтерськими організаціями для залучення та належної підготовки волонтерів в різних регіонах країни.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Організація волонтерської діяльності в адаптивному спорті потребує залучення різних категорій населення. Кожна група (заклади освіти, викладачі, тренери, керівники спортивних організацій, спортсмени, органи державної влади) мають сприяти розвитку цього напрямку, виконуючи свої специфічні обов'язки та ініціативи.

Попередніми дослідженнями визначено, що заклади освіти відіграють ключову роль у інституалізації волонтерської культури серед молоді. Вони створюють освітнє середовище, яке сприяє розвитку відповідальності, емпатії та готовності до соціально активної діяльності. В ході дослідження визначено основні проблеми розвитку та поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті у закладах освіти. У зв'язку із цим запропоновано шляхи для їх вирішення або пом'якшення кожної з них:

1. Недосконалість нормативно-правової бази, регулюючої волонтерську діяльність в закладі:

- розробка та прийняття чітких внутрішніх регламентів і стандартів для волонтерів;

- визначення прав і обов'язків волонтерів, їхніх ролей і відповідальностей через створення партнерства з державними або громадськими організаціями.

2. Недостатньо відповідальних спеціалістів за розвиток волонтерської діяльності в закладі освіти:

- призначення спеціалістів або створення окремих підрозділів, які б займалися розвитком волонтерства, в тому числі в адаптивному спорті;

- підготовка відповідних кадрів через курси або навчальні програми з управління волонтерськими проєктами.

3. Низькі зв'язки між участю студентів у волонтерських проєктах і розвитком їх професійних навиків:

- створення програм, які б інтегрували волонтерську діяльність з професійною підготовкою, наприклад, через проєкти, що сприяють розвитку специфічних навиків;

- організація зворотного зв'язку, наставництва та обміну досвідом з професіоналами сфери.

4. Низький рівень взаємодії закладів освіти зі спортивними організаціями в аспекті постійної співпраці, волонтерської практики та навчання волонтерів:

- встановлення довгострокових партнерств з місцевими спортивними організаціями для проведення спільних заходів та волонтерських програм, а також організацію навчання та супроводу волонтерів на регулярних засадах. Це дозволить студентам проходити практику та долучатися до реальних проєктів;

5. Виникнення протиріч у волонтерів щодо очікуванню і запропонованою діяльністю:

- детальне інформування студентів щодо того, що включає їх участь у волонтерських проєктах.

- регулярне опитування учасників волонтерських програм для коригування напрямів діяльності відповідно до їх потреб та інтересів.

6. Виконувана робота одноманітна, не цікава та не має реальних змін:

- створення більш різноманітних і креативних задач для волонтерів, що сприятимуть їх професійному та особистісному розвитку.

- можливість залучення студентів до організації нових проєктів, які мають реальну соціальну значущість та відчутний результат.

7. Недостатньо сформований механізм для особистого зростання, задоволення навчально-професійних потреб, отримання нових знань, навиків, корисних для життя та професійної діяльності:

- введення системи заохочення волонтерів, через підвищення значущості волонтерської діяльності для освітньої і професійної реалізації студентів.

- організація навчальних курсів, тренінгів, майстер-класів, які б підвищували кваліфікацію волонтерів і сприяли їх особистісному розвитку.

Важливо, щоб волонтерські ініціативи не тільки забезпечували благодійну діяльність, але й давали можливості для професійного і особистого зростання студентів, створюючи для них додаткову цінність.

8. Недостатньо висвітлена проблема значущості волонтерства у навчальних програмах:

- впровадження нової дисципліни з підготовки волонтерів для адаптивного спорту;

- включення окремих модулів з питань волонтерської діяльності в існуючі навчальні дисципліни, зокрема у дисципліни «Вступ до спеціальності», «Фізична культура і спорт», «Адаптивний спорт», «Менеджмент спорту». Наприклад, студентам можуть пропонувати реальні кейси, пов'язані з організацією і проведенням спортивних заходів для людей з інвалідністю, особливостями їх тренувальної діяльності тощо;

- проведення міждисциплінарних проєктів, де студенти різних спеціальностей співпрацюють над організацією змагань і заходів для спортсменів з інвалідністю в їх закладі освіти;

- впровадження курсів, сертифікатних програм із волонтерської діяльності як додаткова (факультативна) діяльність.

Практичні рекомендації для викладачів задля поширення та популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Викладачі є наставниками та мотиваторами студентів. Вони можуть допомогти створити ціннісну базу для волонтерства та залучати молодь до адаптивного спорту. Під час освітньої діяльності до їх обов'язків відноситься:

- включення тематичних лекцій та семінарів про важливість волонтерства в адаптивному спорті, його вплив на соціальну інтеграцію та розвиток інклюзивного суспільства;

- наводити реальні приклади реалізації успішних волонтерських програм у сфері спорту, наприклад як у русі Спеціальних Олімпіад, окремих відомих волонтерів, їх мотивацію, цінності;

- організація тематичних тренінгів із практичними вправами, які допомагають студентам підготуватися до волонтерської діяльності.

Вкрай важливе питання є чинники мотивації студентів, тому викладачі можуть заохочувати студентів до участі у волонтерських програмах через активне інформування, пропонування цікавих проєктів та підкреслення можливостей особистого розвитку. Не менш важливим є особистий приклад — участь викладачів у волонтерських ініціативах може надихнути студентів.

Практичні рекомендації для тренерів.

Тренери є ключовими фігурами у впровадженні волонтерської діяльності в адаптивному спорті, адже вони безпосередньо працюють зі спортсменами та волонтерами. Задля поширення та популяризації волонтерської діяльності в адаптивному спорті тренерам необхідно:

- ділитися досвідом з майбутніми фахівцями (проведення інструктажів і навчання для волонтерів, де роз'яснюється специфіка роботи з людьми з інвалідністю, їхні потреби та особливості).

- залучення волонтерів до організації та проведення тренувань, де вони можуть допомагати у розминках, супроводжувати спортсменів та забезпечувати їхній комфорт.

- постійний контроль та підтримка волонтерів під час їхньої роботи.

- використання волонтерів для поширення принципів інклюзії серед спортсменів без інвалідності. Це сприяє формуванню толерантності та командної роботи.

- проведення зустрічей із батьками спортсменів, де пояснюється важливість волонтерської діяльності для їхніх дітей.

- організація місцевих заходів для залучення громади до підтримки адаптивного спорту.

Практичні рекомендації для спортсменів.

Спортсмени, особливо ті, хто вже досяг успіхів, можуть стати амбасадорами волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Спортсмени можуть надихати і мотивувати до волонтерської діяльності через:

- популяризацію адаптивного спорту через власні історії успіху, публічні виступи, участь у соціальних проєктах.
- активне залучення нових волонтерів до програм через спілкування зі шанувальниками та громадськістю.
- створення комфортних умов для волонтерів під час тренувань і змагань, налагодження дружніх відносин.
- надання порад і рекомендацій для волонтерів, базуючись на власному досвіді.
- допомога тренерам і організаторам у проведенні тренінгів та ознайомчих заходів для волонтерів.

Практичні рекомендації для органів державної влади:

1. Розробка та вдосконалення нормативно-правової бази:

- створення законодавчих ініціатив: удосконалення закону чи підзаконних актів, які регулюють волонтерську діяльність, де потрібно визначити чіткий статус волонтерів, зазначити права та обов'язки волонтерів, їх правовий захист (наприклад захист волонтерів від ризиків, пов'язаних із виконанням їхніх обов'язків, наприклад, страхування від травм або компенсації у випадку шкоди здоров'ю), вимоги та механізми для залучення волонтерів, особливо в освітньому та соціальному середовищі.

- законодавче визнання волонтерів: офіційно визнати волонтерів як важливу частину громадянського суспільства, надати їм статус, права та пільги (наприклад, знижки на транспорт, доступ до державних програм тощо).

2. Фінансова підтримка волонтерських ініціатив:

- гранти та субсидії: запровадити державні гранти для організацій та ініціатив, які займаються волонтерською діяльністю, зокрема на розвиток волонтерських програм в адаптивному спорті.

- фінансова підтримка проєктів: створити фонд або програму підтримки волонтерських проєктів, які мають соціальну, екологічну, спортивну або культурну значущість.

3. Пропаганда та популяризація волонтерства:

- національні кампанії: організувати інформаційні кампанії через ЗМІ, соціальні мережі та місцеві органи влади, щоб підвищити обізнаність громадян про можливості та переваги волонтерської діяльності, інформацію де можна стати волонтером тощо.

- день волонтера: ввести або підтримувати національний День волонтера для відзначення внеску волонтерів у розвиток суспільства та привертання уваги до цієї важливої діяльності, висвітлювати значущість волонтерської діяльності в різних сферах життя, тому числі і в адаптивному спорті.

- використання прикладів успіху: пропагувати історії успіху волонтерів, через медіа та державні канали інформації.

4. Підтримка та розвиток волонтерських центрів:

- створити або підтримувати національні та місцеві волонтерські центри, які надають інформацію, ресурси та підтримку для організацій та волонтерів.

- розробити платформи для реєстрації волонтерів, де вони зможуть знайти проєкти, куди можуть долучитися, а також надавати звітність про свою діяльність.

5. Навчальні програми та сертифікація для волонтерів:

- створити та поширювати навчальні програми для підготовки волонтерів, які допоможуть їм розвивати необхідні для ефективної роботи навички.

- ввести систему сертифікації для волонтерів, щоб їх досвід мав офіційну цінність і був врахований при пошуку роботи чи навчанні.

- створити програми підготовки наставників для волонтерів, щоб нові учасники мали підтримку досвідчених колег.

6. Заохочення та мотивація волонтерів:

- ввести податкові пільги для фізичних осіб та організацій, які активно займаються волонтерською діяльністю або підтримують волонтерські проєкти.

- заснувати державні нагороди для волонтерів або волонтерських організацій, щоб стимулювати їхню активність і нагороджувати за значущі досягнення в галузі громадської діяльності.

- розробити систему заохочень для волонтерів, що включає квитки на культурні заходи, знижки на освіту, участь у професійних тренінгах та сертифікати, які підвищують їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

- мотивація через гейміфікацію, використання елементів ігор (наприклад, бали, рівні, нагороди, лідерборди, місії та завдання) для мотивування волонтерів до участі в різноманітних заходах.

7. Підтримка волонтерства в освіті та науці:

- інтегрувати волонтерські програми в навчальні плани закладів освіти, зокрема вищих, для того, щоб волонтерський досвід був корисним для студентів при отриманні дипломів та сертифікатів.

- сприяти розвитку волонтерських ініціатив у наукових проєктах, залучаючи студентів до участі в дослідницьких, освітніх та спортивних проєктах.

8. Залучення бізнесу до волонтерства через корпоративну соціальну відповідальність:

- стимулювати бізнеси до підтримки волонтерських ініціатив, наприклад, через надання робочого часу для волонтерської діяльності своїм працівникам або організацію корпоративних волонтерських проєктів.

- підтримувати партнерство між державою, бізнесом та громадськими організаціями для реалізації великих проєктів за участю волонтерів.

9. Моніторинг та оцінка волонтерської діяльності:

- розробити механізми моніторингу ефективності волонтерських проєктів, включаючи збір даних про залучення волонтерів, їхній досвід і вплив на соціальні зміни;

- забезпечити створення статистичних даних про волонтерську діяльність в країні, щоб допомогти визначити найбільш ефективні програми і стратегії.

10. Ініціювання та підтримка створення мобільних додатків для волонтерів. Використання мобільних додатків для рекрутингу та організації роботи волонтерів забезпечить зручний доступ до інформації, реєстрації на події та спілкування з іншими учасниками.

Практичні рекомендації для керівників спортивних організацій.

Керівники спортивних організацій відповідають за створення сприятливого середовища для розвитку волонтерської діяльності:

1. Створення сприяливих умов для волонтерської діяльності:

- розробка і впровадження програм навчання волонтерів, що включають теми інклюзії, комунікації та організації тренувальних й змагальних заходів.

- забезпечення волонтерів необхідними матеріалами, такими як спортивний інвентар, роздаткові матеріали, уніформа тощо.

2. Популяризація волонтерської діяльності:

- проведення прес-конференцій, публікацій у соціальних мережах та на сайтах організацій, які висвітлюють роботу волонтерів.

- пошук ресурсів для нагородження та мотивації волонтерів, таких як сертифікати, подяки чи навіть стипендії.

3. Підтримка співпраці:

- укладання договорів із закладами освіти, благодійними фондами, міжнародними організаціями для розширення волонтерської діяльності.

Практичні рекомендації для спортивних організацій щодо методів залучення волонтерів. Для ефективного залучення (рекрутингу) волонтерів у сфері спорту та адаптивного спорту важливо використовувати інноваційні методи комунікації, активно використовувати цифрові платформи та соціальні мережі, що дозволяє значно розширити аудиторію та підвищити ефективність залучення. Сучасні технології дозволяють ефективно доносити до потенційних волонтерів інформацію про можливості участі в спортивних подіях:

- Рекламні ролики в соціальних мережах (Instagram, TikTok, Facebook) про проведення безкоштовного онлайн навчання (вебінарів, майстеркласів, тренінгів або інших форм організації), під час яких потенційні учасники можуть отримати детальну інформацію про можливості волонтерства, специфіку роботи в сфері адаптивного спорту та обговорити можливі питання з тренерами, координаторами чи вже досвідченими волонтерами.

- Висвітлення ролі і значення волонтерів для вашої організації. При підготовці звітної інформації у новинах на офіційних сайтах, в соціальних мережах висвітлювати діяльність волонтерів. Особливо використовуючи відео-контент успіху волонтерів та спортсменів, стане потужним мотиватором для нових учасників. Подібний контент формує емоційний зв'язок з аудиторією і сприяє їх залученню.

- Використовувати інтерактивні онлайн-платформи. Для адаптивного спорту важливо створювати профілі на таких платформах (наприклад Волонтерська Платформа), де чітко описувати можливості волонтерства, специфіку роботи із людьми з інвалідністю та вимоги до кандидатів.

- Організація флешмобів, конкурсів та інтерактивних акцій у соціальних мережах допомагає залучити молодь та активних користувачів, мотивуючи їх до участі в волонтерських проектах.

- Аналіз ефективності використаних рекрутингових кампаній, важливо регулярно проводити аналіз ефективності використовуваних методів, а також

вивчення впливу різних видів контенту (відео, статті, графіка) на зацікавленість потенційних волонтерів.

- Аналіз демографії волонтерів. Збір та аналіз даних про волонтерів (вік, інтереси, що спонукало їх долучитися до вашої організації в якості волонтерів тощо), що дозволяє точніше націлювати рекрутингові кампанії та зберігати високий рівень залученості.

Практичні рекомендації для спортивних оорганізацій щодо супроводу та створення сприятливих умов для діяльності волонтерів. Забезпечення ефективної діяльності волонтерів у сфері спорту, зокрема в адаптивному спорті, передбачає створення умов, що оптимізують виконання їхніх функцій, забезпечуючи фізичний, психологічний та організаційний комфорт. У цьому контексті важливо враховувати такі аспекти:

- Чітке визначення ролей і обов'язків. Ключовим компонентом успішної діяльності волонтерів є чітке та прозоре формулювання завдань, що дозволяє мінімізувати ризики непорозумінь та ефективно координувати їхню діяльність.

- Безпека та фізичний комфорт. Необхідно забезпечити умови, які гарантують безпеку та зручність для всіх учасників заходів.

- Гнучкість організаційних вимог. Забезпечити волонтерам можливість гнучко коригувати свій робочий час. Це дозволяє підтримати ефективність їхнього залучення та забезпечити збереження належного рівня мотивації.

- Психологічний комфорт. Особливістю адаптивного спорту є його емоційно насичена природа, що вимагає від волонтерів здатності працювати в умовах підвищеного емоційного навантаження. Створення підтримуючого середовища, в якому волонтери можуть обмінюватися досвідом, отримувати допомогу та зворотний зв'язок, є важливою умовою їхнього ефективного функціонування.

- Професійна підтримка волонтерів. Надання можливості професійно розвиватися та отримувати нові знання, через навчання, менторство і коучинг.

Створення системи наставництва, де досвідчені волонтери передають свої знання новачкам, є важливим механізмом для забезпечення їхньої професійної адаптації.

- Психологічна підтримка. У контексті адаптивного спорту волонтери можуть стикатися з емоційно важкими ситуаціями, що вимагають від них високого рівня психологічної стійкості. Тому надання психологічної підтримки, включаючи доступ до консультування або тренінгів зі стрес-менеджменту, є необхідною умовою для збереження мотивації волонтерів та запобігання емоційному вигоранню.

Таким чином, реалізація цих рекомендацій для кожної групи сприятиме поширенню волонтерства в адаптивному спорті, створенню інклюзивного середовища та розвитку громадської активності на всіх рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієць Є., Маринич В. Популярність руху Спеціальних Олімпіад в Україні. *XIV Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»* К. 2021. С. 13 – 14.
2. Аннаєва К. Спортивне волонтерство у сучасному волонтерському русі. *Стратегічне управління розвитком галузі «Фізична культура і спорт»: Матеріали III регіональної науково-практичної інтернет-конференції за участю міжнародних спеціалістів*. Харків, 2015. С. 179 –186.
3. Антонюк Н. П. Психологічні детермінанти волонтерської діяльності особистості. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-353-1-10>.
4. Бабаліч В. Реалізація волонтерських програм Спеціальних Олімпіад (на прикладі регіонів Європи та Євразії). *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2024. Т. 2, № 1. С. 61–70. URL: <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.50>
5. Баковецька О. Волонтерський рух в Україні на сучасному етапі розвитку. *Litopys volyni*. 2021. № 23. С. 36–41. URL: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.23.06>
6. Безпалько О. Підготовка волонтерів до проведення організаційних форм соціально-педагогічної діяльності. *Волонтерство: poradnik dla organizatora wolonterskiego ruchu w Ukraini*. 2001. С. 128–137.
7. Бовсуновський І. Волонтерський рух у країнах Європи у другій половині ХХ ст.: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 032 "Історія та археологія" / наук. керівник С. І. Андрух. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 110 с.
8. Богатчук С. Особливості волонтерського руху в сучасній Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 11(29). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11\(29\)-1122-1141](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11(29)-1122-1141).
9. Боднар, І., & Хамаде, А. (2021). Вплив авторської програми фізичного виховання на показники фізичної підготовленості школярів з

аутизмом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 6K(135)21, 34–37.

10. Бойко, І., & Радченко, Л. (2018). Добровольча діяльність в олімпійському спорті. *Наука в олімпійському спорті*, 4, 32–38. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/NOS_2018_4_4.

11. Бондар, А. С., Петренко, І. В., & Томенко, О. А. (2021). Сучасні тенденції управління фізичною культурою і спортом в Україні. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 6, 57–63. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/snsv_2021_6_11.

12. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ, 2021. 164 с.

13. Бондаренко З., Журавель Т., Лях Т. Менеджмент волонтерських груп від А до Я. Київ. Версо-04. 2012. 281 с.

14. Борисова О., Когут І., Маринич В. Особливості підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури та спорту для роботи з особами з інвалідністю. *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* Чернівці: Чернівецький нац. ун-т; 2017. С. 122 – 124.

15. Борисова, О., Нагорна, В., Перетятко, А., & Митько, А. Оптимізація навчально-тренувального процесу підготовки більярдистів з порушеннями опорно-рухового апарату засобами інноваційних технологій. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць*. 2022. Вип.13 (32), С – 125-133.

16. Боряк О. В. Інклюзивне волонтерство в Україні: реалії та перспективи. *Inclusion and diversity*. 2023. С. 14–17. URL: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2023.spec.3>.

17. Буряк-Габрись І. Формування усвідомленої мотивації здобувачів освіти закладів ПТНЗ до волонтерської діяльності в умовах військового

- стану. *Молодий вчений*. 2024. № 4 (128). С. 82–87.
URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-18>
18. Волонтерський менеджмент: як координувати волонтерів?. *Міністерство молоді та спорту України*. URL: <https://mms.gov.ua/news/volonterskyi-menedzhment-iak-koordynuvaty-volonteriv>. (дата звернення 06.08.2022)
19. Вплив занять за авторською програмою спортивно-реабілітаційної підготовки в адаптивному спорті на якість життя осіб з ушкодженнями опорно-рухового апарату / Є. Приступа та ін. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2019. № 1. С. 57–64.
URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2019.1.57-64>
20. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» Режим доступу: <https://childrights.org.ua/members/vgts-volonter/> (дата звернення 24.04.2022).
21. Гончаренко Є., Когут І. Формування культури здорового способу життя спортсменів Спеціальної Олімпіади. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2023. № 2. С. 7–12.
URL: <https://doi.org/10.32652/spmed.2022.2.7-12>.
22. Гончаренко Є., Когут І. Формування міжнародної системи адаптивного спорту для людей з відхиленнями розумового розвитку. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 3. С. 69–74.
URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.69-74>.
23. Гончарова Н.М., Литвищенко Т.І. Гурткова робота у спеціальній школі як складова соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. *Зб. наук. пр. Використання ресурсів позашкільної освіти у процесі соціалізації дітей з особливими освітніми потребами*. 2021. С. 47–51.
24. Денисова Л., Хмельницька І., Харченко Л. Вимірювання та методи математичної статистики у фізичному вихованні та спорті: Навчальний посібник для вузів. Київ: Олімп. л–ра. 2008. 127 с.

25. Європейський форум молоді. Режим доступу: https://youth.europa.eu/volunteering/organisation/50129_pl. (дата звернення 13.10.2023).
26. Євтуха В.Б., Гаркавенко З.О. Основи волонтерської діяльності Навчально-методичний посібник. Київ: Фенікс; 2012. 208 с.
27. Журавель Т., Лях Т., Пуха К., Янковець В. Менеджмент волонтерських програм: посібник для підготовки менеджерів волонтерських програм / ред.: Т. Сила, Т. Лях. Київ : ФОП Буря О.Д., 2020. 174 с.
28. Заверико Н. В. Організація роботи служби волонтерів. Метод. реком. Запоріжжя: ЗДУ; 2005. 28 с.
29. Інклюзивна освіта. *Інститут спеціальної педагогіки НАПН України*. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#.YMuxUUUzbIU (дата звернення: 22.12.2024).
30. Калениченко Р. Волонтерство в соціальній роботі: Навч. посіб. Київ: КиМУ, 2008. 86 с.
31. Кашуба В. «Фізкультурно-спортивна реабілітація» – сучасний тренд наукових досліджень. *Біомеханіка спорту, оздоровчої рухової активності, фізичної терапії та ерготерапії: актуальні проблеми, інноваційні проєкти та тренди* : І Всеукр. електрон. науково-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 25 трав. 2021 р. 2021. С. 118–122. URL: <https://unisport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.
32. Кашуба В., Буховець Б. Сучасні тренди фізичної реабілітації дітей з ДЦП. *Україна. Здоров'я нації*. 2020. № 1. URL: <https://doi.org/10.24144/2077-6594.1.2020.196423>
33. Когут І. О., Степанюк О. В. Комплекс заходів щодо соціально-гуманістичної спрямованості розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті: свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 117581 від 27.03.2023 р. <https://iprop-ua.com/cr/yfjyuxef/>.
34. Когут І. О., Степанюк О. В. Нормативно-правове забезпечення волонтерської діяльності у фізичній культурі і спорті. *Молодь та олімпійський*

рух : зб. тез доп. XIV Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 19 трав. 2021 р.
Київ : НУФВСУ, 2021. С. 27–29. URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/konferencya/molod_xiv_zbirnyk_traven_2021.pdf.

35. Когут І., Маринич В., Шитікова Є. Вплив занять спортивно-технічними видами спорту на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 2. С. 98–104. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.98-104>.

36. Когут І., Степанюк О. Організаційно-методичні особливості реалізації спортивної волонтерської діяльності в освітніх закладах України та світу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 2. С. 71–75. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.71-75>.

37. Когут І., Степанюк О. Реалізація волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 4. С. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.78-84>

38. Когут І., Степанюк О. Соціально-гуманістична спрямованість волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021. № 1. С. 82–87. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.1.82-87>.

39. Козинець О., Карпець О. Альтернативні та додаткові технології навчання соціальної комунікації як спосіб взаємодії з оточенням дітей із аутистичними порушеннями. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*. : Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів освіти та молодих вчен., м. Вінниця. 2021. С. 106–110.

40. Концептуальні положення реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі / І. Когут та ін. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. № 2. С. 130–141. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.2.130-141>.

41. Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України: матеріали засідання. URL : <https://civil-rada.in.ua/?p=860> (дата звернення 06.09.2021)

42. Кочин В. Тенденції регулювання волонтерської діяльності: від Євро-2012 до національної ідентичності. *Соціальне спрямування економічної діяльності в умовах викликів воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні: правові та організаційні проблеми* : матеріали наук.- практ. круглого столу, м. Київ, 30 листоп. 2023 р. 2023. С. 234–239.
43. Крамаренко Т. Г. Методи математичної статистики в наукових дослідженнях. НПУ ім. М. П. Драгоман., 2017. URL: <https://doi.org/10.31812/0564/1501>.
44. Кропивницька, Т., Краснянський, К. Актуальні проблеми організації міжнародних комплексних змагань у неолімпійському спорті. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2017. 2. С. 32–37.
45. Круцевич ТЮ. Соціальні аспекти відносин української молоді та спортсменів Спеціальних Олімпіад. В: *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*; зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки; Луцьк; 2014. №2(26). С. 5 – 10.
46. Левків В, Макуц Т. Характеристика спортивного волонтерства як різновиду волонтерської діяльності. *Спортивна наука України*. 2013. №5. С. 33 – 37.
47. Лях, Т. Л. Проблеми нормативно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*: зб. наук. пр. 2012. Вип. 104, т. 2, С. 111–115.
48. Мазур Н., Целюх Я. Тенденції та мотиви розвитку волонтерства в Україні. *Вісник Національного університету водного господарства та інженерії природокористування*. 2020. Т. 4, № 92. С. 177–185. URL: <https://doi.org/10.31713/ve4202017>.
49. Маринич В., Когут І. Інструменти впровадження інклюзивної моделі фізкультурно-спортивної роботи в закладах позашкільної освіти. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2023. № 2. С. 65–72. URL: <https://doi.org/10.32652/spmed.2022.2.65-72>.

50. Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад. Режим доступу: <https://www.specialolympics.org/> (дата звернення 12.09.2021).
51. Міжнародний олімпійський комітет. Режим доступу: <https://olympics.com/en/> (дата звернення 12.09.2021).
52. Міжнародний Паралімпійський комітет. Режим доступу: <https://www.paralympic.org/> (дата звернення 15.09.2021).
53. Молодіжний центр Волині. Режим доступу: <https://uc.volyn.ua/> (дата звернення 13. 02. 2022)
54. Омеляненко В., Омеляненко І. Волонтерство у масовому спорті. *Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* 2019. С. 39–44.
55. Онлайн платформа «На УРОК». Режим доступу: <https://naurok.com.ua/trening-z-osnov-volontersko-diyalnosti-dobro-diy-dobro-tvori-do-lyudey-z-dobrom-idi-57083.html> (дата звернення 15.11.2023)
56. ООН. Волонтерська хартія. (1991). — Режим доступу: <https://www.unv.org/volunteer-charter> (дата звернення: 7 лютого 2021).
57. Офіційний вебпортал «Проектор». Режим доступу: <https://en.pafw.pl/program/initiatives-in-education/projector-student-volunteers/> (дата звернення 13.10.2023).
58. Офіційний вебпортал Міністерство молоді і спорту України. Режим доступу: <https://mms.gov.ua/news/vidbuvsia-vseukrainskyi-treninh-z-metoiu-pidhotovky-predstavnykiv-orhanizatsii-shcho-zaluchaiut-do-svoiei-diialnosti-volonteriv> (дата звернення 14.11.2023).
59. Офіційний вебпортал Міністерство освіти та науки України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення 15.11.2023).
60. Офіційний сайт організаційного комітету Всесвітні ігри в Бірмінгемі 2022. Режим доступу: <https://www.theworldgames.org/editions/Birmingham-USA-2022-13> (дата звернення 20.10.2022)

61. Офіційний сайт Організаційного комітету Олімпійських та Паралімпійських ігор в Токіо 2020. Режим доступу: <https://olympics.com/en/olympic-games/tokyo-2020> (дата звернення 17.10.2021).
62. Офіційний сайт Організаційного комітету Олімпійських та Паралімпійських ігор в Ріо-де-Жанейро 2016. Режим доступу: <https://olympics.com/en/olympic-games/rio-2016> (дата звернення 17.10.2021).
63. Офіційний сайт Організаційного комітету Олімпійських та Паралімпійських ігор в Лондоні 2012. Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20121230133038/http://www.london2012.com/> (дата звернення 18.10.2021).
64. Паралімпійський рух в Україні. Режим доступу: <http://www.2014.paralympic.org.ua/index.php> (дата звернення 10.09.2021).
65. Петренко І. Організаційно-методичні основи удосконалення підготовки спортивних волонтерів в системі проведення змагань : дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Харків, 2018. 271 с.
66. Петренко І., Гращенкова Ж., Мішин М. Спортивне волонтерство як соціокультурний феномен сучасності. *Humanitas*. 2022. № 5. С. 46–51. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.7>.
67. Петрусенко О. Взаємозв'язок між рівнем фізичної підготовленості і рівнем аутизму у дітей середнього шкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Міжвуз. зб. наук. пр. Дрогобич; 2022. №53(2). С. 265–268.
68. Петрусенко О. Особливості рівня розвитку сили у школярів з розладами аутичного спектра. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. 2021. С. 122 – 6. URL: <http://journals.uran.ua/hdafk-tmfv/article/view/251901>
69. Петрусенко О. Рівень фізичної підготовленості дівчаток з розладами аутичного спектра. *Інноваційна педагогіка*. 2022. №49(2) С. 61 – 64. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.12>

70. Поліщук Н. Волонтерська діяльність студентів в освітньому середовищі університету. *Věda a perspektivy*. 2023. № 4(23). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4\(23\)-113-126](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4(23)-113-126).

71. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 22.10.2021).

72. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 27.10.2021).

73. Сидоренко Ж., Яковліва О., Поліщук К. Мотивація волонтерської діяльності студентської молоді під час війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 3(33). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3\(33\)-415-427](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3(33)-415-427).

74. Степанюк О. В., Когут І. О. Досвід впровадження спортивної волонтерської діяльності в закладах вищої освіти України. *Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини* : зб. тез II Всеукр. наук. конф. присвяченої Дню науки в Україні, Харків, 17 трав. 2024 р. Харків : ХДАФК, 2024. С. 346–349. URL: <http://repo.khdafk.com.ua/xmlui/handle/123456789/554>.

75. Степанюк О. В., Когут І. О. Ключові напрями взаємодії тренерів та спортсменів Спеціальної Олімпіади. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XVI Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 29 черв. 2023 р. Київ : НУФВСУ, 2023. С. 39–41. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hvi_zhovt-lyst_23_7_1.pdf/.

76. Степанюк О. В., Когут І. О. Роль і значення спортивної волонтерської діяльності для студентської молоді. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XV Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 16 верес. 2022 р. Київ : НУФВСУ, 2022. С. 137–140. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hvi_zhovt-lyst_22_9_1.pdf/.

sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hv_zhovt-lyst_22_dopovn_140_stor.pdf.

77. Степанюк О. В., Лисенко І. А. Державна політика та шляхи її реалізації у системі фізкультурно-спортивного руху осіб з інвалідністю в Україні. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XII Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 17 трав. 2019 р. Київ : НУФВСУ, 2019. С. 44–46. URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_2.pdf.

78. Степанюк О., Когут І. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Sport science spectrum*. 2024. № 2. С. 110–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-15>.

79. Степанюк О., Когут І. Міжнародний досвід реалізації волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 2. С. 74–80. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.74-80>.

80. Степанюк О., Когут І. Сучасні тенденції розвитку спортивного волонтерства. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 3. С. 102–107. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.102-107>.

81. Степанюк О., Шкрабалюк К. Інноваційні технології протезування осіб з інвалідністю. *Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії* : матеріали II Всеукр. електрон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Київ, 18 квіт. 2019 р. Київ : НУФВСУ, 2019. С. 121–123. URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/it_konf_2019_.pdf.

82. Тарасенко Т. Волонтерська діяльність як пріоритет державної молодіжної політики в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 2(29). С. 121–129.

83. Типова освітня програма для 5–10 (11) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами: наказ МОН України від 7.12.2021 р. No 1317. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro->

zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-10-11-klasiv-specialnih-zakladiv-serednoyi-osviti-dlya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami.

84. Токовило Т. Основні поняття математичної статистики. використання елементів математичної статистики в сучасному світі. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (91). С. 111–114. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-25>.

85. Університетський волонтерський центр. Режим доступу: <https://wolontariat.uw.edu.pl/> (дата звернення 12.10.2023).

86. Федоров М., Салата Н. Теоретичні аспекти дослідження волонтерського руху в Україні. *Humanitas*. 2024. № 5. С. 101–110. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.13>.

87. Фонд розвитку громадянського суспільства. Веб сайт. URL: <https://civilspace.eu/en/civil-society-development-foundation> (дата звернення: 11.03.2022 р.)

88. Хамаде А., Боднар І. Фізична працездатність, фізична підготовленість та фізична активність школярів з розладами аутичного спектру. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2020. №1. С. 414 – 422.

89. Ящук І., Сівак Н. Залучення молоді до волонтерської діяльності. Методичний посібник. Хмельницький: ХГПА. 2012. 136 с.

90. A scoping review of recreational sport programs for disabled emerging adults. K. Orr et al. *Research quarterly for exercise and sport*. 2019. Vol. 91, № 1. P. 142–157. URL: <https://doi.org/10.1080/02701367.2019.1653432>.

91. Access to assistive technology for persons with disabilities: a critical review from Nepal, India and Bangladesh. J. Karki et al. *Disability and rehabilitation: assistive technology*. 2021. P. 1–9. URL: <https://doi.org/10.1080/17483107.2021.1892843>.

92. Akademia Wolontariatu Sportowego. Режим доступу: <https://azs.waw.pl/akademia-wolontariatu-sportowego/> (дата звернення 12.10.2023)

93. Allve is the national professional association for leaders in volunteer engagement to provide networking, professional development, mentoring and advocacy for our peers. веб-сайт. URL: <https://www.volunteeralive.org/>. (дата звернення: 18.11.2023).
94. Allen J., Bartle M. Sport event volunteers' engagement: Management matters. *Manag. Leis.* 2014. №19. С. 36 – 50.
95. Amate M., Fernández N., Sánchez M., Fuente O., Folqué J., Esteban M., Franco, P. Objetivos de desarrollo sostenible: Un pacto paracambiar el mundo – Voluntariado deportivo. *Plataforma del Voluntariado de España*. 2020. 33 с.
96. Analysis of anthropometric indicators of visually impaired children in relation to their healthy peers and according to subgroups of a special medical group / B. Bukhovets et al. *Physical rehabilitation and recreational health technologies*. 2024. Vol. 9, no. 2. P. 66–73. URL: [https://doi.org/10.15391/prrht.2024-9\(2\).04](https://doi.org/10.15391/prrht.2024-9(2).04).
97. And after that came me. subjective constructions of social hierarchy in physical education classes among youth with visual impairments in germany / M. Giese et al. *International journal of environmental research and public health*. 2021. Vol. 18, №. 20. P. 109 – 146. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph182010946>.
98. Are grassroots sports events good for migrant cities' sustainable development? A case study of the shenzhen 100 km hikathon / H. Wang et al. *Sustainability*. 2019. Vol. 11, №. 1. P. 256. URL: <https://doi.org/10.3390/su11010256>.
99. Assessing the effects of different training programs for physical preparation and sports performance in power lifters with visual impairments of high qualification / M. Roztorhui et al. *SportLogia*. 2021. Vol. 17, №. 1. P. 44–56. URL: <https://doi.org/10.5550/sgia.211701.en.rpkt>.
100. Athletes with disability' satisfaction with sport wheelchairs: an Italian cross sectional study. A. Berardi et al. *Disability and rehabilitation: assistive technology*. 2020. P. 1–5. URL: <https://doi.org/10.1080/17483107.2020.1800114>.

101. Attitudes towards persons with disabilities by educational science students: importance of contact, its frequency and the type of disability. M. T. Polo Sánchez et al. *International journal of disability, development and education*. 2020. P. 1–10. URL: <https://doi.org/10.1080/1034912x.2020.1716960>.
102. Ayoung D., Baada F., Baayel P. Access to library services and facilities by persons with disability: Insights from academic libraries in Ghana. *Journal of librarianship and information science*. 2020. P. 096100062091772. URL: <https://doi.org/10.1177/0961000620917723>.
103. AZS Warszawa. Режим доступу: <https://azs.waw.pl/> (дата звернення 14.10.2023).
104. Barriers to, and facilitators of, exercising in fitness centres among adults with and without physical disabilities: a scoping review. H. Nikolajsen et al. *International journal of environmental research and public health*. 2021. Vol. 18, №. 14. P. 7341. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph18147341>.
105. Blackman D. A., Benson A. M. The role of the psychological contract in managing research volunteer tourism. *Journal of travel & tourism marketing*. 2010. Vol. 27, №. 3. P. 221–235. URL: <https://doi.org/10.1080/10548401003744669>
106. Bondar A., Petrenko I. The role sports volunteering in the life of university students. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. Т. 50, № 6. С. 40–43. URL: <https://doi.org/10.15391/sns.v.2015-6.006>.
107. Bondar O., Nosova N., Kostiuchenko O. Effectiveness of technology development and improvement of coordination abilities of children of primary school age with hearing impairments in the process of physical education. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2024. No. 3K(176). P. 112–117. URL: [https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.3k\(176\).24](https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.3k(176).24).

108. Bondar, A. S., Petrenko, I. V. Strategichne upravlinnya rozvitkom fizichnoi kulturi i sportu: Materiali III regionalnoi naukovo-praktichnoi internet-konferentsii za uchastyu mizhnarodnykh spetsialistiv. Харків. 2015. С 186–193.
109. Brittain I., Biscaia R., Gérard S. Ableism as a regulator of social practice and disabled peoples' self-determination to participate in sport and physical activity. *Leisure studies*. 2019. Vol. 39, №. 2. P. 209–224. URL: <https://doi.org/10.1080/02614367.2019.1694569>.
110. Brittain I., Bunds K., Bocarro J. The contribution of sport in the rehabilitation process of disabled military veterans: a case study of the 2016 invictus games. *Journal of global sport management*. 2022. P. 1–24. URL: <https://doi.org/10.1080/24704067.2022.2031249>.
111. Byshevets N., Denysova L., Shynkaruk O., Serhiyenko K., Usychenko V., Stepanenko O., Syvash I. Using the methods of mathematical statistics in sports and educational research. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19 (3), Art 148, P. 1030 – 1034. DOI:10.7752/jpes.2019.s3148.
112. Byshevets N., Shynkaruk O., Stepanenko O., Gerasymenko S., Tkachenko S., Synihovets I., Filipov V., Serhiyenko K., Iakovenko O. Development skills 200 implementation of analysis of variance at sport–pedagogical and biomedical researches. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. N19 (6), Art 311. P. 2086 – 2090. DOI:10.7752/jpes.2019.s6311
113. Canadian Sports Center Manitoba. Веб-сайт. URL: <https://cscm.ca/> (дата звернення: 22.10.2023).
114. Carnemolla P., Robinson S., Lay K. Towards inclusive cities and social sustainability: a scoping review of initiatives to support the inclusion of people with intellectual disability in civic and social activities. *City, culture and society*. 2021. Vol. 25. P. 340 – 398. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2021.100398>.
115. Chatbot, as educational and inclusive tool for people with intellectual disabilities / M. Mateos-Sanchez et al. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, no. 3. P. 15 – 20. URL: <https://doi.org/10.3390/su14031520>.

116. Cho H., Li C., Wu Y. Understanding sport event volunteers' continuance intention: an environmental psychology approach. *Sport management review*. 2020. Vol. 23, no. 4. P. 615–625. URL: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.08.006>.
117. Cho H., Wong Z., Chiu W. The effect of volunteer management on intention to continue volunteering: a mediating role of job satisfaction of volunteers. *SAGE open*. 2020. Vol. 10, no. 2. P. 215824402092058. URL: <https://doi.org/10.1177/2158244020920588>.
118. Christiaens M., Brittain I. The complexities of implementing inclusion policies for disabled people in UK non-disabled voluntary community sports clubs. *European sport management quarterly*. 2021. P. 1–21. URL: <https://doi.org/10.1080/16184742.2021.1955942>.
119. Clutterbuck G. L., Auld M. L., Johnston L. M. Sports stars: a practitioner-led, peer-group sports intervention for ambulant, school-aged children with cerebral palsy. Parent and physiotherapist perspectives. *Disability and rehabilitation*. 2020. P. 1–10. URL: <https://doi.org/10.1080/09638288.2020.1785558>.
120. Cuskelly G. Working with volunteers in sport. *Routledge*. 2006. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203966822>.
121. Danylevich M., Stefanyshyn M. Measures of physical education of school students with autistic spectrum disorders. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2023. No. 6(166). P. 51–55. URL: [https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2023.6\(166\).10](https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2023.6(166).10).
122. Development of smartphone-controlled hand and arm exoskeleton for persons with disability / J.-R. R. Diego et al. *Open engineering*. 2020. Vol. 11, no. 1. P. 161–170. URL: <https://doi.org/10.1515/eng-2021-0016>.
123. Dickson T., Darcy S., Walker C. A case of leveraging a mega-sport event for a sport participation and sport tourism legacy: a prospective longitudinal

case study of whistler adaptive sports. *Sustainability*. 2020. Vol. 13, no. 1. P. 170. URL: <https://doi.org/10.3390/su13010170>.

124. Disability narratives in sports communication: tokyo 2020 paralympic games' best practices and implications. O. Kolotouchkina et al. *Media and communication*. 2021. Vol. 9, no. 3. P. 101–111. URL: <https://doi.org/10.17645/mac.v9i3.4043>.

125. Disability, the communication of physical activity and sedentary behaviour, and ableism: a call for inclusive messages. B. Smith et al. *British journal of sports medicine*. 2021. P. bjsports–2020–103780. URL: <https://doi.org/10.1136/bjsports-2020-103780>.

126. Dream team: team sports in a community of adults with intellectual disability. R. Olvhøj et al. *Special Olympics*. London, 2023. P. 69–84. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003409403-7>.

127. Eckardt C. Volunteer tourism. *Encyclopedia of tourism management and marketing*. 2022. P. 708–711. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800377486.volunteer.tourism>.

128. Einolf C. Evidence-based volunteer management: a review of the literature. *Voluntary sector review*. 2018. Vol. 9, no. 2. P. 153–176. URL: <https://doi.org/10.1332/204080518x15299334470348>.

129. Eley D., Kirk D. Developing citizenship through sport: the impact of a sport-based volunteer programme on young sport leaders. *Sport, education and society*. 2002. Vol. 7, no. 2. P. 151–166. URL: <https://doi.org/10.1080/1357332022000018841>.

130. Elite-level athletes with physical impairments: barriers and facilitators to sport participation. J. Ballas et al. *Disability & society*. 2020. P. 1–20. URL: <https://doi.org/10.1080/09687599.2020.1862642>.

131. Erasmus+ Sport. Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/news/tag/sport-sport/> (дата звернення 11.01.2024).

132. European University Sports Association. Веб-сайт. URL: <https://www.eusa.eu/> (дата звернення: 28.10.2023).

133. European Voluntary Service (EVS). Веб-сайт. URL: <https://europeanvoluntaryservice.org/> (дата звернення: 28.10.2023).
134. European Youth Portal. Веб-сайт. URL: https://youth.europa.eu/home_en (дата звернення: 05.10.2023).
135. EUSA Volunteer Programme Режим доступу: https://www.plowshare.org/volunteer-2024?gad_source=1. (дата звернення 19.11.2023).
136. Experimental verification powerlifter training programs with deficiencies of sight at the saving stage higher sports skills. M. Roztorhuy et al. *Sports bulletin of the dnierper*. 2020. Vol. 1. P. 155–164. URL: <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-1-155>.
137. Finkelstein M. A. Volunteer satisfaction and volunteer action: a functional approach. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2008. Vol. 36, no. 1. P. 9–18. URL: <https://doi.org/10.2224/sbp.2008.36.1.9>.
138. From the athletes' perspective: a social-relational understanding of how coaches shape the disability sport experience. V. Allan et al. *Journal of applied sport psychology*. 2019. Vol. 32, no. 6. P. 546–564. URL: <https://doi.org/10.1080/10413200.2019.1587551>.
139. Galan, Y., Yachniuk, M., Moldovan, A., Kyselytsia, O. Efficiency evaluation and experimental verification of the programme aimed at correcting schoolchildren's psycho-physical condition using sports orienteering. *Journal of Physical Education and Sport*, 2022(2). P. 361–369. URL: <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.020462022>.
140. Galindo-Kuhn R., Guzley R. M. The volunteer satisfaction index. *Journal of social service research*. 2008. Vol. 28, no. 1. P. 45–68. URL: https://doi.org/10.1300/j079v28n01_03.
141. Gellweiler S., Fletcher T., Wise N. Exploring experiences and emotions sport event volunteers associate with «role exit». *International review for the sociology of sport*. 2017. Vol. 54, №.4. P. 495–511. URL: <https://doi.org/10.1177/1012690217732533>.

142. Gellweiler S., Wise N., Fletcher T. Understanding the «lived experience» of sport event volunteers: using the hermeneutic circle as a guiding conceptual framework. *Event management*. 2018. Vol. 22, №.4. P. 629–641. URL: <https://doi.org/10.3727/152599518x15300559276976>.
143. Gómez, L. E., et al. Measurable indicators of CRPD for people with intellectual and developmental disabilities within the quality of life framework. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020 17(14), P. 51- 73. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph17145123>.
144. Grant S. D. Volunteering in Sport: Enhancing Cultural Competence and Social Inclusion in College Students. *Journal of Sport and Society*. 2019. P 254 – 283.
145. Griffiths M., Armour K. Volunteer sports coaches as community assets? A realist review of the research evidence. *International journal of sport policy and politics*. 2013. Vol. 6, №.3. P. 307–326. URL: <https://doi.org/10.1080/19406940.2013.824496>.
146. Handbook for Volunteer sport Ambassadors. Режим доступа: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/c6c9e675-052c-456c-ab89-6e67bc93c9d6/Guidelines__for_Sya_volunteers.pdf, (дата звернення 13.12.2023).
147. Hansen T., Slagsvold B. An “army of volunteers”? Engagement, motivation, and barriers to volunteering among the baby boomers. *Journal of gerontological social work*. 2020. Vol. 63, №.4. P. 335–353. URL: <https://doi.org/10.1080/01634372.2020.1758269>.
148. Haslett D., Choi I., Smith B. Para athlete activism: A qualitative examination of disability activism through Paralympic sport in Ireland. *Psychology of sport and exercise*. 2020. Vol. 47. P. 101 – 139. URL: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2019.101639>.
149. Hay B. W. *Volunteering in Sport: Exploring Personal and Social Development among College Students*. Journal of Sport and Social Issues. 2016. 282 p.

150. Hayday E. J., Pappous A., Koutrou N. The role of voluntary sport organisations in leveraging the London 2012 sport participation legacy. *Leisure studies*. 2019. Vol. 38, №6. P. 746–761. URL: <https://doi.org/10.1080/02614367.2019.1662829>.
151. Hayton J. «They do treat us as a bit normal now»: students' experiences of liminality and communitas whilst volunteering on a sports-based outreach project. *International review for the sociology of sport*. 2017. Vol. 53, №7. P. 869–889. URL: <https://doi.org/10.1177/1012690216687553>.
152. Hayton J. Sports volunteering on university-led outreach projects. *Journal of sport and social issues*. 2015. Vol. 40, №1. P. 38–61. URL: <https://doi.org/10.1177/0193723515576598>.
153. Hayton J., Blundell M. Exploring the relationship between social class and sport event volunteering. *Sport management review*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2020.06.002>.
154. Holmes K. Volunteering, citizenship and social capital: a review of UK government policy. *Journal of policy research in tourism, leisure and events*. 2009. Vol. 1, № 3. P. 265–269. URL: <https://doi.org/10.1080/19407960903204398>.
155. I'll always find a perfectly justified reason for not doing it: challenges for disability sport and physical activity in the United Kingdom / B. Ives et al. *Sport in Society*. 2019. P. 1–19. URL: <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1703683>.
156. Iliadis, I., & Apteslis, N. The role of physical education and exercise for children with Autism Spectrum Disorder and the effects on socialization, communication, behavior, fitness, and quality of life. *Dialogues in Clinical Neuroscience & Mental Health*. 2020. 3(1), P. 71–81. URL: <https://doi.org/10.26386/obrela.v3i1.178>
157. Impacts of disability on daily travel behaviour: a systematic review / K. Park et al. *Transport reviews*. 2022. P. 1–26. URL: <https://doi.org/10.1080/01441647.2022.2060371>.
158. Implementation of the algorithm for corrective and preventive measures in the process of adaptive physical education of pupils with special needs /

S. Savliuk et al. *Teoriâ ta metodika fîzičnogo vihovannâ*. 2020. Vol. 20, №.1. P. 4–11. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.1.01>.

159. Including pupils with special educational needs and/or disabilities in mainstream secondary physical education: a revisit study / D. Morley et al. *European physical education review*. 2020. P. 135 – 157. URL: <https://doi.org/10.1177/1356336x20953872>.

160. Infusing disability into coach education and development: a critical review and agenda for change / R. C. Townsend et al. *Physical education and sport pedagogy*. 2021. P. 1–14. URL: <https://doi.org/10.1080/17408989.2021.1873932>.

161. Kashuba V., Afanasiev D. Dynamics indicators of supporting-spring properties of a foot in the children of primary school age with derivation of hearing during process of adaptive physical education under influence of author's technology on prevention of violations. *Pedagogy and psychology of sport*. 2020. Vol. 6, №.4. P. 56. URL: <https://doi.org/10.12775/pps.2020.06.04.006>.

162. Kay T., Bradbury S. Youth sport volunteering: developing social capital?. *Sport, education and society*. 2009. Vol. 14, №.1. P. 121–140. URL: <https://doi.org/10.1080/13573320802615288>.

163. Kim S., Amanda A., Kim D. Volunteers' motivation, satisfaction, and intention to volunteer in the future: the London 2012 Olympic games. *Journal of tourism and leisure research*. 2019. Vol. 31, №. 7. P. 431–454. URL: <https://doi.org/10.31336/jtlr.2019.7.31.7.431>.

164. Kiuppis F., Schwarz D. Special Olympics. London : Routledge, 2023. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003409403>.

165. Kohe G. Z., Collison H. Sport, education and corporatisation. *Routledge*. 2019. URL: <https://doi.org/10.4324/9781351128865>.

166. Kohut I., Marynych V., Chebanova K. Methodological and methodical support for the organization of an inclusive educational and training process for athletes with disabilities in karate. *Teoriâ ta metodika fîzičnogo vihovannâ*. 2021. Vol. 21, №. 2. P. 121–128. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.2.04>.

167. Kosovska A. O. Teamwork as a component of the organization of education of children with special educational needs. *Actual problems of the correctional education (pedagogical sciences)*. 2021. №. 17. P. 163–176. URL: <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2021-17.163-176>.
168. Koutrou N., Pappous A. Towards an Olympic volunteering legacy: motivating volunteers to serve and remain – a case study of London 2012 Olympic Games volunteers. *Voluntary sector review*. 2016. Vol. 7, №. 3. P. 269–291. URL: <https://doi.org/10.1332/096278916x14767760874050>.
169. Kovalenko I. Conceptual principles of creating a school of volunteers in conditions of digital transformation. *Image of the modern pedagogue*. 2023. Vol. 1, №.6. P. 12–17. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6\(213\)-12-17](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6(213)-12-17).
170. Krykun Y. Y., Kashuba V. O., Aleshina A. I. Effectiveness of the technology of prevention and correction of functional disorders of the musculoskeletal system in cheerleaders at the stage of initial training. *Rehabilitation and recreation*. 2024. Vol. 18, №. 1. P. 168–178. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2024.18.18>.
171. Lynch S., Hill J. ‘I had to pop a wheelie and pay extra attention in order not to fall:’ embodied experiences of two wheelchair tennis athletes transgressing ableist and gendered norms in disability sport and university spaces. *Qualitative research in sport, exercise and health*. 2020. P. 1–14. URL: <https://doi.org/10.1080/2159676x.2020.1731575>.
172. Maher A. J., Haegele J. A. Disabled children and young people in sport, physical activity and physical education. *Sport, education and society*. 2021. P. 1–5. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1967119>.
173. McConkey R., Menke S. The community inclusion of athletes with intellectual disability: a transnational study of the impact of participating in Special Olympics. *Special Olympics*. London, 2023. P. 4–13. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003409403-2>.
174. McCurley S., Lynch R. Essential volunteer management (volunteer management series). *Heritage Arts Publishing*. 1989. 136 p.

175. Measuring disability inclusion performance in cities using disability inclusion evaluation tool. N. Rebernik et al. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, №.4. P. 13–78. URL: <https://doi.org/10.3390/su12041378>.
176. Mocherniuk V. Волонтерська діяльність студентів факультету фізичного виховання і спорту. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: фізична культура*. 2020. № 33. С. 166–171. URL: <https://doi.org/10.15330/fcult.33.166-171> (дата звернення: 26.12.2024).
177. Moon Younghee, Guk Yun Gyeong, Seyoung Oh. Volunteer management system based on youth volunteer and social worker's volunteer management experience. *Institute for humanities and social sciences*. 2018. Vol. 19, №.4. P. 369–405. URL: <https://doi.org/10.15818/ihss.2018.19.4.369>.
178. Moragas M., Moreno A., Paniagua R. The Evolution of Volunteers at the Olympic Games. In *Volunteers, Global Society and the Olympic Movement*. International Olympic Committee, Lausanne, 2000. P.144–145.
179. Morgan H. Sport volunteering, active citizenship and social capital enhancement: what role in the «Big Society»? *International journal of sport policy and politics*. 2013. Vol. 5, no. 3. P. 381–395. URL: <https://doi.org/10.1080/19406940.2013.764542>.
180. Moriña A., Biagiotti G. Academic success factors in university students with disabilities: a systematic review. *European journal of special needs education*. 2021. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1940007>.
181. Motivation, satisfaction, and retention of sport management student volunteers. J. E. Johnson et al. *Journal of applied sport management*. 2017. Vol. 9, №.1. P. 218–224. URL: <https://doi.org/10.18666/jasm-2017-v9-i1-7450>.
182. Motivational factors for youth recruitment in voluntary interventions: the case of a community sport program. C. Plante et al. *Sport, education and society*. 2014. Vol. 21, №.7. P. 1071–1090. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2014.975115>.

183. Motivational profiles of university volunteers in sport events: a segmentation approach. *Cultura, ciencia y deporte*. 2021. Vol. 16, №.50. URL: <https://doi.org/10.12800/ccd.v16i50.1575>.
184. Motivations for volunteering time with older adults: a qualitative study. A. Same et al. *Plos one*. 2020. Vol. 15, №.5. P. 389–409. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232718>.
185. Motivations to volunteer and their associations with volunteers' well-being / A. A. Stukas et al. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*. 2014. Vol. 45, №.1. P. 112–132. URL: <https://doi.org/10.1177/0899764014561122>.
186. Move United, adaptive sports. Веб-сайт. URL: <https://moveunitedsport.org/sports/adaptive-sports/> (дата звернення: 12.11.2023).
187. Narrative as a learning tool for coaches of athletes with a disability: using stories to translate research into practice. V. Allan et al. *Physical education and sport pedagogy*. 2021. P. 1–22. URL: <https://doi.org/10.1080/17408989.2021.2006619>.
188. National Erasmus+ Office in Ukraine. *National Erasmus+ Office in Ukraine*. URL: <https://erasmusplus.org.ua/>. (дата звернення: 28.10.2023).
189. Nichols G. Volunteering in community sports associations: a literature review. *Voluntaristics review*. 2017. Vol. 2, №.1. P. 19–75. URL: <https://doi.org/10.1163/24054933-12340015>.
190. Nowy T., Feiler S., Breuer C. Investigating grassroots sports' engagement for refugees: evidence from voluntary sports clubs in germany. *Journal of sport and social issues*. 2019. Vol. 44, №.1. P. 22–46. URL: <https://doi.org/10.1177/0193723519875889>.
191. O'Connor, M. *Psychological Well-being and Volunteering in Sports: Effects on College Students' Mental Health*. *Journal of Psychology in Sports*. 2017.
192. Ochotnicy Warszawscy. Режим доступу: <https://ochotnicy.waw.pl/o-projekcie> (дата звернення 18.10.2023).
193. Office for Students (OfS). Веб-сайт. URL: <https://www.officeforstudents.org.uk/> (дата звернення: 12.11.2023).

194. Optimizing technical training for wheelchair-user billiard players through modified equipment implementation / V. Nagorna et al. *Sports*. 2024. Vol. 12, №.9. P. 227–246. URL: <https://doi.org/10.3390/sports12090246>
195. Organizational basics of inclusive education and training process for karate athletes with disabilities. I. Kohut et al. *Sport mont*. 2021. Vol. 19, S2. P. 107–112. URL: <https://doi.org/10.26773/smj.210918>.
196. Parent M. M., Ruetsch A. Managing major sports events. Second edition. | Abingdon, Oxon; New York City: Routledge, : Routledge, 2020. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429326776>.
197. Participate in volunteer tourism again? Effect of volunteering value on temporal re-participation intention. B.-L. Chua et al. *Journal of hospitality and tourism management*. 2021. Vol. 46. P. 193–204. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.12.003>.
198. Participation in sport and physical activity in adults with intellectual disabilities. R. L. Borland et al. *Journal of intellectual disability research*. 2020. Vol. 64, №. 12. P. 908–922. URL: <https://doi.org/10.1111/jir.12782>.
199. Participation of people living with disabilities in physical activity: a global perspective. K. A. Martin Ginis et al. *The lancet*. 2021. Vol. 398, №. 102–138. P. 443–455. URL: [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(21\)01164-8](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(21)01164-8).
200. Perceived facilitators and barriers for participation in leisure activities in children with disabilities: perspectives of children, parents and professionals / F. Steinhardt et al. *Scandinavian journal of occupational therapy*. 2019. P. 3–15. URL: <https://doi.org/10.1080/11038128.2019.1703037>.
201. Perederiy A. V., Smyrnovskyy S. B., Tevlin L. D. Modern trends in sports movement of persons with intellectual disabilities. *Ukrains'kij žurnal medicini, biologii ta sportu*. 2022. Vol. 7, №.2. P. 303–312. URL: <https://doi.org/10.26693/jmbs07.02.303>.
202. Pierre J., Schut P., Segay B. The role of sports clubs to integrate people with disabilities. *Managing sport and leisure*. 2022. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/23750472.2022.2135584>.

203. Pro Vobis National Volunteer Center. Веб-сайт. URL: https://www.voluntariat.ro/vso/?utm_medium=referral&utm_source=idealist (дата звернення: 10.10.2023).
204. Professional preparedness of a coach in adaptive sports as a factor of efficiency of training of athletes with disability. M. Roztorhui et al. (*Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*). 2021. №.2(130). P. 101–104. URL: [https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2\(130\).23](https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2(130).23).
205. Program conditions that foster quality physical activity participation experiences for people with a physical disability: a systematic review. C. H. Shirazipour et al. *Disability and rehabilitation*. 2018. Vol. 42, №.2. P. 147–155. URL: <https://doi.org/10.1080/09638288.2018.1494215>.
206. Prokopets S. Administrative and legal characteristics of volunteering as a forms of charity activity. *Modern scientific journal*. 2023. Vol. 2, №.2. P. 39–44. URL: <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-2-5>.
207. Promoting the participation of children and adolescents with disabilities in sports, recreation, and physical activity / P. S. Carbone et al. *Pediatrics*. 2021. Vol. 148, №. 6. URL: <https://doi.org/10.1542/peds.2021-054664>.
208. Promoting the social inclusion of players with intellectual disabilities: an assessment tool for sport coaches. R. McConkey et al. *Sport in society*. 2019. P. 1–10. URL: <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1673369>.
209. Public attitudes to the rights and community inclusion of people with intellectual disabilities: a transnational study. P. Slater et al. *Research in developmental disabilities*. 2020. Vol. 105. P. 103754. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103754>.
210. Pullen E., Jackson D., Silk M. Watching disability: UK audience perceptions of the Paralympics, equality and social change. *European journal of communication*. 2020. Vol. 35, №. 5. P. 469–483. URL: <https://doi.org/10.1177/0267323120909290>.

211. Reconsidering the role of training in event volunteers' satisfaction. C. A. Costa et al. *Sport management review*. 2006. Vol. 9, №. 2. P. 165–182. URL: [https://doi.org/10.1016/s1441-3523\(06\)70024-9](https://doi.org/10.1016/s1441-3523(06)70024-9).
212. Results from Hong Kong's 2019 report card on physical activity for children and youth with special educational needs / C. H.-P. Sit et al. *Journal of exercise science & fitness*. 2020. Vol. 18, №. 3. P. 177–182. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jesf.2020.05.004>.
213. Rochester C. Trends in volunteering. *The routledge handbook of volunteering in events, sport and tourism*. London, 2021. P. 460–472. URL: <https://doi.org/10.4324/9780367815875-43>.
214. Sandage E. Volunteer management best practices. *The membership management report*. 2023. Vol. 19, №.2. P. 237–292. URL: <https://doi.org/10.1002/mmr.32064>.
215. Saran A., White H., Kuper H. Evidence and gap map of studies assessing the effectiveness of interventions for people with disabilities in low-and middle-income countries. *Campbell systematic reviews*. 2020. Vol. 16, №.1. URL: <https://doi.org/10.1002/cl2.1070>.
216. Schlesinger T., Nagel S. Individual and contextual determinants of stable volunteering in sport clubs. *International review for the sociology of sport*. 2016. Vol. 53, №.1. P. 101–121. URL: <https://doi.org/10.1177/1012690216638544>.
217. SCULT World Sport Volunteers Movement. Режим доступа: <https://www.scult.org/> (дата звернення 11.01.2022).
218. Sharon-David H., Siekanska M., Tenenbaum G. Are gyms fit for all? A scoping review of the barriers and facilitators to gym-based exercise participation experienced by people with physical disabilities. *Performance enhancement & health*. 2020. P. 120 – 170. URL: <https://doi.org/10.1016/j.peh.2020.100170>
219. Sharpe S., Mountifield C. Volunteer motivation. *Encyclopedia of sport management*. 2021. P. 510–511. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800883284>.
220. Shelton S. S., Waddell T. F. Does inspiration porn inspire? How disability and challenge impact attitudinal evaluations of advertising. *Journal of*

current issues & research in advertising. 2020. P. 258–276. URL: <https://doi.org/10.1080/10641734.2020.1808125>

Shytikova Y., Kohut I., Marynych V. Technology of organizing inclusive education in modelship sports in institutions of out-of-school education. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2022. Vol. 26, №.4. P. 109–114. URL: <https://doi.org/10.15391/sns.v.2022-4.003>.

221. Social integration of hearing-impaired students by means of health-enhancing and recreational activities / A. Orikhovska et al. *Teoriâ ta metodika fîzičnogo vihovannâ*. 2020. Vol. 20, №.2. P. 86–94. URL: <https://doi.org/10.17309/tmf.v.2020.2.04>.

222. Socially vulnerable youth and volunteering in sports: analyzing a brussels training program for young soccer coaches / E. Buelens et al. *Social inclusion*. 2015. Vol. 3, №.3. P. 82–97. URL: <https://doi.org/10.17645/si.v3i3.188>.

223. Special Olympics: athletes' perspectives, choices and motives. J. Everett et al. *British journal of learning disabilities*. 2019. Vol. 48, №. 4. P. 332–339. URL: <https://doi.org/10.1111/bld.12295>.

224. Specifics of organization of international complex competitions in non-olympic sports. T. Kropyvnytska et al. *Sport mont*. 2021. Vol. 19, S2. P. 113–118. URL: <https://doi.org/10.26773/smj.210919>

225. Sport management in Australia. D. Shilbury et al. *Routledge*, 2020. 432 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003117391>

226. Sport voluntarism: indicators of sport volunteers' satisfaction and motivation. *European journal of business and management*. 2021. URL: <https://doi.org/10.7176/ejbm/13-6-20>.

227. Sport volunteering. R. Hoyer et al. *Routledge*, 2019. 196 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429292323>.

228. Sports clubs as a medium for integrating people with disabilities / J. Albrecht et al. *European journal for sport and society*. 2019. Vol. 16, №.2. P. 88–110. URL: <https://doi.org/10.1080/16138171.2019.1607468>.

229. Stakeholders' perceptions of athletic career pathways in Paralympic sport: from participation to excellence / J. M. Patatas et al. *Sport in society*. 2020. P. 299–320. URL: <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1789104>.
230. Start2Finish Canada (S2F). Веб-сайт. URL: <https://www.start2finishonline.org/> (дата звернення: 10.10.2023).
231. Steinbach D., Guett M., Freytag G. Training 4 volunteers: mapping strategies and good practices of human resource development for volunteers in sport organizations in europe. Leadership Academy of the German : Olympic Sports Confederation, 2012. 69 p.
232. Storr R., Spaaij R. I guess it's kind of elitist: the formation and mobilisation of cultural, social and physical capital in youth sport volunteering. *Journal of youth studies*. 2016. P. 487–502. URL: <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1241867>.
233. Studer S. Volunteer management. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*. 2016. Vol. 45, №.4. P. 688–714. URL: <https://doi.org/10.1177/0899764015597786>.
234. Svensson, P. G., et al. Antecedents and outcomes of employee engagement in sport for development. *Sport Management Review*. 2021. 24(4), P. 673–696. URL: <https://doi.org/10.1080/14413523.2021.1880758>.
235. The coolest I know – a qualitative study exploring the participation experiences of children with disabilities in an adapted physical activities program. A. Nyquist et al. *Disability and rehabilitation*. 2019. Vol. 42, №.17. P. 2501–2509. URL: <https://doi.org/10.1080/09638288.2019.1573937>.
236. The effects of physical activity or sport-based interventions on psychological factors in adults with intellectual disabilities: a systematic review / R. Z. Bondár et al. *Journal of intellectual disability research*. 2019. Vol. 64, №.2. P. 69–92. URL: <https://doi.org/10.1111/jir.12699>.
237. The experiences and perceived health benefits of individuals with a disability participating in sport: a systematic review and narrative synthesis / B.

Aitchison et al. *Disability and health journal*. 2021. P. 101–164. URL: <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2021.101164>.

238. The impact of cognitive functions and intellectual impairment on pacing and performance in sports / K. E. Sakalidis et al. *Psychology of sport and exercise*. 2021. Vol. 52. P. 101–140. URL: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101840>.

239. The impact of multicomponent programmes on balance and fall reduction in adults with intellectual disabilities: a randomised trial / T. Kovačič et al. *Journal of intellectual disability research*. 2020. Vol. 64, №. 5. P. 381–394. URL: <https://doi.org/10.1111/jir.12727>.

240. The Law Enforcement Torch Run. Режим доступу: <https://www.lettr.org/> (дата звернення 14.04.2022 р.).

241. The multidimensional benefits of university student volunteering: psychological contract, expectations, and outcomes. D. Haski-Leventhal et al. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*. 2019. Vol. 49, №.1. P. 113–133. URL: <https://doi.org/10.1177/0899764019863108>.

242. The perspectives of parents of youth with disabilities toward physical activity: a systematic review. L. Columna et al. *Disability and health journal*. 2020. Vol. 13, №.2. P. 376–394. URL: <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2019.100851>.

243. The place and role of adaptive sports in modern Ukrainian society. O. Mytchyk et al. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2024. №. 5(178). P. 117–121. URL: [https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.5\(178\).24](https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.5(178).24).

244. Thomas, J. S. Volunteering in Sport as a Gateway to Career Development and Opportunities for College Students. *Journal of Sport Management and Education*. 2018.

245. Training for club and association volunteers. Режим доступу: <https://sportscommunity.com.au/our-services/training-for-volunteers/> (дата звернення 17.11.2023).

246. Updated national estimates of disparities in physical activity and sports participation experienced by children and adolescents with disabilities: NSCH 2016–2017. S. M. Ross et al. *Journal of physical activity and health*. 2020. Vol. 17, №.4. P. 443–455. URL: <https://doi.org/10.1123/jpah.2019-0421>.
247. Valeria F., Bruno A. Motor intervention and autism: one way, several domains of effectiveness. *Journal of advanced health care*. 2021. P. 52–61. URL: <https://doi.org/10.36017/jahc2107-007>.
248. Volunteer engagement: does engagement predict the degree of satisfaction among new volunteers and the commitment of those who have been active longer? / M. L. Vecina et al. *Applied psychology*. 2011. Vol. 61, №.1. P. 130–148. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2011.00460.x>.
249. Volunteer participation. *Encyclopedia of sustainable management*. Cham, 2023. P.239–251. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5_302332.
250. Volunteer satisfaction in sports clubs: A multilevel analysis in 10 European countries. S. Nagel et al. *International review for the sociology of sport*. 2019. Vol. 55, №.8. P. 1074–1093. URL: <https://doi.org/10.1177/1012690219880419>.
251. Volunteer selection at a major sport event: A strategic Human Resource Management approach. G. Cuskelly et al. *Sport management review*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2020.02.002>.
252. Volunteer Success. Веб-сайт. URL: <https://volunteersuccess.com/> (дата звернення: 10.10.2023).
253. Volunteer Toolkit. Режим доступу: <https://www.girlscoutsgcnwi.org/en/members/for-volunteers/volunteer-resources/volunteer-toolkit.html>. (дата звернення 14.11.2023).
254. Volunteer World. Веб-сайт. URL: <https://www.volunteerworld.com/en> (дата звернення: 22.10.2023).
255. Volunteer. An A-Z of management for healthcare professionals. 2020. P. 177–180. URL: <https://doi.org/10.1201/9781315377704-27>.

256. VolunteerMatch. Веб-сайт. URL: <https://www.volunteermatch.org/>. (дата звернення: 22.10.2023).
257. Wallrodt S., Thieme L. The role of sports volunteering as a signal in the job application process. *European sport management quarterly*. 2019. Vol. 20, №.3. P. 255–275. URL: <https://doi.org/10.1080/16184742.2019.1598457>.
258. Warner S., L. Newland B., Green C. More than motivation: reconsidering volunteer management tools. *Journal of sport management*. 2024. Vol. 25, №. 5. P. 391–407. URL: <https://doi.org/10.1123/jsm.25.5.391>.
259. Wearable sensors in sports for persons with disability: a systematic review. L. Rum et al. *Sensors*. 2021. Vol. 21, №.5. P. 18–58. URL: <https://doi.org/10.3390/s21051858>.
260. When they see a wheelchair, they've not even seen me—factors shaping the experience of disability stigma and discrimination in kenya. G. Barbareschi et al. *International journal of environmental research and public health*. 2021. Vol. 18, №.8. P. 42 – 72. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph18084272>.
261. White Paper on sport. Веб-сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:l35010> (дата звернення: 05.12.2021).
262. Whittaker C. G., Holland-Smith D. Exposing the dark side, an exploration of the influence social capital has upon parental sports volunteers. *Sport, education and society*. 2014. Vol. 21, №. 3. P. 356–373. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2014.923832>.
263. Wise N., Kohe G. Z., Koutrou N. Editorial: sport volunteering, educational leadership and social transformation. *Sport, Education and Society*. 2021. Vol. 26, №. 9. P. 945–951. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1946028>.
264. Wolff E. A., Hums, M.A. Disability inclusion, Olympism and human rights. *International Olympic Academy Journal*. 2021. P. 30-34.
265. Workers' Educational Association. Веб-сайт. URL: <https://www.wea.org.uk/> (дата звернення: 22.10.2023).

266. World Games - sportowe emocje. *World Games - sportowe emocje*.
URL: <http://worldgames2017.pl/> (date of access: 22.12.2024)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Олена Степанюк, Ірина Когут. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Sport science spectrum*. 2024. № 2. С. 110–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-15> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в проведенні, аналізі та представленні результатів дослідження та формуванні висновків. Внесок Когут І. полягав в організації досліджень, виявленні проблеми, корекції та редагуванні матеріалів статті.*
2. Когут І., Степанюк О. Реалізація волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 4. С. 78–84. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.78-84> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні та систематизації напрямів волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. Внесок Когут І. полягає визначенні мети і завдань дослідження, описання висновків та редагуванні даних.*
3. Степанюк О., Когут І. Міжнародний досвід реалізації волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 2. С. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.74-80> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі сучасного стану розвитку волонтерської діяльності в русі Спеціальних Олімпіад, ролі і значення волонтерської діяльності під час реалізації Програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». Внесок Когут І. полягає систематизації, узагальненні і представленні даних дослідження.*
4. Когут І., Степанюк О. Організаційно-методичні особливості реалізації спортивної волонтерської діяльності в освітніх закладах України та світу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 2. С. 71–75.

DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.71-75> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні організаційних та методичних засад розвитку волонтерської діяльності в світі та Україні. Організації та проведені соціологічного дослідження з визначення місця ролі і значення закладів освіти України в популяризації та поширенні спортивного волонтерства. Внесок Когут І. полягав узагальненні та систематизації організаційних та методичних засад розвитку волонтерської діяльності. Контролю та редакції матеріалів дослідження.*

5. Степанюк О., Когут І. Сучасні тенденції розвитку спортивного волонтерства. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 3. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.102-107> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі, синтезі та порівнянні сучасних тенденцій спортивного волонтерства. Внесок Когут І. полягає в представленні та редагуванні даних дослідження.*

6. Когут І., Степанюк О. Соціально-гуманістична спрямованість волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021. № 1. С. 82–87. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.1.82-87> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в проведенні досліджень з визначення соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Інтерпретації результатів дослідження. Внесок Когут І. Полягає в організації та контролі досліджень з визначення соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Степанюк О. В., Когут І. О. Досвід впровадження спортивної волонтерської діяльності в закладах вищої освіти України. *Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини* : зб. тез II Всеукр. наук. конф. присвяченої Дню науки в Україні, Харків, 17 трав. 2024 р. Харків : ХДАФК, 2024. С. 346–349. URL:

<http://repo.khdafr.com.ua/xmlui/handle/123456789/554> *Здобувачеві належить безпосередня участь у визначенні мети та завдань дослідження, обґрунтуванні етапів його проведення, аналізі отриманих даних.*

8. Степанюк О. В., Когут І. О. Ключові напрями взаємодії тренерів та спортсменів Спеціальної Олімпіади. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XVI Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 29 черв. 2023 р. Київ : НУФВСУ, 2023. С. 39–41. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hvi_zhovt-lyst_23_7_1.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, інтерпретації та систематизації отриманих даних.*

9. Степанюк О. В., Когут І. О. Роль і значення спортивної волонтерської діяльності для студентської молоді. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XV Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 16 верес. 2022 р. Київ : НУФВСУ, 2022. С. 137–140. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_molod_hv_zhovt-lyst_22_dopovn_140_stor.pdf *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні стану наукової проблеми, аналізі науково-методичної літератури, інтерпретації отриманих даних.*

10. Когут І. О., Степанюк О. В. Нормативно-правове забезпечення волонтерської діяльності у фізичній культурі і спорті. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XIV Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 19 трав. 2021 р. Київ : НУФВСУ, 2021. С. 27–29. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/konferencya/molod_xiv_zbirnyk_traven_2021.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, інтерпретації та систематизації отриманих даних.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Когут І. О., Степанюк О. В. Комплекс заходів щодо соціально-гуманістичної спрямованості розвитку волонтерської діяльності в

адаптивному спорті : свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 117581 від 27.03.2023 р. <https://iprop-ua.com/cr/yfjyuxef/> *Особистий внесок здобувача полягає в розробці комплексу заходів щодо соціально-гуманістичної спрямованості розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті.*

12. Степанюк О. В., Лисенко І. А. Державна політика та шляхи її реалізації у системі фізкультурно-спортивного руху осіб з інвалідністю в Україні. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XII Міжнар. конф. молодих вчених, Київ, 17 трав. 2019 р. Київ : НУФВСУ, 2019. С. 44–46. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_2.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, інтерпретації та систематизації отриманих даних.*

13. Степанюк О., Шкрабалюк К. Інноваційні технології протезування осіб з інвалідністю. *Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії* : матеріали II Всеукр. електрон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Київ, 18 квіт. 2019 р. Київ : НУФВСУ, 2019. С. 121–123. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/it_konf_2019_.pdf *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та інтерпретації отриманих даних.*

ДОДАТОК Б

**ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ ДИСЕРТАЦІЙНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ**

№ з/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце та дата проведення	Форма участі
1.	XIV Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»	Київ, 19 травня 2021 року	публікація
2.	XV Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»	16 вересня 2022 року	публікація
3.	XVI Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»	Київ, 30 листопада 2023 року	публікація, доповідь
4.	II Всеукраїнській науковій конференції «Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини», присвяченій Дню науки в Україні	Харків, 17 травня 2024 року	публікація, доповідь
5.	XVII Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»	Київ, 30 травня 2024 року	доповідь
6.	II Загальноуніверситетській науковій конференції аспірантів і докторантів «Дисертаційне дослідження: від ідеї до реалізації»	Київ, 19-20 червня 2024 року	доповідь
7.	VIII Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спідщина у спорті: проблеми і перспективи»	Київ, 20-21 листопада 2024 р.)	доповідь

ДОДАТОК В

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес
кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України

м. Київ

14 жовтня 2024 р.

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавці Когут Ірина Олександрівна та Степанюк Олена Вікторівна за результатами роботи, виконаної протягом 2024 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294), внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Волонтерство в адаптивному спорті». Форма впровадження: Програма підготовки волонтерів для адаптивного спорту. Розроблено програму підготовки волонтерів для адаптивного спорту, де висвітлено питання формування у слухачів сучасного розуміння ролі і значення волонтерства в адаптивному спорті, різноманітності і багатогранності напрямів волонтерської діяльності в адаптивному спорті, організаційних та соціально-гуманістичних аспектів волонтерської діяльності. Переваги над аналогами: аналоги в світовій практиці відсутні.	Наукова новизна: обґрунтовано соціально-гуманістичний ефект від впровадження програми підготовки волонтерів для адаптивного спорту в освітній процес. Програма забезпечує формування у здобувачів освіти знань, умінь і навичок, необхідних для розуміння важливості розвитку та поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, що в свою чергу сприятиме збільшенню кількості фахівців, готових працювати зі спортсменами з інвалідністю. Програма також спрямована на удосконалення освітнього процесу інноваційними формами, методами, засобами з урахуванням морально-етичної складової; наповнення освітнього процесу гуманістичним змістом; розширення методичного забезпечення з тренувальної діяльності в адаптивному спорті; збільшення кількості бажаючих долучатися до волонтерської діяльності у спорті на регулярній основі; можливість практичної взаємодії студентської молоді зі спортсменами з інвалідністю. Рекомендації: рекомендується для використання в освітньому процесі як вибіркова дисципліна для здобувачів бакалаврського рівня.	Матеріали досліджень впроваджено в освітній процес кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання та спорту України. Впровадженні результати сприяли розширенню знань студентів щодо особливостей волонтерської діяльності в адаптивному спорті, її соціально-гуманістичних, організаційно-управлінських, правових та політичних аспектів, що передбачає збільшення кількості майбутніх тренерів в роботі з цією категорією населення та має соціально-гуманістичний та економічний ефект.

Автори розробки:

професор кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту
аспірантка кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту

Представники НУФВСУ:

проректор з навчально-методичної роботи

Представник установи, де виконувалось впровадження:

Завідувач кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту

Ірина КОГУТ

Олена СТЕПАНЮК

Оксана ШИНКАРУК

Тетяна КРОПИВНИЦЬКА

ДОДАТОК Г

АКТ
впровадження результатів наукових досліджень
у практику підготовки спортивних волонтерів
Громадської організації «Спеціальна Олімпіада України»

м. Київ

04 вересня 2024 р.

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавці тем Когут Ірина Олександрівна та Степанюк Олена Вікторівна за результатами роботи, виконаної протягом 2024 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294), внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Навчальна програма факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад». Форма впровадження – онлайн курс з підготовки спортивних волонтерів для руху Спеціальних Олімпіад». Переваги над аналогами: розроблена програма включає комплексний підхід, коли основні питання підготовки спортивних волонтерів для руху Спеціальних Олімпіад розглядаються із використанням сучасних інформаційних технологій через кейси, ситуації, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних завдань. Доступність (можливість застосування для великої аудиторії в зручний час). Онлайн курс розроблений українською мовою.	Наукова новизна: вперше в Україні розроблено онлайн курс з підготовки спортивних волонтерів для руху Спеціальних Олімпіад. Впроваджено розроблений онлайн курс підготовки волонтерів з метою популяризації та поширення руху Спеціальних Олімпіад в Україні та залучення нових волонтерів до проведення різноманітних заходів. Рекомендації: отримані результати можуть використовуватися у сфері фізичної культури і спорту, зокрема, спортивними організаціями, тренерами, вчителями фізичної культури, реабілітологами й іншими зацікавленими особами задля формування в учасників курсу розуміння значущості волонтерської діяльності в русі Спеціальних Олімпіад, сприяння соціальній інтеграції осіб з інвалідністю та формування гуманістично орієнтованого суспільства.	Впроваджений онлайн курс дозволив долучити нових спеціалістів до руху Спеціальних Олімпіад в якості волонтерів під час тренувань, змагань, освітніх, оздоровчих та інших заходів. Отримані знання приведуть для подальшого розвитку та поширення руху Спеціальних Олімпіад, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства та збільшення кількості кваліфікованих фахівців для роботи зі спортсменами з відхиленнями розумового розвитку, що має значний соціальний і економічний ефект.

Автори розробки:
 професор кафедри ПНАС
 аспірант, викладач кафедри ПНАС

Представник ЗВО:
 проректор з НПР НУФВСУ

Представник установи,
де виконувалось впровадження:
 Виконавчий директор ГО «Спеціальна Олімпіада України»

Ірина КОГУТ
 Олена СТЕПАНЮК

Ольга БОРИСОВА

Андрій ПІДВАРКО

ДОДАТОК Д

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у діяльність
Громадської організації «Спортивний клуб Гіперіон»

м. Київ

21 листопада 2023 р.

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавці тем Когут Ірина Олександрівна та Степанюк Олена Вікторівна за результатами роботи, виконаної протягом 2023 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294) та темою «Організаційно-методичні засади імплементації інклюзивності в освіті та спорті» в межах виконання проєкту «Виконання завдань перспективного плану розвитку наукового напрямку «Суспільні науки» Національного університету фізичного виховання і спорту України» (номер державної реєстрації 0123U102379), внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Методичні рекомендації ефективного проведення тренувань з людьми із відхиленнями розумового розвитку». Форма впровадження – методичні рекомендації для підвищення кваліфікації тренерів з різних видів спорту Переваги над аналогами: вперше узагальнено методичні рекомендації підготовки тренерів для роботи з людьми із відхиленнями розумового розвитку та систематизовано їх відповідно до етапів підготовки спортсменів.	Наукова новизна: обґрунтовано структуру і зміст методичних рекомендацій підготовки тренерів для роботи з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку. Запропоновані методичні рекомендації побудовані з урахуванням етапів підготовки спортсменів. Впроваджені матеріали можуть бути практично застосовані під час навчально-тренувального процесу з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку в різних видах спорту. Рекомендації: рекомендується до використання тренерами скеледрому під час тренувального процесу з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку.	Матеріали досліджень було впроваджено при проведенні тренувальних занять з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку в скеледромі Гіперіон. Впровадженні результати досліджень сприяли розширенню кола знань тренерів щодо особливостей тренувальної діяльності з людьми із відхиленнями розумового розвитку, збільшенню кількості тренерів, бажаних працювати з цією категорією населення, що має соціальний і економічний ефект.

Автори розробки:

професор кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту
аспірантка/викладач кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту

Ірина КОГУТ

Олена СТЕПАНЮК

Представники НУФВСУ:

проректор з НІР НУФВСУ

Ольга БОРИСОВА

Представник установи, де виконувалось впровадження:

директор ГО «Спортивний клуб Гіперіон»

Валентина БОГДАНОВА

ДОДАТОК Е

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у діяльність
Громадської організації «Спортивний клуб Гранд-Еліт»

м. Харків

21 листопада 2023 р.

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавці тем Когут Ірина Олександрівна та Степанюк Олена Вікторівна за результатами роботи, виконаної протягом 2023 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294) та темою «Організаційно-методичні засади імплементації інклюзивності в освіті та спорті» в межах виконання проекту «Виконання завдань перспективного плану розвитку наукового напрямку «Суспільні науки» Національного університету фізичного виховання і спорту України» (номер державної реєстрації 0123U102379), внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Методичні рекомендації ефективного проведення тренувань з людьми із відхиленнями розумового розвитку». Форма впровадження – методичні рекомендації для підвищення кваліфікації тренерів з різних видів спорту Переваги над аналогами: вперше узагальнено методичні рекомендації підготовки тренерів для роботи з людьми із відхиленнями розумового розвитку та систематизовано їх відповідно до етапів підготовки спортсменів.	Наукова новизна: обґрунтовано структуру і зміст методичних рекомендацій підготовки тренерів для роботи з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку. Запропоновані методичні рекомендації, що побудовані з урахуванням етапів підготовки спортсменів. Впроваджені матеріали можуть бути практично застосовані під час навчально-тренувального процесу з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку в різних видах спорту. Рекомендації: рекомендується до використання тренерами під час тренувального процесу з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку.	Матеріали досліджень було впроваджено при проведенні тренувальних занять з дітьми та дорослими в спортивному клубі Гранд-Еліт. Впровадженні результати досліджень сприяли розширенню кола знань тренерів щодо особливостей тренувальної діяльності з людьми із відхиленнями розумового розвитку, збільшенню кількості тренерів, бажаючих працювати з цією категорією населення, що має соціальний і економічний ефект.

Автори розробки:

професор кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту
аспірантка/викладач кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту

Ірина КОГУТ

Олена СТЕПАНЮК

Представники НУФВСУ:

проректор з НПР НУФВСУ

Ольга БОРИСОВА

Представник установи, де впровадження:
Президент ГО «СК Гранд-Еліт»

Яна БЕЖЕНОВА

ДОДАТОК Ж

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес
кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України

м. Київ

15 листопада 2023 р.

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавці тем Когут Ірина Олександрівна та Степанюк Олена Вікторівна за результатами роботи, виконаної протягом 2023 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294), внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Методичні рекомендації ефективного проведення тренувань з людьми із відхиленнями розумового розвитку». Форма впровадження: – матеріали для семінарських та практичних занять з дисципліни «Адаптивний спорт». Переваги над аналогами: вперше узагальнено методичні рекомендації підготовки тренерів для роботи з людьми із відхиленнями розумового розвитку та систематизовано їх відповідно до етапів підготовки спортсменів.	Наукова новизна: обґрунтовано структуру і зміст методичних рекомендацій підготовки тренерів для роботи з дітьми та дорослими із відхиленнями розумового розвитку. Запропоновані методичні рекомендації побудовані з урахуванням етапів підготовки спортсменів. Впроваджені матеріали можуть бути практично застосовані у підготовці майбутніх фахівців для якісної організації навчально-тренувального процесу, забезпечуючи глибоке розуміння особливостей тренувальної діяльності людей з відхиленнями розумового розвитку на різних етапах підготовки. Рекомендації: рекомендується для використання в освітньому процесі під час викладання дисциплін, пов'язаних з адаптивним спортом, під час курсів підвищення кваліфікації тренерів тощо.	Матеріали досліджень було впроваджено при проведенні практичних занять зі студентами 3 курсу з дисципліни «Адаптивний спорт» впродовж вересня – грудня 2023 рр. Впровадженні результати сприяли розширенню кола наукових знань студентів щодо особливостей тренувальної діяльності з людьми із відхиленнями розумового розвитку, що передбачає збільшення кількості майбутніх тренерів в роботі з цією категорією населення та має соціально-гуманістичний та економічний ефект.

Автори розробки:

професор кафедри професійного,
неолімпійського та адаптивного спорту
аспірантка/викладач кафедри професійного,
неолімпійського та адаптивного спорту

Представники НУФВСУ:
проректор з НПР НУФВСУ

Представник установи, де виконувалось
впровадження:
Завідувач кафедри

Ірина КОГУТ

Олена СТЕПАНЮК

Ольга БОРИСОВА

Тетяна КРОПИВНИЦЬКА

ДОДАТОК И

АКТ

впровадження результатів наукових досліджень у практику підготовки спортсменів
Громадської організації «Спеціальна Олімпіада України»

м. Київ

13 листопада 2023 р.

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавці тем Когут Ірина Олександрівна, Гончаренко Євген Володимирович та Степанюк Олена Вікторівна за результатами роботи, виконаної протягом 2023 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294) та темою «Організаційно-методичні засади імплементації інклюзивності в освіті та спорті» в межах виконання проєкту «Виконання завдань перспективного плану розвитку наукового напрямку «Суспільні науки» Національного університету фізичного виховання і спорту України» (номер державної реєстрації 0123U102379), внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Онлайн курс підготовки тренерів Спеціальної Олімпіади України». Форма впровадження – Онлайн курс який проводився на платформі zoom та розміщений в youtube. Переваги над аналогами: систематизовано та обґрунтовано основні аспекти, що необхідні для якісної організації і проведення тренувань з людьми із відхиленнями розумового розвитку. Доступність (можливість застосування для великої аудиторії в зручний час). Онлайн курс розроблений українською мовою.	Наукова новизна: вперше в Україні розроблено онлайн курс для підвищення кваліфікації та підготовки тренерів Спеціальної Олімпіади. Впроваджено онлайн курс підготовки тренерів Спеціальної Олімпіади з метою популяризації та поширення цього напрямку в Україні та залучення нових волонтерів до руху Спеціальних Олімпіад. Рекомендації: отримані результати можуть використовуватися у сфері фізичної культури і спорту, зокрема, освітніми закладами, спортивними організаціями, тренерами, вчителями фізичної культури й іншими зацікавленими особами задля якісної організації тренувального процесу із людьми з відхиленнями розумового розвитку.	Впроваджений онлайн курс дозволив долучити 46 спеціалістів до руху Спеціальних Олімпіад. Отримані знання приведуть для подальшого розвитку та удосконалення тренувальної діяльності спортсменів з відхиленнями розумового розвитку та сприятимуть покращенню їх фізичного та психічного стану, що є соціально та гуманістично значущим для суспільства.

Автори розробки:

професор кафедри ПНАС
доцент кафедри ПНАС
викладач кафедри ПНАС

Представник ЗВО:

проректор з НПР НУФВСУ

Представник установи,

де виконувалось впровадження:

Виконавчий директор ГО «Спеціальна Олімпіада України»

Ірина КОГУТ
Євген ГОНЧАРЕНКО
Олена СТЕПАНЮК

Ольга БОРИСОВА

Андрій ПІДВАРКО

ДОДАТОК К

**Акт впровадження
результатів наукових досліджень в освітній процес
Національного університету фізичного виховання і спорту України**

« 1 » Чудня 2022 р.

Ми, ті, які підписали нижче, – перший проректор з науково-педагогічної роботи НУФВСУ, професор М.В. Дутчак, завідувач кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту НУФВСУ, професор С. Ф. Матвєєв – склали цей акт про те, що в результаті роботи за темою 1.4 «Теоретико-методичні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (№ держреєстрації 0121U108294) відповідно Плану НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр., виконавці теми Когут І. О., Степанюк О. В., Гончаренко Є. В. у 2022 р. внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Доповнення системи знань з дисципліни «Адаптивний спорт» у розділі волонтерської діяльності. Форма впровадження – матеріал для вдосконалення тексту і презентації лекції «Адаптивний спорт як соціогуманістичний феномен» для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт. Переваги над аналогами розроблених матеріалів полягають у систематизації та узагальненні даних щодо напрямів діяльності та вимог до спортивних волонтерів; чинників, які спонукають до занять волонтерством, та визначення сучасних тенденцій розвитку спортивного волонтерства.	Обґрунтовано основні вимоги до спортивних волонтерів та чинники, які спонукають до занять волонтерством. Систематизовано напрями діяльності спортивних волонтерів в різних напрямках спорту. Узагальнено сучасні дефініції та тенденції розвитку, які спонукають поширенню та популяризації волонтерської діяльності у світі. Рекомендується для використання в освітньому процесі ЗВО.	Використовується при проведенні лекцій, практичних та семінарських занять з навчальної дисципліни «Адаптивний спорт». Ефект від впровадження полягає у формуванні системи знань з адаптивного спорту, яка доповнює існуючу систему наукових знань про спорт та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності фахівців сфери фізичної культури та спорту на ринку праці.

Автори розробки:

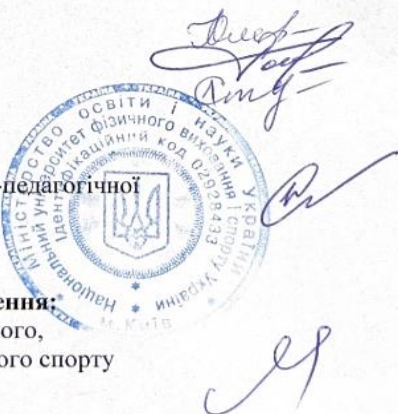
професор кафедри ПНАС
доцент кафедри ПНАС
викладач кафедри ПНАС

Представник НУФВСУ:

перший проректор з науково-педагогічної роботи НУФВСУ, професор

Представник установи,

де виконувалось впровадження:
завідувач кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту

Ірина КОГУТ
Євген ГОНЧАРЕНКО
Олена СТЕПАНЮК

Мирослав ДУТЧАК

Сергій МАТВЄЄВ

ДОДАТОК Л

АКТ
впровадження результатів наукових досліджень
у практику підготовки спортсменів
Громадської організації "Спеціальна Олімпіада України"

« 30 » листопада 2022 р.

Ми, які підписали нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи, виконаної за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації теми № 0121U108294) відповідно до Плану НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр., виконавці теми: Гончаренко Є. В., Когут І. О., Степанюк О. В. протягом 2022 р. внесли такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
«Організаційно-методичні умови впровадження інклюзивного підходу у підготовку спортсменів за програмою Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». Форма впровадження – розробка методичних матеріалів для тренерів та волонтерів Спеціальної Олімпіади України щодо технології реалізації програми «Об'єднаний спорт» в Україні. Переваги над аналогами полягають у розробці алгоритму формування команд та проведення інклюзивних тренувальних занять за програмою «Об'єднаний спорт» з урахуванням принципів гуманізму, доступності, поваги, індивідуалізації, недопущення дискримінації.	Розроблено методологію підготовки тренерів та волонтерів для організації та проведення інклюзивних тренувальних занять зі спортсменами з відхиленнями розумового розвитку та без відхилень за програмою Спеціальної Олімпіади «Об'єднаний спорт». Розроблені матеріали будуть використані в процесі підвищення кваліфікації тренерів Спеціальної Олімпіади України з командних та індивідуальних видів спорту, які проводитимуть інклюзивні тренувальні заняття та здійснюватимуть підготовку спортсменів для участі у змаганнях національного та міжнародного рівнів (в тому числі чемпіонатах Європи, Всесвітніх іграх Спеціальної Олімпіади) за програмою «Об'єднаний спорт».	Формування у тренерів та волонтерів системи знань щодо впровадження інклюзивного підходу у підготовку спортсменів за програмою Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт» сприятиме прискоренню процесів соціальної адаптації осіб з відхиленнями розумового розвитку, підвищить якість та ефективність тренувального процесу, що в свою чергу сприятиме підвищенню рівня спортивної майстерності осіб з відхиленнями розумового розвитку, розширить їх комунікативні навички, дозволить брати активну участь у процесі отримання знань у культурному і суспільному житті, що є соціально значущим для країни.

Автори розробки:
 професор кафедри ПНАС
 доцент кафедри ПНАС
 викладач кафедри ПНАС

Представник ЗВО:
 проректор з НПР НУФВСУ

Представник установи,
де виконувалось впровадження:
 виконавчий директор

Ірина КОГУТ
 Євген ГОНЧАРЕНКО
 Олена СТЕПАНЮК

Ольга БОРИСОВА

Андрій ПІДВАРКО

ДОДАТОК М

Анкета

Шановний респондент! Дана анкета призначена для дослідження рівня залученості молоді до волонтерської діяльності та аналізу сучасного стану організації навчання тренерів. Зібрана інформація буде використана для подальшої розробки відповідних рекомендацій. Просимо Вас взяти участь в опитуванні та відповісти на запитання анкети, зазначивши обраний Вами варіант зручним для Вас способом. Заздалегідь дякуємо за співпрацю!

1. **Ваша стать**
☐ Жіноча
☐ Чоловіча
2. **Місце роботи** _____
3. **Посада** _____
4. **Науковий ступінь** _____
5. **Ваш стаж роботи?**
☐ до 5 років
☐ 5-10 років
☐ понад 10 років
6. **Як Ви вважаєте чи повинні заклади освіти організовувати і підтримувати волонтерський рух серед студентів?**
☐ Так
☐ Ні
7. **Чи залучаються студенти Вашого закладу освіти до волонтерської діяльності у спорті?**
☐ Так
☐ Ні
8. **Чи залучаються студенти Вашого закладу освіти до волонтерської діяльності із людьми з інвалідністю?**
☐ Так
☐ Ні
9. **Визначте найбільш дієвий спосіб інформування молоді задля залучення до волонтерської діяльності?**
☐ друзі;
☐ батьки;
☐ заклад освіти;
☐ телебачення;
☐ соціальні мережі;
☐ сайти спортивних організацій (міністерство, федерації інші);
☐ реклама в громадських місцях.
☐ Якщо бажаєте запропонувати свій варіант, будь ласка зробіть це у полі нижче
10. **Проранжуйте важливість волонтерської діяльності для розвитку адаптивного спорту (де ранг 5 має найбільше значення, ранг 1 ранг - найнижче значення)?**

Показник	Кількість балів
економія фінансових витрат на організацію заходу;	
підвищення якості організації та проведення заходів;	
популяризація адаптивного спорту	
залучення кваліфікованих спеціалістів для розвитку адаптивного спорту	

формування нових ідей для популяризації і розвитку адаптивного спорту	
---	--

11. Проранжуйте мотиви, що спонукають людей долучатися до волонтерства в адаптивному спорті (ранг 6 - найбільше значення, ранг 1 - найнижче значення)?

Показник	Кількість балів
набуття професійного досвіду;	
бажання бути соціально-корисним (допомогати іншим);	
сприяння подальшому працевлаштуванню;	
закріплення теоретичних знань на практиці;	
набуття нових професійних партнерств;	
розширення кола знайомства, друзів;	

12. З якими організаціями співпрацює Ваш заклад освіти щодо волонтерської роботи, перерахуйте їх

13. Як у Вашому закладі освіти відбувається підготовка здобувачів до волонтерської діяльності у спорті?

- ☐ окрема дисципліна (основна або вибіркова)
☐ позанавчальна робота в університеті
☐ у співпраці з організаціями, які навчають волонтерів
☐ не проводимо (на регулярній основі) підготовки студентів до волонтерської діяльності
☐ підготовка організаторами перед конкретними змаганнями чи заходами
☐ Якщо бажаєте запропонувати свій варіант, будь ласка, зробіть це у полі нижче _____

14. Якщо Ваша відповідь на 13 запитання – наявність окремої дисципліни, тоді зазначте:

1. Назву дисципліни _____
2. Вона основна чи вибіркова _____
3. Кількість кредитів _____
4. Скільки годин відведено на підготовку волонтерів в адаптивному спорті. _____
5. На якому курсі вивчається _____
6. Як реалізується практична частина _____

15. Якщо Ваша відповідь на запитання 13 – позанавчальна робота, тоді зазначте:

1. Назву _____
2. Кількість годин _____
3. Як ви залучаєте студентів _____
4. Як регулярно проводяться _____
5. Напрями підготовки _____

16. Якщо Ваша відповідь на запитання 13 – співпраця з організаціями, зазначте назви цих організацій _____

Дякуємо за Ваші відповіді!

Посилання на опитування: <https://forms.gle/LsnJgdMSoBBYoSB37>

ДОДАТОК Н

Шановний респонденте!

Національний університет фізичного виховання і спорту України проводить дослідження щодо з'ясування соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Ваші відповіді допоможуть визначити рівень обізнаності про галузь адаптивний спорт та ставлення до людей з інвалідністю.

При заповненні анкети уважно прочитайте усі варіанти відповідей на кожне питання і позначте той, що відповідає Вашій думці (біля обраного варіанту поставте -V- або -X-).

Заздалегідь дякуємо за участь в анкетуванні!

Ваш курс _____

Ваша стаття: *ж* *ч* (необхідне обвести)

АНКЕТА

1. Як Ви розумієте термін «відхилення розумового розвитку»?

☐ функціональні розлади організму особистості, які характеризуються ураженням одного або декількох органів.

☐ це стан, при якому в людини проявляється виключно значне зниження інтелектуальних здібностей, що потребує турботи або догляду сторонньої особи.

☐ стан затриманого або неповного розвитку психіки, який характеризується зниження інтелектуальних здібностей, порушенням мовних, моторних і соціальних функцій.

☐ власний варіант: _____

2. Як Ви вважаєте чи безпечно людям з інвалідністю брати участь у тренувальному процесі та змаганнях?

☐ Так

☐ Ні

☐ Не знаю

3. Як Ви вважаєте чи доцільно проводити навчання та тренування здорових людей спільно з людьми з інвалідністю?

☐ Так

☐ Ні

☐ Не знаю

4. Які види спорту, на вашу думку, найбільш адаптовані для людей з відхиленнями розумового розвитку?

☐ Циклічні види спорту

☐ Єдиноборства

☐ Спортивні ігри

☐ Швидко – силові

☐ Складно – координаційні

5. Чи знаєте Ви, що таке Спеціальні Олімпіади?

☐ Так, це _____

☐ Ні, не знаю

6. Чи знаєте Ви про те, де в Вашому місті можуть тренуватися діти та дорослі з інвалідністю та якими видами спорту?

☐ Так (місце, вид спорту) _____

☐ Ні

7. Як Ви розумієте термін «волонтер»? _____

8. Як Ви вважаєте, яка роль волонтерської діяльності в русі Спеціальних Олімпіад?

- ☐ допомога під час організації та проведення змагань;
☐ матеріальна допомога;
☐ надання безкоштовно своїх професійних послуг (наприклад, лікарі - безкоштовні огляди, тренери - безкоштовні тренування тощо);
☐ спільне проведення тренувань і вільного часу;
☐ консультативно-просвітницька робота;
☐ власний варіант _____

9. Чи знаєте Ви де і як можна стати волонтером у в адаптивному спорті?

- ☐ Так
☐ Ні
☐ **Як Ви вважаєте, яка основна мета волонтерської програми**

Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт»

- ☐ тренування людей з вадами розумового розвитку.
☐ спільні тренувальні заняття для членів родини.
☐ тренування та змагання однієї особи з відхиленнями розумового розвитку в різних видах спорту.
☐ спільні тренування та змагання людей з відхиленнями розумового розвитку та практично здорових однолітків.

10. Оцініть за 5-бальною шкалою властивості, які може набути людина з інвалідністю під час занять спортом?

Показник	Кількість балів
Покращення фізичного стану	
Покращення психічного стану	
Інтеграція у соціум	
Реалізація власних здібностей	
Формування мотивації до занять руховою активністю	
Створення активної життєвої позиції	
Знайомство із новими людьми, зустріч друзів	
Власний варіант	

11. Оцініть за 5-бальною шкалою властивості, які може набути волонтер під час участі у заходах і змаганнях з адаптивного спорту?

Показник	Кількість балів
Покращення фізичного стану	
Покращення психічного стану	
Зростання самосвідомості	
Можливість особистого зростання і самореалізації	
Можливість застосувати свої знання, навички та досвід	
Знайомство із новими людьми, зустріч друзів	
Формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю	
Подолання перешкод у спілкуванні з особами з інвалідністю	
Власний варіант	

12. Чи мали Ви досвід спілкування та спільного проведення часу із людьми з інвалідністю?

- ☐ Так
☐ Ні

13. Чи готові Ви тренуватися разом з людьми з інвалідністю?

- ☐ Так
☐ Ні

14. Чи готові Ви в майбутньому тренувати осіб з інвалідністю?

- ☐ Так
☐ Ні

15. Чи були Ви волонтером на змаганнях і заходах адаптивного спорту?

16. Який у Вас вид спорту і чи рекомендуєте Ви його для спільних тренувальних занять здорових і людей з інвалідністю?

Дякуємо за участь в анкетуванні!

ДОДАТОК П

АНКЕТА

Шановний респонденте, дана анкета призначена для визначення соціально-гуманістичного ефекту від впровадження матеріалів навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту. Зібрана інформація буде використана для підвищення рівня підготовленості, покращення якості навчання та кваліфікації майбутніх фахівців. Просимо Вас взяти участь в опитуванні та відповісти на запитання анкети, зазначивши обраний Вами варіант зручним для Вас способом.

1. Прізвище ім'я _____

2. Ваша група _____

3. Ваша стать? _____

4. Оцініть за 5-ти бальною шкалою, які найсуттєвіші соціально-гуманістичні передумови розробки і впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

Показник	Кількість балів
тенденція до збільшення кількості людей з інвалідністю	
популяризація адаптивного спорту	
зростання знань серед населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю	
підвищений інтерес суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів для роботи із людьми з інвалідністю	
зацікавленість органів державної влади у підготовці волонтерів для адаптивного спорту	
недостатній рівень кваліфікації та спеціальних знань у фахівців щодо роботи з людьми з інвалідністю	
неналежний рівень методичного забезпечення з підготовки тренерів для роботи з людьми з інвалідністю	
брак просвітницької інформації щодо специфіки тренерської діяльності в адаптивному спорті	
Власний варіант	

5. Чи отримали Ви всі необхідні знання після проходження дисципліни адаптивний спорт?

☐ Так, програма курсу повністю розкрила необхідні знання у роботі з людьми з інвалідністю

☐ Частково, під час курсу не всі важливі теми були розглянуті

☐ Після проходження курсу не отримав (ла) нових знань

6. Оцініть за 5-ти бальною шкалою, які переваги від проходження навчальної дисципліни "Адаптивний спорт"?

Показник	Кількість балів
отримання нових знань	
підвищення професійної кваліфікації	
збільшення кількості спеціалістів в роботі з людьми з інвалідністю	
обмін досвідом між учасниками курсу	
отримання корисних знайомств	
збільшення кількості осіб з інвалідністю, які займаються спортом	
Власний варіант	

7. Назвіть недоліки організації і проведення дисципліни адаптивний спорт?

- ☐ обмежені можливості спілкування і взаємодії;
- ☐ складне сприйняття інформації;
- ☐ невідповідність фахівців (лекторів) до вебінарів;
- ☐ недостатня візуалізація питань;
- ☐ не виявлено недоліків

8. Яку форму організації навчання під час підготовки волонтерів для адаптивного спорту Ви вважаєте найбільш ефективною?

- ☐ Онлайн навчання
- ☐ Офлайн навчання
- ☐ Змішана форма

9. Оцініть за 5-ти бальною шкалою організаційні умови впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

Показник	Кількість балів
належний стан матеріально-технічного забезпечення	
наявність кваліфікованих фахівців для роботи з особами з інвалідністю	
затверджена нормативно-правова документація	
розроблений механізм оцінки якості навчання (контроль за вивченням)	
співпраця з організаціями, що залучають тволонтерів в адаптивний спорт	
Власний варіант	

10. Які методичні умови впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів в закладах освіти?

Показник	Кількість балів
створення програмного супроводу навчання волонтерів	
розробка методичного забезпечення навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту	
підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців	
методичний супровід фахівців (лекторів)	
урахування потреб різних категорій щодо наповнення курсу (інформація корисна молодим і досвідченим фахівцям)	
підвищення педагогічної грамотності населення щодо питань необхідності навчання і залучення до волонтерської діяльності в адаптивному спорті	
Власний варіант	

11. Які теми необхідно включити в програму навчального курсу «Інклюзивний тренер» ?

- ☐ Історія розвитку адаптивного спорту
- ☐ Загальні особливості тренувальної діяльності в адаптивному спорті
- ☐ Особливості тренувальної діяльності в різних напрямках адаптивного спорту
- ☐ Етика спілкування зі спортсменами з інвалідністю
- ☐ Соціально-гуманістичне значення реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті
- ☐ Особливості поділу спортсменів на групи під час змагань
- ☐ Організація і проведення змагань
- ☐ свій варіант

12. Оцініть за 5-ти бальною шкалою, які критерії ефективності навчальної програми «Інклюзивний тренер»

Показник	Кількість балів
Збільшення кількості тренерів для роботи із людьми з інвалідністю	
Доступність методичного забезпечення з тренувальної діяльності в адаптивному спорті	
Збільшення числа осіб з інвалідністю, залучених до занять спортом	
Підвищення кваліфікації фахівців, які працюють в адаптивному спорті	
Збільшення тренувальних залів, клубів для людей з інвалідністю	
Зміна ставлення і обізнаності населення про досягнення і можливості спортсменів з інвалідністю	
Підвищення інтересу до розвитку адаптивного спорту	
Покращення якості життя людей з інвалідністю	
Власний варіант	

Дякуємо за Ваші відповіді!

ДОДАТОК Р

АНКЕТА

Шановний респонденте, дана анкета призначена для визначення соціально-гуманістичного ефекту від впровадження матеріалів розробленого курсу з підготовки тренерів-волонтерів. Зібрана інформація буде використана для підвищення рівня підготовленості, покращення якості навчання та кваліфікації майбутніх волонтерів для адаптивного спорту. Просимо Вас взяти участь в опитуванні та відповісти на запитання анкети, зазначивши обраний Вами варіант зручним для Вас способом. Заздалегідь дякуємо за співпрацю!

1. Посада, місце роботи**2. Ваша стать?**

- ☐ чоловіча
☐ жіноча

3. Ваш стаж роботи із людьми з інвалідністю?

- ☐ до 5 років
☐ 5-10 років
☐ понад 10 років
☐ досвід роботи з людьми з інвалідністю відсутній

4. Оцініть за 5-ти бальною шкалою, які найсуттєвіші соціально-гуманістичні передумови розробки і впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

Показник	Кількість балів
тенденція до збільшення кількості людей з інвалідністю	
популяризація адаптивного спорту	
зростання знань серед населення про соціально-гуманістичне значення спорту для осіб з інвалідністю	
підвищений інтерес суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів для роботи із людьми з інвалідністю	
зацікавленість органів державної влади у підготовці волонтерів для адаптивного спорту	
недостатній рівень кваліфікації та спеціальних знань у фахівців щодо роботи з людьми з інвалідністю	
неналежний рівень методичного забезпечення з підготовки тренерів для роботи з людьми з інвалідністю	
брак просвітницької інформації щодо специфіки тренерської діяльності в адаптивному спорті	
Власний варіант	

5. Чи отримали Ви всі необхідні знання після проходження онлайн курсу

- ☐ Так, програма онлайн курсу повністю розкрила необхідні знання у роботі з людьми з інвалідністю
☐ Частково, під час курсу не всі важливі теми були розглянуті
☐ Після проходження курсу не отримав (ла) нових знань

6. Оцініть за 5-ти бальною шкалою, які переваги від проходження навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

Показник	Кількість балів
отримання нових знань	
підвищення професійної кваліфікації	
збільшення кількості спеціалістів в роботі з людьми з інвалідністю	
обмін досвідом між учасниками курсу	
отримання корисних знайомств	
збільшення кількості осіб з інвалідністю, які займаються спортом	
Власний варіант	

7. Назвіть недоліки організації і проведення онлайн курсу підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

- ☐ обмежені можливості спілкування і взаємодії;
- ☐ складне сприйняття інформації;
- ☐ невідповідність фахівців (лекторів) до вебінарів;
- ☐ недостатня візуалізація питань;
- ☐ не виявлено недоліків

8. Яку форму організації навчання під час підготовки волонтерів для адаптивного спорту Ви вважаєте найбільш ефективною?

- ☐ Онлайн навчання
- ☐ Офлайн навчання
- ☐ Змішана форма

9. Оцініть за 5-ти бальною шкалою організаційні умови впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

Показник	Кількість балів
належний стан матеріально-технічного забезпечення	
наявність кваліфікованих фахівців для роботи з особами з інвалідністю	
затверджена нормативно-правова документація	
розроблений механізм оцінки якості навчання (контроль за вивченням)	
співпраця з організаціями, що залучають тволонтерів в адаптивний спорт	
Власний варіант	

10. Які методичні умови впровадження навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту в закладах освіти?

Показник	Кількість балів
створення програмного супроводу навчання волонтерів	
розробка методичного забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту	
підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців	
методичний супровід фахівців (лекторів)	
урахування потреб різних категорій щодо наповнення курсу (інформація корисна молодим і досвідченим фахівцям)	
підвищення педагогічної грамотності населення щодо питань необхідності навчання і залучення до волонтерської діяльності в адаптивному спорті	
Власний варіант	

11. Які теми необхідно включити в програму навчального курсу з підготовки волонтерів для адаптивного спорту?

- ☐ Історія розвитку адаптивного спорту
- ☐ Загальні особливості тренувальної діяльності в адаптивному спорті
- ☐ Особливості тренувальної діяльності в різних напрямках адаптивного спорту
- ☐ Етика спілкування зі спортсменами з інвалідністю
- ☐ Соціально-гуманістичне значення реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті
- ☐ Особливості поділу спортсменів на групи під час змагань
- ☐ Організація і проведення змагань
- ☐ свій варіант

12. Оцініть за 5-ти бальною шкалою, які критерії ефективності навчальної програми з підготовки волонтерів для адаптивного спорту

Показник	Кількість балів
Збільшення кількості тренерів для роботи із людьми з інвалідністю	
Доступність методичного забезпечення з тренувальної діяльності в адаптивному спорті	
Збільшення числа осіб з інвалідністю, залучених до занять спортом	
Підвищення кваліфікації фахівців, які працюють в адаптивному спорті	
Збільшення тренувальних залів, клубів для людей з інвалідністю	
Зміна ставлення і обізнаності населення про досягнення і можливості спортсменів з інвалідністю	
Підвищення інтересу до розвитку адаптивного спорту	
Покращення якості життя людей з інвалідністю	
Власний варіант	

Дякуємо за Ваші відповіді!

ДОДАТОК С

Анкета

Шановний експерте, просимо Вас дати оцінку розробці програми факультативного курсу «Підготовка волонтерів в адаптивному спорті». Для цього вам потрібно оцінити за 5-бальною шкалою (де 5-найвища оцінка, 1- найменша) за такими критеріями:

№	Показник	Бал				
1	Актуальність програми	5	4	3	2	1
2	Відповідність назви змісту програми та суті досліджуваної проблеми	5	4	3	2	1
3	Новизна, оригінальність програми	5	4	3	2	1
4	Зміст програми дозволяє реалізувати мету та завдання досліджуваної проблеми	5	4	3	2	1
5	Коректність (правдивість, однозначність, несуперечливість інформації)	5	4	3	2	1
6	Простота, доступність (для студентів, викладачів)	5	4	3	2	1
7	Оптимальність (відповідність викликам сьогодення)	5	4	3	2	1
8	Лаконічність (непереобтяженість)	5	4	3	2	1
9	Зручність у користуванні (не потребує значних зусиль, тривалого часу, спеціального обладнання тощо)	5	4	3	2	1
10	Чіткість і зрозумілість (не виникало непорозуміння з окремими питаннями)	5	4	3	2	1
11	Практична значущість (отримана програма знайде застосування на практиці)	5	4	3	2	1
12	Наукова значущість (отримана програма може слугувати інструментом для наукових досліджень)	5	4	3	2	1
13	Інформативність програми для сфери фізичної культури і спорт	5	4	3	2	1
14	Доцільність використання в освітній, науковій та спортивній діяльності	5	4	3	2	1
15	Загальна оцінка	5	4	3	2	1

Якщо бажаєте залишити коментар до якогось із питань або до програми в цілому зробіть це у полі нижче _____

17. Ваша статъ?

- ☐ Жіноча
☐ Чоловіча

18. Ваш стаж роботи _____

19. Науковий ступінь/вчене звання _____

20. Заклад освіти? _____

**Дякуємо, що долучилися до опитування!
Бажаємо Вам здоров'я і мирного неба!**

Посилання опитування : <https://forms.gle/ykRQTenU5uoMM66C8>

ДОДАТОК Т**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І
СПОРТУ УКРАЇНИ****Кафедра професійного, неолімпійського та адаптивного спорту****ПРОГРАМА ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСУ
ПІЗНАЙ СВІТ ВОЛОНТЕРСТВА В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ**

Анотація факультативного курсу

Факультативний курс розроблений з урахуванням думок стейкхолдерів, а саме: фахівців закладів освіти (вищої, середньої, позашкільної), ГО «Спеціальної Олімпіади України», Українського центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», навчально-реабілітаційних центрів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл осіб з інвалідністю, а також відповідно до запиту батьків дітей з інвалідністю, здобувачів освіти та ветеранів війни, як потенційних учасників тренувальної та змагальної діяльності в адаптивному спорті.

Факультативний курс спрямований на розкриття ключових аспектів організації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, формування знань, умінь і навичок у здобувачів освіти, необхідних для розуміння важливості розвитку та поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, а також вміння враховувати соціально-гуманістичні, організаційно-управлінські, правові та політичні аспекти у професійній діяльності.

Мета курсу: формування у здобувачів освіти розуміння значущості волонтерської діяльності в адаптивному спорті задля соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства та збільшення кількості кваліфікованих фахівців для роботи зі спортсменами різних нозологій.

Обсяг курсу – 3 кредити ЄКТС.

Основні теми: волонтерська діяльність у спорті, волонтерський менеджмент в спорті, соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Мета та завдання курсу

Метою курсу є формування у здобувачів освіти розуміння значущості волонтерської діяльності в адаптивному спорті задля соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку гуманістично орієнтованого суспільства та збільшення кількості кваліфікованих фахівців для роботи зі спортсменами різних нозологій.

Завданнями курсу є формування необхідних знань, умінь і практичних навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, соціально-гуманістичних цінностей, що визначають здатність успішно здійснювати професійну діяльність у різних напрямках адаптивного спорту, в тому числі й на волонтерських засадах.

Цільова аудиторія курсу

Науково-педагогічні працівники, викладачі та здобувачі різних типів закладів освіти, ветерани війни, тренери, реабілітологи, функціонери, інші спеціалісти спортивних державних і громадських організацій та зацікавлені особи.

Форма здобуття освіти – онлайн / офлайн.

Обсяг курсу становить 3 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
8	-	22	-	60	90

Очікувані результати навчання:

За результатами навчання слухачі повинні демонструвати:

Знання щодо

- характеристики дефініцій, що пов'язані з волонтерською діяльністю в спорті;
- змісту та ролі волонтерської діяльності в спорті;

- соціального значення волонтерської діяльності в спорті для інтегрування в освітнє, наукове та професійне середовище;
- організаційно-управлінських засад розвитку волонтерської діяльності в спорті;
- характеристики психологічного портрету волонтерів в адаптивному спорті;
- напрямів діяльності та функціональних обов'язків волонтерів в адаптивному спорті;
- типів проблемної поведінки дітей з інвалідністю;
- етики поведінки волонтерів зі спортсменами з інвалідністю;

Досвід:

- застосовувати термінологічний апарат та отримані знання в освітній, науковій та професійній діяльності;
- аналізувати сучасний стан, тенденції становлення й розвитку волонтерської діяльності в Україні й світі;
- популяризувати та поширювати принципи інклюзивності, рівності, взаємоповаги у професійному середовищі;
- надавати першу медичну допомогу під час тренувальних і змагальних занять;
- створювати та організовувати ефективні комунікації під час волонтерської діяльності;
- використовувати сучасні інформаційні технології в освітній, науковій та професійній діяльності.

Навички:

- Комунікативні (вміння слухати та підтримувати бесіду; домовлятися з іншими, аргументувати);
- Здатність працювати в команді;
- Планування та структурування (особливостей розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті);

- Самоорганізації (пунктуальність, дотримання дедлайнів, управління часом (тайм-менеджмент);

- Ефективного мислення (критичне мислення, пошук і аналіз інформації, креативне мислення).

Цінності:

- саморозвиток;
- турбота про фізичне та психічне здоров'я;
- соціальна активність;
- оптимізм;
- толерантність;
- працьовитість;
- наполегливість;
- дружелюбність;
- емпатичність;
- відчуття приналежності до певної спільноти.

Знання, досвід, навички та цінності отримані під час вивчення цього курсу, використовуватимуться в подальшому в освітній, науковій, професійній та громадській діяльності.

Структура курсу

№ з/п	Тема	Вид роботи			Кількість годин
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	
1	Волонтерська діяльність в спорті	2	6	8	16
2	Волонтерський менеджмент в спорті	2	6	16	24
3	Соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті	2	2	16	20
4	Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті	2	6	20	28
Підсумковий контроль					2
Всього		8	20	60	90

Зміст курсу за темами:

Тема 1. Волонтерська діяльність в спорті

Характеристика поняття «волонтер» і «волонтерська діяльність». Зміст та роль волонтерської діяльності в спорті різних країн. Масштаби і характер волонтерської діяльності у спорті в Україні. Волонтерські спортивні організації: визначення, різновиди, особливості створення та управління. Сучасні тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті. Правові засади волонтерства.

Тема 2. Волонтерський менеджмент в спорті

Характеристика складових циклу волонтерського менеджменту (планування роботи, залучення, відбір, адаптація, мотивація волонтерів, їх супровід та підтримка, оцінка та визнання, залучення до спільноти). Чинники, що спонукають долучатись до волонтерської діяльності представників різних груп населення. Мотиви, що заохочують брати участь у спортивних заходах в якості волонтерів. Психологічний портрет волонтерів в адаптивному спорті. Програми підготовки та навчання волонтерів.

Тема 3. Соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті

Роль волонтерської діяльності у формуванні соціального капіталу та громадянського суспільства. Значення волонтерства в адаптивному спорті. Внесок волонтерів у розвиток адаптивного спорту. Стратегії інклюзивного волонтерства. Права та обов'язки волонтерів в адаптивному спорті.

Тема 4. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті

Ключові засади тренерської й управлінської діяльності на волонтерських засадах в адаптивному спорті. Встановлення процесу комунікації під час волонтерської діяльності. Особливості взаємодії волонтерів з ветеранами війни. Надання першої медичної допомоги під час виникнення невідкладних станів під час тренувальної чи змагальної діяльності. Типи проблемної поведінки спортсменів з інвалідністю під час занять та методи її подолання.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	К-ть годин
Тема 1. Волонтерська діяльність в спорті.	Практичне 1. Роль і значення волонтерської діяльності в спорті. Завдання: Проаналізувати міжнародний та національний досвід щодо ролі та значення волонтерської діяльності в спорті. Поділитися на групи, вибрати для аналізу одне рекомендоване джерело (яке не повинно повторюватися між групами), визначити механізм залучення волонтерів й основні якості, якими має володіти волонтер. Отриману інформацію представити у вигляді інтелектуальної карти. Рекомендовані джерела: Волонтерська програма Париж 2024 (https://www.paris2024.org/en/volunteers/); інформаційна сторінка «Волонтер» на сайті Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад (https://www.specialolympics.org/get-involved/volunteer?locale=en); «What are the Benefits of Volunteering in Sports» https://accelerate.sport/blog-post/what-are-the-benefits-of-volunteering-in-sports/ або статтями з теми дослідження. Результат навчання: Інтелектуальна карта (зразок) «Волонтерська діяльність у спорті».	2
	Практична 2. Загальна характеристика напрямів волонтерської діяльності. Завдання: Схематично зобразити види та функції волонтерської діяльності в різних напрямках спорту, вимоги та обов'язки волонтерів. Рекомендовані джерела: статті та посібники з теми дослідження (матеріал до практичної 3) інформаційна сторінка «Волонтери у спорті» https://www.clearinghouseforsport.gov.au/kb/volunteers-in-sport Результат навчання: Схема (зразок) «Напрями волонтерської діяльності в спорті».	2
	Практична 3. Сучасні тенденції розвитку волонтерської діяльності в спорті. Завдання: Проаналізувати тенденції розвитку волонтерської діяльності в спорті. Визначити вплив тенденцій на розвиток волонтерства в Україні та представити інформацію у вигляді брошури. Рекомендовані джерела: наукові статті й інформація з мережі Інтернет (використовувати словосполучення: тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті, trends in the development of sports volunteering та ін.). Результат навчання: Брошура (можливе створення на платформі Canva, Padlet і ін.) «Сучасні тенденції розвитку волонтерської діяльності у спорті».	2

Тема 2. Волонтерський менеджмент в спорті	Практична 4. Психологічний портрет волонтерів в адаптивному спорті. Завдання: Проаналізувати наявну літературу, власний досвід та скласти сучасний психологічний портрет волонтерів в адаптивному спорті у вигляді інтерактивної дошки. Надати відповіді на запитання: <i>Які характеристики типового волонтера (вік, стать, професійна приналежність тощо)?</i> <i>Чого прагне?</i> <i>Про що мріє?</i> <i>Які має знання, навички?</i> <i>Як мотивувати волонтера?</i> Рекомендовані джерела: довідники та посібники й інформація з мережі інтернет. Результат навчання: Інтерактивна дошка «Психологічний портрет волонтерів в адаптивному спорті» (на платформі Canva використати шаблон інтерактивної дошки).	2
	Практична 5. Чинники мотивації до волонтерства у спорті (короткострокова, довгострокова мотивація) Завдання: Проаналізувати мотиви, рекрутинг, особливості супроводу та підтримки волонтерів у спорті в різних країнах. Розробити практичні рекомендації щодо мотивації, супроводу та підтримки волонтерів в Україні, які представити у вигляді інфографіки. Рекомендовані джерела: інформація на офіційних сайтах міжнародних волонтерських організацій: https://volunteeralive.org/, https://www.volunteermatch.org/, https://volpro.net/managing-volunteers/, https://moveunitedsport.org/get-involved/volunteer/ Результат навчання: Інфографіка (зразок ст. 7) «Мотиви, супровід й підтримка волонтерської діяльності в адаптивному спорті».	
	Практична 6. Організаційні засади розвитку адаптивного спорту в Україні Долучитись до зустрічі з представниками спортивної організації (офлайн чи онлайн), діяльність якої пов'язана зі спортом осіб з інвалідністю (Укрцентр «Інваспорт», НКСІУ, федерації за нозологіями, ГО «Спеціальна Олімпіада України» та інші громадські, державні й неурядові організації з розвитку адаптивного спорту). Підготувати презентацію, де визначити напрями діяльності, механізм залучення, особливості мотивації та навчання волонтерів у цих організаціях. Результат навчання: Інтерактивна презентація (зразок і приклад створення) «Внесок волонтерів у розвиток адаптивного спорту».	2

Тема 3. Соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті	Практична 7. Етикет діяльності волонтерів Завдання: Проаналізувати наявну літературу щодо компонентів етичної поведінки волонтерів із спортсменами з інвалідністю, їх батьками. Інформацію представити у вигляді віртуальної дошки Jamboard. Рекомендовані джерела: Основні принципи етикету в спілкуванні з людьми з інвалідністю https://vseosvita.ua/library/osnovni-principi-etiketu-v-spilkuvanni-z-ludmi-z-invalidnistu-163917.html; https://kolrada.gov.ua/news/osnovni-principi-etiketu-v-spilkuvanni-z-lyudmi-z-invalidnistyu; етика спілкування https://naiu.org.ua/useful/etika-spilkuvannya/ тощо. Результат навчання: віртуальна дошка Jamboard, «Які морально-етичні проблемами виникають у професійній діяльності волонтерів»?	2
Тема 4. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті	Практична 8. Встановлення процесу комунікації під час волонтерської діяльності Завдання: Проаналізувати літературу з питань взаємодії та встановлення контакту з суб'єктами волонтерської діяльності (спортсменами з інвалідністю, їх батьками, тренерами, організаторами тощо). Створити карту комунікації суб'єктів волонтерської діяльності на різних етапах взаємодії (організатор на змаганнях, під час тренерської діяльності, тощо). Рекомендовані джерела: посібники та інструкції, інформаційна сторінка Communicating With and About People with Disabilities на платформі Disability and Health Promotion (https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/materials/factsheets/fs-communicating-with-people.html) Результат навчання: Віртуальна карта на платформі Padlet (https://padlet.com/) «Карта взаємодії і комунікації суб'єктів волонтерської діяльності».	2
	Практична 9. Особливості комунікації з ветеранами війни. Завдання: Проаналізувати фахову літературу щодо визначення правил спілкування волонтерів з ветеранами війни під час тренувальної, змагальної діяльності й повсякденного життя. Рекомендовані джерела: Communication as a powerful tool in the treatment of war veterans with chronic posttraumatic stress disorder and chronic pain https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6852146/; Veterans and volunteering: a phenomenological study of values and motivations in serving others https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4714&context=doctoral й інші джерела в мережі інтернет (використовувати словосполучення (communication of volunteers with war veterans, volunteers and war veterans, етика спілкування з ветеранами війни тощо)).	2

	Результат навчання: Дошка Канбан (на віртуальній платформі Padlet (https://padlet.com/) «Особливості комунікації волонтерів з ветеранами війни».	
	Практична 10. Підготовка тренерів-волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю Завдання: Обрати вид спорту, нозологічну групу та проаналізувати особливості тренувальної і змагальної діяльності осіб з інвалідністю. Зазначити кількість осіб в групі на тренуваннях, періоди підготовки й їх характеристики, організаційні та методичні рекомендації. Рекомендовані джерела: https://moveunitedsport.org/get-involved/volunteer/ , https://www.specialolympics.org/what-we-do/sports/sports-offered?locale=uk . Результат навчання: База кейсів (зразок) задля формування рекомендацій тренеру-волонтеру для роботи зі спортсменами з інвалідністю	2
Підсумкове тестування		2
Всього годин		22

Завдання для самостійної роботи

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	К-ть годин
Тема 1. Волонтерська діяльність у спорті	Підготовка до практичних занять з теми 1. Проаналізувати інформацію необхідну для підготовки інтелектуальної карти, схеми та брошури (з визначення ролі та значення волонтерів в різних напрямках адаптивного спорту, механізму залучення, вимог та обов'язків волонтерів, сучасних тенденцій волонтерства).	6
	Завдання 1: Проаналізувати діючі спортивні волонтерські організації в Україні та представити їх у вигляді таблиці, де зазначити назву організації, напрями діяльності та контактні дані. Результат навчання: Таблиця «Спортивні волонтерські організації України».	2
Тема 2. Волонтерський менеджмент в спорті	Підготовка до практичних занять з теми 2. Опрацьовувати матеріали необхідні для підготовки портрета волонтера у спорті та інфографіки (з визначення чинників мотивації, супроводу та підтримки волонтерів).	6
	Завдання 2: Визначити ризики, які можуть виникнути під час волонтерської діяльності в адаптивному спорті (навести ризик та шляхи їх запобігання). Результат навчання: Конспект - доповідь	4
	Завдання 3: Використовуючи інформацію з попередніх завдань щодо методів та засобів залучення волонтерів,	6

	<u>наявних посібників</u>, визначити дієві механізми та засоби популяризації й поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, представити інформацію у вигляді рекламного оголошення. Результат навчання: Макет рекламного оголошення (<u>зразок</u>) «Методи популяризації й поширення волонтерської діяльності в адаптивному спорті в Україні». ! Кращі макети оголошень будуть представлені під час зустрічі з представниками організацій, пов'язаних зі спортом осіб з інвалідністю.	
Тема 3. Соціально-гуманістичне значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті	Підготовка до практичних занять з теми 3. Опрацювати матеріал з питань соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті.	6
	Завдання 4: Зареєструватися на сайті https://learn.specialolympics.org/Default.aspx?ClientId=1 та пройти на вибір один з навчальних онлайн курсів: 1. Уніфікований спортивний тренерський курс Special Olympics. 2. Курс тренера для молодих спортсменів Special Olympics. 3. Підготовка вчителів глобальних уніфікованих шкіл. Результат навчання: Сертифікат.	10
Тема 4. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті	Підготовка до практичних занять з теми 4. Опрацювати матеріали з питань методичних особливостей тренувальної діяльності спортсменів з інвалідністю різних нозологій; специфіки взаємодії та встановлення контакту волонтерів з спортсменами з інвалідністю, їх батьками та ветеранами війни.	10
	Завдання 5: Проаналізувати типи проблемної поведінки спортсменів з інвалідністю під час тренувальних та змагальних занять, визначити методи її подолання, інформацію представити у вигляді конспекту. Результат навчання: Конспект із зазначенням проблемної поведінки і методів її подолання.	6
	Завдання 6: Проаналізувати наявну літературу щодо надання першої домедичної допомоги під час виникнення невідкладних станів під час тренувальної чи змагальної діяльності, інформацію представити у вигляді таблиці (назва невідкладного стану, яка перша домедична допомога та які засоби і методи, щоб попередити виникнення цього стану). Результат навчання: Таблиця «Перша домедична допомога».	4
Всього годин		60

Політика курсу та його оцінювання

Навчання здійснюється на засадах академічної доброчесності, кожен слухач, як учасник освітнього процесу, несе особисту відповідальність за дотримання її принципів. На практичних завданнях розглядаються основні питання, кейси, ситуації, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач, а також відбувається вдосконалення або оволодіння сучасними інформаційними технологіями. Підсумкова оцінка визначається за такою шкалою: участь в обговоренні, виконання практичних занять – 60 %; підсумковий тест – 40 %. Підсумковий контроль проводитиметься у форматі комп'ютерного тестування.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ, 2021. – 164 с.
2. Бондаренко А., Мальченко О., Ємшина К., Мукосєєва Л. Посібник для тренерів та тренерок «Залучення та координація волонтерів». 2018 – 105 с.
3. Бондаренко ЗП, Журавль ТВ, Лях ТЛ. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник. К. 2012 – 288 с.
4. Горєлов Д. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (аналітична доповідь). К. 2015 – 36 с.
5. Еразмус+. Програма Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту. Веб-сайт. URL: <https://erasmusplus.org.ua/>
6. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 23.01.2024 № 5073-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
7. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

8. Когут І., Степанюк О. Організаційно-методичні особливості реалізації спортивної волонтерської діяльності в освітніх закладах України та світу. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. № 2. С. 71–75. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.71-75>
9. Когут І., Степанюк О. Реалізація волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023. № 4. С. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.78-84>
10. Когут І., Степанюк О. Соціально-гуманістична спрямованість волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021. № 1. С. 82–87. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.1.82-87>
11. Когут І. Соціально-гуманістичні засади розвитку адаптивної фізичної культури в Україні : монографія. Львів. 2015: СПОЛОМ, 284 с.
12. Офіційний сайт Міжнародного паралімпійського комітету [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.paralympic.org/> Офіційний сайт Міністерства молоді і спорту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/>.
13. Офіційний сайт Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.specialolympics.org/>.
14. Павлюк К. С. Волонтерський рух: зарубіжний досвід та вітчизняні практики. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 13/14, лип. С. 87–93.
15. Петренко І., Гращенкова Ж., Мішин М. Спортивне волонтерство як соціокультурний феномен сучасності. Humanitas. 2022. № 5. С. 46–51. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.7>
16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» від 5 серпня 2015 р. № 556 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2015-%D0%BF#n9>.
17. Степанюк О., Когут І. Міжнародний досвід реалізації волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Об'єднаний спорт». Теорія і

методика фізичного виховання і спорту. 2023. № 2. С. 74–80. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.74-80>

18. Степанюк О., Когут І. Сучасні тенденції розвитку спортивного волонтерства. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. № 3. С. 102–107. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.102-107>

19. Євтуха В, Гаркавенко З. Основи волонтерської діяльності [Principles of volunteer activity]: навчально-методичний посібник. Київ: Фенікс; 2012. 208 с.

20. Матвеев С., Бріскін Ю., Когут І., Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту. Київ: Аконіт; 2011. 250 с.

21. Bondar A., Petrenko I. The role sports volunteering in the life of university students. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2015. Vol. 50, no. 6. P. 40–43. URL: <https://doi.org/10.15391/sns.v.2015-6.006>.

22. Communication as a powerful tool in the treatment of war veterans with chronic posttraumatic stress disorder and chronic pain. Веб-сайт. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6852146/>.

23. Cuskelly G. Working with volunteers in sport. Routledge, 2006. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203966822>.

24. Disability and Health Promotion. Веб-сайт. URL: <https://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/materials/factsheets/fs-communicating-with-people.html>

25. Perederiy A. V., Smyrnovsky S. B., Tevlin L. D. Modern trends in sports movement of persons with intellectual disabilities. Ukraïns'kij žurnal medicini, biologiï ta sportu. 2022. Vol. 7, no. 2. P. 303–312. URL: <https://doi.org/10.26693/jmbs07.02.303>.

26. Professional preparedness of a coach in adaptive sports as a factor of efficiency of training of athletes with disability / M. Roztorhui et al. (Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and

pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). 2021. No. 2(130). P. 101–104. URL: [https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2\(130\).23](https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2(130).23)

27. Special Olympics Online Learning Portal. Веб-сайт. URL: <https://learn.specialolympics.org/Default.aspx?ClientId=1>

28. Sport volunteering / R. Hoyer et al. Routledge, 2019. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429292323>.

29. Sports volunteers around the globe / ed. by K. Hallmann, S. Fairley. Cham : Springer International Publishing, 2018. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-02354-6>.

30. Studer S. Volunteer management. Nonprofit and voluntary sector quarterly. 2016. Vol. 45, no. 4. P. 688–714. URL: <https://doi.org/10.1177/0899764015597786>.

31. Volunteer Success. Веб-сайт. URL: <https://volunteersuccess.com/>

32. Volunteer World. Веб-сайт. URL: <https://www.volunteerworld.com/en>

33. Volunteers in sport. Веб-сайт. URL: <https://www.clearinghouseforsport.gov.au/kb/volunteers-in-sport>.

34. Warner S., L. Newland B., Green C. More than motivation: reconsidering volunteer management tools. *Journal of sport management*. 2024. Vol. 25, no. 5. P. 391–407. URL: <https://doi.org/10.1123/jsm.25.5.391>

35. What are the Benefits of Volunteering in Sports. Веб-сайт. URL: <https://accelerate.sport/blog-post/what-are-the-benefits-of-volunteering-in-sports/>.

ДОДАТОК У

УКРАЇНА

СВІДОЦТВО

про реєстрацію авторського права на твір

№ 117581

Науковий твір «Комплекс заходів щодо соціально-гуманістичної спрямованості розвитку волонтерської діяльності в адаптивному спорті»

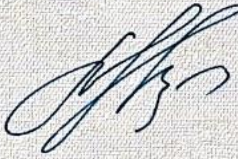
(вид, назва твору)

Автор(и) Когут Ірина Олександрівна, Степанюк Олена Вікторівна

(повне ім'я, псевдонім (за наявності))

Дата реєстрації 27 березня 2023 р.

Директор
Державної організації
«Український національний
офіс інтелектуальної власності
та інновацій»

 Олена ОРЛЮК

М.П.